

1957

MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII
ȘI CARANSEBEȘULUI ȘI AL EPISCOPIEI ARADULUI

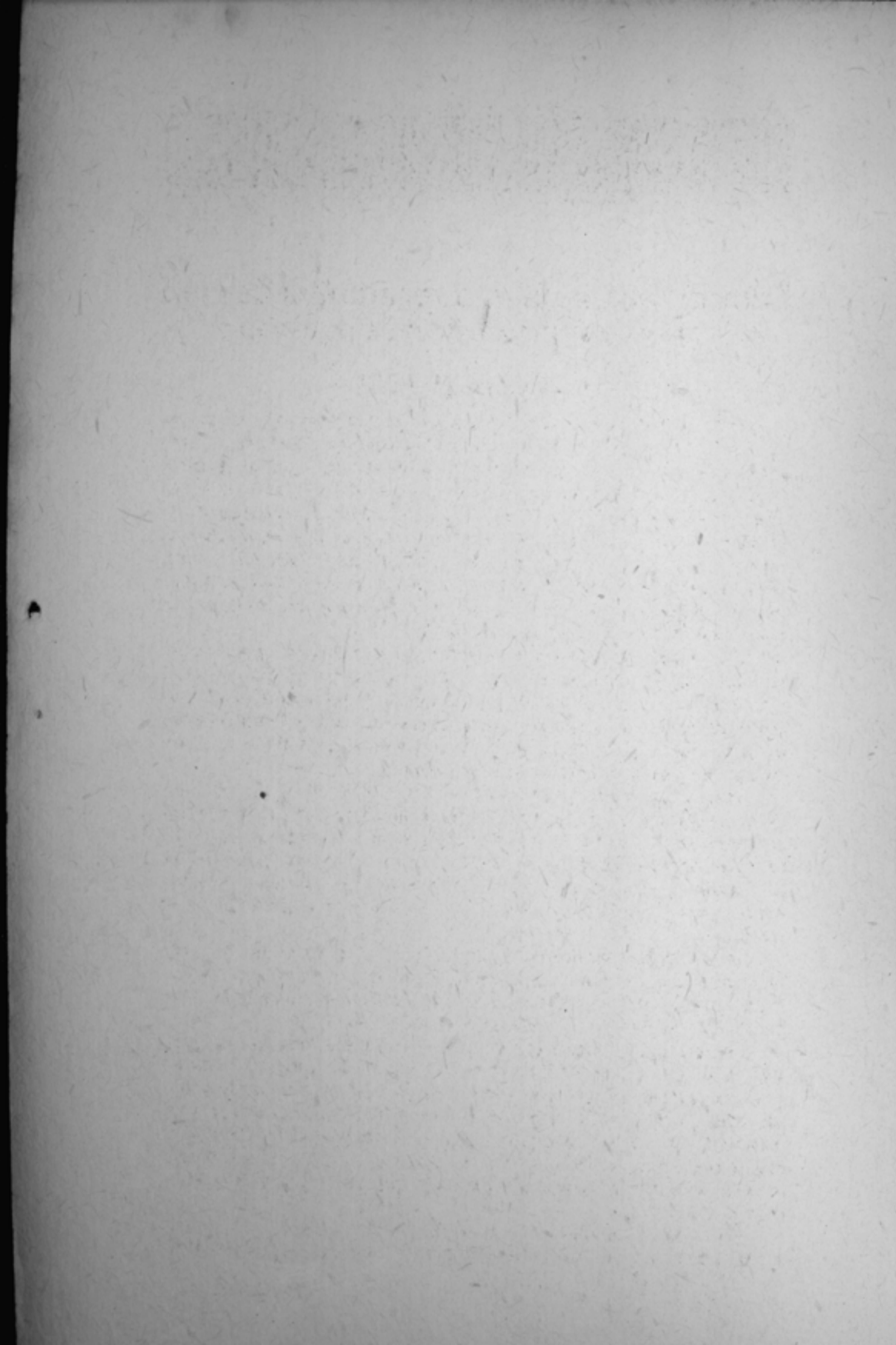

500 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei
a lui Ștefan cel Mare și Sfânt

ANUL VII. Nr. 4—6 APRILIE—MAI—IUNIE 1957

: - : Editura Mitropoliei Banatului : - :

Pentru buna reușită a recoltărilor de vară și a însămînțărilor de toamnă

— Indatoririle preoșimii —

Anul acesta — așa cum menționează Planul de măsuri aprobat de C. C. al P. M. R. și de Consiliul de Miniștri, cu privire la pregătirea și executarea recoltărilor de vară și a însămînțările de toamnă publicat în presă la 23 iunie a. c. — înzestrarea agriculturii cu tractoare și mșaini agricole mai multe și mai perfecționate, cu cantități mai mari de îngrășăminte minerale și semințe de soi, precum și mobilizarea țăranilor muncitori pentru efectuarea la timp a însămînțărilor din toamna anului 1956 și primăvara anului 1957, au creat premisele realizării unei producții vegetale ridicate.

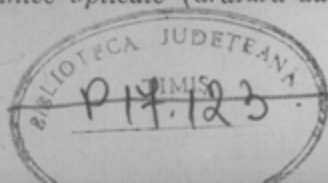
La rindul lor, țărani muncitori, dornici să obțină o recoltă cât mai bogată, pleacă la cîmp în zori de zi și se întorc acasă în amurgul serii. O recoltă îmbelșugată înseamnă o contribuție importantă la asigurarea satisfacerii nevoilor de trai ale oamenilor muncii, la asigurarea aprovizionării industriei cu materii prime, la întărirea economică a patriei noastre.

Planul de măsuri, aprobat de C. C. al P. M. R. și de Consiliul de Miniștri, cu privire la pregătirea și executarea recoltărilor de vară și a însămînțărilor de toamnă, trasează sarcini diferitelor organe de Stat în vederea reușitei, în condiții optime a tuturor lucrărilor agricole în campania de recoltare, desmiștit, treier și la îndeplinirea cu succes a însămînțărilor de toamnă.

În vederea constituirii fondului central al Statului de produse agricole s-au dat îndrumări Sfatului popular pentru a îngriji de predarea cotelor restante, restituirea semințelor împrumutate și predarea produselor contractate.

Îndată după recoltare, vor trebui efectuate lucrările de pregătire a solului, pentru executarea însămînțărilor de toamnă, care vor începe cit mai de vreme, în funcție de condițiile naturale din fiecare zonă. Epocile de însămînțare vor fi respectate întocmai, neputînd fi amînate de la o zi la alta. Orice amînare sau nerespectare a termenelor și epocilor stabilite, influențează considerabil asupra producției agricole, pricinuinț pagube însemnate recoltelor.

Succesul recoltelor viitoare e în funcție de felul cum este lucrat pămîntul, de măsurile agrotehnice aplicate (arătură adîn-

că, folosirea îngrășămintelor naturale, etc.). Fiecare producător agricol trebuie să samene numai sămânță bună, bine curățată, bine tratată și de calitate superioară, știind că fiecare bob de griu obținut mai mult la recoltare, întărește puterea economică a țării.

Nenumărate sînt gospodăriile de Stat, gospodăriile colective și întovărășirile agricole și chiar mulți producători individuali, care au realizat anul acesta o producție mult mai mare la hectar, decît cea a anilor precedenți. La aceste realizări a contribuit faptul, că lucrările agricole de toamnă și de primăvară s-au desfășurat în condiții superioare: terenul a fost mai bine pregătit, epocile de însămînțare s-au respectat, iar cantitățile de semințe selecționate au fost cu mult mai mari.

Pentru pregătirea însămînțării culturilor de primăvară se vor executa arături de toamnă.

Țărăimea muncitoare se străduiește să sporească tot mai mult producția agricolă. Avem nevoie de recolte din ce în ce mai bogate și de sporirea neconținută a produselor animale, în vederea îmbunătățirii permanente a aprovizionării oamenilor muncii, pentru întărirea forțelor patriei noastre, care apără pacea alături de celelalte popoare iubitoare de pace, în frunte cu U. R. S. S., împotriva uneltirilor agresive ale imperialiștilor, care vor să deslănțuie o nouă conflagrație mondială. Acțiunea pentru mobilizarea țăranilor muncitori la executarea recoltărilor de vară și a însămînțărilor de toamnă trebuie strîns impletită cu lămurirea joloaselor cooperării în mnucă (intovărășiri agricole și gospodării agricole colective) — cale sigură pentru obținerea recoltelor îmbelșugate. Se cere în consecință o încordare a tuturor puterilor pentru obținerea unor recolte sporite.

În campania agricolă de pregătire și executare a recoltărilor de vară și a însămînțărilor de toamnă, în uriașa bătălie de obținerea unor recolte cît mai îmbelșugate, alături de organele locale, un rol de seamă îi revine și preoștii noastre. Cucernicii preoși, pe lingă îndeplinirea îndatoririlor sacerdotale, au datoria să sprijine acțiunea de mobilizare în sate cu scopul realizării sarcinilor agricole.

Conștienți de îndatoririle lor patriotice, Cucernicii Preoși să popularizeze Planul de măsuri aprobat de C. C. al P. M. R. și de Consiliul de Miniștri cu privire la pregătirea și executarea recoltărilor de vară și a însămînțărilor de toamnă în așa fel, ca el să fie cunoscut de enoriași. Prin predici și convorbiri slujitorii altarelor vor îndemna pe credincioși să îndeplinească cu toată râvnă Planul de măsuri amintit. Vor sprijini apoi cu dragoste organele locale pentru reușita în condiții optime a lucrărilor agricole. Exemplul personal al preoștilor I. Stoicu-Petroman, prot. P. Crișciu-Ciacova, C. Lugojan-Jebel, G. Mîlovan-Obad, Tr. Belea-Izvin, Pl. Oancea-Stăndreii, N. Cîmpoies-Giar-mata, etc. — evidențiază pentru contribuția prețioasă dată în

reuşita campaniilor agricole, să stimuleze pe toţi slujitorii altarelor spre a-şi face datoria în campania agricolă de vară şi de toamnă.

Muncind cu toţii pentru buna reuşită a campaniei de recoltare şi de îndeplinirea cu succes a însăminţărilor de toamnă, vom aduce o contribuţie de seamă la ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc, la întărirea scumpei noastre patrii şi la consolidarea păcii, bunul cel mai preţios al omenirii.

REDACTIA

STUDII

Prologul Evangheliei lui Ioan (1, 1—18)

Domnul Iisus Hristos, Cuvîntul lui Dumnezeu, este din eternitate:

I. LA INCEPUT ERA CUVINTUL ȘI CUVINTUL ERA LA DUMNEZEU ȘI DUMNEZEU ERA CUVINTUL.

v. 1). *Prologul evangheliei lui Ioan* (1, 1—18). Evanghelistul Ioan scrie scrierea sa evanghelică mai tirziu decît ceilalți evangheliști sinoptici și ține, la rîndul său, să completeze rapoartele lor. Evanghelistul Matei (1, 1 ss.), a scris evanghelia sa, în primul rînd, pentru cititorii săi iudeo-creștini și pentru a-i determina pe aceștia, ca să se atașeze cît mai mult de Mintuitorul, el le arată, că Domnul Iisus Hristos își trage originea Sa din cei mai iluștri bărbați ai poporului ebru, începînd chiar de la Abraham, protopărintele acestui popor. Evanghelistul Marcu (1, 1 ss.) scrie evanghelia sa pentru cititori, în majoritate, păgîno-creștini și ține ca să le spună acestora, că vestea cea bună despre mintuirea, pe care ne-a exoperat-o Domnul Iisus Hristos, este cea a Fiului lui Dumnezeu. Iar, evanghelistul Luca (3, 23 ss.), la rîndul său, se încearcă, să-i arate prea puternicului senator roman Teofil, care, între timp, luase cunoștință despre creștinism, spre a-l determina, ca să se alipească cît mai strîns de Mintuitorul, că Acesta își trage originea Sa chiar de la Adam, protopărintele întregii omeniri, și că, așadar, dînsul este chiar trupește înrudit cu Domnul. În aceste condițiuni este numai explicabil, că evanghelistul Ioan (1, 1 ss.) nu se poate mîrgini numai la atît, ci trece peste toate marginile originei Lui celei omenesti și ține, să releveze originea divină a Mintuitorului și să accentueze, că Personalitatea Lui este de natură Divină și există în eternitate. El a activat în calitate de „Cuvînt al lui Dumnezeu“ la crearea universului și El a fost și „Luminătorul“ omenirii în toată vremea. În cele din urmă a luat trup omenesc și Și-a dovedit toată strălucirea mării Sale divine, dezvoltîndu-Și între oameni activitatea Sa măreață de salvare a omenirii.

Evanghelistul nostru își începe expunerile sale cu cuvintele: „La început“. Așa începe și prima carte a Bibliei, vorbindu-ne despre crearea universului (beresîf, en arhe, Gen. 1, 1; cf. Prov. 8, 23). Ce este începutul? Începutul este o noțiune abstractă, cu caracter general, care arată complexul de schim-

bări în evoluțiunea celor create. Și cum numai lucrurile create trec prin faze de evoluțiune sau de dezvoltare, noi va trebui să zicem, că timpurile sînt strîns legate de lumea creată. Despre timpuri se poate grăi, așadar, numai atunci, dacă avem în vedere lucrurile create. Dacă nu există vreun lucru creat, atunci nu există nici timp. Fiecare lucru își are începuturile existenței sale. În cazul nostru „începutul“, despre care este vorba, nu este legat de un oarecare lucru, în special, ci se vorbește despre un „început“ în înțelesul cel mai general al cuvîntului. Așa fiind, noi va trebui să ne gîndim la începutul creerii și existenței universului întreg.

Pe acele vremuri evanghelistul ne spune, că „era“ Cuvîntul. Imperfectul „era (en)“ indică o situațiune, care exista încă înainte de creerea universului, situațiune, care continua să existe și pe vremurile, cînd a fost creat universul, situațiune al cărei început nu se mai cunoaște. Cum înainte de creerea universului nu se poate vorbi despre existența timpurilor, noi va trebui să zicem, că ceea ce precede timpurilor și există în afară de ele, există „din eternitate“. Cuvîntul exista „din eternitate“. (Despre noțiunea „timp“ vezi Dr. V. Gheorghiu, Noțiuni de cronologie, calendaristică și calcul pascal, București, 1936, p. 1 ss.)

Și atunci trebuie să ne întrebăm: Cine este acest Cuvînt, despre a cărui existență se vorbește aici? Cuvîntul este pentru noi oamenii, înainte de toate, expresia gîndurilor minții omenești. El se naște în mintea omenească și izvorăște din ea. La locul nostru este vorba, însă, despre o situațiune, care exista încă înainte de creerea universului și — implicit — și de cea a omului și chiar și de cea a ingerilor, intrucît și aceste ființe aparțin creaturii. Și atunci noi nu ne putem gîndi nici la cuvîntul omenesc și nici la cel ingeresc. Așa fiind, nouă nu ne rămîne alta, decît ca să ne gîndim la acel Cuvînt, Care este expresia Relațiunei Divine, adică, la acel Cuvînt, Care S-a născut și a izvorit din eternitate, din Însăși Ființa Divină, pentru că numai Ființa Divină există din eternitate și încă înainte de crearea universului. Cuvîntul omenesc redă, numai în măsură nedepplină, gîndul omului, pentru că omul este o ființă nedepplină. Mă gîndesc b. o. la animalul leu, care trăiește în pustii. Acest gînd al meu eu nu mi-l pot realiza pe deplin, cită vreme leul din pustiu nu se află realmente, în fața mea. Dumnezeu este, însă, o Ființă atodeplină. Și atunci va trebui să zicem, că Cuvîntul Divin este reflexul atodeplin al Rațiunei și Ființei Divine. Este, precum zicea Apostolul Paul în epistola sa către Ebrei (1, 3): „Strălucirea măririi și tipul Ființei Lui (apagasma tes doxes, kai charakter tes hypostaseos autu). Și, cum „Cuvîntul Divin“ a izvorit din Însăși Ființa Divină, El nu poate să aibă o existență mai inferioară și mai puțin demnă de Ființa divină, ci este tot atît de atodeplin și redă, peste tot, Ființa Divină. Și, cum noi numim pe cele mai depline ființe

persoane, va trebui să zicem, că și Ființa Divină, Care este „Cuvîntul Divin“, trebuie să fie o Persoană în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului, o Persoană tot atît de atotdeplină și de natură Divină ca și Ființa Divină a lui Dumnezeu-Tatăl, în Care a izvorit. Dacă este așa, atunci am zis cu acestea, că deosebim în aceeași Ființă Divină, deocamdată, 2 Persoane Divine. Una este Persoana Divină a lui Dumnezeu-Tatăl, iar, a doua este Persoana Divină a lui Dumnezeu-Cuvîntul, despre Care evanghelistul vrea să vorbească ceva mai pe larg. La acest loc ni se impune întrebarea, cum de vine, că evanghelistul nostru numește pe a doua Persoană a Dumnezeirei „Cuvîntul (ho logos)“? Răspunsul la această întrebare ni-l dă, înainte de toate, însăși sf. Scriptură a Testamentului Vechi, căci încă în primele versete ale sf. Scripturi ni se spune, că Dumnezeu a creat lumea prin „Cuvîntul Său“. Dumnezeu „a zis“, să se facă lumină. Și s-a făcut lumina“. (Gen. 1, 3. 6. 9. 14. 20. 22. 26. 28). Tot așa ni se spune în Psalmul 33/32, 6, că „cerurile au fost făcute prin „Cuvîntul Domnului“ și toată oștirea Lui prin suflarea „Gurii Lui“. Tot acolo citim (v. 4): „Căci adevărat este Cuvîntul Domnului și tot ceea ce făgăduiește, se adevărește“. Și în Psalmul 105/106, 42, citim: „Căci El Și-a amintit de Cuvîntul lui cel sfînt...“. Iar, în Psalmul 119/118 v. 89, ni se spune: „În veci este Cuvîntul Tău și cită vreme sint cerurile“. Și tot acolo, la v. 130, citim: „Cînd se descopere Cuvîntul Tău, se luminează...“. La fel scrie și Profetul Isaia (40, 8): „Cuvîntul Dumnezeului nostru rămîne în veci“. La 55, 11, tot acest Profet scrie: „Așa va fi Cuvîntul Meu, Care iese din Gura Mea. El nu Se va mai întoarce la Mine deșert, ci va face ceea ce este Voia Mea“. (cf. Psalm 106/104, v. 20; 147, v. 15; Prov. 8, 22 ss. Înțelep. 7, 22 ss.). Și în Apoc. 19, 11 s. evanghelistul nostru ne spune, că „a văzut cerul deschis... și Pe Acela, ai Cărui ochi erau fără de foc și pe Capul Lui multe cununi, avînd un nume scris, pe care nimeni nu-L știe, decît (numai) El însuși. Și Acesta este îmbrăcat în veșmînt stropit cu sînge și numele Lui S-a chemat Cuvîntul lui Dumnezeu (cf. 1 Ioan I, 1). Din toate aceste locuri scripturistice se desprinde, așadar, în mod luminos, că evanghelistul nostru, dacă ne-a vorbit despre „Cuvîntul lui Dumnezeu“ în felul, cum am auzit mai sus, se găsește pe aceeași linia de a vorbi a Sfînteii Scripturi și a Descoperirii divine de pînă atunci.

„Cuvîntul lui Dumnezeu“ a avut și are un rol covârșitor în lumea creată. Ideea aceasta se găsește exprimată aproape în toate religiunile popoarelor vechi. Unele din aceste religii redau chiar exact ideile noastre biblice, altele sînt mai îndepărtate de ele, după cum popoarele respective și-au putut păstra mai mult sau mai puțin tradițiile primordiale despre crearea lumii. În religiunea vechilor *egipteni* concepția despre originea lumii și a zeilor a suferit în cursul vremurilor multe modificări. Totuși,

peste tot, a rămas dominantă credința, că zeul suprem este acela, care a creat pe zeii mai inferiori prin mijlocirea „Cuvintului Său“. Tot prin mijlocirea Acestuia a luat naștere și întreg universul. Și de acest „Cuvint al lui Dumnezeu (Toth)“ depinde și toată viața și știința oamenilor (cf. Dr. *Lukas Fr.*, *Die Grundbegriffe in den Kosmogonien der alten Völker*, Leipzig, 1893, p. 47—64; *Ș. Vlad*, Prologul evangheliei a patra, Cluj, 1937, p. 640). — Și zeul „Marduc“ al vechilor *babiloneni* își manifestează prin „Cuvintul“ său puterea la crearea și susținerea lumii. Acesta, apare, uneori, chiar personificat în imnele lor. El, de altcundă, nu este considerat ca o divinitate de sine stătătoare. Și totuși, la crearea și susținerea lumii „Cuvintul“ divin are și la dînzii un rol covârșitor (cf. Dr. *Lukas*, o. c., p. 1—26; *Ș. Vlad*, o. c., p. 61 s.). Zeul suprem al vechilor *persi* este Ahura-Mazda. Acesta este înconjurat de o mulțime de spirite nemuritoare. Spiritele acestea sînt însușiri divine personificate. Ele îi servesc zeului suprem ca intermediare, pentru a face contactul cu lumea și cu oamenii. Cînd Creatorul a voit, ca să înzestreze pe oameni cu daruri, mai ales materiale, el s-a consultat cu „Gîndul cel bun“ al său, cu „Vohu-Manu“. Dar, cum materia este concepută de ei ca eternă (veșnică), se înțelege de la sine, că „Gîndul cel bun“ sau „Înțelepciunea divină“ nu a putut avea peste tot, un rol mai hotărîtor la crearea lumii (cf. Dr. *Lukas*, o. c., p. 100—138; *Ș. Vlad*, o. c., p. 62 s.). Dintre filozofii mai vechi ai grecilor amintesc, mai întîi, pe *Heraclit* (c. 500 î. d. H.). Acesta susținea, că toate corpurile din lume derivă dintr-un element primitiv, care este focul. Focul este veșnic și primește transformări continue. Transformările se produc conform cu ceea ce dictează „Cuvintul (logos)“. Acesta este deci, principiul transformator. Dar, el nu este independent, nici nu are inteligență separată, ci este numai un principiu material, immanent focului (cf. *Ș. Vlad*, o. c., p. 66, ss.). Bazat pe armonia uimitoare, care există în natură trebuie să existe, incontestabil, un principiu inteligent. *Platon* (427—347 î. d. H.), care trece ca cel mai mare filozof al grecilor, îi atribuia lumii un suflet de transcendență divină, dar, el nu precizează, mai de aproape, raporturile dintre divinitate și acest suflet al lumii. Și *Stoicii* stăteau pe punctul de vedere, că în natură există și domnește un principiu inteligent. Dar, spuneau, că rațiunea, care se poate constata în lume nu este deosebită de lume, ci immanentă lumii. Rol creator în lume nu are. Concepția despre lume, era la ei, peste tot, panteistă (cf. *Ș. Vlad*, o. c., p. 69 ss.). Cu toate că filozofii greci pierdeau pe Dumnezeu, din ce în ce tot mai mult, în lumea aceasta creată, noi nu trebuie să uităm faptul, că în mitologia veche a grecilor și a romanilor se păstra, încă lungă vreme, credința, că zeii Olimpici, pentru a comunica oamenilor voia lor, se foloseau de un intermediar, care era zeul *Hermes-Logios-Mercurius*. Acesta, de cîte ori își făcea apariția în lume lua chipul unui tînr bine făcut, sprinten și iscusit vorbitor.

Literatura iudaismului postexilic, drept că, este pătrunsă de tendința, din ce în ce mai pronunțată, de a releva transcendența Divinității față de lumea creată și a o așeza, din adinec respect religios, cât mai sus posibil. Dar, *Filon* (40 î. d. H. — 40 d. H.), exponentul ei de pe vremurile Domnului nostru Iisus Hristos, este purtat de tendința de a împăca doctrina biblică cu principiile filozofiei grecești și, în special, cu filozofia Neo-Pitagoree și cu cea Platonică. În acest scop el credea, că trebuie să separeze pe Dumnezeu, cât mai complet, de contactul Lui cu lumea, care este inadecvată cu măreția Lui și nedesăvârșită. Contactul cu lumea, spunea el, îl fac alte ființe mijlocitoare. Acestea au misiunea, ca să organizeze materia, pe care o presupune și el, că este veșnică, și care, din tot începutul, era fără însușiri și fără forme, așadar, haotică. Organizatorii materiei, însă, nu pot fi ingerii, pentru că aceștia dispun de prea mare libertate de voință. Pentru a organiza materia i se potrivesc, în sistemul său de cugetare, mai bine ideile lui Platon. Dar, cum și acestea erau atât de abstracte, încât cu greu se putea spune, dacă ele ar fi putut să fie înlăptuite întocmai în lumea aceasta, *Filon* crede, că trebuie să susțină existența unor forțe deosebite, cari purced din Divinitate, forțe, pe cari Stoicii obișnuiau să le numească „logoi spermatikoi”. Aceste forțe, zicea el, au organizat materia. Stoicii, drept că, le concepeau în înțeles materialistic, socotindu-le forme sau modele, cari existau încă înainte de a exista însăși lucrurile create. Aceste modele își au sediul lor în Ființa Divină și sînt imanente Acesteia. Dintre toate aceste forțe intermediare între Dumnezeu și lume, cea mai importantă este forța, pe care o numește „Logosul”. Această forță cuprinde în sine pe toate celelalte. Dumnezeu S-a servit de acest „Logos” ca de un instrument la crearea lumii. Nu este „Logosul” creatorul lumii, resp. Demiurgul”. Dar, El este, totuși, modelul, după care au fost alcătuite lucrurile, cari au fost create. Logosul este, totdeodată, și forța, care ține unite cele mai diferite elemente ale lumii, avînd în lume acel rol, pe care-l are sufletul în trup. El este legea morală, immanentă în lume, legea, care stăpînește lumea. Dacă în sf. Scriptură citim, că Dumnezeu S-a manifestat în lume prin Maleah Jahve (cf. Gen. 22, 11. 15; Exod. 3, 2 ș. a.), atunci trebuie să știm, zice *Filon*, că acest Maleah Javhe nu este nici Dumnezeu, nici ceratură, ci o ființă, care stă la mijloc între Dumnezeu și lume. Este o ființă misterioasă, enigmatică, care este suspendată între Dumnezeu și creatură (cf. Ș. Vlad, o. c., p. 90 ss.).

Efesul, unde Apostolul și Evanghelistul nostru Ioan a petrecut cele trei decenii din urmă ale vieții sale, era locul de întâlnire al celor mai diferite idei religioase, venite parte din Egipt și parte din Babilonia și Persia. În tendința lor de a se contopi cu ideile filozofice și religioase ale grecilor, ele au trebuit să dea naștere unui ciudat sincretism religios.

În aceste condițiuni este numai firesc, dacă Evanghelistul nostru ține, să-și precizeze atitudinea sa, inspirată de sus, față de „Cuvîntul lui Dumnezeu („ho logos“).

Evanghelistul nostru caracterizează, deci, mai de aproape, pe Acela, Care este „Cuvîntul“. El scrie: „*Și Cuvîntul era la Dumnezeu*“. Cu acestea ne spune că Cuvîntul, despre Care vorbește, este o Persoană deosebită de Persoana lui Dumnezeu, din Care a izvorît. Și, totuși, Persoana Cuvîntului nu duce o existență separată de cea a lui Dumnezeu-Tatăl, ci stă cu Ea în cea mai strînsă și intimă legătură. Această legătură este exprimată, la locul acesta, prin prepozițiunea „la (pros)“. Prepozițiunea aceasta exprimă o situațiune, care stă la mijloc între ceea ce exprimă prepozițiunea „para (la, lingă)“ și prepozițiunile „eis (la, spre)“ și „en (în)“. Prepozițiunea „para (la, lingă)“, pe care o întîmpinăm, uneori în gura Domnului, pentru a exprima raportul Său față de Dumnezeu-Tatăl ș. a. cu cazul genetivului la 6, 46 și cu dativul la 8, 38 și 17, 5, ne spune, că Domnul este o Persoană, Care este de la Dumnezeu-Tatăl și își duce alături de El existența Sa. Prepozițiunea „eis (la, spre)“ arată direcțiunea, în care activează (cf. 1, 18). Iar, prepozițiunea „en (în)“ arată locul sau sfera, în care petrece (cf. 1, 38; 14, 10, 11, 20; 17, 21, 23). Prepozițiunea „pros (la)“, pe care o întîmpinăm aici, imbină și ceea ce exprimă prepozițiunea para și ceea ce exprimă prepozițiunile eis și en. Evanghelistul a voit, adică, să ne spună, că „Cuvîntul“ duce, din eternitate, — de aceea și aici imperfectul en(era) — o existență proprie alături de Dumnezeu-Tatăl, dar, nu deosebită de cea a Acestuia, ci în aceeași direcțiune și în cel mai deplin acord cu El. Exegetul *Theophylaret* zicea, la timpul său, că prepozițiunea pros ar avea, în cazul acesta, înțelesul prepozițiunei meta (cu). Eu nu sînt pe deplin înțeles cu această parafrază, pentru că prepozițiunea meta (cu), drept că, exprimă o strînsă colaborare dintre aceste două Persoane Divine, dar, nu stăruie îndeajuns asupra unității lor de viață și acțiune, pe care o exprimă, aici, prepozițiunea pros cu acuzativul. — Despre o unitate de viață a Cuvîntului cu Dumnezeu-Tatăl putem vorbi, însă, numai în acel caz, cînd și Cuvîntul are aceeași natură divină ca și Dumnezeu-Tatăl. De aceea evanghelistul nostru simte și nevoia de a releva, chiar la acest loc, adevărul acesta. El scrie, deci: „*Și Dumnezeu era Cuvîntul*“. Din traducerea romînească noi nu putem desprinde ușor, care este subiectul și care este predicatul în această propozițiune. Textul grecesc: kai Theos en ho Logos ne lămurește, însă, pe deplin, în această direcțiune. Subiectul propozițiunei nu poate fi cuvîntul Theos, deși stă în fruntea propozițiunii, pentru că nu este articulat. El poate să aibă numai un rol predica iv. Subiectul propozițiunei este ho Logos, care este articulat. Înțelesul acestei propozițiuni este, așadar, că „Cuvîntul“, despre Care se vorbește, are natură sau ființă divină,

identică cu cea a lui Dumnezeu-Tatăl. Imperfectul „en (era)“, fără de oareșicare determinațiune mai de aproape, ne spune și aici, că „Cuvîntul“ are această natură divină din eternitate și continuă să existe în această situațiune, fără a mai putea spune, pînă cînd va exista în această situațiune și cînd va înceta de a mai fi așa. Autorul nostru a ținut, să stăruie, îndeosebi, de a ne comunica acest adevăr, pentru că nu dorea, ca cineva să fie de altă părere și să susțină cumva, că ziceau unii dintre filozofii mai vechi și cei de pe vremurile de atunci, că „Cuvîntul“ nu ar avea natură divină. Numai din cauza aceasta cuvîntul Theos a fost pus în fruntea propozițiunei noastre.

2. ACESTA ERA LA ÎNCEPUT LA DUMNEZEU.

v. 2) Adevărul, că „Cuvîntul“ are din eternitate natură divină, putea să-l aducă pe cineva la gîndul că, dacă este așa, atunci, „Cuvîntul“, pare a fi singura Persoană divină, care există, și că în afară de El nu există altă persoană, care ar mai avea natură divină. Pentru a preîntîmpina o astfel de părere greșită, autorul ține să releveze din nou, că „Acesta (adică „Cuvîntul“) era la început la Dumnezeu“. Cu acestea, ne-a spus, din nou, în mod și mai hotărît, că „Cuvîntul“, deși are ființă divină, totuși, este o Persoană Divină deosebită de Persoana Divină a lui Dumnezeu-Tatăl, din Care a izvorit din eternitate. El continuă să existe în această situațiune sau, mai bine zis, în această calitate divină și în momentul, cînd a început crearea universului. Ideea aceasta a fost relevată și mai sus (1, 1), cînd s-a zis, că „Cuvîntul era la Dumnezeu“. Aici s-au mai adăugat numai cuvintele „la început (en arhe)“, pentru a preciza, și mai clar, situațiunea, în care „Cuvîntul“ se găsea în momentul creării universului. „Cuvîntul lui Dumnezeu“ nu a încetat, așadar, a activa ca Persoană Divină nici în momentul creării universului alături de Dumnezeu-Tatăl Său, cum susțineau unii de pe vremurile de atunci, fiind seduși de teorii false ale filozofilor lor.

3. TOATE PRINTR-INSUL S-AU FACUT ȘI FĂRĂ DE DINSUL NIMIC NUS-A FACUT, DIN CITE S-AU FACUT.

v. 3) Dacă „Cuvîntul lui Dumnezeu“ are natură divină, atunci se impune, înainte de toate, întrebarea, cum S-a manifestat Dinsul în univers. Evanghelistul scrie: „*Toate printr-Insul s-au făcut*“. În contextul acesta „toate“ înseamnă totalitatea lucrurilor create, fie că le vedem cu ochii noștri, fie că nu le vedem (cf. Col. 1, 16). Verbul „a face (gignesthai)“ are, la locul acesta, înțelesul „a primi existență, a lua ființă“. La Apostolul Paul întîmpinăm în locul verbului gignesthai, în acest sens, verbul ktizein (a crea, a zidi) pentru aceeași acțiune a lui Dumnezeu (cf. Ef. 3, 9; Col. 1, 16; 3, 10). În 1 Cor. 8, 6 Apostolul Paul scrie, că „din Dumnezeu-Tatăl (ex on) sînt toate... și prin Domnul Iisus Hristos (di on)“, sînt toate și prin El (di auton)“. Vrea să zică, că universul își are existența sa „din (ek)“ Dum-

nezeu-Tatăl „prin (dia)“ Dumnezeu-Fiul. Și totașa ne spune și evngelistul nostru, la locul acesta, că universul își are existența sa „prin (dia)“ Cuvintul Dumnezeesc. Felul acesta de a vorbi își are explicația sa în raportul, în care „Cuvintul“ stă față de Dumnezeu-Tatăl. Dumnezeu-Tatăl este Acela, din Care izvoară, în ultima linie, toate (ek tu patros). Iar, Cuvintul lui Dumnezeu, fiind expresia fidelă a Rațiunii Divine, este Acela, prin care (di on) se înfăptuiește Voia eternă a lui Dumnezeu, Tatăl Său. De aici nu urmează, însă, că „Cuvintul“ ar sta numai în serviciul lui Dumnezeu, Tatăl Său, și I-ar servi Acestuia numai ca instrument de execuție cum spunea Filon despre Cuvintul lui Dumnezeu, numindu-L logon organon theon... chresamenos organo touto (de cherub, 35; de migr. Abr. 1), și nici că „Cuvintul lui Dumnezeu“ ar fi inferior lui Dumnezeu-Tatăl, precum susțineau alții, în vremurile de mai tirziu și, mai ales, arienii, sprijinindu-se pe acest loc. Evanghelistul nostru a relevat doară și mai sus, cu cuvinte destul de clare, că Cuvintul are aceeași natură divină ca și Dumnezeu-Tatăl, (cf. și J. Knabenhauer, Comm. in quatuor s. evangelia, IV, evang. sec. Ioannem, Parisii, 1898, p. 69). Toate sînt făcute „prin“ Cuvintul, pentru că Acesta a zis, să se facă, precum a grăit, și așa s-au și făcut toate. De altcum se spune și despre Dumnezeu-Tatăl, de cite ori vine în privire, în primul rînd, Voia Lui cea atotsfîntă și atotputernicia Lui, că „prin El (di auton)“ există toate (cf. Rom. 11, 36; 1 Cor. 1, 9 ș. a.). Dumnezeu-Tatăl și Dumnezeu Cuvintul au fost deci, în cel mai deplin acord la crearea universului.

Că Dumnezeu-Cuvintul dispune, de fapt, de cea mai deplină și neștirbită putere creatoare, rezultă și din cuvintele, pe cari le adaugă evanghelistul nostru, zicînd: „*Și fără de Dînsul nimic nu s-a făcut din cîte s-au făcut*“. Pe cînd mai sus s-a relevat, în formă pozitivă, că toate cîte există, prin Cuvintul s-au făcut, aici ni se spune, în formă negativă, că în lume nici nu există vreun lucru, pe care nu l-ar fi făcut Cuvintul. Rezultă, deci, că în afară de Cuvintul nimeni altul nu a creat ceva în lume, ci toate, cîte există în lume, își datoresc existența lor reală, fără de vreo excepție, numai Cuvintului. Dumnezeu-Tatăl nu a lucrat decît numai prin Cuvintul, Care este fidelă expresie a Rațiunii Sale. Cuvintul este, deci, Asociatul nedespărțit al Părintelui Său la crearea universului. Cu acestea evanghelistul nostru a respins eronată părere a tuturor acelor, cari susțineau, că, cel puțin, unele lucruri din lumea aceasta ar fi fost create nu de Dumnezeu-Cuvintul, ci de altul careva, care li este Acela inferior sau chiar protivnic. Mai ales materia era considerată de către filozofii și Gnosticii de pe vremurile evanghelistului nostru ca rea. Dinșii susțineau, în consecință, că materia, fiind rea, există în afară de Dumnezeire. Care este bunătatea absolută. Dar, materia este tot din eternitate. Și atunci, ziceau ei, că o altă ființă, care este mult inferioară lui Dumnezeu, ba,

chiar protivnică Lui, așa numitul „Demiurg“, ar fi fost acela, care a format din materia haotică și neorganizată lumea, care există. Din cite ni le spune, aici, evanghelistul nostru, noi putem desprinde, așadar, că o păerre ca aceasta nu are nici un temei, dat fiind, că în afară de Dumnezeu-Cuvintul nu există nimeni altul, care ar fi luat parte activă la crearea universului.

4. INTR-INSUL ERA VIAȚA ȘI VIAȚA ERA LUMINA OAMENILOR.

v. 4) În opozițiunea făcută față de toți aceia, cari ar fi fost de părerea, că altul careva ar fi creat, resp. organizat materia și i-ar fi dat viața, de care se bucură ca acum, evanghelistul nostru ține, să releveze încă și următoarele: „*Intr-Insul era viața*“. Cu aceste puține cuvinte evanghelistul precizează că Cuvintul dumnezeesc a fost, totdeodată, Acela, Care în momentul, cînd a fost creat universul, deținea în Persoana Sa tot ceea ce noi numim „viață“. Viața, în înțelesul cel mai larg al cuvîntului, este puterea de existență. Această putere de existență, pe care Cuvintul dumnezeesc o deținea mai întii pentru Persoana Sa, Dinsul a împărtășit-o și creaturii, pe care a adus-o, tot El, din neexistență la existență. Acest adevăr este o idee veche biblică, pentru că încă la Gen. 2, 7, ni se spune, că Dumnezeu, cînd l-a creat pe om, i-a suflat în nări „suflare de viață“ și omul a devenit, în consecință „suflet viu“. Viața, pe care o are omul, este, așadar, de la Dumnezeu, Creatorul său. Și tot așa zicea și Psalmistul (Psalm (36/35, 10) despre Dumnezeu: „Căci la Tine este izvorul vieții“. Iar, la Profetul Ieremie (2, 13; 17, 13) citim, că Dumnezeu Insuși Se caracterizează pe Sine ca Cel ce este „izvorul apelor vii“. Dumnezeu încă în cărțile T. V. apare, așadar, ca izvor al oricărei vieți, atît al celei fizice, cit și al celei spirituale. Și în afară de acestea noi vom trebui să ținem seama și de toate acele locuri din T. V., în cari Dumnezeu este caracterizat ca un „Dumnezeu viu“, Care niciodată nu va înceta să existe și să activeze (cf. Iona 3, 10; 1 Sam. 17, 26; Psalm 42/41, 3; Ierem. 10, 10 ș. m. a.). Evanghelistul nostru a aflat, așadar, încă în cărțile T. V. mărturii, că Dumnezeu-Creatorul este Insași viața și izvorul vieții, în prima linie, a vieții celei de aici, de pe pămînt. La acestea se mai adaugă încă și faptul, că și Insuși Domnul Iisus Hristos spunea despre Sine, că, „precum Tatăl are viață în Sine Insuși, totașa a dat și Fiului, ca să aibă viață în Sine Insuși“ (5, 26). „Cuvîntul dumnezeesc“ a primit, așadar, de la Părintele Său, de la Dumnezeu-Tatăl, puterea Sa de viață ș. a. în baza nașterii Sale din eternitate din Ființa Dumnezeirii. Și, dacă El deținea în Sinea Sa viața și dacă El este Acela, Care a creat toate, atunci evident, că numai El poate fi Acela Care a împărtășit și creaturilor Sale viața, pe care o trăiesc.

Cea mai aleasă dintre toate creațiunile Cuvîntului dumnezeesc este omul. De aceea evanghelistul nostru ține, să discut,

acum, și raporturile Cuvintului dumnezeesc față de om și să arate, ce înseamnă, în special, viața pentru om. El scrie: „Și viața era lumina oamenilor”. Cu acestea evanghelistul ne spune, că viața, pe care o întrunea Cuvintul lui Dumnezeu, în Sinea Sa, înseamnă pentru om lumina, care îl luminează. Lumina care îl luminează pe om, este de două feluri. Noi deosebim, adică, o lumină fizică și alta intelectuală. Lumina fizică luminează, în primul rînd, ochiul trupului nostru. Lumina intelectuală luminează mintea sufletului nostru. Evanghelistul nu precizează, la care lumină ar trebui, să ne gîndim. El se exprimă în termeni generali. Așa fiind, noi vom trebui să ne gîndim și la una și la alta și, mai ales, la cea intelectuală, pentru că omul de aceea are ochi trupești, ca să vadă cu ei cele ce sînt în jurul său și din privirea naturei create să desprindă, meditînd cu rațiunea sa, neturburată de oarecare iniuriuri contrare, veșnica putere și dumnezeire a Aceluia, Care le-a zidit pe toate și le-a adus pe toate din neexistență la existență (cf. Rom. 1, 20). Viața, pe care o vedem întruchipată în natura creată, a fost, întotdeauna, aceea, care l-a luminat și continuă să-l lumineze pe om în adîncimile sufletului său și îi vorbește mereu despre Acela, Care era și Care este izvorul vieții. Genetivul „oamenilor (anthropom)” servește ca determinațiune mai de aproape a cuvintului „lumina (to fos)”. Dar, el nu poate fi, la locul acesta, un genetiv subiectiv, în înțelesul, că lumina era chiar proprietatea oamenilor, ci este un genetiv obiectiv în înțelesul, că lumina era aceea, care îi lumina pe oameni. Oamenii primeau lumină de la Acela, Care este izvorul luminei. Imperfectul „era (en)” ne spune, și aici, că evanghelistul privește chestiunile în acel fel, cum se prezentau ele chiar la începutul creării universului și a omului. Notez, că și această idee, că, adică, Creatorul este lumina oamenilor, se găsește exprimată, adeseori, în cărțile T. V. Amintesc de cuvintele Psalmistului, care în Psalmul 4, 7, spunea: „Trimite peste noi lumina Feții Tale!” În Psalmul 27/26, 1, ni se spune: „Domnul este lumina mea și mîntuirea mea”. În Psalmul 36/35, 10 citim: „În lumina Ta vom vedea lumina”. În Psalmul 43/42, 3, citim deasemeni: „Trimite lumina Ta și adevărul Tău, ca să mă conducă!”. În Psalmul 89/88, 16, se fericește acel popor, care „umblă în lumina feței Domnului”. Și totașa și Profetii consideră pe Domnul ca pe Acela, Care este lumina poporului Său. Așa scrie Profetul Isaia (60, 19 s.): „Nu soarele îți va sluji ție ca lumină ziua, nici luna nu te va mai lumina cu lumina sa, cînd Domnul va fi lumina ta pe vecie... Soarele nu va mai asfinți, luna nu se va mai întunece, căci Domnul va fi lumina ta pe vecie”. La fel vorbește și Profetul Michea (7, 8), zicînd: „Domnul este lumina mea!”. Și, în repetate rînduri, citim și la alți Profeti ai T. V., că „Mult așteptatul Messia va fi lumina popoarelor” (cf. Isaia 9, 2; 42, 6; 49, 6; 59, 9 ș. a.).

5. ȘI LUMINA ÎN ÎNTUNERIC LUMINEAZĂ ȘI ÎNTUNERICUL NU A CUPRINS-O PE EA.

v. 5) Omul nu a rămas, însă, statornic în starea sa primordială, în care a fost creat și în care primea, neturburat de nimeni, lumină, imediat, de la Acela, Care este izvorul vieții, ci, sedus fiind de diavolul, a rupt legătura sa cu Creatorul și Dă-tătorul său de viață. În urma căderii sale mintea omului s-a întunecat, de nu mai cunoștea, atât de clar ca mai înainte, pe Dumnezeu. Voia sa s-a înrăutățit, de nu mai plinea, atât de cu drag, Voia lui Dumnezeu, ci se instrăina, tot mereu și tot mai mult, de Dumnezeu. În aceste condițiuni era numai firesc, ca omul să se cufunde, tot mai mult, în întunericul neștiinței și al răutății și să se simtă tot mai nefericit. Dar, precum soarele nu a încetat să mai răsară în lume și să lumineze și să încălzească și să înveselească pământul, totașa și omenirea căzută nu a rămas nicicând lipsită de înriurirea binefăcătoare a razelor de lumină spirituală, care îi venea mereu de Sus, de la Acela, Care este izvorul luminii. De aceea evanghelistul cotninuează să scrie: „Și lumina în întuneric luminează și întunericul nu o a cuprins pe ea”. El vorbește astfel, pentru că este fapt îndeobște cunoscut, că lumina fizică, dacă luminează undeva în întuneric, face, ca întunericul să dispară pe o distanță oarecare, care stă în raport direct cu intensitatea luminei, pe care o răspindește. Numai o lumină deosebit de puternică nu poate fi cuprinsă de nici un întuneric. Lumina, la care se gîndește evanghelistul nostru, este Lumina cea mai puternică dintre toate, cite invrednicesc numele de lumină. Lumina este Acela, din Care izvorăște toată lumina. Această Lumină a luminat, în toată vremea, calea omenirii, căzute în întunericul neștiinței și al păcatului. În prima linie, la acest „întuneric (skotia) „spiritual se va fi gîndit evanghelistul nostru. Și, totuși, chiar el face constatarea mult mîngîitoare pentru noi, că întunericul, orîșicît de mare ar fi, nu este în stare, ca să întunece, completamente, lumina, care își trimite de sus razele sale de lumină și căldură asupra omenirii căzute. Prezentul „luminează (fainei)“ arată acțiunea permanentă a acestei Lumini divine. Și, de fapt, istoria omenirii ne spune, că, în toată vremea s-au ridicat bărbați, luminați de Sus, chiar și în mijlocul popoarelor păgîne, cari îi învățau pe al lor, ca să cunoască și să înțeleagă, cel puțin, ce înseamnă unele raze de lumină ale adevărului divin. Aceștia cereau, ca oamenii să se orienteze după adevărurile, cari li s-au arătat în viața lor cea de toate zilele. În special, către poporul lui Israil Dumnezeu a trimis pe mulți Profeți, cari aveau însărcinarea, ca să descopere poporului Voia preasfîntă a lui Dumnezeu și să-i înduplece pe cei răi, ca să se întoarcă pe calea cea bună, care duce la Dumnezeu. În felul acesta lumina spirituală a Cuvîntului lui Dumnezeu, Care vorbea prin rosturile lor, lumina întunericul intelectual și moral în care căzuse și se zbătea omenirea. Rău-

tatea oamenilor, orișcit de mare ar fi fost, nu putea să întunece și cu atât mai puțin să stingă lumina, care venea de Sus. Față de constatarea aceasta atât de mingiitoare, că întunericul nu a putut cuprinde lumina, care li s-a arătat oamenilor, nu poate sta părerea teologilor Protestanți, cari susțin, că omul în urma căderii sale ar fi pierdut orice contact cu Dumnezeu, întrucât mintea lui s-ar fi întunecat, completamente, și, totuși, i s-ar fi înrăutățit și voia lui și pervertit și sentimentele lui, încât omul, acum, nu se mai bucură decît numai de cele rele și nu mai mult de cele bune.

6. FOST-A UN OM, TRIMIS DE DUMNEZEU, AL CARUI NUME ERA IOAN.

v. 6) Evanghelistul nostru nu poate să înșire, la acest loc, marea mulțime a bărbatilor trimiși de Sus, cari ținînd aprinsă flacăra luminei divine, au împiedecat pe oameni, ca să se scufunde, completamente, în întunecul neștiinței și al păcatului și s-au ferit, ca în ei să se stingă licărirea luminei celei adevărate. Dar, el nu poate nici să nu amintească, cel puțin, pe cel din urmă și pe cel mai mare dintre Profeții T. V., cari au fost trimiși de Dumnezeu, adică, pe Ioan Botezătorul. El scrie: „*Fost-a om trimis de la Dumnezeu. Numele lui Ioan*“. Pe acest mare Profet evanghelistul nostru ține să-l amintească, cu atât mai mult, cu cît din vremurile Profetului Malachie (sec. 5 î. d. H.) nu mai răsunase între oameni glasul vreunui profet autorizat de sus pînă în vremurile de acum, ale lui Ioan Botezătorul este cel mai mare dintre toți Profeții T. V., pentru următoarele două motive: 1) pentru motivul, că venirea lui a fost pusă în vedere încă din vremuri de mult trecute și, îndeosebi, de către Profetul Malachie (3, 1; cf. Exod. 23, 20), și 2) pentru că chiar el a fost învrednicit ca să aibă înaltă și excepțională misiune de a pregăti calea Domnului și a-L introduce în activitatea Lui cea Messianică (cf. Mat. 3, 1 ss.). Domnul nostru Iisus Hristos Insuși l-a numit pe Ioan Botezătorul „cel mai mare dintre cei născuți“ — pe cale naturală — „din femeie“ (Mat. 11, 11). Evangheliștii sinoptici îl numesc pe acest Ioan, constant, „Ioan Botezătorul (Baptiști)“. Evanghelistul nostru, însă, nu-i dă epitetul de „Botezătorul“, ci îl numește simplu, numai „Ioan“, ca și cînd în afară de el nu ar mai fi existat altă personalitate, care a purtat numele de „Ioan“. Cînd noi știm, că și evanghelistul nostru se chema tot „Ioan“, va trebui să înțelegem, că dinsul numai de aceea nu a voit, să-i dea acestui mare Ioan epitetul de „Botezătorul“, cum fac ceilalți evangheliști, pentru că, pătruns fiind de un adînc sentiment de modestie față de acesta, nu a cîntărit să se pună pe sine alături de Ioan Botezătorul. Dacă l-ar fi numit pe acesta și el „Botezătorul“ mai există încă și alte persoane, cari poartă același nume de Ioan și cari merită de asemenea oareșicare considerațiune în cercurile creștine. Și cu acestea ar fi dat, să înțeleagă, că unul dintre acești

Ioani este chiar el. Evanghelistul nostru se consideră pe sine prea mic față de Persoana acelui Ioan, care s-a invrednicit, ca să-L introducă pe Mintuitorul în activitatea Lui cea Messianică, botezându-L în apele Iordanului. Verbul „a fost (egeneto)” aduce la expresie aparițiunea istorică a Botezătorului ca un trimis special al lui Dumnezeu. Aparițiunea „*trimis de la Dumnezeu*” relevă, că ceea ce a vorbit acest Ioan, nu a vorbit de la sine, ci a vorbit ca trimis al lui Dumnezeu (cf. Luca 3, 2). De aici rezultă, și importanța deosebită, pe care o au cuvintele și faptele lui.

7. ACESTA A VENIT SPRE MARTURIE, CA SA MARTURISEASCA DESPRE LUMINA, PENTRU CA TOȚI SA CREADA PRINTR-INSUL.

v. 7) Cit despre acest Ioan (Botezătorul) evanghelistul nostru ține, să ne comunice următoarele: „*Acesta a venit spre mărturie ca să mărturisească despre lumină, pentru ca toți să creadă printr-insul*”.

Cu acestea evanghelistul ne spune, că scopul, cu care a venit acest Ioan, a fost, pentru ca să depună mărturie despre vremurile mari, cari au sosit. Precum zorile dimineții prevestesc răsăritul soarelui, tot așa și Ioan a venit în scopul, bine determinat, ca să mărturisească despre Acela, Care este, cu adevărat, „Lumina”. Tuturor acelorora, cari veneau la dinsul, el ținea, să le spună, răsvedit, că nu este el „Lumina”, ci, că în urma lui vine Acela, care este „Lumina”. Acesta este neasemănat mai mare decît dinsul și Acestuia dinsul nu este vrednic, ca să-i deslege nici măcar curelele încălțămintelor Lui, adăugînd a le spune, totdeauna, că Cel, Care vine după dinsul, îi va boteza pe dinșii nu cu apă, cum îi botează el, ci „cu Spirit și cu foc” (Mat. 3, 11 ss.; Marcu 1, 7 ss.; Luca 3, 16). Ioan depunea mărturie despre Domnul cu scopul, ca „*toți să creadă printr-insul*”. Văzînd, în urma activității, pe care o dezvoltă Botezătorul, toți, cîți îl auzeau vorbind, aveau să ajung, la credința, că Domnul Iisus Hristos este, de fapt, „adevărata Lumină”, care ne-a venit nouă în lume, ca să ne lumineze.

8. NU ERA ACELA LUMINA, CI CA SA MATURISEASCA DESPRE LUMINA.

v. 8) Pe vremea, cînd Botezătorul își dezvoltă, în felul arătat mai sus, activitatea sa, nu odată i s-a pus lui întrebarea, dacă nu este el cumva Hristosul (Unsul lui Dumnezeu). La această întrebare Ioan nu întirzia să răspundă, că nu este el Hristosul, ci Hristosul este Acela, Care vine în urma lui și după dinsul. Cu toate aceste declarațiuni atît de clare ale Botezătorului, unii dintre învățăceii lui (cf. Ioan 3, 23 ss.), în admirația, pe care i-o păstrau, au rămas, și pe viitor, cu părerea greșită că Botezătorul ar fi fost „lumină”, resp. Hristosul cel de mult așteptat (cf. Ioan 5, 35). Și încă în primăvara anului 55 d. H., cînd Apostolul Paul vine în a treia lui călătorie misio-

nară la Efes, el găsește aici niște învățăcei de ai lui Ioan Botezătorul, cari primiseră botezul acestuia, dar, încă nu credeau în Domnul Iisus și de aceea nici un primiseră încă botezul creștin (Fapt. Apost. 19, 1 ss.). Învățăcei de ai lui Ioan Botezătorul se pare, că au existat în Asia proconsulară și în vremurile de mai tirziu pînă chiar pe la mijlocul sec. 4 (c. *Clemens Rom.*, Hom. 2, 23; Recog. 1, 54. 60. 63; *Const. apost.* 6, 6; *Eus.*, h. c. 4, 22; *Epiph. hacr.* 17, 1; 2, 92; 20, 381; 41, 255; vezi și Vigilius, c. Arian. Sabell. 1, 20; la Migne, 1, 32. 194). Față de părerile eronate ale unor învățăcei de ai lui Ioan Botezătorul, despre cari va fi auzit și evanghelistul nostru, el ține, să releveze, că „*nu era acela* (adică Ioan Botezătorul) *Lumina, ci* (a venit... numai), *ca să mărturisească despre Lumină*”. Viața aspră, pe care Botezătorul o ducea în pustia Iudeei, precum și puterea hotărîtă, sfîntă și neînfrîcată a predicării sale erau tot atitea motive, ca toți, ciți îl auzeau, să dea crezare cuvintelor lui. Nimeni nu avea motive hotărît suficiente, pentru ca să-l socotească pe dinsul, că ar fi „Lumina cea adevărată”, cînd el însuși declina de la sine această onoare și atrăgea, dimpotrivă, atențiunea tuturora asupra Aceluia, Care vine în urma lui și despre Care spunea, că este neasemănat mai mare și mai puternic decît dinsul. Rolul lui Ioan Botezătorul în opera de mîntuire, săvîrșită de Domnul, se poate asemăna cu cel al lunei de pe cer. Și luna de pe cer răspîndește lumină, dar, lumina lunei nu se poate asemăna, nici pe departe, cu lumina soarelui. Lumina soarelui este o lumină proprie, izvorîtă din însuși corpul incandescent al soarelui și de aceea și deosebit de puternică, pe cînd lumina lunei este o lumină improprie, împrumutată de la soare, o lumină rece. Luna luminează numai intrucit reflectează lumina soarelui. Lumina ei este dependentă de lumina soarelui și de aceea și mult mai redusă decît cea a soarelui. La fel și Botezătorul prin activitatea sa pregătitoare, drept că, a răspîndit în lume oarecare lumină (cf. 5, 35). Dar, lumina lui nu era o lumină proprie, ci era o lumină împrumutată de la Acela, Care era „adevărata Lumină”, adică de la Domnul.

9. EL ERA LUMINA CEA ADEVĂRATĂ, CARE LUMINEAZĂ PE TOT OMUL, EL, CEL CE VENEÎN ÎN LUME.

v. 9) Dacă Botezătorul nu este „Lumina cea adevărată”, ci, dacă dinsul a venit numai în scopul, ca să depună mărturie despre venirea Ei, atunci ni se impune întrebarea: Cine este „Lumina cea adevărată”, despre Care a fost vorba și mai sus (v. 4 s.)? Mai există Acela oare, sau a dispărut și a apus? Răspunsul Evanghelistului nostru este categoric. El scrie: *El era „Lumina cea adevărată”, Care luminează pe tot omul, El, Care venea în lume*”. Mai sus (v. 4 s.) evanghelistul nostru ne spunea, că „Cuvîntul divin” era „lumina oamenilor”. Dar, de vreme ce unii îl socoteau pe Ioan Botezătorul, că ar fi „lumina”, evanghelistul nostru ține să precizeze la locul acesta, că nu

Ioan Botezătorul era „Lumina cea adevărată” ci „Cuvintul lui Dumnezeu” era „Lumina cea adevărată (to fos to alethinon)”. El era „Lumina cea adevărată”, pentru că lumina cu lumina, care izvorea din însăși Ființa Lui divină. Lumina, pe care o răspindea, era lumina proprie și adevărată, nu una împrumutată de la altul careva, după cum era lumina, pe care o răspindea Botezătorul între oamenii cei ce veneau la dînsul. „Lumina cea adevărată”, care izvorăște de la Domnul și pe care o reprezintă Domnul, „luminează pe tot omul”. Dacă se zice „tot omul”, atunci înseamnă, că nu se mai face nici o deosebire între om și om și nu se exceptează nimeni, ci toți oamenii, fără de deosebire de naționalitate și fără de vreo excepție, pot să primească de la El „lumina cea adevărată” și „Care luminează pe tot omul” nici nu a încetat cîndva de a-și răspîndi în lume și între oameni „lumină Sa”. El „era” în toată vremea „Lumina cea adevărată” și continuă mereu, să lumineze omenirea cu „Lumina Sa. Evanghelistul ține, să accentueze această continuă activitate luminoasă a „Cuvintului divin”, punînd verbul auxiliar „era (en)” chiar în fruntea propozițiunii noastre. Cuvintele „erhomenon is ton Cosmon” de la finea propozițiunii noastre prezintă exegeților oarecare dificultăți. Unii le referă la cuvîntul anthropon, care precede. Alții sînt de părerea, că ele se referă la subiectul întregii propozițiuni, adică la cuvintele to fos to alethinon (lumina cea adevărată). Să cercetăm! Dacă le-am raporta la cuvîntul anthropon, care precede, atunci înțelesul cuvintelor ar fi, că cele zise îl privesc numai pe acel om „care vine în lume”, în opozițiune tăcută față de toți acei oameni, cari nu vin în lume. Eu nu mă pot împăca cu această părere, pentru că nu există om, care nu vine sau nu ar fi venit, cîndva, în lume. Nici nu se putea, ca evanghelistul nostru să fi avut în vedere numai pe omul, care vine în lume, și să susțină numai despre unul ca acesta, că este sau a fost luminat cîndva de către Acela, Care este „Lumina cea adevărată”, pe cînd omul, care nu vine în lume, rămîne lipsit de lumina Lui. O concepție ca aceasta este nu numai absurdă, ci chiar și nepotrivită în contextul nostru. De aceea eu mă alătur tuturor acelor exegeți, cari raportînd cuvintele de mai sus la subiectul propozițiunii întregi, adică la cuvintele to fos to alethinon (lumina cea adevărată). Dacă este așa, atunci cu acestea ni s-a spus, că „Lumina cea adevărată” este atît de puternică, încît este în stare să pătrundă pe tot omul și se manifestează ca atare în permanență. De aceea și aici imperfectul „era (en)” pe lângă participiul prezent erhomenon. El „Care venea în lume” continuă a lumina mereu pe fiecare om. În toată vremea El s-a manifestat, în mod activ, venînd în lume. Acesta este înțelesul locului nostru. Adjectivul atributiv alethinon relevă calitatea „Luminei”, în opozițiune față de oricare altă lumină, care ar avea numai aparența falsă a unei lumini.

10. IN LUME ERA ȘI LUMEA PRINTR-INSUL S-A FĂCUT ȘI LUMEA PE DINSUL NU L-A CUNOSCUȚ.

v. 10) Cît despre Cel, Care este „Lumina cea adevărată” evanghelistul ține, să mai releveze încă și următoarele: „*In lume era și lumea printr-insul s-a făcut și lumea pe Dinsul nu L-a cunoscut*”. Cu acestea evanghelistul relevează existența și activitatea permanentă a „Cuvîntului divin”, resp. a „Luminei celei adevărate” în lume. A avut un rol creator în lume ș. a. în acel înțeles, că Dumnezeu-Tatăl prin mijlocirea Lui a adus toate din neexistență la existență (cf. v. 3). Creațiunea însăși este dovada cea mai bună despre felul, cum a știut „Cuvîntul divin” să activeze în lume. Din privirea naturei create fiecare om poate și trebuie să înțeleagă puterea nemărginită și măreția dumnezească a „Cuvîntului lui Dumnezeu” (cf. Rom. 1, 19 s.). Cu toate acestea, evanghelistul ține, să constate — cu multă durere sufletească — că „lumea pe El nu L-a cunoscut”. „Lumea (ho kosmos)”, în cazul nostru, nu este atît lumea cea fizică, cît mai virtos omenirea, care locuiește pe întreg cuprinsul pămîntului. Omenirea a ieșit din mina Creatorului cît mai frumos zidită și mai bogat înzestrată cu daruri. Omul este cel mai distins „microcosmos (ho mikrokosmos, de la kosmós = a înzestra, a înfrumseța)”. Dar, omul nu a rămas în această situațiune fericitoare pentru dînsul, ci a căzut în păcate și s-a îndepărtat, cu vremea, tot mai mult de Dumnezeu, Creatorul său și dezorganizîndu-i-se facultățile sale sufletești, în cele din urmă, un se mai socotea dator, ca să dea lui Dumnezeu nici măcar cuvenita onoare și mulțumire pentru toate, cite a primit de la El, în dar, Ajunsă în această situațiune rea sufletească, omenirea a căzut în cel mai degradator politeism (cf. Rom. 1, 21 ss.) și în loc, ca să se închine adevăratului Creator al său și al universului, ea s-a înjosit atît de adînc, încît se închină făpturilor lui Dumnezeu, ba, chiar și acelora cari erau făpturi ale miinilor lor proprii, „*Lumea pe El nu L-a cunoscut*”.

11. LA ALE SALE A VENIT ȘI AI SAI PE EL NU L-AU PRIMIT.

v. 11) Dintre toate popoarele timpurilor vechi numai poporul israiltean a rămas credincios monoteismului. Toate celelalte popoare se dedaseră, mai mult sau mai puțin, celui mai nebun și abject politeism. Și, cum Dumnezeu, cu brațul Său înalt și puternic, l-a scăpat pe poporul israiltean din sclavia Egiptului și l-a așezat în țara binecuvîntată a Canaanului, acest popor este, adeseori, numit „poporul lui Dumnezeu”, iar, țara lor este socotită „moștenirea Lui” (cf. Exod. 15, 17; 19, 5; Deut. 7, 6; 9, 29; 32, 9; 2 Sam. 14, 16; 20, 19; 1 Reg. 8, 51, 53; Psalm 33/32, 12; 68/67, 10; Isaia 19, 25; 47, 6; Ierem. 2, 7 ș. m. a.). În mijlocul lor și în țara lor „Cuvîntul lui Dumnezeu” a răsunit, în toată vremea, prin gura Profeților, cari au fost trimiși de către El. De aceea evanghelistul nostru continuă

să și scrie despre „Cuvintul lui Dumnezeu“, că „*La ale Sale a venit*“. Drept că, toată lumea este a lui Dumnezeu, întrucât El a creat toate, cîte există. Dar, totuși, la acest loc, cuvintele „*La ale Sale* (Eis ta idia)“ au un înțeles specific și înseamnă „în mijlocul aceluia popor și în acea țară, care întreține legături deosebit de strinse cu Dumnezeirea, adică, în mijlocul poporului israelitean și în țara, care îl considera pe Dumnezeu, că este stăpînul și proprietarul ei (cf. Exod. 19, 5; Deut. 7, 6; Psalm 135/134, 4 ș. a.). În mijlocul acestui popor și în această țară binecuvîntată prin bărbați inspirați de Sus, cari au activat cînd într-o parte a țării, cînd în alta, ideea, că, la timpul Său, va veni Messia, a fost ținută mereu trează și cultivată. Dar, în cele din urmă, nici acest popor, fiind orbit de aspirațiuni pur lumești, nu l-a primit pe El. De aceea evanghelistul, cu multă durere sufletească, scrie, și de altă dată: „*Și ai Săi nu l-au primit pe El*“. Verbul „a primi (paralambanin)“ exprimă o acțiune deosebită de ceea, care, mai sus (v. 10), a fost exprimată prin verbul „a cunoaște (gignoskein)“. „A cunoaște“ presupune o funcțiune de lămurire a rațiunei omenești, pe cînd „a primi“ presupune o acțiune a voii omului în direcție pozitivă. Funcțiunea cunoașterii, de obicei, precede pe cea a primirii, pentru că este știut, că cineva trebuie, mai întîi, să cunoască pe vreo persoană sau vreun lucru, și apoi, în rîndul al doilea, se hotărăște, ca să-l primească sau nu. Cît despre lumea păgînă se poate spune că ea nu l-a cunoscut pe Acela, Care era „Lumina cea adevărată“ și „Cuvintul lui Dumnezeu“ (cf. v. 10). Dar, cît despre poporul iudeu nu se poate spune, cu drept cuvînt, că el nu l-a cunoscut niciînd pe Acela, despre Care mereu îi vorbeau Profeții, trimiși de Sus. Poporul iudeu a luat cunoștință despre venirea Aceluia, Care avea să-și facă cîndva aparițiunea Sa în mijlocul lor și să-i mintuiască. Dar, în cele din urmă, călăuziți mai mult de interesele lor particulare pămîntești, decît de cele generale sufletești, ei nu au vroit să primească pe un Messia, cum li Se prezintă Acesta în sfintele Scripturi. Ei așteptau, să le vină un Messia specific iudeu, un Messia politic, care să-i facă pe dinșii tari și mari în lume și să le subjuge lor toate popoarele pămîntului. Un Messia, Care vine numai pentru refacerea lor sufletească, nu corespundea cu așteptările lor lumești, cele de acum. De aceea poporul iudeu s-a împotrivit, acum, ca să-l primească pe Acela, Care era „Cuvintul lui Dumnezeu! Dovadă despre această atitudine dușmănoasă a lor față de Messia, Care vine, ca să ridice păcatele lor, ne sînt plîngerile continue ale Profeților, cari mereu mustră poporul pentru necredința lui.

12. DAR, CÎȚI L-AU PRIMIT PE EL, LE-A DAT LOR PUTEREA, CA SĂ DEVINA COPIII LUI DUMNEZEU, CELOR CE CRED ÎN NUMELE LUI.

v. 12) Majoritatea poporului iudeu refuza, să accepte ideea unui Messia spiritual. Dar, unii dintre dinșii s-au lăsat, totuși,

zatinși și încălziți de razele luminoase ale „Cuvintului lui Dumnezeu” și L-au primit așa, după cum li s-a profețit. Numărul acestora nu este mare. Dar, nici aceștia nu trebuiesc nesocotiți, înainte de toate, pentru sublimitatea gândului lor și puterea credinței, la care s-au avîntat, și apoi pentru bunătatea inimei lor. Evanghelistul îi caracterizează pe aceștia în felul următor: „Dar cîți L-au primit pe El, le-a dat lor puterea, ca să devină copiii lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui. Ar întreba cineva, de ce evanghelistul nostru nu scrie, de-a dreptul, că toți aceștia au și devenit „copii ai lui Dumnezeu”. „A obține numai puterea sau autoirizația, (exousia) de a „deveni copii ai lui Dumnezeu” este mult mai puțin de cit de a deveni, de fapt copiii lui Dumnezeu. Cel, care a primit numai puterea sau autorizația, poate ajunge cîndva la rezultatul dorit, pentru care i s-a dat puterea sau autorizația ș. a. atunci, dacă face bună întrebuințare de puterea sau autorizația, care i s-a dat în această direcție. El nu trebuie, însă, să și ajungă numai decît la acel rezultat, pentru că fieșcare are orîșicînd, toată libertatea, ca să nu facă bună întrebuințare de puterea sau autorizația primită și să abuzeze de ea. Totuși, chiar, dacă au obținut, deocamdată, numai puterea sau autorizația de a ajunge cîndva la această situațiune atît de fericitoare, situațiunea lor cea de acum este o situațiune deosebit de înaltă, pentru că este deosebit de mare lucru chiar numai „de a putea deveni cîndva „copil al lui Dumnezeu”. „Copil al lui Dumnezeu” este acela, care îl socotește pe Dumnezeu ca pe Părintele său cel ceresc și se simte atît de strîns legat de El, cum se simte un copil bun strîns legat de părinții săi trupești. Un „fiu”, ajuns la vîrstă matură, se poate emancipa de sub tutela părintească, continuînd, din inițiativa proprie, să rămînă în cădrelor tradițiunilor moștenite de la părinții săi. Cîtă vreme este, însă, „copil”, el are nevoie încă de tot sprijinul și ocrotirea părinților săi. Un copil bun nu face nimic fără de știrea și învoirea părinților săi. „Copii” și „fii” ai lui Dumnezeu, în înțelesul cel mai propriu al cuvîntului, noi, oamenii, nu putem fi. Dar, totuși, în înțeles impropriu, noi putem deveni „copiii lui Dumnezeu” și fiii Lui”, dacă ne legăm sufletește cit mai strîns de Dumnezeul nostru și dacă sintem, permanent, conștienți de tot scutul și de toată ocrotirea Lui cea de Sus, simțindu-ne bine și fericiti numai în situațiunea aceasta și nu întreprindem nimic, ce nu I-ar place lui Dumnezeu. Dumnezeu este nemărginit mai puternic și mai bun și mai bogat în daruri decît cum poate fi un părinte trupeș. De aceea trebuie socotit un deosebit de mare cîștig, cîștig aducător de mult bine și nemăsurată binecuvîntare, dacă cineva poate deveni „Copilul lui Dumnezeu”. Copil al lui Dumnezeu poate deveni, însă, numai acela, care a obținut de la Dumnezeu, mai întîi, iertarea păcatelor sale. Iertarea păcatelor sale din partea lui Dumnezeu o poate obține numai acela, care s-a atașat, com-

plectamente, cu toată ființa sa de Acela, Care este „Fiul lui Dumnezeu”, în înțelesul cel mai propriu al cuvintului, pentru că Acesta a luat asupra Sa păcatele noastre și a murit pe cruce pentru ele, împăcându-ne astfel pe noi cu Dumnezeu. Opera de mintuire a omenirii în timpurile T. V. încă nu era realizată. De aceea în timpurile T. V. nimeni nu putea deveni, de-a dreptul și realmente, „copilul lui Dumnezeu”. El putea, însă, în anumite condițiuni, să obțină, în prealabil, dreptul sau autorizația de a deveni, cindva, „copil al lui Dumnezeu”. Avind în vedere aceste condițiuni, evanghelistul adaugă a scrie la cele de mai sus: „*celor, cari cred în numele Lui*”. Autorizația de a putea deveni cindva „copil al lui Dumnezeu”, privește, așadar, numai acela, care crede în numele Lui”, adică, acela, care și-a pus toată încrederea sa în Acela, Care este, de fapt, „Cuvîntul” sau „Fiul lui Dumnezeu”. „A crede” înseamnă, a fi convins, că cele ce încă nu se văd, sînt așa, după cum ni s-a spus, și a se da totdeauna, călăuzit de această fermă convingere în toată atitudinea și activitatea sa (cf. Ebr. 11, 1). De vreme ce „Cuvîntul lui Dumnezeu” în timpurile T. V. încă nu-și făcuse aparițiunea Sa trupească între noi, evanghelistul nostru nu poate vorbi despre cei ce ar crede „în El” ca Persoană, ci zice numai atît, că „*cred în numele Lui*”. Pe vremurile de atunci iudeii îl cunoșteau pe Domnul numai după nume, dar, nu-L cunoșteau încă și după Personalitatea Lui cea reală.

13. CARI NU DIN SINGIURI, NICI DIN VOINȚA TRUPULUI, NICI DIN VOINȚA BARBATULUI, CI DIN DUMNEZEU S-AU NASCUT.

v. 13) Dacă ar întreba cineva, cine sînt „cei cari cred în numele Lui”, evanghelistul ne lămurește, scriind: „*Căci nu din singiuri, nici din voința trupului, nici din voința bărbatului, ci din Dumnezeu s-au născut*”. Evanghelistul nu-i înșiră pe toți aceștia pe nume, pentru că nu interesează atît numele, pe care l-a purtat unul sau altul dintre ei, ci interesează numai nota lor caracteristică sufletească. Acești oameni nu sînt oameni, cari s-au născut „din singiuri (ex aimaton)”. În textul grecesc citim pluralul „aimaton”, care dealtcum nu este obișnuit. Cu acest plural evanghelistul a voit să aducă la expresie faptul indeobște cunoscut, că nașterea trupească este condiționată de amestecarea singelui de la ambii părinți, bărbat și femeie. În rîndul al doilea concepția unui copil depinde de voința trupului femeesc și, în ultima linie de voința bărbatului. Cei ce, după cum s-a spus mai sus, vor avea cumva fericirea, ca să primească autorizația de a deveni, cindva, „copii ai lui Dumnezeu”, vor primi, deci „această autorizație nu pentru motivul, că sînt descendenții trupești, pe cale naturală, a oarecăror părinți iluștri. Descendența pur trupească nu se socotește ca un merit deosebit în fața lui Dumnezeu și nu dă nimănui dreptul de oarecari privilegii. Cîi

toți aceia, cari vor voi să devină „copii ai lui Dumnezeu“, vor trebui, să fie, înainte de toate, „născuți din Dumnezeu“. Această naștere „din (ek) Dumnezeu“ nu poate să aibă înțelesul, că respectivii oameni sînt copiii lui Dumnezeu în înțelesul cel mai propriu al cuvîntului, pentru că într-un caz ca acesta dinșii ar fi din capul locului „copii ai lui Dumnezeu“ și nu ar fi cazul, ca să se zică despre ei, că au primit numai autorizația de a deveni „copii ai lui Dumnezeu“. Nașterea din Dumnezeu trebuiește înțeleasă, la locul acesta, numai ca o naștere spirituală din Dumnezeu. Numai aceia sînt *născuți din Dumnezeu*, cari I s-au alipit Lui cu toată puterea credinții, a iubirii și a speranței lor în Domnul. Pentru aceste mari calități sufletești ale lor unii dintre marii bărbați ai T. V. au fost învredniciți din partea lui Dumnezeu, ca să primească autorizația de a deveni, la timpul său, „copiii lui Dumnezeu“. Speranțele lor mari de a se mintui cîndva prin Messia, Care avea să vină, s-au împlinit atunci, cînd a venit în lume Acela, în Care aveau să se binecuvinteze toate popoarele pămîntului, și cînd „Fiul lui Dumnezeu“ S-a intrupat între noi, luînd chip de om. Atunci, în urma operei de mintuire, săvîrșite de Domnul, marii bărbați ai T. V., cîți „au crezut în numele Lui“ au devenit, de fapt, alături de credincioșii T. N., „copiii lui Dumnezeu“ (cf. V. Gheorghiu, Comentariu la sf. Evanghelie după Matei, p. 78 ss. și comentariu la epistola c. Romani, ed. 2. p. 225 ss.).

14. ȘI CUVINTUL TRUP S-A FĂCUT ȘI S-A SALĂSLUIT ÎNRE NOI. ȘI NOI AM VĂZUT MĂRIRE CA CEA A UNUI NASCUT DE LA TĂTAL, PLIN DE DAR ȘI DE ADEVĂR.

v. 14) Cu cele de mai sus evanghelistul își încheie comunicarea sa, am putea zice, lapidară, despre mărețele manifestări ale „Cuvîntului lui Dumnezeu“ în timpurile T. V. și, în special, în sinul poporului iudeu, manifestări, cari au ținut trează, în conștiința lor, ideea Messianică și au alimentat mult așteptările lor mari pentru vremurile Messianice. Rămînea numai, ca evanghelistul nostru să ne comunice, dacă și intrucit acele așteptări mari Messianice din timpurile T. V. s-au realizat între noi. El ține, să ne comunice, în această direcție, următoarele: „Și Cuvîntul trup S-a făcut și S-a sălăsluit între noi“. Termenul „Cuvîntul (ho logos)“, pe care nu l-am mai întîmpinat de la v. 1 încoace, apare, aici, din nou, pentru că evanghelistul vrea, ca să ne comunice, acum, că chiar acest „Cuvînt dumnezeesc“ a devenit trup. Noi am fi așteptat, ca evanghelistul să scrie, că „Cuvîntul Dumnezeesc“ a devenit „om (anthropos)“. În loc de „om (anthropos)“, el zice, că a devenit „trup (sarx)“, din cauză, că încă în cărțile T. V. omul, adeseori, este caracterizat ca „trup (sarx)“, scoțîndu-se în evidență partea materială a ființei lui (cf. Gen. 6, 3, 13; Tes. 40, 5; Ioan 3, 1 (2, 28); Psalm 65/64 3; 145, 21; Luca 3, 6; Rom. 3, 20 ș. a.). Și „Cuvîntul dumnezeesc“ a primit partea materială a trupului omenesc. Evanghelistul

ține, să releveze acest fapt, mai ales, din cauză, că Docheții de pe vremurile de atunci învățau, în mod eronat, că „Cuvintul lui Dumnezeu” ar fi avut numai un trup părut omenesc și nu ar fi fost om deplin, înzestrat, adică, și cu un trup material, cum avem noi oamenii cei de aici, de pe pământ. Această părere, zice evanghelistul nostru, nu corespunde cu starea faptică a lucrurilor, pentru că, dacă Mintuitorul nu a avut trup omenesc material, ca și noi, oamenii, atunci El, „Cuvintul lui Dumnezeu”, nu ar fi putut lua, în realitate, asupra Sa păcatele noastre, ale oamenilor, și nu ar fi putut, să moară pentru ele, în realitate, pe cruce. Un Mintuitor cu trup părut omenesc nu ar fi putut fi de cît un Mintuitor imaginar al omenirii. Trupul pe care-l poartă omul, drept că, are și o latură slabă, apelcată spre păcat. Trupul omenesc, pe care l-a luat „Cuvintul lui Dumnezeu” nu putea, însă, să aibă această latură slabă și păcătoasă, pentru că El „a fost conceput ca om „din Spiritul sfînt” (Mat. 1, 20 ss.). În gura Lui nici nu s-a aflat nicicînd vreun neadevăr și nimeni nu L-a vădit pe El de vreun păcat (cf. Ioan 8, 46; 1 Ioan 3, 5; 1 Petr. 2, 22). Părerea unora, că „Cuvintul dumnezeesc” ar fi avut numai trup omenesc, dar, nu ar fi avut și suflet omenesc, este, de asemeni, o părere greșită, pentru că Domnul își manifestează, peste tot, după cum vom vedea și din cele ce urmează, atît voință omenească, cît și sentimente și gânduri omenești și cînd Domnul moare pe cruce, evangheliștii ne spun, că Domnul Și-a dat Sufletul Său (cf. Mat. 27, 50; Luca 22, 42 ss.); Ioan 11, 15, 33. 35. 38; 19, 30 ș. a.). Chiar verbul „s-a făcut (egeneto)” exprimă, că Domnul a primit, de astă dată, o formă de existență, pe care nu o avea mai înainte. Cu acestea nu s-a zis, însă, că s-ar fi produs oarecari transformări în existența Lui. El a rămas și acuma cu natura Sa divină, pentru că nici nu este cu puțință, ca aceasta să fie supusă oarecăror transformări. Numai atîta a intervenit, că El acum pe lingă natura Sa divină a primit și natură de om. El este, așadar, o Personalitate, Care intrunește în Sinea Sa atît natură divină, cît și natură umană. Este Dumnezeu-om. Faptul, că „Cuvintul lui Dumnezeu” pe lingă natura Sa divină a luat și natură umană, se desprinde dar și din cele ce ni se spun în v. 18, apoi în 3, 16; 5, 18 ss.; 1 Ioan 1, 1 și 4, 2. Pînă a fi conceput în pîntecele sfîntei Fecioare Maria, Mintuitorul nostru purta numele de „Cuvintul lui Dumnezeu”. Avea, așadar, numai natură divină. Din momentul conceperii Sale în pîntecele sfîntei Fecioare Maria și pînă a opta zi după naștere numele Lui era „Imanuel (Immanuel)”, adică, „Cu noi este Dumnezeu”. Era Dumnezeu și om (cf. Tes. 7, 14; 8, 8. 10; Mat. 1, 23). Iar, în ziua a opta după naștere El primește numele Iisus (Iesuah, prescurtat din Iehosua) ceea ce înseamnă, că are să ne fie Mintuitorul nostru (cf. Mat. 1, 21; Luca 1, 31). Despre „Cuvintul lui Dumnezeu”, Care S-a intruchipat ca om, evanghelistul nostru ține, să ne mai

scrie, că „S-a sălăsluit (a luat locuință) între noi (eskinosen en imin)”. Cu acestea a relevat și factica Lui prezență între noi, oamenii. Această prezență între noi evanghelistul o numește „o sălășluire între noi” și o exprimă prin verbul „ske-noun”. Verbul skenoun înseamnă „a locui în corturi”. Așa caracterizează evanghelistul petrecerea Domnului între noi, oamenii, pentru că trupul Său adumbrea Dumnezeu. Să și pentru că cu trupul Său avea să petreacă în mijlocul nostru cu toată modestia și numai pentru un timp scurt (și nu pentru totdeauna) la fel, precum este și petrecerea tuturor acelor, cari locuiesc aici, pe pământ, în corturi și nu au vreo locuință mai durabilă și stabilă. Felul acesta de a vorbi ne amintește de felul, în care se arătase și „mărirea lui Dumnezeu”, cindva, în mijlocul poporului lui Israil „în chip de nor luminos”, care acoperea pentru un timp scurt muntele Sinai (cf. Exod. 24, 16), și totașa cea a noului luminos deasupra „cortului mărturiei” (Num. 9, 22; 10, 12). Acest „nor luminos” era numit šakan, mai tirziu sekinah și reprezenta în mod simbolic prezența lui Dumnezeu în mijlocul poporului Său. Norul era trecător. Și totașa și „norul luminos” din Sfinta Sfintelor, pe care numai odată pe an ș. a. în ziua împăcării, Arhiereul, întind în Sfinta Sfintelor, se învrednicea să-l vadă deasupra cortului mărturiei, nor, care era reflexul măririi lui Dumnezeu, care se sălășluia aici. Totuși încă în timpurile T. V. i se pune poporului, în repetate rânduri, în vedere, că Dumnezeu va locui, cindva, în mod real, în mijlocul lor (cf. Exod. 25, 8; 29, 45; Lev. 26, 11; Exod. 37, 27; 43, 9). Acum s-a împlinit făgăduința aceasta, în mod real. Cuvintele en imin nu pot să însemne că „Cuvîntul lui Dumnezeu” locuiește în natura noastră umană („în noi”), pentru că nu despre această locuire este vorba în contextul nostru, ci aici este vorba, înainte de toate, despre locuirea „Fiului lui Dumnezeu” ca Persoană văzută în mijlocul nostru, al oamenilor. Prepozițiunea en are, aici, ca și mai adeseori în T. N., înțelesul arătat mai sus (cf. Mat. 2, 6; 11, 11; Luca 1, 1; Ioan 13, 35; Fapt. Apost. 2, 29; 1 Cor. 3, 18; 5, 1 ș. a.).

Faptul, că plinitudinea Firii divine a Fiului lui Dumnezeu s-a sălăsluit într-un trup omenesc, este și rămîne un mister (o taină) necuprins în mintea omenească. Unirea firii divine cu firea cea omenească este numită de către teologi „uniune ipostatică”. În sinodul al IV ecumenic din Chalcedon (451), care s-a ținut împotriva exagerărilor Nestorane din Alexandria pe de o parte și a Eutihienilor din Antiohia pe de altă parte, s-a definit dogma în felul următor: „Mărturisim pe unul și același Hristos, Fiu, Domn, unul născut, recunoscut în două firi în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată din cauza uniunii, ce fiecare din cele două firi păstrîndu-și însușirile ei și concurgînd într-o Persoană și într-un Ipostas” (vezi Comoroșan-Vointschi, Prelegeri acade-

mice din Dogmatica ortodoxă, II., Cernăuți, 1889; Ștefan Sa-ghin, Dogma încarnațiunii, Cernăuți, 1898; Hristu Andrușos, Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene, traducere de Dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 187 ss.; D. Stăniloae, Definiția dogmatică din Chalcedon (în „Ortodoxia”, 1951, p. 295 ss.); T. M. Popescu, Importanța istorică a sinodului IV ecumenic din Chalcedon (în „Ortodoxia”, 1951, p. 188 ss.).

„Cuvîntul lui Dumnezeu”, luînd trup omenesc și sălășluindu-Se, temporar, în mijlocul nostru, S-a și manifestat ca Cel ce este Dumnezeu și om. Evanghelistul nostru depune despre El următoarea mărturie: „Și noi am văzut mărirea Lui, mărire cu a Unui născut de la Tatăl, plin de har și de adevăr”. Verbul theasthai înseamnă ceva mai mult decît a vedea cu ochii. Înseamnă a vedea și, în același timp, a contempla faptul cu deosebită atențiune și admirație. Evanghelistul vorbește la plural, pentru că nu numai el, ci și alții împreună cu el, în primul rînd, ceilalți Apostoli s-au învrednicit să vadă și să admire Înalta Personalitate a „Cuvîntului lui Dumnezeu” intruchipat ca om. Ceea ce au putut admira dinșii, cu toții, a fost „mărirea Lui (ten doxañ autou)”, adică mărirea aceea, care li era proprie numai Lui, adică, „Cuvîntului lui Dumnezeu” Celui, Care S-a întrupat ca om. Pentru a fi și mai bine înțeles, evanghelistul precizează, că mărirea Lui era o mărire specifică, care nu s-a mai văzut la altul careva în lume. Era o mărire atît de extraordinară, cum nu o poate avea nimeni altul, decît numai Cel, Care este „Unul născutul Fiul al lui Dumnezeu”. Particola „hos (ca)” aduce la expresie, că mărirea Lui nu suportă alt termen de comparație. Ca Fiul al lui Dumnezeu El are aceeași ființă divină ca și Tatăl Său, Dumnezeu. Dacă Dumnezeu ar avea mai mulți Fii, mărirea Fiilor Lui, poate, că ar fi diferită. Dar, cum Domnul este „Unul născutul Fiul (monogenes)” al lui Dumnezeu”, El intrunește, în întregime, și aceeași demnitate și mărire, pe care o are Dumnezeu-Tatăl, al Cărui „Unul născutul Fiul” este. Adăușul „de la Tatăl (para patros)” din punct de vedere pur gramatical, poate să se refere atît la cuvîntul „mărire (doxa)”, cit și la cuvîntul „unul născut (monogenes)”, cari preced. În cazul dintîi ni s-ar spune, că mărirea, pe care o are Fiul, o are de la Tatăl Său. În cazul din urmă înțelesul ar fi, că „Unul născutul Fiul al lui Dumnezeu”, pe Care-L avem, acum, sălășluit între noi, ne-a venit nouă de la Părintele nostru Cel ceresc. Părerea dintîi pare mai potrivită în contextul nostru, întrucît evanghelistul nostru ține, să accentueze, la acest loc, că Fiul cel Unul născut, Care ne-a venit nouă de Sus, dispune de o mărire, excepțional de mare, corespunzătoare numai originei Sale divine. Evanghelistul a putut să vorbească astfel, pentru că a avut ocaziunea, ca alături de Apostolii Petru și Iacob, fratele său, să admire pe muntele Taborului toată strălucirea mării divine a Domnului Iisus Hristos, Care S-a schimbat la

față și pe Care vocea Părintelui Său celui ceresc L-a numit „Fiul Său cel iubit” (cf. Mat. 17, 1—8; Marcu 9, 2—8; Luca 9, 28—36). Regii și potenții, în genere, cită vreme sint în posesiunea puterii lor, în cele mai multe cazuri, sint plini de îngimfare și de severitate nedreaptă, sint neadevărați și perfizi în cuvintele și promisiunile lor față de oamenii și supușii lor. Nu totașa și „Unul născutul Fiul al lui Dumnezeu” în toată mărirea Sa. Cit despre felul, cum S-a manifestat această mărire a Lui între noi, evanghelistul nu găsește alte cuvinte mai potrivite decît numai cuvintele: „*Plin de har și de adevăr*”. Adjectivul „plin (pleses)” aduce la expresie, că „Fiul Cel Unul născut al lui Dumnezeu”, ori de cite ori și în orice chip, S-a manifestat între noi, a dovedit, întotdeauna, că este și rămîne neîntrecut încă de nimeni în a împărtăși „har” și a spune numai „adevărul”. Termenul „har” sau „grație” (charis) exprimă complexul tuturor bunătăților și binefacerilor, pe cari El le revarsă și le-a revărsat, întotdeauna, asupra oamenilor, dintre cari mulți erau nevrednici de afita îndurare dumnezească. În primul rînd, noi vom avea să ne gîdim la darurile și binefacerile mari și minuitoare, pe cari Domnul a binevoit, să ni le împărtășească nouă, oamenilor, în toată vremea. Domnul este, totdeauna, și plin de „adevăr”, intrucît din gura Lui nu a ieșit nicicînd vreun cuvînt neadevărat, ci dimpotrivă tot ceea ce a vorbit, a fost numai purul și cel mai sublim adevăr. Aceste calități, cari L-au distins, întotdeauna, pe Domnul în toate manifestările Lui în lume, sint calități, eminate, divine. Domnul este preamărit și în cărțile T. V. ca mult îndurat, plin de bunătate și adevărat în cuvintele Sale (cf. Exod. 34, 6; Psalm 25/24, 10; 36/35, 6 ș. m. a.).

15. IOAN MARTURISEȘTE DESPRE EL ȘI A STRIGAT, ZICIND: ACESTA ERA, DESPRE CARE AM ZIS: CEL CARE VINE DUPA MINE, MAI ÎNAINTE DE MINE S-A FACUT, CA MAI ÎNTII ERA.

v. 15) Cum în Deut. 19, 15, ni se spune, că tot adevărul stă în gura a doi sau trei martori, și evanghelistul nostru ține, să adauge pe lingă mărturia sa de mai sus, pe care a depus-o despre Domnul, încă și o altă mărturie, pe care Ioan Botezătorul, care era recunoscut, la timpul său, de către toți ca trimis autorizat al lui Dumnezeu, a depus-o despre această Persoană divină, venită în chip trupesc în mijlocul nostru. Evanghelistul nostru scrie: „*Ioan mărturisește despre El și a strigat, zicînd: Acesta era, despre Care am zis: Cel Care vine după mine, mai înainte de mine a fost, că mai înainte de mine era*”. Evanghelistul ne prezintă, la acest loc, mărturia lui Ioan Botezătorul la timpul prezent, zicînd, că acesta „mărturisește (marturei)”, pentru că Botezătorul, depunînd această mărturie, a exprimat un adevăr, care își are încă și acum deplina sa valoare și nu poate fi contestat de nimeni. Mărturia lui privea pe Fiul lui Dumnezeu

zeu, Care S-a intrupat între noi. Evanghelistul accentuează, că Botezătorul „a strigat, zicind (kekraghen legon)”, pentru că voia să aducă la expresie și faptul, că Botezătorul n-a depus cumva această mărturie într-un cerc mai restrins și cu voce potolită și puțin sigură, ci cu voce tare și hotărîtă, exprimându-și cu putere toată convingerea sa și vorbind în auzul tuturor. Perfectul „a strigat (kekragen)” ne vorbește, drept că, despre o acțiune din timpul trecut, totuși ea își are repercursiunile sale și în timpul prezent. Participiul „zicind (legon)” ne spune, că strigătul Botezătorului a fost exprimat prin chiar cuvintele, cari umează. Botezătorul, după ce L-a introdus pe Mintuitorul prin botez în activitatea Lui cea Messianică, încă pe vremea, cînd își dezvoltă activitatea sa în părțile Iordanului, obișnuia să spună celor, cari veneau la dînsul, ca să se boteze, despre Mintuitorul, că Acesta este Acela, despre Care spunea, că „*Acela Care vine după mine, mîi înainte de mine S-a făcut, că mai înainte de cît mine era*”. Botezătorul atrăgea, deci, atențiunea tuturor acelorora, cari veneau la dînsul, asupra Acelui mari Personalități, Care vine după dînsul. Cum el era trimisul lui Dumnezeu, evident, că și „Cel, Care venea după dînsul (ho erhomenes)” trebuia să fie, în mod special, un Trimis al lui Dumnezeu. Cine poate fi Acest Trimis special al lui Dumnezeu? Acesta nu putea fi Altul, decît numai Messia, a Cărui venire se aștepta de multă vreme și cu mult dor și mare înfrigurare chiar pentru vremurile de acum. Despre această Mare Personalitate, Botezătorul depunea mărturia, că „S-a făcut” sau „a luat ființă (gegonen)” încă înainte de dînsul. Deobicei, cel ce vine în urma cuiva este mai tînăr decît acela, care îl precede. Dar, există și excepție de la această regulă. Cu o excepție de la această regulă avem de a face și noi, în cazul prezent, căci numai din cauza aceasta Botezătorul a relevat, că Cel, Care vine după dînsul, este de o vîrstă mai înaintată decît dînsul. Noi ne-am aștepta, ca să auzim, că aceea Personalitate Care are să vină în urma Botezătorului „S-a născut (egennethe)” înainte de dînsul. Totuși Botezătorul nu se exprimă în felul acesta, fel care ar sta atît de aproape de gîndul nostru, ci el se folosește de termenul mul mai general „egeneto”, care înesamnă „s-a făcut” sau „a luat ființă”. Ce motive poate să fi avut Botezătorul, dacă s-a folosit de această terminologie neobișnuită? Noi am fi dispuși, ca să ne gîndim, înainte de toate, la o naștere trupească a Mintuitorului, naștere care ar fi anterioară neșterii trupesti a Botezătorului. Fost-a și Botezătorul de această părere? Nu! Căci, dacă cercetăm mai deaproape, facem constatarea, că din evanghelia lui Luca (1, 56) rezultă, clar, că Botezătorul s-a născut cu 6 luni mai înainte, de cum Se naște Mintuitorul. Așa fiind, Mintuitorul este cu 1/2 an mai tînăr decît Botezătorul. Faptul acesta nu putea să-i rămînă necunoscut Botezătorului. În aceste condițiuni Botezătorul nu a putut spune, că Cel, Care vine după dînsul este

și în ce privește nașterea Lui cea trupească mai mare decât dinsul. Și, totuși, este netăgăduit, că Botezătorul îl vizează cu cuvintele sale de mai sus chiar pe Mintuitorul Iisus. Botezătorul îl mărturisea pe Domnul în felul acesta, pentru că în momentul, cînd îl botezase pe Domnul în apele Iordanului, auzise Glasul Părintelui Lui celui ceresc, zicîndu-l cu toată dragostea: „Tu ești Fiul Meu cel iubit, întru Care am binevoit!” (Marcu 1, 11). Dacă Domnul Iisus Hristos este Fiul unul născut al lui Dumnezeu, atunci existența Lui ca Fiu al lui Dumnezeu nu putea să nu fie din eternitate, ca și cea a Tatălui Său divin. Așa fiind, Botezătorul nu putea, să nu mărturisească despre El, că, deși vine în urma lui, totuși originea Lui este de o dată mult anterioară. Botezătorul are, deci, în vedere preexistența Domnului ca Fiu al lui Dumnezeu. De nu ar fi așa, el ar fi zis că Acela, Care vine după dinsul „S-a născut (egennethe)” înainte de dinsul. Dar, Botezătorul, după cum am spus mai sus nu s-a exprimat așa, ci a zis despre Domnul, că „S-a făcut (egeneto)” înainte de dinsul, gîndindu-se la preexistența din eternitate a Domnului, la „ho logos asarkos”.

La cuvintele de mai sus Botezătorul mai adăuga motivarea: „Că mai întîi (protos) de mine era”. Termenul „ho protos (cel dintîi)” are, deobicei, înțeles superlativ. Pe vremurile, despre cari, vorbim, termenul acesta avea, în cele mai multe cazuri, numai înțeles comprativ (proteros), intrucît nu se mai făcea, ca în timpurile vechi, totdeauna, strictă deosebire, dacă cineva este cel dintîi dintre toți sau numai mai întîi decât altul careva. De aceea acest cuvînt este, adeseori, tradus cu „mai înainte” de mine.

16. ȘI DIN PLENITUDINEA LUI NOI TOȚI AM LUAT ȘI HAR PRESTE HAR.

v. 16) După ce ne-a comunicat această mărturie clasică a Botezătorului, evanghelistul scrie: „Și din plenitudinea Lui noi toți am luat și har preste har”. În unii codici de origină Alexandrină (B C ș. a.) propozițiunea aceasta este legată cu cele ce ni s-au spus mai sus cu particula „hoti (că)” și nu cu particula „kai (și)”, pe care o găsim în ceilalți codici grecești și la comentatorii cei mai vechi și mai de seamă ai bisericii grecești. Schimbul acesta de particole din fruntea propozițiunei, noastre nu este irelevant. Dacă admitem în text particola „hoti (că)”, atunci propozițiunea noastră se prezintă ca una, care explică mai de aproape sau motivează cele ce s-au zis mai sus. În cazul acesta ele ar trebui considerate, că sînt încă tot cuvinte ale lui Ioan Botezătorul, care a ținut, să releveze cu acestea și plenitudinea harurilor, care s-au revărsat, în măsură deosebit de abundentă, asupra noastră. Cum, însă, noi știm, că Botezătorul n-a ajuns să experimenteze aceste vremuri atît de fericoare pentru noi (cf. Mat. 11, 2—6; Luca 7, 18—23), ci a murit încă înainte de răstignirea Domnului (Mat. 14, 1 ss.; Mar-

cu 6, 14 ss.; Luca 9, 7 ss.), noi nu putem pune aceste cuvinte în gura Botezătorului. Mult mai firesc este, să le considerăm cuvinte, pe cari le grăiește, resp. le scrie evanghelistul nostru. Și atunci vom zice, că în fruntea propozițiunii este mai potrivită particola „kai (și)”. Și atunci vom zice, că evanghelistul nostru a ținut, să adauge pe lângă mărturia Botezătorului despre Prea Înalta Personalitate a Domnului Iisus Hristos încă și mărturia experiențelor făcute de întreaga creștinătate de pe urma bogățiilor harurilor și binecuvântărilor, pe cari Domnul le-a revărsat în cursul vermurilor, ce s-au scurs asupra noastră. Mai sus evanghelistul ne spunea, că Domnul este „plin de har și de adevăr”. La acest loc evanghelistul reia caracteristica aceasta și vorbește despre „o plenitudine (pleroma) a Lui”. Această plenitudine a Domnului subsumează într-un singur termen abstract toată bogăția nemăsurată și ineputabilă a bunătații, milei și îndurărilor, de cari este plină divina Personalitate a Domnului și pe cari le revărsă El asupra oamenilor. Și Profetul Isaia (9, 5 ss.) îl caracterizează pe Messia, din depătrarea vremurilor sale, ca pe unul, care este inzestrat cu toate darurile divine, în măsura cea mai largă și mai deplină. Această plenitudine de daruri Domnul nu a păstrat-o numai pentru Sine, ci ne-a împărțat-o și nouă. Și evanghelistul constată, cu multă satisfacție și mângiere sufletească, că noi „toți (pantes)” ne-am făcut părtași de ele. Cuvântul toți „pantes” nu exceptează pe nimeni. Faptul acesta rezultă și din verbul „am primit (elabomen)”, la 1. persoană, în plural. În special, evanghelistul nostru se simte dator, ca să releveze, cu adincă recunoștință, că noi „am primit și har preste har (kai charin anti charitos)”. Vom avea să ne gândim, în primul rând, la harul, pe care l-am primit, fără să-l fi invrednicit, că Domnul, jertfindu-și pentru noi viața Sa pe cruce, a spălat cu moartea Sa toate păcatele noastre și ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu. Acesta este cel mai neprețuit har, pe care l-am primit noi de la Domnul fără să-l fi invrednicit. Dar, acesta nu este numai singurul har, pe care l-am primit noi. Domnul ne-a mai dat încă și multe alte haruri, dacă ne-am făcut vrednici de cele anterioare și am făcut bună întrebuințare de ele. Așa ne-a dat și harul, ca să ne putem reface viața noastră cea sufletească și să ducem, de acum înainte, o viață dreaptă și plăcută lui Dumnezeu. Cei, cari au primit acest har, primesc în urmă și harul de a se putea socoti „copii dragi ai lui Dumnezeu”. Și „copiii lui Dumnezeu” pot spera, cu toată încrederea, că vor putea ajunge iarăși la mărirea, pe care au avut-o, cindva, în rai oamenii cei dintii. Și chiar mai mult decît atît. Toți aceștia vor putea duce acolo o viață în veci fericită. În felul acesta din plenitudinea harurilor Sale nouă ni s-au adăugat „har preste har”. Prepozițiunea „anti” aduce, în primul rând, la expresie ideea, că în schimbul sau în locul harului vechi (anterior) noi primim mereu alt har

nou, care ne este și mai de folos și mai fericitor pentru noi. Dar, cum harul cel nou, pe care-l primim de sus, nu anihilează nici-decum harurile anterioare, de cari am fost invredniciți, în cele din urmă, facem constatarea, cu mare bucurie, că asupra noastră s-au revărsat o mare bogăție de haruri. Așa fiind, noi putem traduce propozițiunea „anti“, la acest loc, cu „preste“. Ideea este, că noi am primit „haruri peste haruri“, adică, o bogată acumulare de haruri, cari din cari mai fericitoare pentru noi. Ideea aceasta corespunde bine cu „plenitudinea“ acestor haruri, pe cari le întrunește Domnul Iisus Hristos în Persoana Sa divină.

17. CA LEGEA PRIN MOISI S-A DAT, HARUL ȘI ADEVARUL PRIN IISUS HRISTOS S-A FACUT.

v. 17) Față de mulțimea harurilor, pe cari noi, creștinii, le primim de la Domnul și prin Domnul, se impune întrebarea, ce deosebire este între Domnul și între Moisi, care le-a dat iudeilor legea și care până acum trece ca una dintre cele mai mari personalități, cari au trăit, cindva, între noi. Evanghelistul nostru își dă seama, că trebuie, să ne spună ceva și în această direcție și el scrie în mod aproape lapidar, următoarele: „Că legea prin Moisi s-a dat. Harul și adevărul prin Iisus Hristos s-a făcut“. Particola „oti (că)“ din fruntea propozițiunii am tradus-o cu „că“. Ea arată legătura cauzală dintre cele ce ni s-au spus mai sus și dintre cele ce au să ni se spună aici. Bogăția harurilor, primite de Sus, de cari a fost vorba mai sus, este, așadar, cauza, pentru care noi sintem, acum, datori, ca să ne dăm seama și despre rolul și importanța, pe care o are Moisi în omenire. Evanghelistul nostru va fi avut în vedere, mai ales, pe iudeii cei încă neîncreștinați și pe iudeo-creștinii vremurilor de atunci, numeroși la număr, mai ales, în provincia romană Asia, cu capitala Efes, unde se afla și el pe vremea, cind scrie evanghelia aceasta. Toți creștinii, proveniți din iudei, erau predispuși, ca să dea lui Moisi o importanță, care egala aproape cu cea a Domnului nostru Iisus Hristos. Evanghelistul nostru ține, să stabilească, cu ocaziunea aceasta, care este rolul și importanța, pe care o are pe de o parte Moisi, iar, pe de altă parte Domnul Iisus Hristos. „Prin Moisi s-a dat legea“. Atita tot și nimic mai mult. Legea îi spune omului, cari sint îndatoririle lui față de Dumnezeu, față de oameni și față de sine însuși. Dar, nu spune, destul de clar, ce rost au toate aceste obligațiuni. În orice caz legea Mozaică nu-l poate face pe iudeu, ca el în baza faptelor, pe cari le-ar fi făcut în deplină conformitate cu ceea ce porunea legea, să obțină de la Dumnezeu factica iertare a păcatelor lui și nici nu-i dădea asigurarea, că el, dacă se va conforma, întotdeauna, poruncilor legii, își va putea dobîndi, cindva, grația divină. Situațiunea iudeului față de Dumnezeu nu se ameliorează, ci, dimpotrivă, legea îl face pe iudeu, din ce în ce tot mai conștient de mulțimea și greutatea păcatelor sale

(cf. Rom. 3, 20). Cu totul alta devine, însă situațiunea omului prin ceea ce Domnul Iisus Hristos a făcut pentru noi. Prin moartea sacrificială a Domnului Iisus Hristos omenirea a ajuns la situațiunea fericitoare de a beneficia de roadele binecuvîntate ale operei Lui de mintuire și se face părtaşă de tot harul și de toate binecuvîntările cerești și de a se convinge, acum, în mod luminos, de întreg adevărul, ce-l cuprind. Aceste bunuri înalte și fericitoare pentru noi Domnul ni le-a exoperat. „Harul (i haris)” este și aici, ca și în v. 14, complexul tuturor darurilor și binecuvîntărilor, cari izvorăsc din ființa Domnului nostru Iisus Hristos și de cari ne facem părtași, fără ca noi să le fi învrednicit. „Adevărul (i alithia)” este faptica realizare a mințuirii noastre și împăcarea noastră adevărată cu Dumnezeu și, în consecință, cunoașterea tuturor acelor măsuri, pe cari trebuie să le luăm, acum, pentru a ne putea desăvîrși și a ne redobîndi fericirea noastră cea eternă la Dumnezeu... Aceste bunuri și binecuvîntări ni s-au dat prin Domnul nostru Iisus Hristos. Rolul Lui este, deci, unic în lume și importanța Lui neasemănat mai mare decît cea a lui Moisi. Legea lui Moisi are o parte mai mult negativă, pe cînd Domnul Iisus Hristos are o parte hotărît pozitivă în opera de mintuire a omului. Notez, că abia la acest loc evanghelistul nostru ne spune, că acea Persoană divină, pe Care a numit-o mai sus (v. 1) „Cuvîntul” și despre Care ne-a comunicat în v. 14, că S-a intrupat, devenind om, este chiar Domnul nostru *Iisus Hristos*. A trebuit, să-L numească pe nume, pentru că numai așa L-a putut pune în paralelă cu Moisi, care continua, să se bucure între iudei și între iudaizantii de pe atunci de o deosebit de mare autoritate. Numele (Iesus) redă, în formă grecizată cuvîntul ebraic Iesua (din Iehoșua), care, după etimologia sa înseamnă „Dumnezeu este mintuirea”. Este numele Personalității istorice a Mintuitorului, nume, pe care l-a primit a 8-a zi după naștere, potrivit ordinului divin, comunicat lui Iosif, logodnicul Fecioarei Maria, prin ingerul Domnului (cf. Mat. 1, 21; Luca 2, 21). Termenul grecesc Hristos este traducerea cuvîntului ebraic Mașiah, care înseamnă „Unsul lui Dumnezeu”, numit așa pentru înalta Lui demnitate Profetică. Arhierească și cea de Împărat al întregii omeniri.

18. PE DUMNEZEU NIMENI NU L-A VAZUT CINDVA. FIUL CEL UNUL NASCUT, CARE ESTE ÎN SINUL TĂTĂLUI. ACELA A SPUS.

v. 18) Cum evanghelistul nostru ne-a comunicat în cele de mai sus despre Domnul Iisus Hristos lucruri atît de mărețe, dezvăluindu-ne pre existența Lui cea din eternitate, per cum și raporturile ființei Lui divine față de Dumnezeu-Tatăl, față de univers și față de omenire, fiecare, cu drept cuvînt, ar putea, să se întrebe, cum de vine, că el a putut, să ne descopere nouă, toate aceste lucruri mari și tainice, pe cari nimeni nu le poate

ști de la sine însuși. De aceea evanghelistul vrea să ne comunice, acum, și izvorul, de unde deține el știrile de mai sus. El ne spune în această direcție următoarele: „*Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut cîndva. Fiul Cel unul născut, Care este în sinul Tatălui. Acela (ne-)a spus*“. Dumnezeu este o ființă atît de sublimă, ființă absolută, încît omul, care este o ființă numai relativă, și mai ales în starea de păcătoșenie, în care se găsește, nu poate să-L cuprindă cu mintea sa. Mai mult decît atît. Pe Dumnezeu nimeni dintre oameni nici nu L-a văzut cîndva și nici nu poate să-L vadă și să rămînă viu. Așa ni se spune și în Exod. 33, 18 ss. Și noi nici nu trebuie să ne mirăm de faptul acesta, pentru că, dacă ochiul trupesc al omului nu poate să privească în strălucirea luminii soarelui, atunci cu atît mai puțin este el în măsură, să privească în strălucirea nemărginită a mării lui Dumnezeu. Această strălucire l-ar mistui, complectamente, de viu. De aceea, de cîte ori Dumnezeu a binevoit, să Se manifesteze în mijlocul oamenilor, de atîtea ori mărirea lui Dumnezeu S-a arătat într-o formă perceptibilă omului. În cele mai multe cazuri mărirea Lui a fost adumbrită de cîte un nor luminos. Așa la ieșirea poporului israelitean din sclăvia Egiptului și cu ocaziunea trecerii lui prin Marea Roșie (Exod. 13, 21 ss.; 14, 19 ss.). Totașa un nor luminos acoperă cortul mărturiei (Exod. 40, 34 ss.).ș. a. De astă dată chiar și Fiul lui Dumnezeu ia trup omenesc și vine în mijlocul nostru. Cu toate acestea El n-a încetat de a fi, în același timp, în sinul Tatălui Său. Prepozițiunea „is (în, spre)“ cu acuzativul arată direcțiunea, spre care se îndreaptă cineva. Domnul se îndreaptă spre sinul Tatălui Său. Icoana frumoasă de a se îndrepta spre sinul cuiva și a petrece la sinul lui este luată de la obiceiul celor vechi de a sta la masă, inclinandu-și capul spre sinul celui din dreapta. Cel iubit își răzima capul pe sinul aceluia, care îl iubea. Așa și Unul născutul Fiul al lui Dumnezeu se îndreaptă și petrece, neîntrerupt, la sinul Tatălui Său celui ceresc. El n-a încetat nici cînd de a fi și Dumnezeu și om. Așa fiind, numai Domnul Iisus Hristos a fost în măsură, ca să știe toate, cite s-au petrecut din eternitate. Și El este și Acela, Care i-a descoperit evanghelistului nostru tainele mari, pe cari ni le-a scris în cele de mai sus. Verbul „exigisthki (a comunica)“ exprimă, la locul acesta, acțiunea de a scoate la lumină adevărurile, cari ne erau ascunse pînă atunci și a ni le împărtăși.

Prof. Dr. Vasile Gheorghiu

§ 2.

Numirile lui Dumnezeu în testamentul nou

Autorii sfinți ai Testamentului Nou, ca și limba bisericească, au adoptat „*nomenclatura*” Vechiului Testament traducând numirile ebraice ale lui Dumnezeu în limba grecească, dar fără a putea aduce la expresie în chip adecvat adîncimea de gîndire și bogăția de nuanță a celei dintîi, și cu dependență aproape deplină de traducerea *grecească* a Vechiului Testament, cunoscută sub numirea de Septuaginta. 1) Numirile T. N. deci, au deplinul și acelaș înțeles cu cele ale T. V.

Pentru că Evreii cei de după exil, precum s-a amintit aceasta mai sus, 2) credeau că întrebuintarea numelui lui Iahve este oprită, bazîndu-se pentru aceasta, greșit, pe un loc din Leviticul, 3) — ei nu numai că încunjurau cu persistență acest nume, alegînd pentru aceasta simple *nume înlocuitoare*, ci vorbeau despre el într-un chip cu totul întunecat și misterios. — Literatura apocrifă posedă o serie de asemenea nume suplinitoare ale numelui lui Iahve. Cunoașterea lor ne este prețioasă, fiindcă ele se primesc și se folosesc și în T. N., cu deosebire în predicile Domnului. Mîntuitorul folosea de altfel cu *predilecție* numele de *Părinte (Tatăl)*, dar a avut considerații și pentru aceste feluri de numiri curente și cunoscute pe timpul său. 4) Aceste numiri, dintre cari unele exprimă însușiri dumnezeiești fără de a fi legate de numele *theos*, ci substituindu-l, sunt cu osebire acestea: *Cel ce este și cel ce era și ce vine* 5) (= ho on kai ho on kai ho erhomenos = qui est et, qui erat et qui venturus est); *Cel preainalt* 6) (= ho hypsistos și hypsistos fără articol = excelsus); *Cel binecuvînt-*

*) Continuare din Nr. 10—12, 1956: Numirile biblice ale lui Dumnezeu...

1) Cf. *Pohle*, o. c., p. 68.

2) Cf. Studiul nostru de față p.

3) 24, 6.

4) Cf. *Bartmann*, o. c. p. 109.

5) Apoc. 1, 4.

6) Luc. 1, 32, 35, 76, 6, 35, Fapt. Ap. 7, 4.

at 7) (= ho *eulogestos* = benedictus); *Domnul atotputernic* 8) (= *kyrios pantocrator* = Dominus omnipotens); *singur puternic* 9) (= *monos dynastes* = solus potens); *Dumnezeul ceriului* 10) (= ho *theos tu uranu* = Deus coeli); *Dumnezeul dragostei* 11) (= ho *theos tes agapes* = Deus dilectionis); *Dumnezeu a tot harul* 12) (= ho *theos passes haritos* = Deus omnis gratiae); *Dumnezeu a toată mângăierea* 13) (= ho *theos passes paracleseos* = Deus tetius consolationis); *Dumnezeul speranței* 14) (= ho *theos tes elpidos* = Deus spei); *Dumnezeul răbdării* 15) (= ho *theos tes hypomones* = Deus patientiae); *Dumnezeul păcii* 16) (= ho *theos tes irenes* = Deus pacis); *putere* 17) (= ho *dynamis* = virtus); *dragoste* (agape = caritas); *amicabilitate și iubire de oameni* 18) (= *hrestotes kai filantropia* = benignitas et humanitas); *grație* 19) (= *harris* = gratia); *milă* 20) (= *eleos* = misericordia); *îndelungă răbdare* 21) (= *macrotymia* = longanimitas); *blindeță* 22) (= *hrestotes* = longanimitas); *glasul cel din ceriuri* 23) (= ho *ec ton uranem* = vox de coelis); *a jura pe ceriu* (în loc de a jura pe Dumnezeu); *a avea comori în ceriu* (în loc de a avea comori la Dumnezeu); *a fi legat, dezlegat și însemnat în ceriu, ceriu* (în loc de Dumnezeu); *din ceriu* (în loc de de la Dumnezeu); *osana dintru înălțime*. 24)

7) Marc. 14, 61.

8) 2 Cor. 6, 18.

9) I. Tim. 6, 15.

10) Apoc. 1, 13. 16, 11.

11) 2 Cor. 13, 11.

12) 1 Petrum 5, 10.

13) 2 Cor. 1, 3.

14) Rom. 15, 13.

15) Rom. 15, 3.

16) Rom. 16, 20. Fil. 4, 9. Evr. 12, 20. 1 Cor. 14, 33.

17) Mat. 26, 64, Marc. 14, 62.

18) Tit 3, 4.

19) Rom. 3, 24. Io. 1, 14.

20) Luc. 1, 72. Tit 3, 5.

21) Rom. 2, 4; 9, 22, 2 Petr. 3, 9.

22) Rom. 11, 22.

23) Mat. 3, 17. Io. 12, 28.

24) Cf. G. H. Dalman, Die Worte, 1898, p. 159.

Dar dintre numirile T. N. sunt, de sigur, cele mai caracteristice cele două nume ce se dau și se folosesc prin excelență pentru exprimarea ființei divine celei personale și absolute: *Theos* și *Kyrios* = Vulg. *Deus* și *Dominus* = *Dumnezeu* și *Domnul*.

În genere, după Septuaginta, corespondenții lui *Theos* = *Deus* = *DUMNEZEU*, numele caracteristic și împrumutat din limbile clasice, în limba ebraică sunt:

El și *Elohim*, iar cei ai lui *Kyrios* = *Dominus* = *DDOMNUL*, sunt: *Iahve*, *Adonai* și *Saddai*. Nu poate să fie nici o îndoială că și s. evangheliști și s. apostoli au urmat acestui fel de exprimare al traducătorilor Septuagintei. Pentru înțelesul cuvântului *Theos*, sf. părinți²⁵⁾ dau explicări felurite. Întrebarea dacă aceste explicări cu rezultate mult sau mai puțin sigure sunt justificate din punct de vedere etimologic sau nu, n-are importanță; dimpotrivă — este important a se cunoaște temeiul teologic, care a provocat aceste explicări. Ei urmăreau de cele mai multe ori scopul, ca să arate împotriva Eunomianilor, că nici cuvântul *Theos* (întocmit ca și *agenoesia* eunomiană, despre care se va vorbi mai jos) nu este o însemnare adecvată a ființei lui Dumnezeu, ci mai mult un nume pentru o însușire și acțiune divină descoperită în lucrările dumnzeești²⁶⁾ Potrivit corespondenților săi ebraici: *El* și *Elohim*, — cuvântul *Theos* (de la *theasthai*, după alții de la *Theein* ori *thes*), după etimologia cea mai probabilă, îl însemnează pe Dumnezeu nu atât ca putere tare și însuflătoare de temere, ci, mai mult, ca înțelepciune pronietoare și conducătoare,²⁷⁾ și tocmai pentru aceasta este cu osebire potrivit ca să servească nu ca nume ființial al lui Dumnezeu, cum este acesta cazul la numele *Iahve*, ci cu un nume al naturii lui Dumnezeu și participare nu ca și în T. V. la stăpânirea lui Dumnezeu, ci, potrivit înțelesului său specific, la măreția și splendoarea interioară a naturii dumne-

25 Cf. Studiul nostru de față p.

26) Cf. *Heinrich*, o. c., p. 385 s.

27) Pentru aceea la Rom. 1, 20 *theistes* = Dumnezeuirea se așează alături de *dynamis* — puterea.

zeești și a vieții acesteia (2 Petru, 1, 4). 28) — Numele și poziția de *Kyrios* (Domn) a Mântuitorului *Christos* sînt de neimaginat fără mișcarea de la *Iahve* la *Adonai*, în care se scurge istoria numelor de Dumnezeu celor mai importante din T. V. Demnitatea lui *Kyrios* în care Dumnezeu la sfîrșitul T. V. pășește în chip perceptibil omenesc, înaintea neamurilor, a trecut pe acela, în care *plenitudinea* Dumnezeirii a luat formă corporală. Numele divin *Adonai* cuprinde prin aceasta în chip germinal ultimul scop a toată istoria: unirea, contopirea omenirii întregi sub un singur cap, *Christos*. 29)

Cu privire la distribuirea acestor două nume, Testamentul Nou îl dă pe *Theos* cu preferință: *Tatălui*, iar pe *Kyrios*: *Fiului*. Numirea constantă de altfel a Mântuitorului nostru *Iisus Christos* de *Kyrios* (*Domn*), formează și din considerații pur filologice o dovadă de prezență pentru Dumnezeirea sa.

Alături de aceste două nume apare un nume *nou* pe întîiul plan pe paginile s. Scripturi a Noului Testament, care corespunde așa de minunat spiritului dragostei și celui al îndurării și milei Dumnezeului încarnat: *Patér* — *Pater* — *Părinte* = *TATA*, numele quasi oficial al persoanei întîia din misterul sf. Treimi. Sporadic aceasta numire, după cum am văzut, 30) apare și în T. V., așa că contradicție în sensul susținut de gnostici între Dumnezeul Vechiului și Noului Testament, nu există. 31) Dar ce mare este deosebirea între acest nou raport de tată și de fiu, și, între cel de mai înainte, al Testamentului Vechi! Acela era raport de frică, acesta cel nou, de dragoste. Acela de *totalitate* — acesta de *individualitate*. Și acolo, în înțeles impropriu, pentru însemnarea dignității exterioare a teocrației, se numea poporul cel ales în întregimea sa „fiu al lui *Iahve*”; dar în partea sa interioară omenirea Testamentului Vechi stătea cătră *Iahve* în raport de serv cătră stăpîn.

28) Cf. *Scheeben*, o. c. p. 495.

29) Cf. G. H. Dalman, *Der Guttessname Adonai* M. seine Geschichte, Berlin, 1889, o. 84.

30) Studiul nostru de față p.

31) Cf. *Pohle*, o. c., p. 68.

Abia aici, în Testamentul Nou, a intrat *adevărata* înfiere (filiațiune); abia aici adevăratul raport dintre fiu și părinte, așezat prin firile *dragostei*, cari îl leagă pe om de Dumnezeu, Părintele său. Fiul cel adevărat și ființial al lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Christos, coborîndu-se la noi prin încarnare, și-a făcut sieși frați pe toți cei ce prin credință și dragoste au intrat în unitate de viață cu el. Această unitate de viață interioară cu Christos: renașterea omului din lăuntrul sufletului său, se efectuește prin lucrarea Duhului sfânt: sămînța (sperma) divină sălășluită în noi în taina sf. botez. Numai prin spiritul și conștiința cea *nouă* primită în sf. botez și lucrătoare în dragostea inimii noastre, putem deveni în realitate frați ai Domnului Christos și fii ai lui Dumnezeu. Această a noastră înfiere (filiațiune) însă cîștigată prin lucrarea Duhului sfânt, era numai adoptivă, de vreme ce numai singur Mîntuitorul Christos cel născut pe cale suprafirească se putea numi Fiul lui Dumnezeu în sensul cel mai propriu al cuvîntului. Ne mai avînd „duhul sclăviei iarăși spre frică“; 32) luminați de Duhul sfînt cel făcător de fii, putem numi cu căldură fiiască pe Dumnezeu, părintele nostru, și să reflectăm la toate binecuvîntările mari (împărăția cerească, viața eternă, privirea lui Dumnezeu ș. a.) ale moștenirii, cari ne revin prin adopțiunea noastră, dar — numai prin *sacrificiu personal* după pilda Domnului. 33) Duhul Mîntuitorului nostru Iisus Christos trebuie să fie puterea motrice și principiul cel unic și general al unei noi vieți de interiorizare și adîncire pe calea cunoașterii și a simțirii și a tuturor marilor noastre năzuinți cari ne frămîntă, pentru ca să merităm *această înfiere* realizată din dragoste și îndurare!

Pentru înfățișarea persoanei a *două* din misterul sf. Treimi, arătînd originea sa eternă, Noul Testament folosește numele *Hyios* = *Filius* = *FIUL*, iar pentru însemnarea Logosului încarnat, denumirea *Iesus Hristos* = *Iesus Christus* = *ISUS* (Mîntuitor) *CHRISTOS* (Un-

32) Rom., 8, 15.

33) Cf. Dr. Aug. Bisping, Erk. d. Br. an d. Römer, 1870 p. 245 ss. și Dr. V. Gheorghiu, o. c., p. 63 ss.

sul) 34) identic cu ebreescul *Messia*. Alte transcrieri: *Iisus Hristos*, *Isus Cristos*. Cel mai înalt nume acesta, căruia trebuie să i se aplece tot genunchele (Fil. 2, 9 s.), pentru că cuprinde în sine toată vestirea despre Christos și opera sa de mîntuire.

Paracletos = *Paracletus* = *MINGĂITOR* se numește persoana a treia a sf. Treimi: *to Pneuma aghion* = *Spiritus sanctus* = *DUHUL SFINT*. Dar despre a-dîncul înțeles al acestor numiri dumnezeiești tratează dogmatica sf. Treimi.

§ 3.

NUMIRILE LUI DUMNEZEU ÎN UZUL COMUN AL VORBIRII

Tulpina lingvistică indogermană, exceptînd cel mult cuvîntul elin vechiu *Iao* (= *ia* (h), prescurtare pentru *Iahve*(h), a făurit cu totul alte numiri ale lui Dumnezeu, decît tulpina semită. 35)

Deja pe timpul lui Plato erau nedumeriri și nesigurățe cu privire la originea numelui *Theos*.

Plato voia să-l derive de la *Thein* = a fugi, cu explicația, că în timpurile străvechi stelele cele continuu mișcătoare au fost considerate ca zei, pe cînd scriitorii creștini explicau cuvîntul *thein* de la însușirea *atotprezenței* lui Dumnezeu.

Aceiași pași dibuitori și în epoca sfinților părinți. Așa s. Grigorie Niseanul (fratele sf. Vasile cel Mare) a explicat numele *Theos* cu origine de la *theasthai*, de la activitatea atotvăzătoare și îngrijitoare a lui Dumnezeu. Sf. Vasile cel Mare adaugă o altă deducție, de la activitatea creatoare și orînduitoare a lui Dumnezeu, zicînd: „Se numește așa, fiindcă privește toate“. Sf. Grigorie Nazianzeanul (= Teologul, și nu Dialogul cum adese se confundă, și care din urmă a fost apocri-

34) Mărt. Ort., I, răsp. la întreb. 34.

35) cf. Pohle, o. c., p. 68.

ziar la Constantinopol și este autorul sf. liturghii a darurilor înainte sfințite, iar de la 590—604 papă al Romei), ține de rădăcină a lui *Theos* cuvântul *theein*, și-l explică de la *activitatea eternă* a lui Dumnezeu. Sf. Ioan Damaschinul apoi, înmănunchind diferitele păreri, zice: „Un al doilea (scil. pe lângă cel dintîiu: „Cela ce este = „Ho On“) nume este *Theos* (Dumnezeu), care derivă de la *theein* = a fugi și a încercui toate, sau de la *aithein* = a fi aprins, ceea ce este ardere. Că Dumnezeu este un foc consumător a toată răutatea, sau de la *Theasthai* = a vedea, pentru că el vede toate“. 36)

Etimologiștii *moderni*, 37) cari singuri nu știu încă ceva sigur despre originea cuvîntului *Theos*, le socot aceste etimologii patristice pe cari le-au admis în evul mediu și scolasticii, 38) ca neprobabile și neverosimile, de cînd s-a găsit o rădăcină comună pentru numirile arice ale lui Dumnezeu în rădăcina sanscrită *dyu* (div) = a luci, a străluci (despre firmament). 39) Căci sanscritul *Dyas* (persescul *deus*) format din această rădăcină comună, reînvie nu numai în latinescul *Deus* și grecesul *Theos* ca și *Zeus*, ci se găsește și în limba lituană ca *devas*, și în Edda nordică-veche, ca Dumnezeu *Ty — r*, pe care vechii germani îl cinsteau ca pe Dumnezeul suprem. În vechea germană de sus se numea acest Dumnezeu *Zio*, la anglo-saxoni *Tiw* (de aicea *Tuesdai* = marți, la alemani încă și azi „*Ziestag*“). Dumnezeul suprem al Romanilor, *Iupiter* (din *Dispiter*) este identic cu grecescul vechiu *Zeus — pater*. După Max

36) De fide Orth. I, c. IX la Migne, P., Gr. XCIV, p. 836 s. și Exp. ex. a cred. ort., I, c. IX, Trad. rom. de V. Loichița, Candelă, 1938, p. 291.

37) Un ii (cf. Curtius Grundz, d. Griech. Ethimologie, 3 Auf., p. 79, 222, 466—473) deduc numele *Theos*, ca mai probabil de la *thes* = a se ruga, a dori — și este (*theos*) un adiect, cu înțeles pozitiv ca d. p. *lóipos*, sau de la *theo* = a alerga, sau de la *tithemi* = a pune a așeza, a rindui (nomothetes), pentru că toate le-a întemeiat pe baze sigure. (Heinrich, o. c., nota subl. p. 366 și Olariu, o. c., nota 2, p. 69).

38) Toma *Achinatul*, Sum. Theol., I, p. qu. 13 art. 8.

39) Cf. M. Müller, Essays IV p. 444.

Müller, 40) găsierea ecvației etimologice: sanscr. *Dyaus-Pitar* = grec. *Zeus* = *pater*, = lat. *Iupiter* — nord. veche *Tyr*, este a se socoti „drept cea mai importantă descoperire a veacului al 19-lea, pentru că ea dovedește că strămoșii anglo-saxonilor ca și cei ai grecilor și romanilor, vorbeau nu numai aceeași limbă, ca și popoarele Indiei, ci și aceea, că ei toți aveau cîndva aceeași credință, și într-un timp se închinau aceluiasi Dumnezeu, cu numele de „Părinte ceresc“. 41)

Mult mai nesigură și în fond necunoscută este originea germanului *Gott*. Legătura i s-a făcut cînd cu sanscr. *jut* = *dyut* (strălucind), cînd cu *ghu* = a chema, cînd cu *gut* = *agathos* = *bun*, ba chiar și cu pers. *khoda*, pers. — vechiu *godata* = ens a se, existența de la sine, dar fără rezultat sigur. 42)

Sigură este originea romînească a numelui *Dumnezeu* din latinescul *Domine* (caz. voc.) *deus*. Invocația (cu voc.) *Domine deus* (în forma veche, populară: *Domine Deus*), e în Dacia și Moesia o invocație păgînă. La noi, în sensul că poporul zice mai departe *Domine deus*, zeului suprem (Dumnezeului) creștin; în Apus, cu influență orientală cărturărească, în forma literară *Domine deus*, introdusă de abia, ori din nou, de preoții creștini, 43) Numele Dumnezeu se găsește în forma aceasta veche, latină vulgară, fără i, (Dom(i)ne, numai la Romîni; dimpotrivă la celelalte popoare romanice, i (Domine) este păstrat. *Sextil Pușcariu* obsearvă în această privință, „că formele romanice par, și pentru păstrarea lui i în Dominus, să fie împrumutate din limba bisericii, pe cînd *Deus* era expresie populară“. 44) Uzitată este și numirea *Doamne* pentru Dumnezeu, sin-

40) Anthropological Religion, London, 1892, p. 82 și a aceluiași: Lectur on the Sciencie of language, vol. I, London, 1880, p. 421, ss.

41) Ibid. și Pohle, o. c., p. 69.

42) Cf. Pohle, a. și l. c. și cuv. Gott la Kluge, Etymol. Wörterg. d. deutsch. Sprache.

43) Cf. V. Pirvan, Contrib. epigraf. la istor. creșt. dac.-rom., Buc. 1911, p. 100.

44) Ibid., p. 106.

gură, sau în invocația rugătoare: *Doamne* (voc.) *ajută*; apoi invocația „Celui de sus“ și a „Domnului“ în implorarea: Cel de sus s-ajute!, *Domnul* (nom.) *să ne-ajute!*, invocații variante ale lui *Doamne-ajută*.

Limbile slave toate și-au făurit numele *Bogu*, *Bog* (pol.) pentru Dumnezeu, din rădăcina sanscrită *bhag* = a împărți, a rîndui, a venera. 45)

§ 4.

NUMIRILE SIMBOLICE ALE LUI DUMNEZEU ȘI NECESITATEA LOR

Urmînd felul de gîndire și de imaginare omenească, sf. Scriptură întrebuițează de nenumărate ori atari numiri simbolice despre ființa, însușirile și lucrările lui Dumnezeu, cari înfățișează în chip cu totul omenesc (morfе, antropomorfos); cu membre, însușiri și lucrări (ochiu, ureche, braț, inimă, picior ș. a.) sau chiar cu afecte, simțiri și pasiuni (bucurie, dorință, mînie, răzbu-nare ș. a.) omenești (*pathe*, antropopates). Aceste expresiuni de antropomorfizare (sau de „înomenire“, dacă este permis să ne folosim de această noțiune neobișnuită și potrivnică firii limbii noastre) a lui Dumnezeu, sînt cunoscute sub numirea de *antropomorfisme* și *antropopatisme*, pentru că ele de cele mai multe ori, dar nu exclusiv, sînt luate din sfera vieții omenești.

Că aici avem de aface numai cu pure numiri *metaforice* se evidențiază cu deplină claritate nu numai din locurile scripturistice grăitoare despre absoluta spiritua-litate și invizibilitate a lui Dumnezeu, ci și cu osebite din faptul, că numiri simbolice de ale lui Dumnezeu, pre-cum vom vedea mai jos, sînt luate chiar și din natură fără rațiune și neînsuflețită, pe cari nici straturile cele mai necivilizate ale omenirii nu le puteau concepe în sens literar, și să creadă pur și simplu despre Dumne-

45) Cf. *Pohle*, o. c. p. 69 și *D. Schrader*, Sprachvergl. u. Urgesch., c. VIII Iena, 1883.

zeu, fiindcă sf. Scriptură îl numește, când „leu“, când „foc“, când „soare“, când „lumină“ ș. a., că el este într-adevăr leu, foc, soare sau lumină. 46)

Se naște acum întrebarea, dacă din punct de vedere dogmatic este posibilă o antropomorfizare a lui Dumnezeu (un concept despre Dumnezeu după analogia omului; cu alte cuvinte, mai explicit, un concept despre Dumnezeu, care conține elemente din firea omenească), sau nu. 47)

Temeiul pe care se razimă folosirea antropomorfismelor este adevărul dogmatic, că omul este creat după chipul lui Dumnezeu. Acest chip de asemănare a lui Dumnezeu în om se raportează, firește, în primul rînd la spiritul său, la funcțiunile sufletului; dar nu numai la acesta exclusiv, ci se întinde și asupra purtătorului și organului său, asupra corpului, care este iarăși chipul sufletului și prin aceasta, chipul chipului lui Dumnezeu în om. Aceste două erau părerile sf. părinți cu privire la chipul lui Dumnezeu în om, pe lângă o a treia care vede acest chip de asemănare: în așezarea omului de stăpîn al lumii vizibile. Dar această stăpînire nu este ființa și temeiul, ci *urmarea* firească a asemănării omului cu Dumnezeu, precum rezultă aceasta clar din textul Genezei. — Precum dar se reflectează în el (în om) chipul cel primordial, așa este el (omul) și potrivit de a-i servi acestuia ca mijloc de înfățișare.

46) Cf. Pohle, o. c., p. 69.

47) Au fots vremuri, cînd s-a accentuat prea mult și exclusiv aceste elemente antropomorfe ale T. V., și s-a făcut concluziunea pentru insuficiența noțiunii V. T. despre Dumnezeu, și prin aceasta, targerea la îndoială a originii divine a sf. Scripturi (Deiștii eng., de Bohlen și a.). Dară cu mult înainte această antropomorfizare a lui Dumnezeu, a dat anză la greutăți. Acum traducătorii Septuagintei, apoi Targumiștii înconjurau cu o a- nume irică antropomorfismele, și în traduceri și parafrazările lor le înlocuiau cu expresiuni mai potrivite (eufemiste) cu Dumnezeu, și însuși *Filo* îndepărtează toate antropomorfismele, și a justificat întrebunțarea lor din coborîrea la gradul de pricepere al maselor populare. Acest punct de vedere este însă de mult învins, încît s-a recunoscut deja în epoca sf. părinți nu numai admisibilitatea, ci și direct necesitatea acestui fel de expresiuni (cf. Zschokke, o. c., p. 430).

Omul este cel mai desăvârșit chip sau reoglindire a lui Dumnezeu, și ceea ce este omenesc este totdeauna mai accesibil omului. De câte ori numai vorbește despre Dumnezeu, el nu o poate face aceasta decât numai în chip și limbă omenească. Legați prea tare de cele vizuale, Dumnezeu ca ființă personală și liberă este perceptibil pentru imaginarea omenească, numai ca ființă omenească, așa că printr-un grai curat spiritual Dumnezeu ne-ar dispărea complect și s-ar descompune într-un Dumnezeu numai gândit și pur abstract. Inconjurarea plină de temere a tot sau a oricărui antropomorfism conduce la destrămarea și anihilarea ființei divine. Pentru aceea nici o religie, îndată ce intră în sfera imaginărilor, nu, sau cu greu se poate lipsi de asemenea expresiuni de antropomorfizare a lui Dumnezeu, ba, cu cât este mai vie conștiința de Dumnezeu, cu atât și antropomorfismele mai multe, și viceversa, cu cât noțiunea despre Dumnezeu este mai slabă și mai goală, cu atât mai puține. Un fenomen acesta, ce se poate constata cu ușurință și în literatura ebraică de mai târziu, în cea din epoca profeților, în care spiritualitatea lui Dumnezeu se accentuează mai mult ca mai înainte, și cu toate acestea folosirea antropomorfismelor *inevitabile graiului omenesc redus și mărginit*, nu este mai rară, ci mult mai deasă. Așa căuta Israil să substituie lipsa noțiunii sale filozofice și teologice pentru spiritualitatea și simplitatea lui Dumnezeu prin imaginări (reprezentări) practice-religioase. 48) Chiar Testamentul Nou 49) în-suși, — în care Mîntuitorul Christos în chip solemn ne descopere ca pe cel mai sublim adevăr spiritualitatea ființei divine prin celebrele cuvinte adresate femeii samaritence: „*Duh este Dumnezeu, și cel ce se închină lui trebuie să se închine în duh și (în) adevăr*“, 50) — nu se lapadă cu desăvîrșire de asemenea graiuri simbolice despre Dumnezeu. 51) Este deci cu totul firesc, dacă cuvîntul lui Dumnezeu către oameni se folosește

48) Bartmann, o. c., p. 124.

49) Io. 4, 24.

50) Luc. 11, 20. Io. 1, 18. Ef. 5, 2 ș. a.

51) Cf. Zschokke, o. c., p. 44.

cu osebire de imaginea omului, spre a aduce pe Dumnezeu mai aproape de cunoașterea omenească. Suprema revelațiune este doar încarnarea lui Dumnezeu în Dumnezeu-omul — Domnul Christos. 52)

Mai trage în cumpănă și o altă împrejurare. Cunoașterea noastră de Dumnezeu aici pe pământ, poate fi nu mai *mediată*, mijlocită numai prin ceea ce este mărginit. De aceea, după cuvîntul apostolului: „*Nu cunoaștem* (aici, în această viață) *decît în parte și profeșim în parte. Iar cînd va veni desăvîrșirea, atunci nedesăvîrșirea va dispărea... Căci vedem acuma ca prin oglindă (di'esoptron en enigmati) în ghicitură, dar atunci față cîtră față...*” 53) Dar nemărginirea sau ceea ce este dumnezeesc nu s-ar reoglindi în ceea ce este mărginit și omenesc, atunci peste tot o cunoaștere a lui Dumnezeu prin Domnul Christos — „*Care, în chipul lui Dumnezeu (en morfe Theu) fiind, nu a socotit ca o răpire a-și întocmai cu Dumnezeu; ci s-a deșertat pe sine* (adecă de morfe cea divină, pe care în încarnarea sa a înlocuit-o cu morfen *dulu*), luînd chip de rob (morfen *dulu*), făcîndu-se în asemănarea oamenilor (dar nu ca toți oamenii: născut în păcat și supus păcatului — ci el a fost *Fiul lui Dumnezeu cel încarnat*) și aflîndu-se la chip ca omul (cu toate că a fost Dumnezeu adevărat, s-a arătat în afară în formă, purtare, vorbă și lucrare întocmai ca un om, și ca atare a și fost recunoscut — eurethei, 54) *s-a umilit pe sine făcîndu-se ascultător, pînă la moarte, și adecă (dè) pînă la moarte pe cruce* 55) — s-a realizat în acest chip. Incarnațiunea lui Dumnezeu în Domnul Christos este dezlegarea enigmei tuturor expresiunilor de antropomorfizare („inomenire”) ale lui Dumnezeu în T. V., și T. V. a devenit prin faptul, că

52) Heinrich o. c., p. 378.

53) 1 Cor. 13, 9. 10. 12.

54) Cf. *Bisping*, Erk. d. Br. an d. Eph., Phil. u. Kol. 1866, p. 185.

55) Fil. 2, 6. 7.

ideea sa de Dumnezeu este antropomorfistă, o pregătire a supremului mister din T. N. 56)

Pe lângă toate acestea, trebuie să mai luăm în considerare și faptul că sf. Scriptură nu vorbește limba academică și științifică, ci pe cea a *intuiției* și a *sensurilor*: limba vieții de toate zilele, dar așa, că ea își are hotarele peste care nu se poate trece, în cadrele concepției unice a ideii despre Dumnezeu. Antropomorfismul biblic trebuie să se ieie în sens divin, și, deci, la contemplarea însușirilor dumnezeiești să se considere amîndouă laturile *în mod egal*: ideea dumnezească, 1. *în sine* după partea ei divină și 2. *în raportul ei cu omul*; orice accentuare unilaterală ar distruge, spulberînd ideea cea *adevărată* de Dumnezeu. Autorii sfinți puteau deci folosi fără de grijă aceste expresiuni, cari de multe ori erau și numai însușiri caracteristice ale felului de a scrie avîntat și poetic al profeților —, și fără de teama de a întuneca în vreun chip oarecare noțiunea cea mai perfectă de Dumnezeu; căci antropomorfismele lui Dumnezeu, cari trebuie și pot fi înțelese numai în *chip spiritual*, își au corectivul lor în *spiritualitatea*, și antropopatismele, în *sfințenia* lui Dumnezeu.

Imaginile simbolice pentru intuirea lui Dumnezeu, precum s-a spus aceasta mai sus, nu sînt luate din sfera vieții omenești, ci și din cea a întregii *creațiuni văzute*. În acest caz s-ar părea, de sigur, că *natura îngerului*, ca cea mai adecvată (corespunzătoare) imagine naturală a naturii dumnezeiești, ar putea servi ca cel mai perfect chip posibil pentru intuirea naturii dumnezeiești. Deoarece însă, natura spiritelor pure, pentru puterea cunoașterii noastre este atît de îndepărtată și de grea, se poartă să trivește îngerul pentru noi oamenii prea puțin, pentru ca să ne poată servi drept imaginea lui Dumnezeu. Și, într-adevăr, abstrăgînd poate de la numirile: *îngerul le-*

56) Cf. Zschokke, o. c., p. 45. — H. Häverník, Theol. d. A. T., 1863, p. 60 observă: Tocmai ideea imperfectă de Dumnezeu a V. T. ne face să judecăm nu că ea are prea multe antropomorfisme, ci, că ea nu are și nu poate avea încă antropomorfia cea mai deplină: incarnațiunea.

gămîntului sau îngerul feții 57) (Mesia), nici nu se întrebuințează numele de înger pentru aceasta. În natura văzută însă, abia mai există ceva, ce nu s-ar fi întrebuințat în vreo măsură oarecare de cuvîntul lui Dumnezeu pentru intuirea lucrurilor spirituale și divine și a însăși ființei dumnezești. Revelațiunea divină prin aceasta nu numai că s-a coborît la latura sensibilă din firea omului și a poporului în genere, și îndeosebi a celui ebreu, ci, prin aceasta, ne-a ridicat și pe noi la cunoașterea adevărului: *că tot ce este creat, nu este decît o revelațiune a Dumnezeului celui nevăzut*, după cuvintele sf. apostol Pavel: „*Că cele nevăzute ale lui, (adecă) eterna lui putere și Dumnezeire, se văd lămurit de la crearea lumii, înțelegîndu-se din făpturi; 58)*” că nu există ființă care să nu poarte *imaginea* sau măcar o *urmare* a Creatorului său; că, peste tot, lucrurile văzute, precum sînt ele realizarea ideilor divine, așa sînt ele și *imagini simbolice ale celor spirituale și divine*. Aceasta este temelia întregii *simbolici* și *poezii* religioase, din care se vede limpede, cît de mult servesc acestea la înviorarea și adîncirea cunoașterii noastre religioase. Pe lîngă simbolica și poezia sf. Scripturi mai este și *liturgia* Bisericii, în care se deschide spiritului și inimii omului tot adîncul, frumusețea și sublimitatea adevărului divin. Și această simbolizare deci nu stă în contrazicere, ci în cea mai deplină armonie cu cea mai înaltă și cea mai pură cunoaștere de Dumnezeu și cea a cunoașterii teologice în genere. Nu depărtarea imaginilor simbolice, ci înțelegerea lor adevărată și pătrunderea lor adîncă și servirea noastră de ele, ca prin negarea celor nepotrivite din ele, să ne lămurim cunoașterea noastră de Dumnezeu — aceasta poate și trebuie să fie problema unei teologii viguroase. 59)

Conform naturii cunoașterii și limbii omenești, și noțiunile noastre cele mai spirituale au așa zicînd o for-

57) Is. 63, 9. Ex. 33, 14.

58) Rom. 1, 20.

59) Cf. Heinrich, o. c., p. 379 și a 3-a notă subl. de pe aceeași pagină.

mă concretă, și toate cuvintele prin care însemnăm lucruri transcendente și suprapământene sînt expresiuni imaginative. Chiar numirea *spirit* derivă în toate limbile dintr-o imagine intuitivă, adică din *suflul aerului*. 60)

Dar nu numai sf. Scriptură face uz potrivit naturii o-menești de felul de expresii imaginative pentru însemnarea ființei și însușirilor (perfecțiunilor) dumnezești. Insuși Dumnezeu s-a descoperit adeseori simțurilor o-menești în formă sensibilă în *teofanii*, — indiferent că în ele a apărut Dumnezeu de-a dreptul și nemijlocit, sau prin mijlocirea îngerilor —, și a realizat arătările sale cu întruchipări din toate domeniile creațiunii. Așa și-a vestit el apropierea, Dumnezeirea și grația nevăzută în *adierea vîntului*, lui Ilie; 61) în *strălucirea luminii* și *jăratecului de foc*, lui Moise, pe muntele Horeb 62) (aici se ține și deschiderea ceriului la *botezul Domnului*, *pogorîrea Duhului Sfînt* în chip de *limbi de foc*, *strălucirea luminii* la *schimbarea la față* a Domnului pe muntele Taborului și în viziunile lui Isaia, Ezechil, Daniil și ale *Apocalipsei*); în *întunecimea unui nor* (stilul de nor, care a condus pe Israilteni din Egipt prin pustie; care odihnește pe muntele Sinai; umple cortul mărturie și templul la sfințire; se arată peste sicriul legii; împreunează întunericul norului cu lumină și foc, și este în mod deosebit simbolul prezenței lui Dumnezeu la poporul său). Dar și apariții din lumea *plantelor* (așa se arată prof. *Ieremia* 63) ramura de *migdal* (*virga vigilans*): *makkel şaked* = ca simbol al *vegherei* dumnezești) și *animalelor* (tronul lui Dumnezeu pe cele *patru vietăți* în viziunea lui *Ezechil*, 64) *Duhul Sfînt* 65) în chip de porumb) și *din alte domenii ale naturii* (asămănarea cu o peatră de preț a Celui ce ședea pe tron 66) în ceriu; servesc pentru a simboliza ochiului privitor

60) Ibid.

61) 1(3) Reg. 19, 11—13.

62) Exod. 3, 2.

63) Ier. 1, 11.

64) Ez. 1, cf. 10.

65) Mat. 3, 16. Mc. 1, 10. Luc. 3, 20.

66) Apoc. 4, 3.

însușiri și lucrări dumnezeiești. Înainte de toate este însă *figura omului* (teofania 67) de lângă 68) stejarul Mambré și cea din viziunea lui Daniil și *sunetul vocii omeneste* („acesta este Fiul meu cel iubit...“), pe cari Dumnezeu le-a ales drept descoperirile sale cele mai înalte, pînă cînd a binevoit a face din *natura omenescă* a Domnului Christos realitatea, arătarea văzută a Dumnezeirii sale celei nevăzute. De sigur, Mîntuitorul-omul Christos nu este numai o revelare a lui Dumnezeu, ci, în virtutea unirii ipostatice, Dumnezeu însuși în persoană, și imaginea intuitivă și supremă, vizibilă a lui Dumnezeu, chiar și pentru ochii trupești ai dreptilor, după înviere. 69)

§ 5.

NUMIRILE SIMBOLICE ALE LUI DUMNEZEU IN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI

După aceste considerațiuni generale asupra numirilor simbolice ale lui Dumnezeu, trecem acum la însăși expunerea acestora așa cum ne apar ele ca 1. *antropomorfisme*, 2. *antropopatisme* și 3. *comparații din domeniul natural și fizic*, în lumina sf. Scripturi.

1. **ANTROPOMORFISME.** 70) În sens metaforic i se atribuie lui Dumnezeu a) *părțile* cele mai alese ale *corpului omenesc*:

Ochi și față, spre a însemna omniprezența, purtarea de grijă și atotștiința lui Dumnezeu; 71) de aici și ruga noastră ca să-și întoarcă ochii săi spre noi și să nu-i întoarcă de la noi.

67) Gen. 18, 1 ss.

68) Dan. 7, 9 ss.

69) Cf. *Heinrich*, o. c., p. 379 ss. și notele subl. 3—8 de pe pag. 380 și nota l-a subl. de pe pag. 381.

70) Cf. pe larg la *Zschokke*, o. c., pp. 46—53 și Ed. *König*, *Theol. d. Psalmen* § 26 pe cari și noi îl folosim aici în mod sumar.

71) Ps. 9, 14, 10, 14, 11, 4, 31, 23; 34, 16 și a. Is. 37, 17; 49, 5; 65, 12. Ier. 16, 17. Zah. 9, 1 ș. a.

Urechi, spre a se arăta că Dumnezeu este atotdeauna zitor, omniprezent, atotștiutor și ascultător al rugilor noastre, care-și deschide și nu-și închide urechile sale. 72)

Gură, care vorbește către noi. 73)

Buză și limbă, „omorînd cu suflarea buzelor sale“, 74) iar „buza sa este ca focul arzător“, 75) cînd se va înfățișa la judecată.

Cap 76) cu plete albe ca argintul, 77) și nas. 78)

Spate pe care îl întoarce păcătoșilor pe cari îi părăsește. 79)

Mini (dreapta), cari toate le pot și le împlinesc. *Mina* instrumentul tuturor lucrărilor omenești, este simbolul nimerit al activităților dumnezeiești, cari în chip felurit se manifestă atît în domeniul naturii, cît și în cel al grației, și se întrebuintează de multe ori pentru Dumnezeu (Iahve) însuși, sau pentru puterea și atotputernicia sa, 80) căci noi toți „lucrul minilor sale“ sîntem; 81) lucrul minilor este creațiunea întregă; 82) sînt păgînii; 83) este mîntuirea 84) și sînt darurile grației. 85) „*Mina lui Iahve este prea scurtă*“. 86) Mînile

72) Is. 30, 19; 37, 4; 38, 5; 59, 2; Ier. 18, 19; 23, 25. Pling. 3, 56. 61. Mih. 7, 7. Dam. 5, 23. Ps. 4, 4; 5, 2 ss. 10, 17; 55, 2; 66, 19.

73) Is. 1, 20; 11, 4; 30, 2; 34, 6; 40, 5; 45, 23; 48, 3; 58, 14; 62, 2. Ier. 9, 11, 19; 15, 19; 23, 16; Ez. 3, 17; 33, 7. Pling. 1, 18; 3, 38. Os. 6, 5.

74) Is. 11, 4.

75) Is. 30, 27.

76) Is. 59, 17.

77) Dan. 7, 9. 50.

78) Vezi mai jos p.

79) Ier. 18, 17. Is. 38, 17. Zef. 1, 6.

80) Is. 10, 10; 14, 19, 16; 21, 11; 36, 20; 40, 2; 49, 2; 50, 11, 51, 16. 17; 62, 3. Ier. 1, 9; 18, 6; 25, 15. Dan. 3, 15; 4, 32. Am. 9, 2.

81) Is. 60, 21.

82) Is. 45, 11.

83) Is. 19, 25.

84) Is. 29, 23.

85) Is. 29, 23.

86) Is. 50, 2; 59, 1.

sale au întins ceriul, 87) au întemeiat pământul; 88) în mîna lui Dumnezeu este suflarea noastră". 89) „Planul mîinilor sale (adecă sîatul lui Dumnezeu) ei nu-l vîd. 90) *In umbra mîinilor sale ascunde pe Mesia*. 91) „Domnul întinde mîna sa", sau spre a pdepsi, 92) sau spre a mîntui. 93) „Iahve își ridică mîna sa spre a face un semn popoarelor", 94) la jurămînt, 95) el *întinde mîinile sale*" spre a trage poporul la sine, 96) el „își arată mîna sa" (puterea); 97) cu mîna tare a condus el pe Israil în Egipt; 98) mîna lui Dumnezeu (atotputernicia divină) a apucat pe profeți, a așezat duhul lor în extaz și i-a mînat să proorocască; 99) de aici și felul de vorbire al lui Ezechil: „Mîna Domnului a venit peste mine. 100) Dreapta (mîna) lui Dumnezeu a întins ceriul; 101) Iahve joară pe dreapta sa; 102) mîna dreaptă este cu osebite instrument de ajutor; pentru aceea Iahve și-a retras dreapta sa de la dușmanii lui Israil. 103) Profeții mai vorbesc și de *încheieturile mîinilor* lui Dumnezeu, 104) de golul mîinilor sale; 105) „Dumnezeu a însemnat Sionul pe palma mîinilor sale". 106)

87) Is. 45, 12.

88) Is. 48, 13.

89) Dan. 5, 23.

90) Is. 5, 12.

91) Is. 49, 2.

92) Is. 5, 25, 9, 11; 16, 21; 10, 4; 14, 27; 31, 3. Ier. 6, 12; 15, 6; 51, 25. Pling. 3, 3. Ez. 6, 14; 14, 9; 9, 16, 27; 25, 7. 13. 16; 33, 5; 35, 3. Zef. 1, 4; 2, 13.

93) Is. 11, 11.

94) Is. 49, 22.

95) Ez. 20, 5. 6. 15, 23; 28, 42; 36, 7; 44, 12; 47, 14.

96) Is. 65, 2.

97) Ier. 16, 21.

98) Ier. 32, 21. Ez. 20, 33, 34. Dan. 9, 15.

99) Is. 8, 11. Ier. 15, 17; 20, 7.

100) Ez. 1, 3; 3, 22; 8, 1; 22; 37, 1, 40, 1.

101) Is. 48, 13.

102) Ier. 22, 24.

103) Pling. 2, 3.

104) Ez. 13, 18.

105) Is. 40, 12.

106) Is. 49, 15.

Brațele, cu atribuție de putere mai mare decât a mînilor, pun în evidență mai ales *atotputerea* divină și puterea *facerii de minuni*, cărora nimic nu le poate rezista. „Cu brațe întinse *a condus el pe Israel din Egipt*”, 107) și „*a creeat pămîntul*”. 108) „Brațele sale vor judeca popoarele”. 109) Dar Dumnezeu are brațe nu numai spre a arăta puterea sa, ci și dragostea sa: „*Ca păstorul cel bun strînge (adună) el în brațele sale mieii cei tru-diți*”. 110)

Picioare. Templul ca și pămîntul sînt *scaunul* picioarelor lui Iahve.

Organe interioare ca: *inimă*, 111) *măruntaie*, *sîn de mamă*, 112) cari toate sînt mișcate de milă și de dragoste pentru poporul său.

Și mai mult i se atribuie lui Dumnezeu în acelaș sens metaforic b) *acțiuni* și *lucrări omenești*:

Iahve *vorbește*, 113) *strigă*, 114) *răcnește*, 115) *amenință* și *înfruntă*, 116) *răspunde*, 117) *poruncește* sau *oprește*, 118) *tace*, 119) *flueră*, 120) *are glas*, 121) *cheamă*. 122)

107) Ier. 32, 21. Ez. 20, 33, 34.

108) Ier. 27, 5; 32, 17.

109) Is. 51, 5.

110) Is. 40, 11.

111) Is. 63, 15. Ier. 31, 20.

112) Is. 46, 3; Ps. 110, 3.

113) În nenumărate locuri.

114) Is. 17, 13.

115) Ier. 25, 30. Os. 11, 10. Ioel 3, 36. Am. I, 2.

116) Is. 17, 13; 54, 9; 65, 15. Zah. 3, 2. Mal. 3, 11.

117) Is. 30, 19; 38, 14. Ier. 23, 35. 37. Ez. 14, 3, 20, 3. 21. Ioel 2, 19. Avac. 2, 2.

118) Is. 5, 6; 10, 6; 13, 3; 21, 11; 45, 12. Ier. I, 7; 7, 23; 26, 2; 32, 35. P'ing. I, 17; 2, 9. Am. 6, 12; 9, 3. Zah. I, 6. Mal. 3, 22.

119) Is. 42, 14; 64, 11. Zef. 3, 17.

120) Is. 5, 26; 7, 18. Zah. 10, 8.

121) Is. 6, 8; 22, 14; 28, 23; 30, 30; 66, 6. Ier. 3, 13. 25; 7, 23, 28; 9, 13; 11, 4. 7; 18, 10; 22, 21; 26, 13; 32, 23; 38, 20; 42, 6. 13. 21; 43, 4. 7; 44, 23. Ez. 10, 5. Dan. 9, 10, 11. 14. Ioel 2, 11. Mih. 6, 8. Agheu I, 12. Zah. 6, 15.

122) Ez. 9, 1. Mih. 6, 9.

Dumnezeu *vede*, 123) se uită, 124) privește sau su-
praveghează. 125)

Dumnezeu *aude*, 126) ascultă 127) sau nu as-
cultă. 128)

Dumnezeu *miroase*. Mirosul plăcut este expresiunea
tehnică pentru buna primire a sacrificiului de către
Dumnezeu, sau însemnează și starea sufletească a sa-
crificatorului, care ca un miros bine plăcut se înalță la
Dumnezeu. De aceea zice Isaia 130) despre Mesia: „Mi-
ros bine plăcut *îi este temerea lui de Domnul*“, adică el
miroase temerea de Dumnezeu ca pe un miros bine plă-
cut, pentru că ea este un sacrificiu de adorare care se
înalță la Dumnezeu.

Dumnezeu *locuiește* în Sion, 131) în înălțime, 132)
în loc sfânt, 133) în mijlocul lui Israel și al Ierusalimu-
lui. 134) El *șade* sau tronează în eternitate, pe tron
înat, 135) peste Cheruvimi 136) și peste rotogolul pă-
mîntului. 137)

123) Is. 37, 17; 38, 5; 57, 18; 59, 15. 16; 63, 15. Ier. 7, 11;
13, 27; 23, 24; 46, 5. Pling. 1, 9. 11; 3, 50. Ez. 15, 6. 8. Iona
3, 10.

124) Is. 18, 4. Pling. 1, 11; 2, 20.

125) Is. 66, 2. Ier. 5, 3. Pling. 4, 16; 5, 1. Am. 5, 22. Avac.
1, 13.

126) Is. 37, 4, 17; 38, 51. Ier. 23, 25. Ez. 35, 12. 13. Dan. 9,
18. Mih. 7, 7. Mal. 3, 16.

127) Is. 41, 17; 49, 8; 58, 9; 63, 24. Ier. 29, 12; 33, 3. Dan.
9, 17, 19; 13, 44. Os. 2, 23, 24; 14, 9. Iona 2, 3. Zah. 10, 6; 13, 9.

128) Is. 1, 15; 59, 1. 2. Ier. 7, 16; 11, 11, 14; 14, 2. Ez. 8,
18. Mih. 3, 4. Avac. 1, 2.

129) Ez. 16, 19; 21, 28. 41.

130) 11, 3.

131) Is. 8, 18. Ioel 3, 22.

132) Is. 33, 5.

133) Is. 57, 15.

134) Ez. 43, 7, 9. Zai. 8, 3.

135) Is. 6, 1; 16, 5.

136) Is. 37, 16. Dan. 3, 55.

137) Is. 40, 22.

Se *scoală* Dumnezeu asupra făcătorilor de rele, 138) pornește la luptă, 139) se *coboară*, 140) *trece* peste munți, pământ și mări, 141) *umblă* pe nor ușor. 142)

Desgolește brațul său Domnul, 143) *întinde arcul*, trimite *săgețile sale*, saltă și învîrte *lancea și sabia*, 144) *sfarmă* și *calcă în picioare* neamurile dușmane: 145)

Bate și vindecă, 146) *doboară* și iarăși *înalță*, *dărimă* și *zidește*. 147).

(va. urma)

V. Loichița

138) Is. 31, 2; 33, 10.

139) Zah. 14, 3.

140) Gen. 11, 7.

141) Am. 4, 13 Mih. 1, 3. Avac. 3, 12, 15.

142) Is. 19, 1.

143) Is. 52, 10.

144) Pling. 2, 4; 3, 12. Avac. 3, 11. Is. 27, 1. Ier. 12, 12; 14, 21, 9.

145) Is. 14, 25; 26, 6; ș. a.

146) Is. 6, 10; 30, 26. Ier. 30, 17.

147) Is. 5, 2; 51, 16; 9, 19 ș. a.

Despre Ortodoxie și Romîni

I.

Știința noastră Biserică a rinduit ca prima Duminică din Postul mare al sf. Paști să fie consfințită „Ortodoxiei”. Această hotărîre de comemorare s-a luat în împrejurări deosebite, la sfîrșitul marilor frămîntări eretice, care au bîntuit Biserica timp de cinci veacuri, între veacurile IV. și VIII. Stabilirea zilei speciale de prăznuire a Ortodoxiei s-a făcut însă nu numai cu un scop istoric, de a proscrie pentru trecut un eveniment deosebit, ci totodată de a indica și pe viitor, pentru dreptcredincioși, calea ce trebuie să o urmeze, dacă vor să se mintuiască. Și cum sf. Paști sînt tocmai acest îndrumător spre marea mintuire realizată de Mintuitorul Iisus Hristos pe cruce, de aceea la începutul îndrumării spre Golgota stă Ortodoxia.

Deoarece sîntem ortodocși, se cuvine în primul rînd să ne cunoaștem sensul acestui cuvînt, precum și istoricul lui, care este strîns legat de însăși viața Bisericii Mintuitorului.

Noțiunea de ortodoxie pornește de la principiul stabilit de Mintuitorul, că „oricine va păzi și va învăța pe alții (învățătura Sa), acesta mare se va numi întru împărăția cerurilor. (Mat. 5, 19), încît ea înseamnă păzirea cu grije deosebită a celor depuse de Mintuitorul în sf. Evanghelie, spre adevărata mîrire a lui Dumnezeu. Astfel cuvîntul „ortodox” are la bază două cuvinte necrestamentare, cel de „orthos”, care înseamnă: corect, drept, adevărat, și cel de: „Doxa”, care înseamnă mîrire. Deci împreună aceste două cuvinte indică: dreapta mîrire. De fapt ea era în opoziție vădită față de greșitele mîriri și religii, cu care oamenii, cu priceperea lor redusă, au căutat să-l cunoască pe Dumnezeu și să-l mărească, după putințele lor. Într-adevăr, mare deosebire era între religiile omenești ale babilonienilor, egiptenilor, persilor, chinezilor, greco-romanilor sau dacilor, și religia creștină, singura revelată de la Dumnezeu și deci impunînd obligații mult mai severe credincioșilor ei, căci cuvîntul lui Dumnezeu nu putea fi răstălmăcit.

Și cu toate acestea, răutatea fariseilor și a saduceilor a provocat Mintuitorului clipe grele și chiar l-a urcat pe cruce. De cuvinte de ocară nu era lipsă chiar în vremea vieții Sale, necum după aceea, cînd însăși învieera Sa era acoperită cu vorbe mincinoase (Mat. 28, 13). Astfel s-au ridicat unii împotriva sf. Evangheliei, spunînd că ea nu cuprinde adevărata învățătură de la Dumnezeu, iar alții au căutat să-i dea o explicare convenabilă lor. În aceste împrejurări însă a răsunat glasul puternic al sf. apostol Pavel, care i-a îndemnat pe credincioși să „calce drept” (Galat. 2, 14) și să se „îndrepte corect” pe urmele Mintuitorului (2 Timot. 2, 15), și în ambele cazuri s-a folosit de adjecti-

vul „orthos“ pentru cuvîntul corect și drept. Dorința lui era aceea, că mărirea cea dată de Hristos să fie păzită cu grije, căci însuși Mintuitorul a numit-o „mărirea cea adevărată“, cea singur adevărată. Astfel în Noul Testament cuvîntul de „mărire“-doxa, în sensul cel nou, provenea de 166 ori, și aceasta atrăgea după sine serioase obligații pentru păzirea ei. De aceea același apostol își indemnă cetitorii, să se ferească de învățături streine, pe care le numea „eterodidascalii“ (1 Timot. 6, 3).

Deci cînd, spre mijlocul veacului II, s-au ivit explicații răstăcite la adresa sf. Evangheliei, împotriva lor, cei cu grija Bisericii, au răspuns prin definirea cuvîntului de „ortodox“, spre a se deosebi, ei apărătorii dreptei credințe, de cei rătăcitori în „kakodoxii“, adică măriri deșarte. Acesta era răspunsul unui sf. Instin Martirul, sf. Irineu din Lugdun sau al istoricului Hegesip (1). În concepția acestora, ortodox însemna a urma sf. Evanghelie a Domnului, fără a schimba nici o iotă și nici o cîrtă din învățătura Sa, căci numai o alterare a unei singure iote, atrage după sine și stricarea altor învățături, căci cine greșește unei singure legi, date de Hristos, se face vinovat legii întregi (Mat. 5, 18). Astfel „ortodox“ este socotit numai acela care păzește întreaga lege a Mintuitorului, și prin acest cuvînt se urmărește oprirea unor alunecări dela Evanghelia Domnului.

De aceea, la început, apare cuvîntul „ortodox“ ca adjectiv, care determină mai îndeaproape credința în Hristos, ca un enitет explicativ, față de credințe care puteau fi de altă natură, și nu corecte. Deci ortodox era opus cuvîntului de eretic. Mai tirziu, în veacul al III-lea apare și substantivul de „ortodoxie“, ceea ce în-dica totodată și un cuprins specific. Precum orice substantiv are sensul său propriu și cuprinsul său specific, astfel și substantivul de „ortodoxie“ își avea sensul și cuprinsul său specific, de a însemna integritatea în păstrarea învățăturii Mintuitorului Hristos, de care se îngrijea Biserica oficială.

Atunci apare și a treia formă a cuvîntului ortodox, și anume cea de adverb, adică legată de acțiune, de verb. Deci credinciosul era îndemnat să activeze și să creadă și el „ortodox“. Iar cum unii s-au îndepărtat cu sau fără voia lor de ortodoxie, s-a impus necesitatea readucerii lor la dreapta credință și astfel unii părinți bisericești au formulat chiar verbul de „orthodoxein“, adică de : ortodoxire, de reortodoxire a celor alunecați.

Dovada despre circulația generală a cuvîntului de ortodoxie o avem din scrisoarea episcopului Alexandru al Alexandriei, care în 320 îi scrie lui Ariu, care inaugurasă o greșită explicație asupra sf. Treimi, să se lapede de erorile sale și să revină la „adevărată religiozitate și la ortodoxie“. De aceea și sinodul întii ecumenic dela Nicea, din 325, s-a socotit ortodox și cine a respectat deciziile lui, putea liniștit să se numească ortodox, în opoziție cu arienii eretici. Astfel a început prima ciocnire pentru ortodoxie, între ortodocși și kakodocși, eterodocși.

Vrednic de reținut este în acest cadru cuvântul *fer*. Augustin dela Ippo (420), fiind asaltat de credincioși să le arete, unde se păstrează adevărata credință, el le răspunde că „aceasta se găsește la aceia care pe sine se numesc ortodocși sau catolici“. Astfel se introduce în discuție și un nou cuvânt cel de catolic. Ce însemna el? La sinodul de la Constantinopole, din 381, s-a precizat între calitățile Bisericii, că este: catolică. Sensul acestui cuvânt provine de la sf. Ignățiu al Antiohiei, (107), care arăta, că acolo unde era propovăduit Hristos, se afla și biserica Sa cea catolică. Sub acest nume sf. Părinte înțelegea singurul organism de mituire, care îl pătrunde pe credincios cu harurile sale spre a-l mintui, afară de care în lume altul nu există. În concepția *fer*. Augustin, care îl introduce în teologia latină, „catolică“ însemna Biserica Mintuitorului, care îl pătrunde pe credincios integral, din creștet și până în tălpi și are menire universală. Astfel ortodoxia și catolicitatea mergeau mină în mină indicind adevărata cale pentru credincioși.

Dar frământările eretice au continuat, ivindu-se chiar explicări greșite cu privire la persoana Mintuitorului Hristos. În aceste împrejurări s-au întrunit sinoadele ecumenice din 431 și din 451, și ultimul are un deosebit rol în definirea pentru credincioși a învățăturii dogmatice, străduindu-se să fie peste tot ortodox. Într-adevăr, sinodul IV ecumenic din 451 poate fi numit, pe drept cuvânt, „sinodul ortodoxiei“, pentru care s-au pronunțat cei aproape 630 de episcopi prezenți, precum și după aceea, prin votul celor 1600 de episcopi întrebați asupra părerii lor despre el. (2) Lămuririle erau necesare, deoarece pentru unii dacă era de ajuns cuvântul Bisericii, rostit oficial, pentru alții el recerea adăncire pentru a fi crezut, așa precum apostolul Toma ceruse expertiza directă a constatării învierii Mintuitorului. După debateri îndelungate, s-a compus și o rezoluție finală, din care ne interesează pasagiul, în care se spune textual: „în colo trebuie să avem toată grija pentru Biserica ortodoxă“. Acest text, această pomenire de „*orthodoxos ekklesia*“, este unul dintre cele mai vechi care atestază existența în concepție a Bisericii ortodoxe, care păzește nealterat întreaga învățătură a Mintuitorului Hristos (3). Ea este chiar și o îndrumare pe viitor, că numai dacă Biserica rămâne ortodoxă, ea poate să realizeze mintuirea credincioșilor săi.

Hotărârile acestui sinod s-au răspândit apoi în întreaga lume creștină, în numeroase copii și în variate limbi, încît se poate spune cu drept cuvânt, că întreaga lume creștină era pe atunci, firește cu excepția unor eretici, ortodoxă, atît în Răsărit, cît și în Apus. Deci din India și pînă în Spania, din Britania și pînă în Abesinia, toți se bucurau de biruința ortodoxiei asupra ereziei, și de restabilirea dreptei credințe, pe care cu toții o numeau, firește, ortodoxă.

În această împrejurare, ultimul părinte bisericesc latin, Isidor din Sevilla în Spania (—636) și-a pus întrebarea, care este sensul propriu al cuvintului ortodox și el răspunde: „ortodox este a crede drept, și crezind așa, a trăi drept“. Era aceasta o definiție omenească, fără însă a cuprinde însăși esența. De aceea ultimul părinte bisericesc al Răsăritului, sf. Ioan Damaschinul (—749), cel care a compus lucrarea de sinteză teologică, intitulată: *Expunere precisă asupra credinței ortodoxe*, (Acrivia), a lămurit deplin sensul ortodoxiei, cînd a precizat, că: „tainei ortodoxiei constă în iconomia divină de a realiza în lume viața și învățătura Mîntuitorului Hristos“ (4). Astfel fiecare credincios putea să afle, că ortodox înseamnă: împlinirea individuală și în colectivitate creștină a sf. Evangheliei, pentru că garant al acestei învățături a Mîntuitorului, precum și al împlinirii ei în lume, este însuși Dumnezeu. Ortodoxia devenea astfel obligație în fața lui Dumnezeu și a Mîntuitorului, și era cheia unității bisericești.

De aceea, după înfringerea ultimei erezii a stricătorilor de icoane, care răsărise tocmai din monofizitismul înfrînt, care încerca să se răzbune prin suprimarea icoanei Mîntuitorului, sinodul de restaurare a ortodoxiei, din martie 843, deci acum înainte de 1114 ani, a rînduit ca prima Duminică din postul mare, cînd s-a definitivat biruința ortodoxiei asupra tuturor ereziilor, să fie închinată ortodoxiei, și de aceea au numit-o „Duminica ortodoxiei“, ca să fie spre bucurie celor dreptcredincioși, să se aducă întotdeauna aminte de ortodoxia cea mîntuitoare și să fie pe viitor avertisment, pentru cei care ar încerca să mai vină cu eterodoxii, căci vor sfîrși prin condamnare.

II.

Biruința ortodoxiei era generală, și de aceea a fost proslăvită prin numeroase predici asupra Duminicii ortodoxiei, care au circulat printre credincioși și au fost duse și în drumurile misiunare spre slavi. Pe linia acestei activități de răspîndire a ortodoxiei mîntuitoare s-au aliniat și marii apostoli ai slavilor, Constantin și Metodie, datorită cărora, după 863, au fost aduse la Biserica ortodoxă populațiunile slave din Moravia, Cehia, Bulgaria și Serbia, și mai apoi și Rușii. La toate aceste populațiuni ortodoxia era prezentată în traducere slavonă ca: pravoslavie, obligînd în aceeași măsură, ca și ortodoxia, la păstrarea neștirbită a Evangheiei Mîntuitorului și la realizarea ei în viața credincioșilor.

De această ortodoxie se făcuseră părtași și strărominii din nordul Dunării, care s-au încreștinat pînă în veacul al VII-lea, pe vremea înfloririi ortodoxiei la sinoadele ecumenice, și la ei ortodoxia a fost întărită prin aceiași Frați apostoli ai slavilor, în mod indirect atunci, cînd după 885 după alungarea uceni-

cilor sf. Metodiu din Moravia, a venit în Dacia, cea din nordul Dunării, ucenicul Zandov, iar în Alpii valahiei ucenicul Moznopon (5). Acest creștinism ortodox, promovat de slavi în Panonia și de străromini din Panonia și Transilvania și Banat, l-au găsit ungurii, cînd au venit în regiunile panonice, din 896 (6) și de slavo-romini ei și-au completat cunoștințele creștine, dobîndite, unele, încă în Atelkuz, în episcopia Onogurilor.

De aceeași ortodoxie și de aceeași Biserică ortodoxă vorbea în aceeași vreme în Apus episcopul din Osnabrug, care adresa în 891 o epistolă papii Ștefan V, regretînd că „în Biserica ortodoxă zidită de apostoli” s-au întimplat fapte grave, la Roma (7). Era tocmai vremea, în care se cunoșteau ciocnirile pentru Ortodoxie dintre patriarhul Fotie și papa Nicolae I, cînd patriarhul apelase la „izvoare Ortodoxiei”, în enciclica sa din 867.

Bulgarii stăruiau pe atunci într-o puternică activitate literară, ale cărei ecouri treceau Dunărea atît spre romini, cit și spre ruși, întărind peste tot credința pravoslavnică, și oferind credincioșilor cu carte, scrieri în alfabetul cirilic, compus încă de Frații apostoli, probabil în minăstirea Bitiniei, pe Olimp, în 855. Ei au ales tocmai alfabetul majuscul, luat din scrisul grecesc, pentru că numai cu litere mari se putea proslăvi numele și învățătura Domnului, intrucît și la bizantinii vremii cărțile creștine erau scrise numai cu litere mari și apoi cirilica era mai ușor de învățat, fiind o scriere mult mai simplă.

În aceste condiții, constatînd noii veniți, între care și creștii unguri, numiți turci în cronicile bizantine, puterea creștinismului din regiunile panonice și bănațene, și ca să nu rămînă în dispreț localnicilor, că sînt „barbari”, adică necreștini, au căutat legături cu focarul adevăratului creștinism, cu Bizanțul cel stăruitor pentru ortodoxie. Într-adevăr, chiar împărații legislatori bizantini, Leon VI Filosoful și Constantin VII Porfirogenetul, s-au străduit să se întărească adevărata credință peste tot și de aceea s-a dispus ca îndrumare pentru activitatea patriarhului în imperiu, să: „grijeasca de ortodoxie și de unitatea bisericii” (Migne, Patrologia graeca, vol. 113, col. 464).

Atunci vin la Bizanț și Termatzus, și Bulcsu și Gyula (8). Pe la 953 chiar sosește de la Bizanț, trimis de patriarhul Teofilact, episcopul *Ierotei*, pentru credincioșii din careul regiunii dintre Murăș, Tisa și Dunăre. (9) Banatul își primea un ierarh propriu, și în legătură cu această înflorire bisericească, *Ochtum* înființează, pe la 1010, la Morissena-Murășana, minăstirea sf. Ioan Botezătorul, cu monahi aduși dela sf. Munte Athos și cu egumen de la Vidin. Această ortodoxie greco-slavă era îndrumătoare pentru populația băștinașă credincioasă, precum și pentru ungurii doritori de credință adevărată. Iar în aceste împrejurări, în organizația Arhiepiscopiei de la Ochrida, împăratul Vasile II Bulgaroctonul a inclus, în 1020, și o episcopie norddunăreană, numită a „Timișului”, după noile cercetări istorice (10). Sediul

acestui episcop ortodox era fie Morissena, fie apoi la Orosłamoș (Maidan), după cum îngăduiau vremile frământate istorice, fie o vreme chiar la Timișoara, în cursul veacului al XII-lea, sau la minăstirea nouă de la Partoș. În aceeași vreme, restul regiunii norddunărene stătea fie în legătură cu mitropolia dela Durostor, fie cu episcopiile de la Vidin sau Tomis, valahii din Bulgaria avînd un episcop propriu, în cadrul arhiepiscopiei dela Ochrida, fie în sfîrșit în cadrul presupusei mitropolii a Ketziniei, asupra cărei ipoteze mai trebuie să se stăruie încă (11), pentru că logica lucrurilor dovedește că teritoriul dintre Dunăre, Prut și Carpați nu era nelocuit, ci dimpotrivă era ocupat de o populațiune creștină-ortodoxă, care trebuia îndrumată de cite un episcop, de pe la vreo minăstire de sub poalele munților munteni. Dar nefiind aceste regiuni în orbita directă a intereselor politice bizantine și ungurești, scriitorii nu au stăruit asupra amănunțelor despre acele regiuni. Totuși jurisdicția patriarhului ecumenic asupra acestor creștini nu era ireală, deși poate mult stîngherită de frământările provocate de pecenegi și cumani, într-o aglomerare de nume și populațiuni greu de distins întreolaltă. De aceea și „pecenegii“ au fost identificați, și nu pe nedrept, ca fiind de fapt nume împrumutat și unei populații băstinașe, care se numea „vlahi“ (12).

Această populație creștină norddunăreană, crescută în tradițiile ortodoxe ale Bizanțului își avea, firește și ierarhia ei, fapt despre care mărturisește adresa papii Grigore IX, din 1234, către regele ungar Bela IV, cînd spune: „în țara ta se află niște oameni care se numesc walati (valahi), care deși după nume se socot creștini, îmbrățișînd diferite rituri și obiceiuri într-o singură credință... nesocotînd biserica romană, primesc toate tainele bisericești nu de la venerabilul nostru frate... episcopul Cumanilor... ci dela niște pseudo-episcopi, care țin ritul grecilor, iar unii, atît unguri cit și teutoni, împreună cu alți dreptcredincioși din regatul Ungariei trec la dinșii... și primesc susnumitele taine spre marea indignare a dreptcredincioșilor și spre o mare abatere a credinței creștine“. De aceea îl îndeamnă pe rege să-i îndemne pe acești walati schismatici să se supună spre mintuirea lor, unui episcop catolic. (13)

Cine erau deci acești pseudo-episcopi de rit grecesc, care a trăgeau la tainele ortodoxe chiar pe unii unguri și teutoni? Dacă ar fi fost episcopi rătăcitori, atunci foarte ușor îi putea alunga regele și totuși el nu o poate face. De ce? Pe atunci el încă mai era legat de politica bizantină, deși din 1204 erau latinii stăpîni la Bizanț. Deci acești pseudo-episcopi erau în Ungaria cu voia regelui, și atunci ei își aveau reședințe stabile, undeva pe la o minăstire, sau vreun schit. Sint chiar mai mulți la număr. Pentru cine se străduiau ei, dacă trecerea ungarilor și a teutonilor (sașilor) spre tainele acestor episcopi era condamnată? Firește că acești pseudo-episcopi, așa numiți de către

papa, că erau ortodocși, se adresau populației băștinașe, supuse de regele maghiar, adică vechilor ortodocși localnici, valahilor-romini.

Dar de ce treceau unii unguri și teutoni la legea și tainele grecești, cind ei aveau pe episcopul lor latin, cu rit latin, cu liturghia latină? Ce-i atrăgea spre acești schismatici? Doar nu interese politice sau economice, sau sociale, căci aceștia nu vorbeau nici latinește, nici altă limbă apuseană, ci grecește, slavonește sau valahicește. Ei propovăduiau în limba poporului și-i aduceau tainele ortodoxe spre mintuire personală. Intru aceasta consta atracția spre ritul grecesc, pentru că el oferea cunoașterea sf. Evanghelii în limba credincioșilor și deci lămură în această limbă înțeleasă condițiile mintuirii flecăruia, vorbind fiecăruia în limba lui, după porunca Mintuitorului. Era deci ortodoxia, cea biruitoare în 843, care își exercita puterea de atracție și în mediul ardelean și bănățean, chiar față de populațiunile noi ale ungarilor și teutonilor.

Din acest referat mai tragem concluzia firească, că limba de propovăduire ortodoxă din Transilvania și Banat era cea valahă-rominească, fapt care îl confirmă și concluziile altor cercetători (14). Și nu e mare minune acest lucru, pentru că în aceeași vreme sirbii aveau limba lor populară formată, iar la bulgari dăinuia limba statului, din timpul țarului Simeon, pe care o va reforma marele patriarh Eutimie (—1396).

În acest cadru al „pseudo-episcopilor de rit grecesc” din Ungaria se impune și mitropolitul de la Murășana, pe care îl cunoaștem după nume, după piatra sa mormintală, descoperită de Damaschin Udra în 1696, care pomeneste de „Constantin metropolita Murășului, decedat 1286”. Firește că nici statele lui Litovoi și Seneslav, pomenite în 1247, nu erau lipsite de povățuitori bisericești cu grad arhieresc, căci de altfel nu s-ar înțelege continuitatea nestingherită a ortodoxiei la romini.

III.

Constatăm din cele expuse aci sumar, că ortodoxia îi cuprindea pe toți rominii ardeleni, bănățeni, și din cimpiele Dunării și Prutului, cu aceeași intensitate și caracteristică. Ei participă în acelaș fel la viața Bisericii ortodoxe întregi, beneficiind în acelaș grad de progresul ei cultural.

Aici se impune completarea expunerii cu acea mare renaștere duhovnicească, promovată de sf. Grigore Palama, căruia Biserica -ia rinduit spre pomenire a doua Duminecă a postului mare, chiar după Duminica Ortodoxiei, ca dovadă, că sf. Grigore a meritat pentru această ortodoxie. Într-adevăr meritul sf. Grigore Palama este acela, de a fi arătat, că cerurile stau mereu deschise către credincioși și că Dumnezeu nu s-a îndepărtat de omul păcătos, ci neconținut coboară spre el harurile Sale min-

tuitoare. Era în veacul al XIV-lea, al marilor frământări istorice de pretutindeni. După ce teologia mintuirii, expusă de sf. Grigore Palama, în concordanță cu sf. Scriptură și cu sf. Părinți ai Bisericii, a fost oficializată la sinoadele dela Constantinople, din 1341, 1347, 1351 și 1368, cînd Palama a fost proclamat sfînt al Bisericii și i s-a dedicat a doua Duminecă din postul mare, de îndată ucenicii teologiei palamite s-au răspîndit la popoarele ortodoxe, spre a le lumina în noua teologie mintuitoare, și astfel a le aduce încredere în suflete.

Revărsarea acestei teologii ortodoxe dela sf. Munte Athos s-a făcut într-un timp scurt, față cu condițiile de comunicare de atunci, și ea era primită cu deosebită însuflețire pretutindenea, pentru că nu venea în chip de teologie teoretică, ci prin forma numeroaselor Acatiste și vieți de Sfîinți, care tocmai erau dovadă, că Dumnezeu coboară harul său peste credincioși, care se învrednicesc a fi sfîinți, și astfel credinciosul își poate îndruma gîndirea spre Dumnezeu, prin rugăciuni cu osîrdie, către acești Sfîinți, numite Acatiste. (15) Într-adevăr, în timp scurt s-au scris Acatiste și vieți de sfîinți noi, de către autori bizantini, bulgari, sirbi și ruși. Dar nici românii nu au lipsit de la această activitate. Astfel teologia palamită este adusă în Țara românească de sf. Nicodim dela Tismana, care venea de la sf. Munte Athos și reorganiza monahismul mutnenesc. Oare el cu ce a venit de la Athos? Cu mintea și cu minile goale? Nicidecum: El aducea de acolo tocmai acea concepție mintuitoare din teologia palamită și o introducea în viața monahilor romîni; întru aceasta a constat inovația sa, cînd a zidit minăstirile Vodița și Tismana, în 1364/5. Deasemenea atonit palamit a fost și mitropolitul Hariton de la Kutlumuz, urmașul întru tronul mitropolitan al lui Iachint în Țara Românească, iar mitropolitul Antim al Severinului, din 1370, tot palamit era și cu strînse legături cu patriarhul palamit al bulgarilor, Eutimie. De aceea la curtea lui Mircea cel Bătrîn, apare acel Filotei dela Cozia, care în însuflețirea renașterii duhovnicești compune unele „pripeale“ la psalmii aleși, care vor avea în curînd o traducere slavonă ce va ajunge tocmai în Rusia.

Maramureșul se învrednicește de aceeași revărsare a teologiei palamite, atunci cînd în 1391 minăstirea dela Peri devine stavropighie patriarhală. Moldova îl cunoaște pe Grigore Țamblac, macedo-romîn, cum singur mărturisește, care era rudă cu sf. Ciprian sîrbul, mare palamit și apoi sfînt mitropolit al Moscovei (—1409) și prietin intim cu patriarhul bulgar Eutimie, — care a fost considerat „dascăl al Moldovei“. Oare acesta ce aducea cu sine la Suceava? De ce a fost proslăvit de moldoveni? Pentru că și lor le-a deschis același cer, ca și Palama și de aceea le-a scris viața sf. Ioan cel Nou de la Suceava.

Poate surprind aceste legături, indicate aici de mine, pentru că nu le-a sugerat pînă acum nimeni, deoarece nu s-au cău-

tat relațiile reale între fapte și oameni. Dar cercetarea de amănunt le găsește firești, pentru că ele corespund evoluției istorice a vremii, precum și condițiilor similare la credincioșii din sudul Dunării și din Rusia. Aci nu puteam și nu am făcut excepție. Și tocmai această unitară răspundere a teologiei palamite sub chipul Acatistelor și a vieților de Sfinți, a făcut să se întărească legătura între frații de aceeași credință și să-i stimuleze să o înfățișeze credincioșilor proprii în limba înțeleasă de popor. Astfel s-a născut dorința de a se realiza înțelegerea Sfintei Scripturi și în rominește.

Cînd am lansat „teoria autohtonă” pentru introducerea limbii romine în Biserica rominilor, împotriva teoriei husitismului, catolicismului și luteranismului (16), valorificînd pentru aceasta concluziile teologice, oferite de analiza Psaltirii Scheiane, și cu concluzia, că primele încercări scrise preced timpul voevodului Alexandru cel Bun (1433), de cînd datează probabil, prima redacție a Psaltirii, copiată apoi pentru textul Psaltirii Scheiane, — nu-mi era totuși clară deplina însuflețire pentru această operă grea. Acum, după lămurirea influențelor teologiei palamite la noi și cunoașterea purtătorilor ei pe meleagurile noastre, cînd ucenicii sf. Nicodim și patriarhului Eutimie, și ai lui Grigore Țamblac cutreerau minăstirile de la Rădăuți, Neamț și din Transilvania, — se desprinde întru totul lămurit, că la baza activității pentru prezentarea sf. Scripturi în rominește a stat, pe lîngă dorința firească de a se înțelege cuvîntul mîntuitor în limba proprie, și stimulentele însuflețitor al teologiei palamite. Dacă acum cerul se redeschidea pentru conștiința credincioșilor, atunci cu atît mai mult ei doresc să înțeleagă acest cuvînt mîntuitor în limba lor. Astfel am putut trage concluzia finală, că la temelie primelor traduceri rominești din sf. Scriptură, a Psaltirii și a Apostolului, a stat și stimulentele renașterii duhovnicești din sec. al XIV-lea, oferit de teologia palamită. (17)

Dar această izbîndă, exprimată prin Psaltirea Scheiană și Codicele Voronețean, mai vechi ca limbă, ale căror texte originale provin din veacul al XV-lea cel puțin, de pe timpul lui Alexandru cel Bun, căci pe vremea marelui Ștefan al Moldovei, textele romine-cirilice sînt cunoscute chiar la curte, — se datorește acelor ostenitori anonimi, care la flacăra unei candelă, zile și nopți dearîndul, s-au ostenit cu inventarea cirilicei rominești și cu așternerea primelor texte, pînă au izbîndit să prezinte o traducere integrală a psalmilor și a apostolului. La această muncă au contribuit în asemenea măsură străduitorii ardeleni din veacul al XIII-lea, ca și cei munteni și moldoveni, din veacurile XIV-lea și XV-lea, minăți de însuflețirea ortodoxiei străbune.

Ei sînt ctitorii limbii noastre bisericești, acei — sărmani trudiitori adormiți în gropnițele minăstirilor ori sub cetinile cimitirelor din munte... alcătuirile lor au fost ca picături de izvor din

care s-a adunat în curgerea anilor şuvoiul literaturii de creaţie, oglindind ţărimuri, sate, oameni care se străduiau cu amar să iasă la lumina unei vieţi mai bune“, precum glăsuieşte marele nostru scriitor, Mihail Sadoveanu. (18)

NOTE BIBLIOGRAFICE

1) Amănunte despre istoricul cuvintului „ortodox“ la Şesan M., *Din istoricul noţiunii de ortodoxie*, Mitropolia Ardealului 1-2, Sibiu 1956 p. 63—73 şi Idem, *Circulaţia cuvintului ortodox după 1054*, Mitropolia Ardealului 3-4, 1956, p. 240 ss, care aduc informaţii inedite asupra problemei.

2) Vezi Şesan M., *Ortodoxia la Chalcedon*, Telegrafui Român nr. 43-44, Sibiu 1951.

3) Citatul sună în latineşte: *alienum decernimus esso ab orthodoxa ecclesia*“, la Mansi, *Nova et amplissima collectio conciliorum*, vol. VI col. 693s, ediţia nouă facsimilată.

4) Vezi Şesan, *Din istoricul noţiunii de ortodoxie*, p. 66, citat inedit.

5) Vezi la Nistor I., *Cărţile liturgice din Bucovina*, *Memoriile secţiei istorice* 25—2, 1943, p. 17.

6) La Migne, *Patrologia latina*, vol. 125 col. 808; „dum orthodoxam Christi ecclesiam apostolica institutione fundatam“.

7) O recunoaşte Nestor în cronica sa, la cap. 3, în ed. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei rominilor*, vol. 7, 1935.

8) Amănunte la Rămureanu I., *Inceputurile creştinării ungurilor în credinţa ortodoxă a Răsăritului*, *Studii Teologice* 1-2 1957 p. 28 ss.

9) Unde erau aşezările unor triburi ungare, precum mărturisesc Constantin VII Porfirogenetul, în Migne, *Patrol. graeca* vol. 113, 323.

10) Movavcsik G., *Bizánc és a magyarság*, Budapesta 1953, p. 54s, 57, 59, 62; şi indeosebi Cotoşmna Gh., *Viaţa sf. Iosif cel Nou*, Timişoara 1956, p. 17—23 şi *Izvoarele istoriei rominilor bănăţeni*, Mitropolia Banatului 7-9, 1956 p. 50 s.

11) Deşi teoria prof. O. Tafrali, Gh. Stănescu şi S. Reli a fost combătută de V. Laurent, în *Revista Istorică* 32, 1946, p. 37, ss, totuşi combaterea oferă multe puncte slabe, aşa că nu poate fi acceptată fără rezerve, ci problema întreagă se cere revizuită, în care sens am şi adunat material interesant.

12) O zice dalmatinul J. Lucius din sec. XII., în *De regno Dalmatiae et Croatiae*, ed. Bellus M. — Schwandtner J., în *Scriptores rerum hungaricarum* III., Viena 1848 cartea V, cap. 5, că: Patzinacos sau Patzinacitas post modum Vlahos appellatos fuisse.

13) Vezi Academia R. P. R., *Documentele privind istoria rominilor, seria C*, Transilvania, vol. I, 1925, doc. 230, p. 275.

14) Astfel mitropolitul Andrei Șaguna, în *Istoria Bisericii ortodoxe răsăritene*, vol. 2, Sibiu 1860, p. 69; Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*, ed. M. Nicolescu, București 1909, p. 257; Al. Rosetti, *Limba română în veac. XIII, și XVI*, București 1954.

15) Pentru prima dată am arătat această legătură între teologia palamită și motivele pentru compunerea Acatistelor în sec. XIV-lea în: *La chute de Constantinople et les peuples orthodoxes, Byzantinoslavica XIV*, Praga 1953 p. 273.

16) *Originea și timpul primelor traduceri românești ale Sf. Scripturi*, Cernăuți 1939, cu completări în: Filioque în *Psaltirea Scheiană*, rev. *Candela* LV—LVI, 1945; Simbolul din *Psaltirea Scheiană*, în *Prinos I. P. S. Patriarh Nicodim*, București 1946 p. 231 ss; *Limba românească în biserică, Telegraful Român*, nr. 19-20 1954.

17) Șesan M., *Limba poporului în Biserică*, Mitropolia Moldovei 374, Iași 1956 p. 101 ss.

18) În *Limba povestirilor istorice*, rev. *Limba română* nr. 3, 1955 p. 9.

Prof. Dr. M. Șesan

Coborîrea Domnului la Iad

1. Opera de mîntuire a Domnului are caracter universal. Ea se referă nu numai la aceia, care au auzit predica din gura Lui, sau i-au fost contemporani, ci la toți oamenii, din toate timpurile și locurile. Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt să mîntuiască și să restaureze în fericire pe toți cei ce și-au manifestat sau își manifestă cu sinceritate dorința de a sta în comuniune cu Dumnezeu. De aceea activitatea Lui se extinde atît asupra celor vii, cit și asupra celor trecuți în lumea de dincolo. Ca împărat. El își exercită puterea nu numai pe pămînt, ci și dincolo de mormînt, în lumea oamenilor trecuți pe alt plan de existență. El își arată puterea Sa și în alt Iad.

2. Iadul 1) este *locul* și *starea* în care se află sufletele păcătoșilor după despărțirea lor de trup.

Zicem *loc*, nu în sensul că ne gîndim la un spațiu, pe care l-am putea delimita și am putea preciza unde este, ci în sensul că sufletele păcătoșilor, fiind mărginite, nu sînt omniprezente și că deci, omenește vorbind, nu pot fi decît într-un singur loc, chiar dacă e vorba de un spațiu, de altă natură decît cel actual.

Accentuăm însă cuvîntul *starea*, intrucît e vorba de ceva sufletesc. E vorba de un anumit fel de existență și anume de o existență chinuită. Starea aceasta fiind asemănătoare cu aceea a

duhurilor rele, cu a diavolului, se poate spune că Iadul e împărăția diavolului. E locul și starea în care acesta stăpânește sufletele decedaților păcătoși.

Și cum înainte de răscumpărarea neamului omenesc prin jertfa de pe Golgota, toți oamenii au murit în stare de păcătoșenie, chiar dacă unii din ei ar fi fost întinați numai cu păcatul strămoșesc, urmează că toți decedații de dinainte de Hristos au ajuns în Iad. 2) Aici se aflau deci nu numai aceia a căror viață pămintească a fost pătată de crime sau alte fapte rele, nu numai aceia a căror viață s-a desfășurat exclusiv în grija de biologie sau în grija desordonată pentru satisfacerea instinctelor, și a fost lipsită de credința într-un ideal superior, ci se aflau și aceia, cari au crezut în viitorul Mesia și s-au străduit să împlinească voia lui Dumnezeu. Se aflau patriarhii și proorocii T. V. și alții. În Rai nu puteau ajunge atit din cauză că aveau sufletul desfigurat prin păcat, cit și mai ales din motivul că Raiul e inaugurat abia în urma jertfei de pe cruce.

3. Creat fiind de Dumnezeu, care e iubire, omul are în sine, din natură, instinctul iubirii. De aceea nu e om care să nu iubească. Unii se iubesc pe sine, alții natura, alții semenii, alții pe Dumnezeu, iar alții toate acestea. Cel ce se iubește numai pe sine, e egoist. Se desprinde de restul lumii și nu poate fi fericit. Cel ce iubește numai natura și pe semenii, poate avea o fericire naturală, dar nu una completă. Cel ce spune că iubește numai pe Dumnezeu și se desinteresează de semenii, dă dovadă că nu a înțeles bine voia Părintelui ceresc, că nu trăiește în realitate și deci nici unul ca acesta nu poate fi fericit cu adevărat. Numai cel ce iubește pe Dumnezeu și creatura, numai acela dă dovadă că-și înțelege menirea și trăiește după voia lui Dumnezeu. De aceea numai unul ca acesta e capabil să fie fericit cu adevărat. Acesta angrenează în ființa sa cerul cu pământul; unește lumea spirituală cu cea materială; are echilibru în ființa lui și caută să stabilească un echilibru și între oameni. Unul ca acesta e vrednic de împărăția cerurilor. În această categorie se numără dreptii și profeții T. V. și mulți alți oameni de bună credință din vechime, ca de ex, Iov, Melchisedec, și alții. Unii ca aceștia nu puteau fi lăsați pentru vecie în Iad și de parte de fericirea cerească.

Isus Hristos venind în lume să mintuiască pe toți cei de bună credință, nu putea să-și mărginească activitatea numai la cei de pe pământ. El s-a coborât și la cei din Iad, pentru a-i elibera din împărăția celui rău și a-i introduce în Rai. Fiind atotputernic, pentru El nu există graniță între lumea de dincoace și de dincolo. Nu există piedică ce l-ar opri să-și arate mărirea și iubirea Sa și celor de dincolo de mormint. De aceea în timp ce era în mormint cu trupul, se coboară în Iad cu sufletul și eliberează de acolo sufletele sfinților strămoși, pe care le intro-

duce în Rai „și cu ele la un loc și pe al tilharului, care a crezut cînd era răstignit pe cruce”. 3)

4. Învățătura despre coborîrea Domnului la Iad e foarte veche. Ea e propovăduită de ss. Apostoli și de toți urmașii lor și e menționată în mai multe locuri ale Sf. Scripturi. E drept că aceste locuri nu sînt totdeauna destul de explicite, dar ele se lămuresc dacă sînt privite în lumina Sf. Tradiții.

Textele mai importante care se citează ca temei pentru acest adevăr sînt: Fapte 2, 31; — 1 Petru 3, 18—20 și Ef. 4, 8—9). 4)

Sf. ap. Petru, în predica ținută în ziua Pogoririi Duhului Sfînt, referindu-se la Ps. 15, 10 aplică Mintuitorului cele spuse acolo, zicînd: „Mai înainte văzînd el (David) a vorbit despre învierea lui Hristos; că n-a fost lăsat în Iad și nici trupul lui n-a văzut putreziciunea”. (Fapte 2, 31).

Dacă Psalmistul și sf. ap. Petru spun că sufletul Domnului n-a fost lăsat în Iad, urmează că el a fost în acel loc, un anumit timp, dar n-a rămas acolo și nici nu s-a dus cu scopul să îndure chinurile Iadului.

Același sf. apostol vorbește și mai lămurit despre această coborîre în prima sa epistolă 3, 18—19. 5) — Valoroase sînt, în această privință, cuvintele sf. ap. Pavel, care zice: „S-a suit în înălțime, a robit gloată de robi, a dat oamenilor daruri. Iar aceea că s-a suit, ce înseamnă fără numai că s-a și coborît în părțile cele mai de jos ale pămîntului?”. (Ef. 4, 9—10) Expresia „cele mai de jos părți ale pămîntului”, nu se poate referi la mormîntul în care a fost Domnul îngropat, — între altele nici din motivul că sf. ap. Petru spune că locul în care a fost Iisus Hristos după moarte se află *duhuri*, cărora li s-a predicat (1, Petru 3, 18—19). Ori, duhurile nu stau în mormînt. Drept aceea, ea trebuie să se refere la lumea de jos, la un plan inferior de existență a sufletelor. Trebuie să se refere la Iad, despre care cei vechi credeau că se află sub pămînt. Așa interpretează acest loc mulți exegeți, precum și mulți ss. Părinți și scriitori bisericești. 6) Ceea ce înseamnă că după sf. ap. Pavel, Domnul, înainte de a se înălța la Cer, s-a coborît la Iad.

Creștinii primelor secole neavînd nici o controversă cu privire la coborîrea Domnului la Iad, n-au simțit nevoia unor discuții și expuneri mai ample a acestei învățături. Ei au exprimat-o numai sumar și tot numai ne-au transmis-o și nouă, prin scrierile unor ss. Părinți și scriitori bisericești. Școala alexandrină, deși a dat acestei învățături o atenție deosebită, intrucît ea oțerea un sprijin puternic concepției acestei școli cu privire la lumea de dincolo, totuși nici ea nu a expus-o mai detaliat, ci numai în general. Sumar a fost ea introdusă și în unele simboale de credință. *Simbolul apostolic* spune că Iisus Hristos „descendit ad inferna” (art. 5), iar *Simbolul atanasian*: „descendit ad inferos” (art. 36). *Simbolul N. C.* nu face însă nici

o amintire despre acest punct de credință. Cu toate acestea întrucât îl aflăm în celelalte două simboluri ecumenice, trebuie să spunem despre coborîrea Domnului la Iad că ea e un articol fundamental al credinței creștine. Introducerea lui în simbol a fost determinată fie pentru combaterea ereziei lui Apolinarie, fie pur și simplu pentru a se afirma și prin simbol o credință, pe care o are Biserica de la începutul ei și pe care a propovăduit-o totdeauna.

Se știe că Apolinaria învăța că Iisus Hristos n-a avut suflet rațional, ci locul acestuia l-a luat Logosul. Aceasta însemna că El n-a avut adevărat suflet omenesc și că deci n-a fost om adevărat. Ori, pentru a combate această erezie, Biserica a introdus în Simbol învățătura că Domnul s-a coborît la Iad. Și cu ce altceva s-ar fi putut cobori dacă nu cu sufletul omenesc? Deci acest articol era o formulă abilă pentru afirmarea realității sufletului omenesc în Iisus Hristos. Părerea că Apolinarismul a determinat introducerea acestui articol în Simbol e susținută de *King*. Ea a fost însă combătută de unii teologi din Apus. 7) Chestiunea însă nu are vreo importanță deosebită. Fapt e că ss. Părinți se folosesc de acest punct de credință pentru a combate Apolinarismul. Sf. Atanasie cel Mare de ex. scrie că prin moarte, trupul lui Iisus Hristos „a ajuns în mormint, iar sufletul s-a coborît pînă la Iad. Ambele aceste locuri sînt separate printr-o distanță mare. Mormintul poate primi numai sufletele, adică ceea ce e netrupesc. Cum a putut fi acolo Domnul de față, fără trup, fiind El om supus morții?”. 8) Și concluzia este că Iisus Hristos a fost în Iad cu sufletul. Prin această combatere ss. Părinți arată importanța hristologică a coborîrii Domnului la Iad. Arată că Iisus Hristos are adevărat suflet omenesc.

Învățătura despre coborîrea Domnului la Iad e mărturisită de multe sinoade din Apus, 9) precum și de cărțile noastre de cult. La sfîrșitul Proskomidiei și după intrarea cu darurile, preotul rostește: „In mormint cu trupul și în Iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în Rai cu tilharul, și pe scaun împreună ai fost, Hristoase, cu Tatăl și cu Duhul, toate umplindu-le, Căla ce ești necuprins de minte”. 10)

Deși nu detaliate, dar foarte numeroase sînt mărturiile *patristice* despre coborîrea Domnului la Iad. 11) Ea este o învățătură comună în *Ortodoxie*, *Romano-Catolicism* și *Protestantismul vechi*. 12)

Există însă unii eterodocși, cari sau o înțeleg greșit sau o resping de-a dreptul. *Abelard* de ex. spunea că Domnul s-a coborît la Iad nu cu ființa, ci numai cu puterea Sa. *Calvin* învăța că expresia din Simbol, că Domnul s-a coborît la Iad e o metaforă. Ea exprimă suferințele și tristețea sufletească a lui Iisus Hristos din timpul patimilor. Acestea fiind o urmare a răzbu-nării divine, i-au cauzat dureri ca ale Iadului. Ele au constituit pentru El Iadu!. 13) Aceste suferințe încep în Ghetsimani și se

termină pe cruce prin strigătul : Eli, Eli, lama sabachani. Pentru *Armini* coborirea la Iad înseamnă moartea. De Wette, Hase, ș. a. cred că expresia de coborire la Iad e numai o indicație că activitatea mintuitoare a Domnului s-a extins asupra tuturor oamenilor. 14) După Schleiermacher și alți teologi protestanți, învățătura despre coborirea Domnului la Iad e un mit, fără nici un temei în sf. Scriptură. 15)

Coborirea Domnului la Iad nu poate avea loc nici în sistemul acelor teologi *protestanți contemporani*, care nu adită o viață a sufletului, după despărțirea de trup și spun că sufletul moare odată cu trupul și învie odată cu el. În cazul acesta, neexistând Iadul, ca mod de viață chinuită a sufletului despărțit de trup, Iisus Hristos nu avea unde să se coboare.

Dar și cei ce împărtășesc credința despre coborirea Domnului la Iad, nu sînt cu toții de acord asupra regiunii sau a stării în care s-a făcut acea coborire. S-a coborît oare Mintuitorul și a străbătut toată regiunea Iadului, sau numai o parte a acestuia!

Teologii romano-catolici sînt de părerea că Domnul s-a coborît numai în o parte a Iadului. După Teologia romano-catolică, Iadul, în sensul larg al cuvîntului cuprinde în sine: *Iadul* propriu zis, sau locul osîndiților (Infernul sau Ghehena), *locul dreptilor* T. V. sau sinul lui Avraam (limbus Patrum) și *Purgatoriul*. 16) Dintre acestea, Domnul s-a coborît, în mod real, numai în locul dreptilor T. V., adică numai în limbus Patrum. 17)

Ortodocșii vorbesc, despre coborirea la Iad, în general, fără a spune că aceasta a fost numai într-o parte oarecare a lui. Dar din felul cum se exprimă M. O. I. 49 precum și dogmatistii, rezultă că Domnul prin coborirea Sa la Iad, a străbătut toate regiunile Iadului.

5. Iisus Hristos e Dumnezeu — Om. În El putem distinge: persoană divină, natură dumnezească și natură omenească.

Cu care din acestea s-a coborît El la Iad ?

Fără îndoială că nu putem spune, că s-a coborît numai cu dumnezeirea deoarece cu aceasta este El totdeauna pretutindeni. Dar nu putem spune nici că s-a coborît numai cu omeneirea, deoarece aceasta ar însemna că prin moartea de pe cruce omeneirea s-a despărțit de dumnezeirea Lui.

Drept aceea, intrucit cele două naturi sînt în El unite ipostatic, trebuie să spunem că s-a coborît la Iad ca Dumnezeu și om. S-a coborît cu întreaga natură dumnezeiască, dar nu și cu întreaga natură omenească. Din aceasta s-a coborît numai cu sufletul, unit cu dumnezeirea, dar nu și cu trupul care zăcea în mormint. De aici nu urmează însă că prin coborire s-a desfășurat uniunea ipostatică. E drept că prin moarte sufletul omenească al Domnului se desparte de trup, dar nu se desparte de persoana Logosului, nici el, nici trupul. Dumnezeirea a rămas unită cu trupul în mormint și cu sufletul în Iad. 17 a) De aceea

putem spune că Iisus Hristos a fost aflat în mormint cit și în Iad 18) Sau cum zicem la Liturghie: „În mormint cu trupul, în Iad cu sufletul...”.

Acest adevăr se accentuează și în literatura patristică, spunându-se că Domnul s-a coborât la Iad cu sufletul omenesc, dar nu despărțit, ci unit cu dumnezeirea. 19) S-a coborât cu substanța acestui suflet, nu numai cu lucrarea sau cu puterea lui, cum învățau, în mod greșit, *Abelard* și *Durand de Saint-Pourçain*. S-a coborât cu sufletul pentru că avea să propovăduiască sufletele. Dacă pe pământ a venit în chip de om, pentru că avea să trăiască și să propovăduiască între oameni, se cădea ca și în Iad să se coboare cu sufletul, intrucit acolo erau numai suflete, ca să poată fi înțeles de acestea cit mai ușor, că e Mesia cel așteptat.

6. Protestantismul vechi numără coborirea la Iad, la activitatea arhierescă a Domnului. În conformitate cu aceasta Domnul s-a coborât la Iad să sufere și pentru cei de acolo și prin aceasta să se identifice nu numai cu durerea omenească de pe pământ, ci și cu cea de tîncolo de mormint 20) Chinurile Iadului ar fi astfel ultima treaptă a patimilor lui Iisus Hristos prin care a dobîndit omenirea mîntuirea.

Părerea aceasta a Protestantismului vechi e greșită. Ea stă în contradicție cu Sf. Scriptură, care spune că Domnul a răscumpărat neamul omenesc prin moartea de pe Cruce. Deci înainte de a se coborî la Iad. Acest lucru îl mărturisește însuși Mîntuitorul prin expresia: „Săvirșitu-s-a” (Io. 19, 30), pe care a rostit-o înainte de a muri. Dar el este mărturisit și de ss. Apostoli, cari raportează totdeauna mîntuirea noastră la moartea de pe cruce și nu la coborirea la Iad. Sf. ap. Pavel scrie că „ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său”. (Rom. 5, 10; Vezi și Col. 1, 21—22).

Dacă mîntuirea ne-a venit prin moartea de pe cruce, atunci nu mai avea nici un sens, ca Domnul să mai sufere și chinurile Iadului pentru noi.

Dar părerea Protestantismului e greșită și din alte puncte de vedere. După sf. Scriptură, suferințele Iadului sînt destinate numai pentru cei păcătoși. Ori, știut este, că Iisus Hristos a fost fără de păcat. De aceea El nu trebuia să se coboare la Iad spre a suferi. Dacă totuși s-a coborît, a făcut-o nu din cauza păcatelor Sale, nu din vreo necesitate, ci în mod liber.

Dacă ar fi suferit în Iad, ar însemna că a fost biruit de păcat și de moarte. Sf. Scriptură ni-l prezintă însă peste tot ca un biruitor al păcatului și al morții. În clipa în care a murit cu trupul, în acea clipă a și fost înviat cu duhul (1 Petru 3, 18). În aceeași clipă a și biruit moartea putînd tot atunci să și învie cu trupul, „dar probabil pentru ca moartea Lui să nu pară iluzorie oamenilor, a lăsat trupul Său să zacă în mormint trei zile și în acest timp s-a coborît cu sufletul în Iad”. 21)

Astfel, prin moarte Domnul a intrat în imperiul morții ca un triumfător nu ca un captiv; a intrat cu glorie, nu în suferință. În drumul spre Emaus, El spune celor doi ucenici: „Nu trebuia oare ca Hristos să pătimească acestea și să intre întru mărirea Sa?” (Ic. 24, 26). Iar sf. ap. Pavel scrie că moartea de pe cruce a fost punctul de plecare al gloriei lui Hristos și că pentru această moarte „Dumnezeu l-a prealănat și i-a dăruit Lui numele care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de desubt”. (Fil. 2, 9—10).

Iadul nu a avut asupra Domnului nici o putere, ci dimpotrivă El a avut putere asupra Iadului. El l-a biruit în clipa în care a intrat acolo. De aceea coborîrea la Iad aparține, nu demnității arhieresti, ci celei *impărătești*.

Prin coborîrea la Iad, Iisus Hristos a urmărit:

A) să predice evanghelia celor ținuți acolo și

B) să zdrobească împărăția diavolului și să elibereze de acolo pe toți cei ce erau demni de acest lucru. S-a coborît pentru a trece sufletele de bună credință de pe planul vieții chinuite, pe un plan nou, de viață fericită, pe care l-a inaugurat în acest timp. El deși a intrat, îndată după moarte, într-o stare de fericire, nu a uitat pe cei în suferințe, ci a căutat să-i mintuiească și pe aceștia „dacă au îndeplinit condițiile pe care ei ca oameni le-au putut îndeplini în viața pămîntească”. 22)

ad A) Sf. ap. Petru scrie că Mintuitorul, în timp ce era mort cu trupul, „cu duhul El a purces și a *propovăduit* și duhurilor ținute în închisoare, adică duhurilor neascultătoare altă dată, cînd îndelunga răbdare a lui Dumnezeu tot aștepta în zilele lui Noe, și se pregătea corabia în care puține suflete, anume opt, s-au mintuit prin apă”. (1 Petru 3, 19—20). „Duhurile ținute în închisoare” cărora le-a „propovăduit” sînt toate sufletele din Iad. 23) Sf. ap. Petru însă pomeneste numai de cîteva din ele, ș. a. „duhurile neascultătoare altă dată”, adică din timpul potopului, pentru a da exemplu că și oamenii, cari au fost păcătoși în viață pot beneficia de jertfa Domnului, dacă și-au regretat într-o formă oarecare păcatele, după cum probabil că și le-au regretat în fața morții, și mulți din cei ce nu ascultau de Noe. El li amintește pe aceștia inedosebi pentru a combate părerea ludeilor, că toți cei morți în potop sînt excluși de la mintuire. 24)

Despre predica Domnului în Iad vorbesc și ss. Părinți 25) și imnele liturgice 26)

Obiectul acestei predici nu ne este cunoscut mai de aproape. Avînd însă în vedere că Domnul s-a dus la Iad spre a duce și acolo rodul mintuirii Sale, credem că obiectul ei nu a putut

fi altul decît anunțarea mintuirii oamenilor din robia diavolului; anunțarea împăcării omenirii cu Dumnezeu prin jertfa morții Sale. N-a putut fi decît vestirea că de aci înainte toți cei ce au credință în El și își exteriorizează această credință prin fapte bune sînt mințuiți. Mai mult chiar, că de această minuire beneficiază nu numai cei ce trăiesc pe pămînt de la venirea Lui încoace, ci și cei ce au trăit mai înainte și au avut cel puțin o sămînță de credință și fapte bune. Beneficiază toți cei ce au trăit după normele rațiunii și ale conștiinței.

Prin porpovăduirea Sa, Domnul a voit să arate celor din Iad, care au avut pe pămînt credința în Mesia și au așteptat venirea Lui, că această credință a lor n-a fost deșartă și nici așteptarea zadarnică.

Deci prin această predică nu s-a urmărit convertirea celor din Iad, — intrucît acolo nimeni nu se mai poate converti — ci numai anunțarea mintuirii celor buni 27) Aceasta înseamnă că Domnul nu a desfășurat acolo o activitate învățătoarească.

Cuvîntarea Lui s-a adresat tuturor celor din Iad, fie iudei, fie păgîni, 28) Ea însă n-a folosit decît celor buni. Cei împietriți în rele n-au putut fi mințuiți prin ea.

ad B). — Coborîndu-se la Iad, Iisus Hristos a zdrobit împărăția diavolului și a eliberat de acolo pe cei ce erau verdnici de acest lucru.

a) Terminîndu-și activitatea mintuitoare pe pămînt, unde a invins puterea diavolului și a eliberat pe oameni de păcat, Domnul s-a coborît la Iad, în imperiul celui rău, ca să distrugă și aici puterea diavolului 29) și să elibereze pe cei ce erau supuși robiei.

Coborîrea triumfală și victoria asupra Iadului sînt arătate în chip diferit de iconografia creștină și de către ss. Părinți. Imaginația a avut aici un rol însemnat, căutînd să pretindă adevărul dogmatic într-o formă cit mai plastică și mai vie.

Intr-o cuvîntare atribuită lui *Eusebie al Emesei*, coborîrea Domnului la Iad e descrisă în mod dramatic. În ea se spune că văzînd diavolul semnele ce au însoțit moartea Mintuitorului, a înțeles că a fost invins. De aceea s-a refugiat în Iad și a încuiat porțile. 30) Domnul însă a venit în fața acestor porți, înconjurat de mulțime de ingeri, cari cîntau: *Ridicați porțile...* ca să între împăratul mării... căci iată regele regilor și Domnul Domnilor. Iadul, spăimîntîndu-se, a întrebat ce caută El acolo? La care i s-a răspuns, că a venit să-i distrugă puterea. După aceea Domnul a intrat acolo ca un victorios. 31) În clipa în care a intrat „portarii Iadului s-au cutremurat”; 32) Iadul a devenit strălucitor, plînsul celor de acolo a încetat, legăturile li s-au

desfăcut și alergau cu bucurie spre Domnul, 33) iar demonii au fost copleșiți de frică 34) văzind pe Domnul îmbrăcat în haine de biruință. 35) Prin puterea care a izbucnit din El în toată mărirea, Domnul „a prădat puterea Iadului”, iar „pe tiranul cel de acolo l-a legat” 36) și uneltele vrăjmașului s-au jefuit” 37) „Iadul, se tinguia și striga suspinînd: „Mai bine mi-ar fi fost de n-aș fi primit pe cel ce s-a născut din Maria, ca viînd asupra mea, mi-a surpat puterea; porțile cele de aramă le-a sfărîmat. Sufletele care le țineam întru mine mai dinainte, Dumnezeu fiind, le-a înviat”. 38) Astfel Iadul a fost omorît cu strălucirea dumnezeirii lui Iisus Hristos. 39)

Dacă spunem că Domnul a sfărîmat Iadul cu strălucirea dumnezeirii Lui, nu ne gîndim la o sfărîmare materială, ca și cînd ar fi surpat niște ziduri, ce ar înconjura un anumit spațiu, căci în cazul acesta Iadul ar fi fost desființat cu totul și în el n-ar mai fi rămas nici atunci și de atunci încoace vreun păcătos. 40) Aceasta ar însemna apocatastază. Ne gîndim însă la o sfărîmare a lui în sens spiritual. În sensul că spiritele demne, care erau ținute aici au fost scoase de sub orice putere a diavolului și puse în situația de a fi eliberate de acolo. De atunci încoace Iadul nu mai poate absorbi pe cei ce cred și trăiesc în Iisus Hristos. Asupra acestora nu mai are nici o putere.

b) Prin biruința asupra Iadului, Domnul a extins meritele jertfei Sale și asupra celor din împărăția întunecului și i-a eliberat de acolo. Aceasta înseamnă triumful luminii asupra întunecului și al libertății asupra robiei. Domnul a spus despre Sine că El e lumina lumii (Io. 9, 5) și adevărul (Io. 14, 6) care face pe oameni liberi (Io. 8, 32). De aceea prezența Sa în Iad trebuia să lumineze și să elibereze de acolo pe toți cei ce erau capabili de a primi lumina și libertatea; pe cei care au îndeplinit condițiile pentru a primi aceste binefaceri.

Prin aceasta spuserăm că nu toți cei din Iad au fost eliberați. Dar care anume dintre ei au fost mintuiți? *Mărt. Ort.* (1, 49) zice că Iisus Hristos a mintuit din Iad „sufletele sfinților strămoși și le-a pus în Rai, unde a adus și pe tălharul, care a crezut în El pe cruce”. Însă care au fost acei „sfinți strămoși” nu ni se spune mai de aproape.

Unii s.a. *Părinți* spun că nu știm dacă Domnul a eliberat toate sufletele din Iad, sau numai pe cei ce au crezut în El. 41) Alții zic că au fost eliberați dreptii T. V. În acest sens se exprima sf. *Ciril al Ierusalimului*, care scrie: „Spune-mi: voiai oare ca cei vii să se bucure de Har, cu toate că cei mai mulți erau curioși, iar cei închiși de la Adam, de multă vreme, să nu dobîndească libertatea? Profetul Isaia a propovăduit, cu mare glas atitea despre Dinsul. N-ai fi voi să se pogoare Împăratul spre a slobozi pe propovăduitor? Acolo erau David și Samuil și toți

profeții și însuși Ioan, care l-a întrebat prin trimișii săi: Tu ești cel ce vine sau pe altul să așteptăm? (Mt. 11, 3). N-ai fi voit să se pogoare spre a elibera pe unii ca aceștia?“. 42) „Au fost răscumparați toți dreptii pe care-i înghițise moartea, căci trebuia ca Împăratul propovăduit să fie răscumpărătorul bunilor propovăduitori“. 43)

SS. Părinți din această categorie, deși spun că Domnul a eliberat din Iad pe dreptii T. V., totuși ei nu afirmă că i-ar fi eliberat *numai* pe aceștia. Ceea ce înseamnă că spusele lor nu exclud eliberarea din Iad și a altor persoane decît dreptii T. V. Ei însă nu vorbesc despre acestea.

Alți ss. Părinți, dimpotrivă, se exprimă, direct, că Domnul a eliberat din Iad nu numai pe dreptii T. V., ci și pe alți captivi. De părerea aceasta sînt: *Clement Alexandrinul, Ambrozie, Hrisostom, ș. a. Clement Alexandrinul* scrie că Domnul s-a coborît la Iad ca să mintuiască pe toți cei ce au crezut în El, 44) *Irineu* zice că Iisus Hristos a venit în lume nu numai pentru cei ce trăiesc acum pe pămînt, ci pentru toți aceia care au iubit pe Dumnezeu și au dorit să vadă și să audă pe Hristos. 45) În scrisoarea *Despre cei ce au adormit în credință*, 46) scriere ce se credea odinioară că e a sf. I. Damaschin, 47) se spune că Domnul, coborîndu-se la Iad, a eliberat de acolo mulți păgîni, care au trăit cîstit și deși n-au avut pe pămînt credința creștină, au dobîndit-o însă în Iad, în urma predicii Lui.

Felul de a se exprima al ss. Părinți și scriitori bisericești din această categorie credem că este cu mult mai nimerit, decît al celor din categoria anterioară. Credem că el infățișează adevărul și redă mai clar rezultatul activității Domnului din lumea de dincolo. Credem deci că Domnul coborîndu-se la Iad, a eliberat de acolo pe toți cei ce au nădăjduit în El și s-au străduit să îndeplinească, pe pămînt, voia lui Dumnezeu. Pe toți aceștia i-a luat cu Sine, și i-a eliberat din suferințe, așa după cum un magnet puternic atrage la sine și eliberează din țărîină pilitura de fier. Deci a eliberat și pe păgîinii care au trăit, pe pămînt, o viață virtuoasă.

Părerea aceasta se întemeiază pe caracterul jertfei Domnului, care fiind universală, se extinde peste toți oamenii, din toate timpurile. Meritele ei se aplică tuturor acelor care au aici pe pămînt credința în Mesia și săvîrșesc fapte bune. Și cum credința în Mesia există și la păgîni, — deși numai în germene, și nu așa de explicit cum o aveau iudeii — iar fapte naturale bune au făcut și fac și unii dintre păgîni, urmează că și aceștia erau vrednici de mîntuire.

Credința în Mesia a dat-o Dumnezeu oamenilor în momentul cînd a izgonit pe protopărinți din Rai (Gen. 3, 15). Această credință s-a transmis din generație în generație, — cel puțin ca

o reminiscență — și astfel ea s-a putut păstra și de fapt s-a păstrat și la păgini. 48)

Fapte natural bune au putut face și păgini nu numai iudeii. Sf. Scriptură ne spune despre *Iov* că era temător de Dumnezeu și plin de virtute. El însă n-a fost evreu. Biserica noastră avind în vedere viața lui virtuoaasă îl venerază ca pe un sfânt, și-i prăznuiește amintirea, în fiecare an, la 6 mai. *Melchisedec* e aflat de Dumnezeu vrednic de a primi daruri de la Avraam, părintele poporului ales. În T. N. Domnul spune că și păgini iubesc pe cei ce-i iubesc pe ei (Mt. 5, 46—47). Iubirea este însă o virtute, o faptă vrednică de laudă. Despre păgini Corneliu, sutașul din Cezareia, citim că era „cucernic și temător de Dumnezeu, cu toată casa lui, și ... făcea multe milostenii poporului și se ruga lui Dumnezeu totdeauna”. (Fapte 20, 2) Pentru această evlavie a lui, deși era păgîn, Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea și l-a miluit, (Fapte 10, 3—4). Centurionul din Capernaum, păgîn fiind, își iubea mult servitorul și trăia cu prietenie cu iudeii de acolo, cărora le-a clădit o sinagogă (Lc. 7, 2—5). Iar sf. ap. Pavel zice că păgini care nu au lege, în fire fac ceea ce pormnește legea. (Rom. 2, 14)

Deci dacă și păgini pot face fapte natural bune, urmează că prin aceasta ei au o anumită vrednicie ce nu rămâne neapreciată de Dumnezeu. Faptele natural bune neputîndu-se numi păcate, ele nu pot constitui motiv de condamnare a acelor care le-au săvîrșit. E adevărat că numai datorită lor omul nu poate cîștiga fericirea supranaturală, „dar cu toate acestea nu pot servi nici spre condamnarea omului, nu pot să se numească păcate, precum afirmă Luther și Calvin”. 49)

Avînd în vedere cele de mai sus, credem că Mintuitorul coborîndu-se la Iad, a extins meritele jertfei Sale și asupra acelor păgini, care în viața pămîntească au avut credință în Mesia și au săvîrșit fapte bune. Credem deci că și pe aceștia i-a eliberat din Iad.

Ideea de mai sus o exprimă și sf. *I. Damaschin*, care, rezumînd doctrina creștină din primele 7 secole și vorbind despre coborîrea Domnului la Iad zice: „Sufletul îndumnezeit se coboară în Iad, ca după cum celor de pe pămînt a răsărit soarele dreptății, tot astfel să strălucească lumină și celor de sub pămînt și care stau în întunec și în umbra morții; ca după cum a binevestit pacea celor de pe pămînt, slobozenie celor robiți, vedere celor orbi, și celor care au crezut a devenit pricina mîntuirii veșnice, iar celor care n-au crezut, muștrare a necredinții, tot astfel și celor din Iad. Pentru ca lui să i se plece tot genunchiul al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de desubt. (Filip. 2, 10) Și astfel a slobozit pe cei legați din veci și iarăși a revenit dintre morți, deschizîndu-ne calea către înviere. 50)

Din spusele sf. *I. Damaschin* rezultă că toți cei ce se atașează lui Iisus Hristos, se mîntuiesc, indiferent dacă acest ata-

șament s-a făcut explicit sau implicit. Indiferent dacă ei au cunoscut pe Mesia pe pământ, sau numai după coborîrea lui la Iad. Nu s-au mintuit însă aceia care n-au avut pe pământ nici un fel de credință în El, și nici fapte bune n-au făcut. Aceștia n-au mai putut crede în El, nici după moarte, întrucît după moarte nu mai e posibilă convertirea (Io. 9, 4). Unii ca aceștia au decedat impietriti în rele și astfel, deși au auzit și ei predica Domnului în Iad, totuși nu au crezut-o, — n-au putut-o crede — și de aceea nici nu s-au putut mintui. E drept că prin această predică nu s-a urmărit convertirea celor din Iad (ci numai s-a anunțat mintuirea celor demni), dar chiar dacă s-ar fi urmărit, nici atunci nu s-ar fi convertit cei răi.

La prima vedere pare imposibil așa ceva. Totuși, în viața pămîntească vedem că există unii oameni atît de decăzuți din punct de vedere intelectual și moral, încît nu mai pot sau nu vor să primească adevărul. Impietrirea lor e atît de mare, încît numai cu mare greutate și într-un timp îndelungat ar putea fi înțorși de la calea cea rea. Cel ce moare în această stare de decadență rămîne decăzut pentru totdeauna, căci în viața viitoare nu se mai poate îndrepta. Drept aceea cei ce au ajuns în Iad într-o astfel de stare, deși au auzit acolo predica Domnului, totuși starea lor decăzută i-a făcut incapabili să o înțeleagă și să o accepte. Ei nu au fost în stare să și-o însușească și să dobîndească prin ea mintuirea.

Așadar, Domnul deși s-a coborît la Iad și a vestit evanghelia și jertfa Sa tuturor celor de acolo, totuși de această coborîre s-au putut bucura numai cei ce au avut un simbul de credință în El și s-au străduit să ducă pe pământ o viață împodobită cel puțin cu virtuți naturale.

Stînd lucrurile astfel, expresiunile din cîntările bisericești, după care Domnul a mintuit *pe toți* cei din Iad, nu trebuie înțelese literal, ci numai ca figuri de stil, prin care se arată, în general, efectele binefăcătoare ale coborîrii Lui la Iad. 51)

Cei din Iad n-au fost scoși de acolo de Mintuitorul printr-o acțiune pur externă. Ei aveau credința că vor scăpa de acolo. De aceea atunci cînd a venit Domnul aici, puterea credinței s-a pus în lucrare și înălțîndu-i sufletește a contribuit și ea la mintuirea lor. 52)

7. În cîntecul suferinții de pe Golgota, Domnul spune unuia dintre tilharii răstigniți alături: „Astăzi vei fi cu mine în Rai”. (Lc. 23, 43) Cuvintele acestea ne fac să înțelegem că de la moarte pînă la înviere, Mintuitorul a fost și în Rai, nu numai în Iad. Acest adevăr îl mărturisește Biserica și prin cele rostite de preot la Liturghie: „În mormînt cu trupul și în Iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în Rai cu tilharul”... Nu putem ști cit timp a stat în Iad și cit în Rai.

E drept că învățătura Bisericii, vorbind despre cele trei zile cit a stat în mormînt, amintește mai puțin de Rai decît de

Iad. Dar aceasta e explicabil dacă avem în vedere că acțiunea principală a Domnului din acest interval se desfășoară în Iad, de unde eliberează dreptii, și numai după aceea începe viața Raiului. Această viață e ca un final al acțiunii desfășurate în Iad, și de aceea ea e subînțeleasă, fără a fi nevoie să se vorbească mai deaproape despre ea. Domnul se coboară în Iad singur, dar se înalță de acolo ducând cu Sine o mare mulțime de suflete la Dumnezeu.

Eliberind pe cei din Iad și introducându-i în viața fericită, prin aceasta, Domnul, în cele trei zile, întemeiază și inaugurază Raiul. În mod logic, avem mai întâi victoria asupra Iadului și apoi întemeierea Raiului. Dar în mod real, Domnul prin actul prin care învinge Iadul, prin acela întemeiază și Raiul. Adică prin același act întemeiază și planul eternității fericite 53) și așează în el pe cei eliberați din Iad. Acest lucru se face în timpul celor trei zile și nu abia odată cu înălțarea Lui la Cer, cum spun teologii rom. catolici. 54) Ce e drept, aceștia spun că odată cu venirea Domnului la Iad, dreptii de aici s-au bucurat de fericită vedere a lui Dumnezeu, dar cum cel dintâi care trebuia să intre în Cer e Iisus Hristos, urmează că ei n-au intrat în Cer până la înălțarea Domnului. Până atunci au rămas tot în Iad, respective în Limbus, dar nu suferind, ci bucurându-se de vederea lui Dumnezeu.

Părerea aceasta nu poate fi acceptată, deoarece din ea rezultă că și cei din Iad se pot bucura de vederea lui Dumnezeu. Dar în acest caz în ce ar mai consta deosebirea între Rai și Iad?

Fără îndoială că Mintuitorul, în cele trei zile, a stat mai mult în Iad decât în Rai, pentru ca astfel să poată stabili o comuniune între El și cei de acolo, care erau vrednici de această comuniune. „Dacă printre oamenii de pe pământ a stat 30 respectiv 3 ani, lăsând o urmă însemnată în memoria lor istorică, trebuia să stea și printre cei ce nu au apucat să-l cunoască în istorie, măcar 3 zile, pentru ca din amintirea acestei bucurii să se alimenteze până la judecata din urmă“. 55)

8. Coborirea la Iad ne arată atotputernicia Lui Iisus Hristos și marea Lui iubire față de oameni. *Atotputerincia* prin aceea că în fața Lui nu au putut rezista nici cele mai puternice forțe ale întunericului, ci din întâlnirea cu acestea El a ieșit biruitor. El a urmărit răul până în cele mai profunde ascunzișuri ale lui și l-a distrus. *Iubirea* prin aceea că-și caută oile pierdute până în întunecul cel mai adânc, de unde le scoate și le duce la turma Sa.

Din punct de vedere *dogmatic*, coborirea Domnului la Iad are o importanță *hristologică* și alta *soteriologică*. Ea ne arată, pe de o parte, că Iisus Hristos e nu numai Dumnezeu ci și om. Că El are suflet omenesc cu care s-a coborât în lumea de dincolo, unde s-a manifestat cu glorie; iar, pe de altă parte, că a desfășurat acolo o activitate prin care a mântuit din Chinuri pe

toți cei ce au trăit pe pământ cu bunăcredință; pe toți aceia care s-au condus după preceptele rațiunii sănătoase și ale conștiinței. Deci pe toți aceia care au avut, implicit, credința în Mesia, adică în El, și l-au așteptat ca Mintuitor promis prin protoevanghelie. 56) Acest eveniment ne umple inima de mîngăiere, întrucît ne arată că Domnul ajută pe toți cei ce se încred în El, indiferent de locul sau timpul în care trăiesc.

Ioan Petreuță

N o t e

- 1) Cuvîntul românesc *Iad*, derivă de la grecescul *Adis*. Acesta e compus din *a* primitiv și din *id* (*idein*) a vedea. Deci *Adis*, înseamnă un loc întunecos, un loc în care nu se vede. Vezi *M. Richard*, *Enfer*, în *D. T. C. V.*, I col. 28. Aceeași idee o exprimă atît latinescul *Infernus* (loc inferior, subpămîntean), cît și ebraicul, *Șeol* (loc în care se allă sufletele tuturor decedaților și care e departe atît de Cer cît și de suprafața pămîntului).
- 2) *Moisi* și *Ilie*, care s-au arătat la schimbarea la față a Domnului, precum și *Enok*, care a fost răpit la Cer, fac excepție de la această regulă.
- 3) *Mărt. Otr.* I, 49.
- 4) Din *T. V.* obișnuiește a se cita *Ps.* 24, 7; *Ozea* 13, 14, etc.
- 5) Marea majoritate a exegeților sînt de părerea că sf. ap. Petru exprimă aici, în mod explicit, coborîrea Domnului la Iad. Sînt însă unii exegeți care cred că versetele respective nu se referă la acest adevăr; iar alții pun la îndoială integritatea textului 1 Petru 3, 19 și spun că el nu poate servi ca temei al învățăturii despre coborîrea Domnului la Iad. (cf. *K. Geschwind*, *Die Niederfahrt Christi in die Unterwelt*, Münster i. W. 1911, pp. 15—23).
În primele patru secole nu era nici o îndoială că 1 Petru 3, 19—20 se referă la coborîrea Domnului la Iad. Așa explică acest text *Clement Alexandrinul* (*Strom.* VI. 5, P. G. 9, 268); *Origen* (*Contra* lui Cels II, 43, P. G. 11, 865); *Ciril Alex.* (*Despre credința dreaptă către Teodosiu*, 22, P. G. 76, 1165); *Ilarie* (*Ps.* 118, P. L. 9, 572—3); *Rufin* (*Commentarius in symb. ap.*, n. 18, P. L. 21, 364), ș. a.

În sec. 5 însă se schimbă situația, datorită *fer. Augustin*, care recunoaște adevărul coborîrii Domnului la Iad, dar zice că aceasta nu se întemeiază pe 1 Petru 3, 19—20. În textul de la 1 Petru 3, 19—20 nu e vorba de coborîrea Domnului la Iad, după moartea de pe cruce, ci de venirea Logosului înainte de potop. Atunci a predicat El

oamenilor fie prin inspirații interne, fie în mod direct, prin Noe. *Inchisoarea în care erau ținute duhurile*, trebuie interpretată figurat. Ea se referă la întunecul necredinței de care erau înconjurați contemporanii lui Noe. Deci, după fer. Augustin, Domnul a mai fost pe pământ, dar numai în duh, înainte de potop, ca să predice necredincioșilor acelor vremuri. Interpretarea aceasta a lui Augustin a fost acceptată în Apus o bună bucată de vreme. Mai târziu însă, cînd unii Protestanți au început să nege orice demonstrare biblică a coboririi Domnului la Iad, teologii rom. cat. au părăsit interpretarea lui Augustin la 1 Petru 3, 19—20 și au revenit la interpretarea veche, spunînd că aici e vorba de coborîrea la Iad a Mîntuitorului. (D. T. C. IV, 1, col. 592—595).

- 6) *Tertulian*, De anima 55 P. L. 2, 788; *Ieronim*, In epistolam ad Ephesios, P. L. 30, 869; *I. Hrisostom*, Omilia XI la ep. către Efesenii 4, P. G. 62, 81 sq., precum și exegeții *Grimm*, *Körber*, *Clemen*, ș. a. (cf. *K. Geschwind*, Die Niederfahrt Christi in die Unterwelt, Münster i. W., 1911, p. 168—9).
- 7) cf. *H. Quilliet*, Descente de Jesus aux enfers, D. T. C. IV, 1, col. 571.
- 8) *Atanasie cel Mare*, Contra lui Apolinarie I, 13—14, OG. 26, 1117.
- 9) *Quilliet*, o. c., 574.
- 10) Coborîrea la Iad e pomenită și în Liturghiile: mozarabică, galicană, romană, etc. Vezi *F. Cabrol*, Descente du Christ aux enfers d'après la Liturgie, in Dict. d'Archeologie chretienne et de Liturgie, IV, Paris 1920, col. 685—92. Simbăta patimilor este în special închinată îngropării Domnului și coboririi Lui la Iad. În Sinaxarul acestei zile citim : „În sfînta și marea simbătă prăznuim îngroparea cea îndumnezeit trupească a Domnului, Dumnezeuului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și *pogorîrea la Iad*, prin care neamul nostru fiind chemat din stîrcăciune, a trecut la veșnică viață... Sufletul Domnului nu s-a oprit la Iad, ca sufletele altor sfinți, pentru că nimic din blăstămul strămoșilor nu era asupra Sa... Fost-a și cu tilharul în Rai și în Iad...”.
- 11) *Ignatie* scrie că Domnul a vizitat pe profeții care așteptau venirea Lui. (Magn. IX, Scrierile Părinților Apostolici, trad. de I. Mihăilescu, M. Pîslaru și G. N. Nițu, Chișinău 1927, p. 160); *Iustin Martirul*, Dialog cu Trifon 72, PG. 6, 645; *Irineu*, Contra haer. IV, 22, 1, PG. 7, 1046; IV, 33, 12, PG. 7, 1081; IV. 27, 2, PG. 7, 1058; *Tertulian*, De anima 55, PL. 2, 788; *Augustin*,

- Epist. 64 ad Evodium, II, 3 PL. 33, 710; I. Damaschin, Dogm. III, 29, trad. rom. 231; ș. a.
- 12) Ea e menționată în cărțile simbolice protestante: *Confesiunea de la Augsburg III* și *Formula de Concordie* (E-tome IX și Solida Declaratio IX). În solida Declaratio IX se spune: „Simpliciter igitur credimus, quod tota persona, Deus et homo, *post sepulturam, ad inferos descenderit*”. Solida Declaratio în expunerea ce o face, se provoacă la o predică ținută de Luther la Torgau, la 1533. (vezi Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche, Göttingen 1930, vol. II, p. 1050—e). Cele din Solida Declaratio se pot rezuma în urm. 3 puncte: 1. Coborirea Domnului la Iad e altceva decît îngroparea Lui. 2. Iisus Hristos s-a coborît la Iad ca Dumnezeu și om și 3. Despre coborirea la Iad se poate vorbi numai în imagini. De aceea se zice că e bine să rămînem simplu la credința că Domnul s-a coborît la Iad, fără a mai scurta amănuntele acestei coboriri. E destul să știm că prin aceasta el a invins pe diavolul. *Wilh. Walter, Lehrbuch der Symbolik*, Leipzig-Erlangen 1924, p. 325).
- 13) Inst. II, c. 16, n. 8 sq. Vezi Șt. Saghin, Dogma soteriologică după doctrina Bisericii ort., Cernăuți, 1903, p. 166; D. T. C., IV, I col. 566.
- 14) H. Quilliet, o. c., 566.
- 15) Vezi Șt. Saghin, o. c., 166. — Raționaliștii spun că e un mit imprumutat din păginism (de la Babiloneni, greci, sau de la alții) și adaptat la Iisus Hristos. La greci de ex. găsim miturile despre coborirea la Hades a lui Ulise, Hercule, Teseu și Orfeu. La acestea se poate răspunde cu pietatea populară, în reprezentarea ce și-a făcut-o despre coborirea Domnului la Iad a putut fi influențată de unele elemente mitologice, de acest gen, dar Biserica nu a primit nimic din fanatismul acestor legende (și ea a avut grijă să înlăture tot ceea ce, în această privință, nu a arătat în revelația divină. (*B. Bartmann, Dogm. I*, ed. III fr., Mülhouse 1938, p. 449).
- 16) cf. *B. Bartmann*, Dogm. II, trad. fr., ed. III, p. 518.
- 17) *Bellarmin* crede însă că Domnul a vizitat toate locurile Iadului, cf. Quilliet H., o. c. 612.
- 17a) *Invățătura de credință creștină Ort.*, Buc. 1952, I, 206.
- 18) Sf. I. Damaschin, scrie că Domnul „chiar dacă ă murit ca om, și chiar dacă sf. Lui suflet s-a despărțit de corpul Lui preacurat, totuși dumnezeirea nu s-a despărțit de cele două, adică de suflet și de corp și astfel nici unica ipostasă nu s-a despărțit în două ipostase... Și cu toate că în timpul morții a fost despărțit sufletul de trup, totuși fiecare a rămas, avînd existența în unica ipostasă a Cuvîntului. Astfel unica ipostasă a Cuvîntului a fost

ipostasa Cuvintului și a sufletului și a trupului... Chiar dacă spațial sufletul s-a despărțit de corp, ipostatic însă, era unit prin Cuvint". (Dogm. III, 27, trad. rom. de D. Fecioru, Buc. 1938, p. 228—9).

- 19) *Epițane*, Haer. 20, 2, PG. 41, 276 etc.; *Ciril Alex.*, Despre intruparea Unuia născut, PG. 75, 1216; *Augustin*, De fide ad Petrum 11, PL. 40, 457.
- 20) *D. Stăniloae*, Iisus Hristos, Sibiu 1943, p. 314. Vezi și *B. Steffen*, Das Dogma vom Kreuz. Gütersloh 1920, p. 116.
- 21) *D. Stăniloae*, o. c., 315.
- 22) *D. Stăniloae*, o. c., 319.
- 23) Unii cercetători protestanți (ex. *Spitta, Gunkel, Knopf, Bousset*, ș. a.) înțeleg prin expresia de „duhuri ținute în închisoare” (1 Petru 3, 19), nu sufletele din Iad, ci pe ingerii căzuți (Iuda 6; 2 Petru 2, 4) și pun în legătură acest text cu legenda iudaică despre predica lui Enoh către ingerii căzuți. Și anume ar fi vorba despre ingerii care fiindcă s-au unit cu fiicele oamenilor (Gen. 6, 2 sq.) au fost izgoniți de Dumnezeu din Cer în interiorul pământului. La aceștia, se zice, că s-ar fi coborât Enoh să le anunțe imposibilitatea iertării. Tradiția creștină, se spune, că ar fi pus în locul lui Enoh pe Iisus Hristos, care însă le-a predicat acelora pocăință și iertare. (Vezi *Max Meinertz und Wilhelm Vrede*, Die Heilige Schrift des Neuen Testaments, IX Band. Die katholischen Briefe, Bonn 1932, p. 108).
- 24) cf. *H. Quillet*, o. c., 591. Tot în sprijinul propovăduirii Domnului la Iad se citează și 1 Petru 4, 6.
- 25) *Atanasie cel Mare*, Către Epictet, n. 5—6, PG. 26, 1060—1; Ilarie, Tract. in ps. 118, XI, 3, PL. 9, 572—3; ș. a.
- 26) În cîntarea 3 din canonul de la Utrenia din Simbăta Patimilor se spune: „Cele ascunse ale Tale, văzute le-ai făcut... și celor din Iad”. În cîntarea 6 din can. de la Utrenia din Simbăta Patimilor se zice: „Împărățit-a Iadul peste neamul omenesc, dar n-a rămas în veac; că Tu, Puternice, puindu-te în groapă, cu palma cea începătoare de viață ai rupt incuietorile morții și ai binevestit, celor ce dormeau acolo din veac, scăparea cea neminci-noasă, făcîndu-te, Mintuitorule, întii născut din morți”.
- 27) E drept că *Origen* spune că Domnul s-a dus să convertească pe cei ce vor primi învățătura Sa. (Contra lui Cels, II, 43, PG. 11, 865). Părerea lui însă, fiind în contradicție cu sf. Scriptură, nu poate fi acceptată.
- 28) *Clement Alex.*, Strom., VI, 6, PG. 9, 268; *Origen*, Contra lui Cels, II, 43, PG. 11, 865.

- 29) *Eusebie* din Cezareia, Dem. evang., 4, 12, PG. 22, 281.
- 30) In mod figurat vorbește și sf. Scriptură, in mai multe locuri, despre *porțile Iadului*, ex. Is. 38, 17; Apoc. 1, 18. etc. La Mt. 16, 18 spunind Domnul că Biserica nu va fi învinsă nici de porțile Iadului, ni se arată că Iadul e dușmanul de moarte al împărăției mesianice.
- 31) *Eusebiu* de Emesa, PG. 86, 403—6. Vezi și *D. T. C.* IV, 1, col. 605.
- 32) *Podobie* la *Utrenia* de Dum. gl. 1; *Ciril Ierus.*, Catih. 14, 19, trad. rom. D. Fecioru, Buc. 1945, p. 380.
- 33) *Ciril Ierus.*, Catih. 14, 19. Intr-una din cîntările Stării II, de la slujba Patimilor se zice: „S-a temut Adam, Dumnezeu umblînd în Rai atunci, iar acum s-a veselit c-ai venit la Iad; căci căzînd atunci, acum s-a ridicat“.
- 34) *D. T. C.*, IV, 1, col. 606.
- 35) *Peasna* 7, la *Utrenia* de duminică, gl. 2.
- 36) Din troparele Fericirilor de la liturghia de duminică, glas 4.
- 37) *Peasna* 6, glas 3, la *Utrenia* de duminică.
- 38) *Stihira* de la *Vecernia* din Simbăta Mare.
- 39) *Troparul* învierii, gl. 2. In Cuvîntul de învățătură al sf. *I. Hrisostom*, ce se citește în ziua de Paști, se spune: „Prădat-a Iadul, Cea ce s-a coborît la Iad... Iadul s-a amărit întîmpinîndu-te pe Tine jos; s-a amărit că s-a stricat, s-a amărit că s-a batjocorit, s-a amărit că s-a omorît, s-a amărit că s-a surpat, s-a amărit că s-a legat... Unde-ți este Iadule, biruința?...“.
- 40) *D. Stăniloae*, o. c. 317.
- 41) *Grigorie de Nazians*, Cuv. 45, 24, PG. 36, 657.
- 42) Catih. 4, 11, trad. D. Fecioru, Buc. 1945, p. 113—14.
- 43) Catih. 14, 19, trad. D. Fecioru, Buc. 1945, p. 380. SS. Părinți înșiră cu numele pe cîțiva din cei mințuiți din Iad, ș. a. pe Adam, Avel, Avraam, Moisi, Isaia, David, Samuil, Ioan Botezătorul, ș. a. *Iconografia* creștină redă în diferite feluri coborîrea Domnului la Iad și lucrarea Lui acolo. In această redare ea e influențată de unele apocrife, ca de ex. de *Evangelia lui Nicodim*. Unele picturi reprezintă pe Mintuitorul avînd pe demonul sub picioare și întinzînd lui Adam mîna, spre a-i ajuta să iasă din Iad. (*D. T. C.*, IV, 1, col. 610).
- 44) *Strom.* VI, 6, PG. 9, 268.
- 45) *Contr. Haer.*, IV, 22, n. 2 P. G., 7, 1047. Vezi și *I. Hrisostom*, Omilia 36 n. 3 la Mt., PG. 57, 416.
- 46) P. G. 95, 256—60.
- 47) cf. *M. Richard*, Enfer, art. in *D. T. C.*, V, 1, col. 99.
- 48) *Șt. Saghin*, o. c. 87; *A. Comoroșan*, Dogmatica Generală, Cernăuți 1887, p. 158 sq.

- 49) *A. Comoroșan*, Dogmatica Specială, Cern., 1889, p. 487.
- 50) Dogm. III, 29, trad. rom. de D. Feciaru, Buc. 1938, p. 231.
- 51) „Astăzi Iadul strigă suspinînd: stricatu-s-a puterea mea; primit-am mort pe unul din morți, dar nu pot să-l țin pe dinsul nici cum; ci pierd împreună cu dinsul și pe aceștia peste care eram împărat. Eu am avut morți din veac, dar acesta iată că *pe toți mi-i răpește*”. (Stihire de la Vecernia din Simbăta Mare). „Astăzi Iadul strigă suspinînd: surpatu-s-a stăpînirea mea... Pe care i-am înghițit, puternic fiind, *pe toți i-am pierdut*...” (altă stihire de la Vecernia din Simbăta Mare). „Cînd Te-ai închis în groapă cu trupul voind... ai încuiat cămările morții și *ai deșertat* toate împărățiile Iadului...” (la Stihioavnă, Stihire din seara Vinerii Paștilor, gl. 2). „De te-ngropi în mormînt, de te duci și în Iad, dar și gropile Iisus le-ai deșertat, și pe Iad, Hristoase, *l-ai golit de tot*”. (din cîntările Stării I din Simbăta Patimilor).
- 52) *D. Stăniloae*, o. c., 319.
- 53) *D. Stăniloae*, o. c., 318.
- 54) cf. *D. T. C.*, IV, 1, col. 619; *B. Bartmann*, Dogm., I. trad., fr. 448.
- 55) *D. Stăniloae*, o. c., 319.
- 56) De sigur că aceasta nu este dogmă, ci numai o părere. E o concluzie logică ce are la bază mărturiile revelatoare (unii ss. Părinți) și mai ales ideea bunătății lui Dumnezeu, care vrea mîntuirea tuturor celor ce nu se opun Harului ci își dau silința să colaboreze cu el.

BIBLIOGRAFIE

- 1) *Andrutsos H.*, Dogmatica Bisericii ort. răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930.
- 2) *Bartmann B.*, *Precis de Theologie Dogmatique*, trad. par M. Gautier, tome I, ed. 3, Mülhouse 1938.
- 3) *Cabrol F.*, *Descente du Christ aux enfers d'après la Liturgie*, art. in *Dictionnaire d'Archeologie chretienne et de Liturgie*, tome IV, Paris, 1920.
- 4) *Comoroșan A.*, Dogmatica Ortodoxă. Partea specială. Cernăuți 1889.
- 5) *Geschwind K.*, *Die Niederfahrt Christi in die Unterwelt*, Münster i. W. 1911.
- 6) *Güder*, *Höllenfahrt Christi*, art. in *Real-Encyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, vol. 6, Stuttgart und Hamburg 1856, pp. 178—181.
- 7) *Meinertz Max und Vrepe Wilhelm*, *Die Heilige Sschrift des Neuen Testamentes*, IX Band (Die katholischen Briete), Bonn, 1932.

- 8) *Quilliet H.*, Descende de Jesus aux enfers, art. in D. T. C., IV, 1, col. 565—619.
- 9) *Richard M.*, Enfer, in D. T. C., V, I, col. 28—120.
- 10) *Saghin Șt.*, Dogma soteriologică după doctrina Bisericii ortodoxe, Cernăuți 1903.
- 11) *Stăniloae D.*, Iisus Hristos sau restaurarea omului, Sibiu, 1943.
- 12) *Triodiu*, ed. II, Buc. 1897.

Biserici vechi din Almăj (Banat)

BISERICILE DIN BORLOVENII-VECHI ȘI PRILIPETI
(Studiu monografic) *)

CUVINT INAINTE

Datorită vremurilor nespuse de grele prin care au trecut românii bănățeni, băștinașii ținutului pe care-l locuiesc până astăzi, știrile privitoare la trecutul lor sînt puține, iar cele privitoare la trecutul Almăjului sînt și mai puține, atît sub raport național cit și bisericesc. De aceea orice încercare de a scoate la lumină crîmpeie oricît de mici din viața zbuciumată a românilor almăjeni, este anevoioasă și făgăduiește puțin.

Înainte de anul 1788 sînt amintite numai cîteva sate, moșii și persoane, între care proeminenta figură a nobilului Iacob Girlișteanu, căruia, la anul 1484, Regele Mathia îi confere cu titlu nou de donațiune cîteva sate din districtul Almăj („în districtul de Halmas existent”. 1)

În luptele din anul 1788 turcii au ars satele din Almăj, deci și bisericile. Priveliștea tristă a locurilor unde fuseseră satele, precum și starea nenorocită a locuitorilor, o descrie protopopul Mehadii de pe acea vreme, Nicolae Stoica de Hațeg, în *Cronica* sa. 2)

Din cele 15 comune așezate în Valea Almăjului, numai comunele Lăpușnicul-Mare și Bănia au biserici zidite înainte de anul 1788 și anume Lăpușnicul la 1770, iar Bănia la 1780. 3) Celelalte sate și-au zidit biserici după această dată, cîteva chiar abia în a doua jumătate a secolului XIX. Unele și-au terminat

*) Această lucrare de semînar pentru titlu de magistru a fost întocmită sub îndrumarea P. C. diacon conf. I. Barnea, care a și dat avizul să fie publicată.

1) P. Drăgălina, *Din Istoria Banatului Severin*, Caransebeș, partea I-a, p. 116.

2) Cf. Pr. C. I. Buracu, *Muzeul Gen. N. Cema și Cronica*

bisericile în câțiva ani, altele într-un timp mai îndelungat. Iarăși o parte din sate și-au împodobit noile locașuri de cult cu pictură îndată după terminare, restul s-au mărginit numai la pictarea iconostaselor și a cupolelor celor de deasupra soleei, iar cele mai sărace le-au tirnosit fără pictura murală și le-au pictat abia mai târziu.

Deși bisericile din Almăj n-au o vechime excepțională totuși faptul că ele au luat locul bisericuțelor în majoritate de lemn, existente înainte de pirjolul din anul 1788, și din care n-au rămas urme, apoi faptul că unele mai adăpostesc primele începuturi de artă picturală ale zugravilor de meserie băștinași, m-a determinat să încerc să dau la lumină câteva din aceste sfinte locașuri de cult.

În cele ce urmează mă voi ocupa de două din aceste biserici: biserica din *Borlovenii-Vechi* și biserica din *Prilipești*.

1. Biserica din Borlovenii-Vechi.

Satul este situat în partea de nord-est a Văii Almăjului, la poalele Muntelui Semeric, pe malul stîng al riului Nera, care-l și desparte de satul Pătaș.

„E o comună veche, amintită de Korabinszky cu numele de Porloven. În conscripția de la 1690—1700 i se zice Borloveni“⁴⁾

Zidirea bisericii a început la anul 1807, sub preotul Ilie Milulescu și a fost terminată abia în anul 1824.⁵⁾

1. — Forma și arhitectura bisericii.

Biserica are forma dreptunghiulară, fiind construită în stil baroc vienez. Acest stil a fost împămîntenit la noi de macedo-romini.⁶⁾ Dreptunghiul este o alungire a patratului (la această biserică 1:3), care la rîndul său amintește tipul construcțiilor în lemn.⁷⁾ Absida semicirculară atît la interior cit și la exterior, cu care se încheie biserica la răsărit este caracteristica construcțiilor din piatră.⁸⁾

Biserica e zidită din piatră de carieră și cărămidă arsă. Grosimea zidurilor (1,30 m) rezolvă deplin problema susținerii întregii greutatei așezate pe ele. Dimensiunile interioare ale bisericii sînt de 19,50 m. Altarul are lungimea de 3,50 m. El este

Mehađiei, T. Severin, 1924, p. 32.

3) N. Corneanu, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, Caransebeș, 1940.

4) *Ibidem*.

5) N. Corneanu, *o. c.*

6) Pr. Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului-Com. și bisericile din Nerău*. (Monografie Istorică), Timișoara, 1935.

7) Cf. V. Vătășanu, *Vechile biserici de piatră-românești din jud. Hunedoara*, Cluj, 1930.

8) *Ibidem*, p. 103.

despărțit de naos printr-un iconostas de zid gros de 0,50 m. Naosul are lungimea de 10,60 m. și este despărțit de pronaos printr-un zid gros de 0,30 m. și înalt de 1 m. Pronaosul are lungimea de 4,90 m. Deasupra lui se înalță turnul-clopotniță care se sprijină în pronaos pe 2 stilpi prismatici zidiți, cu dimensiunile de 1,30/1,30 m., uniți atît între ei cit și cu zidurile bisericii de la sud, vest și nord prin arce de aceeași grosime, formindu-se 3 mici cupole și pe zidul de vest al bisericii. Pe sub cupola dinspre nord este construită scara care conduce în cor. Stilpii amintiți au la origine stilpi de lemn. Sînt biserici care au acești doi stilpi în naos. Altele au turnul susținut de 4 stilpi, fără a se sprijini pe zidul vestic (Slovacia). În acest caz 2 sînt în naos, iar 2 afară de naos sau sînt toți patru în naos (Niklo-Wa). 9)

Un sistem identic este construit de la înălțimea corului pe care este zidit un paralelipiped de cărămidă înalt de 1 m. cu dimensiunile exterioare dinspre este și vest de 3,70 m., iar cele dinspre sud și nord de 3,90 m. Acesta se așterne exact pe dreptunghiul format de cei 2 stilpi din pronaos cu zidul de vest al edificiului, dacă socotim și grosimea zidului.

Turnul însuși este o prismă patrulaterală fără arce la bază, cu latura interioară de 2,10 m. și grosimea zidului de 0,70 m. El este construit din piatră de carieră pînă deasupra clopotelor. De acolo este construit încă 2,50 m. cu cărămidă arsă, iar restul este construit din lemn și acoperit cu tablă de aramă. Scheletul acoperișului bisericii e din lemn. Acoperișul propriu zis e din țiglă și în două ape.

2. — Pictura.

Pictura murală s-a făcut de Dimitrie Turcu *) la anul 1847. Din ea se păstrează numai cîteva icoane, căci cupolele au fost dărîmate, pereții văruiți, iar iconostasul pictat din nou.

Intrucît, din pictura lui D. Turcu s-a păstrat puțin, voi descrie în cele ce urmează ușile împărătești, cele cîteva icoa-

9) *Ibidem*, p. 107.

*) Date biografice despre pictorul Turcu n-am găsit nici în puținele știri publicate pînă astăzi privitor la pictorii bănățeni, nici altundeva. După tradiție el a învățat arta picturii în Germania. Se poate presupune că, precum Nicolae Popescu, a învățat mai întîi la pictorul Velceleanu (nu Volceanu cum îl numește Meteș în: *Din istoria artei religioase romîne*, p. 132, nota), din Bocșa între anii 1849—1851, la Mihai Popovici (cf. I. Frunzetti, *Studii și cercetări de istoria artei*, a. I, nr. 3—4, 1954, p. 129) sau Dimitrie Popovici (după Meteș, care accentuează: „nu Mihai”), între anii 1851—1855, apoi a studiat la Viena și Roma (Meteș, o. c.), tot așa și Turcu va fi învățat arta zugrăviei în părțile Oraviței, apoi s-a dus în Apus.

ne ale lui Turcu, apoi icoanele pe pinză, pe lemn și pe tinichea, lucrate de maeștri diferiți între anii 1795—1870.

Ușile împărătești au fost cumpărate la anul 1823 de la pictorul Mihai Popovici, după cum scrie chiar pe ele: „Aceste dveri s-au cumpărat cu cheltuiala pintărului Ilie Moica și a preotului Ioan Pistrilă și au ajutat și pitropul Străia Boțoacă în anul 1823 și am dat pe ele 41 fl., 40 cr. v. a. în octombrie la moler Mihai Popovici ***) din Oravița.

În partea de sus, pe canatul sting al ușilor împărătești, este înfățișat *discul solar antropomorfizat*. Alături scrie: „Cristos

**) Primul pictor din această familie este Ștefan Popovici, care la anul 1783 a pictat, împreună cu Gh. Diaconovici, biserica din Bătești, la 1795, 4 icoane pe lemn (acestea se păstrează) la Borlovenii-Vechi, la 1805 biserica din Prigor, la 1823 mai multe icoane la biserica din Bozovici și, poate tot atunci, iconostasul bisericii din Rudăria. Din aceeași familie au mai lucrat 3 Mihai Popovici: unul 4 icoane pentru biserica din Bozovici la anul 1814, altul, complet deosebit de acesta, a lucrat la anul 1839—1840 iconostasul și stranele credincioșilor la biserica din Pătaș și poate la aceeași dată, mai multe icoane pentru biserica din Borlovenii-Vechi, la o dată necunoscută 6 prăznicare pentru biserica din Bozovici, iar la anul 1823 ușile împărătești de care ne ocupăm.

Un al treilea Mihai Popovici, care a fost un minunat maestru al penelului a lucrat într-un stil cu totul realist, un frumos chivot pentru biserica din Pătaș, la anul 1864, precum și citeva icoane pe tinichea pentru biserica din Borlovenii-Vechi. În fine Dimitrie Popovici (maestrul lui N. Popescu), are și în biserica din Prigor o icoană înfățișând Înălțarea cinstitei cruci, pe lângă atâtea biserici pictate de el. Unde a învățat maestrul zugrăviei primul dintre acești pictori, Ștefan Popovici, nu se știe, dar faptul că în al II-lea sfert al sec. XVIII exista o școală de zugrăvie nu departe de Oravița și faptul că el lucrează după datina veche bizantină, ne face să credem că această școală nu i-a fost străină.

Școala a fost înființată de Vasile Diaconu Loga în satul numit astăzi de sirbi Grădiștea-Mare, lângă Virșeș, unde el la anul 1736, ca diacon venind din România din M-tirea Tismana, s-a așezat cu 50 familii românești și a fondat aici o comună românească... El a propus în această școală pe lângă mai multe științe și măestrul zugrăviei. Din școala lui au ieșit iarăși buni cărturari și zugravi, fiul său Georgiu, un virșetan Raicu și oarecare Petruțiu din Timișoara. (N. T. Velia, *Istoria bisericească și politico-națională a românilor*, Sibiu, 1865). Ștefan Popovici a pictat împreună cu Gh. Diaconovici (poate fiul lui V. Loga cu numele sirbizat) biserica din Bătești, la anul 1783.

estă răsăritul de la proroci vestitul". Pe canatul drept este înfățișată luna la pătrar. Alături scrie: „Maria cea fericită este lumina cea stintă”.

Dedesubt este înfățișată *Bunavestire*.

Arhanghelul înveșmîntat în haine lungi și largi, ține în mini crinul, nu sulița, 10) nici hirtia, 11) iar cu dreapta ridicată 12) anunță vestirea cea mare 13).

Fecioara ingenunchiată în fața unui mic pupitru pe care se află o carte deschisă, cu minile încrucișate pe piept, cu capul puțin plecat, primește cu toată smerenia vestea ingerului. Cuvintele „Fie mie după cuvîntul tău”, 14) sînt așternute pe cartea de pe pupitru. Atitudinea de rugătoare a Fecioarei este un element al Renașterii. 15) Atitudinea de accepțiune și supunere se găsește în iconografia moldovenească din I-ul sfert al sec. XVI. 16) Aceași atitudine se întilnește și în Iconografia lui Ghenadie. 17) Din Țara Românească acest mod de reprezentare al Sf. Fecioare va fi trecut și în Banat odată cu Diaconu Loga.

În partea de jos sînt înfățișați regii *David* și *Solomon*. Ei sînt îmbrăcați în armuri, deasupra poartă hlamizi, pe cap coroane, în dreapta rului, iar în stînga sceptre. În rului lui David scrie: „Chivot împărătesc te-am văzut Fecioară”, iar Solomon: „Pat împărătesc te-am văzut Fecioară”. Acești doi regi se află și pe ușile împărătești de la M-tirea Partoș. 18)

La strana dreaptă sînt lucrați de Turcu: „*S. Ioan Cîntărețul*, *S. Maxim Mărturisitorul* și *Impăratul David*”. Cei doi dinții sînt în chiliile lor. Ei sînt îmbrăcați în negru. Alături cu cite un pupitru cu cite o carte deschisă. În stînga au metanii. David în hlamidă bogată, purtînd coroana pe cap, cîntă din harfă și din gură. 19) Sf. Ioan Cîntărețul poate fi ori Sf. Ioan Mauropus (Sec. XI) ori Sf. Ioan Cucuzel.

La strana stîngă sînt înfățișați „*S. Cosma Monah*” (Cosma Melodul) „*Sf. Ioan Damaschinul* și *Solomon*”.

Cosma e tinăr. S. Ioan Damaschinul mult mai bătrîn. Solomon înveșmîntat în purpură și purtînd coroană pe cap, are în

10) Cf. N. Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*, în *Candela* 1932—1935.

11) Cf. Ghenadie, *Iconografia*, Buc. 1891.

12) *Ibidem*.

13) *Lc.* 1—31.

14) *Lc.* cap. I, 38.

15) Cf. A. Popa, *M-reă Săraca*, Timișoara, 1943.

16) Cf. I. D. Ștefănescu, *Contribution a l'etude de peintures murales valaques*.

17) *Cf.* p. 167.

18) Cf. Dr. V. Vlăduceanu, *Minăstiri bănățene*, p. 32.

19) *Ps.* 97 p. 5.

dreapta sceptrul iar în stînga templul zidit de el, sub forma unei biserițe.

După Erminie locul „făcătorilor“ este în pronaos. Rațiunea pentru care ei au fost așezați aci poate fi numai faptul că acestea sînt stranele cîntăreților bisericii.

Pe strana stîngă a cîntăreților, lucrată pe pinză și așezată aci mai tirziu, se află „Învierea lui Lazăr“. Icoana are formă ovală cu dimensiunile de 0,75/0,55 m.

Mormintul este săpat vertical în stîncă, nu în flanc. 20) Lazăr iese avînd minile legate cu fășii, 21) dar cu fața neacoperită cu mahramă. El are privirea ațîtită asupra Mintuitorului care înaintează din dreapta, urmat de 2 apostoli și o femeie. Surorile și iudeii formează un semicerc deschis spre privitor. Marta și Maria, la picioarele Mintuitorului, au minile ridicate gata să-și îmbrățișeze fratele. Unul dintre cei 5 bărbați aflător dincolo de mormînt, privește cu uimire spre cel înviat și cu minile date în lături, neputînd parcă să creadă într-o asemenea minune, vrea să se retragă cuprins de spăimă.

Colorile veșmintelor cuprind întreaga gamă de la verde pal și galben auriu, pînă la roșu și vinăt închis.

În dreapta Mintuitorului, în depărtare, se vede un peisaj. Lucrătorii care ridică piatra și dezleagă pe Lazăr lipsesc. 22)

La tronul arhieresc e înfățișat în medalion *Ioan cel Milostiv*, patriarhul Alexandriei. E înveșmîntat în reverendă, pe cap poartă o scufiță roșie, în stînga are paterița, iar dreapta ridicată.

Biserica are 4 icoane pe lemn, cu dimensiunile de 0,75/0,55 m. lucrate de Ștefan Popovici la anul 1795.

Una înfățișează pe *Mintuitorul Hristos* Pantokrator ținînd în mîna stîngă un rulo (ilitariu) pe care scrie: „Veniți blagosloviți părintelui meu de moșteniți împărăția ceriului care iaste gătită vou de la începutul lumii că m-ați văzut gol“. Pe nimbul cruciger scrie cu caractere cirilice vo on. 23) Înfățișarea lui e senină dar serioasă. Cu dreapta binecuvîntează după chipul orientat. Pe fondul albastru fără nuanțe scrie: „Iis. Hrs. Atotîntîtoriu“. Este, conform Erminiei, chipul Mintuitorului ca judecător. 24)

A doua icoană înfățișează pe *Sf. Fecioara cu pruncul în brațe*. Ea are fața ovală capul puțin plecat deasupra pruncului, într-o atitudine de afecțiune maternă. Cu mîna dreaptă arată spre prunc. Pruncul ține mîna dreaptă pe grumazul mamei, într-un mod care arată dragostea filială.

20) O. Tafrali, *Monuments byzantine de Curtea de Argeș*.

21) *Ioan I*, 44.

22) Cf. Tafrali, *o. c.*

23) *Fac.* III, 14.

24) cf. Ghenadie, *o. c.*, p. 83.

A treia icoană reprezintă pe *sf. Ierarh Nicolae*. El este un bătrîn venerabil cu părul alb și barbă rotundă, îmbrăcat în odăjdii de arhieru. În mina stîngă ține o carte închisă, iar cu dreapta binecuvîntează. Din întreaga lui făptură transpiră seriozitatea amestecată cu blîndețe. El este numit „Sfeti Nicolae făcător de minuni”. Acest chip al sfîntului, se află și la muzeul din Vălenii de Munte, adus de la biserica din Cocorăștii de Sus. 25)

Ultima icoană înfățișează pe *Sf. Arhanghel Mihail*. Expresia feței e cea a unui om matur. Ca mai mare voevod al oștilor cerești, el este îmbrăcat în armură și are în mina dreaptă sabia de loc. În stînga ține un glob al pămîntului avînd zugrăvită pe el o cruce și cuvintele: „sfînt, sfînt, sfînt Savaot”, cu dăseralimii preamăresc neîncetat pe Dumnezeu. 26)

O icoană pe plînză de dimensiuni mai mari 1/0,75 m. lucrată de un necunoscut, reprezintă *Incoronarea Mariei*. Tema este catolică.

Șase prăznicare pe lemn, cu dimensiunile de 0,40/0,50 m. au fost lucrate de Mihai Popovici, cel ce a lucrat și ușile împărătești.

Scindura acestora este convex-concavă, pictura fiind lucrată pe fața convexă, probabil spre a da aparență de adîncime, deoarece pictorul nu folosește legile perspectivei.

Bunavestire este la fel cu cea de pe ușile împărătești.

Schimbarea la față este înfățișată după Erminie: Moisi și Ilie, Legea și Proorocii, încadrează pe Mintuitorul. 27) Apostolii nu păstrează atitudine calmă, ca în reprezentările școlii italo-grecești, ci, cu fețele la pămînt, își apără ochii de lumina suprafirească a Mintuitorului, după tipul oriental și atonit, care s-a împămîntenit în Țara Românească, 28) și de unde, poate, a trecut și la noi. Lipsește urcarea și coborîrea de pe munte.

În Duminica Floriilor, în fața porților Ierusalimului, 3 bătrîni primesc pe Mintuitorul. Cîțiva copii își aștern hainele în calea Lui. 29) El este urmat de apostoli. Deasupra zidurilor cetății se văd minarete cu semilune, un turn de biserică și o casă cu acoperiș în două ape. Tabloul e static și mult simplificat. Lipsește „copaciul” cerut de Erminie și copiii cari rup ramuri.

Învierea Domnului. Mintuitorul se înalță din mormînt. 30) În dreapta îngerul care a ridicat piatra, iar în stînga 3 femei purtătoare de mir. Ostașii lipsesc. După Erminie femeile se văd

25) cf. N. Iorga, *Les artes mineures en Roumanie*, Bucarest, 1934.

26) *Is.* VI, 1—3.

27) *Mt.* XVII, 2—6.

28) Tatrali, *o. c.*

29) *Ps.* VIII, 3.

30) *Ps.* 67, 2.

în depărtare, venind spre mormint. În fotografia bizantină învierea este reprezentată mai ales prin coborîrea la iad, iar înălțarea din mormint a fost adoptată în iconografia apuseană. Pogorîrea la Iad mai corect este învierea celor din veac adormiți decît numai a lui Iisus. 31)

Înălțarea la cer (Ispasul) este zugrăvită după rînduiala din Erminie: Mintuitorul înălțat de pe Muntele Măslinilor, 32) este susținut de 2 îngeri înveșmîntați în stihare. 33) Jos sf. Fecioară și cinci apostoli grupați în 2 cete, privesc în sus plini de uimire și desnădejde. Mintuitorul este reprezentat pe axa de simetrie. Îngerii și cele două cete de apostoli sînt așezați simetric, față de El. Unul dintre cei 3 apostoli din dreapta face un gest de ingenunchiere și astfel umple golul dintre cele două grupuri și micșorează severitatea întregului. Îngerii care, după Erminie, încadrează pe sf. Fecioară, lipsesc. Mai sever se observă simetria în *Pogorîrea sf. Duh (Rusaliile)*. Aici sf. Fecioară șade într-un jilț larg, așezat pe un postament cu două trepte lucrate, în fața unei coloane. Din ambele părți ale coloanei apar ziduri cu ferestre și perdele albastre identice. În dreapta și în stînga sf. Fecioare sînt 12 apostoli, între cari și Matia, grupați cîte șase. Lumea înfățișată prin bătrînul încoronat, cerută de Erminie, lipsește.

Alte 4 prăznicare, puțin mai mari decît cele descrise, au fost lucrate tot de Mihai Popovici, la anul 1839.

Botezul Domnului înfățișează numai pe Mintuitorul în apă, pe Ioan pe mal botezînd pe Mintuitorul și Duhul Sfînt în chip de porumb. Este tipul sirian simplificat al acestei teme, tip care s-a încetățenit în iconografia romînească. Amintesc că G. Millet distinge 3 tipuri ale Botezului: cel elenistic, cel sirian și cel capadochian. „Tipul elenistic” se recunoaște prin simplitatea compoziției și eleganța atitudinilor. Iisus imberb, lasă să-i atîrne brațele de-a lungul trupului. Ioan poartă un costum ușor, scurt...”. În tipul sirian Ioan îmbrăcat în costum antic (cu tunică și pallium) ia loc în stînga, în picioare, pe mal și se pleacă, atingînd capul lui Iisus, virit în apă pînă la briu, 34) și în fine cel capadochian n-are nici perspectivă nici peisaj; apa se ridică pînă la umerii lui Iisus. 35) Pictorul a omis pe bătrînul culcat, peștii și îngerii, elemente cerute de Erminie.

Sf. M. M. Dimitrie cu barba mică, e înveșmîntat ostășește.

31) A. Popa, *Minăstirea Săraca*, p. 59.

32) *Zah.* XIV, 4.

33) *F. Ap.* I, 11.

34) G. Millet, *Recherches sur l'iconographie de l'Evangile*, Paris, 1904, p. 172.

35) *Ibidem*.

Cuvioasa Paraschiva e înveșmintată în haine colorate. În rîuloul pe care-l ține în mină scrie: „Iată m-am îndelungat fugind și m-am sălășluit în pustie“. Ss. Arhangheli Mihail și Gavril.

6 prăznicare cu dimensiunile de 0,30/0,23 m. pe tînichea, sint ale lui Mihai Popovici, care a lucrat, la anul 1864, un chivot pentru biserica din Pătaș.

Nașterea Domnului e reprezentată la intrarea în peșteră, Maica Domnului șade cuprinzînd cu minile pruncul înfășat și așezat pe genunchii ei. La spatele ei Iosif, stînd cu minile împreunate pe capul toiagului lung, are înfățișarea plină de smerenie. În fața și în stînga sf. Fecioare sint 3 păstori tineri. Cel din față, plecat pe toiag, cu minile pe piept, privește cu nesăț pruncul. Cel de-al doilea, așezat la spatele primului, cîntă din fluer, iar cel de al treilea cîntă din gură. Locul gol dintre cele două grupe îl ocupă 2 mielusei culcați. Față de cerințele Erminiei scena are în plus mieluseii. Magii și îngerii lipsesc.

Înălțarea cinstitei cruci (Cristovul) înfățișează un interior de biserică. În fața ușilor împărătești, Macarie episcopul Ierusalimului înalță o cruce mică de aur. La dreapta și la stînga lui, în semiprofil, alți doi ierarhi pășesc spre el, iar la spatele lor două persoane în atitudine identică, incheie simetria perfectă a scenei. Această temă lucrată asemănător de D. Popovici, se găsește la biserica din Prigor.

Ss. *Apostoli Petru și Pavel (Simpetrul)*. Sf. Petru mai bătrîn și puțin pleș, ține în stînga cheile, iar sf. Ap. Pavel, în dreapta, sabia. Aceste semne caracteristice s-au introdus prin sec. XI în Apus, de unde le-au împrumutat și pictorii noștri. 36) Sub mina liberă țin cărți legate. Între ei, în fund se conturează o biserică creștină.

Sf. *Arhidiacon Ștefan*, figură tinărară, cu privirea serioasă dar vioaie, înveșmintat în odăjdiile rangului său, frumos înfiorate, cădește, ținînd în stînga un tricher cu luminări aprinse.

Sf. *M. M. Gheorghe*, un tinăr cu obrazul plin, părul creț care-i cade într-o neorînduială plăcută pe umeri și pe spate și privirea îndrăzneată. E înfățișat în uniformă de ostaș.

Sf. *Ierarh Nicolae* e în toată puterea vîrstei. Sacosul de un roșu aprins și avînd o tivitură lată la poală, precum și mitra împodobită cu pietre scumpe, dă o notă de strălucire icoanei.

Hramul bisericii, Sf. *Ap. și Ev. Ioan*, de dimensiuni mai mari, e lucrat de o mină și la o dată necunoscută. E bătrîn (catolicii îl înfățișează tinăr). Gulerul alb, răsfrint peste haina desfăcută la grumaz, e o influență populară. În mină ține Evanghelia sa.

36) cf. D. I. Cristea, *Iconografia*, Sibiu, 1905.

11. Biserica din Prilipeș.

Satul este așezat pe ambele maluri ale riului Nera, spre sud-vest de Borlovenii-Vechi, la o distanță de 3 km.

Este amintit la anul 1484, cînd regele Matei Corvin îl dăruiește, împreună cu atle sate din Almăj, nobilului Iacob Girlișteanu. 37)

Biserica s-a zidit în anul 1831 și a fost sfințită la anul 1838 de Iosif Raiacici episcopul Virșetului.

1. Forma și arhitectura bisericii.

Forma bisericii este ca și cea a bisericii din Borlovenii-Vechi. Zidurile sînt construite din piatră de carieră și au grosimea de 1,20 m. Pereții sînt tencuiți peste tot.

Dimensiunile interioare ale bisericii sînt de 10,80/7,20 m.

Altarul are lungimea de 4,10 m.; în mijloc se află sf. Masă zidită din cărămidă. Ea are dimensiunile de 1,35/1 m. În zidul de nord se află proscomidierul în formă de firidă. Tavanul este format din 3 mici cupole construite din cărămidă arsă, așezată în lungime (în dungă). Ele se rezimă pe zidurile bisericii și pe două arce care pornesc radial de pe mijlocul arcului transversal celui de deasupra iconostasului pierzîndu-se în zidul semicircular de la est. Altarul este despărțit de naos printr-un iconostas zidit, gros de 0,50 m.

Naosul cu dimensiunile de 11,70/7,20 m. are plafonul format din 3 cupole construite din cărămidă arsă. Ele se rezimă spre est și vest pe 4 arce, iar spre sud și nord pe zidurile bisericii.

Pronaosul are dimensiunile de 4,40/7,20 m.

Turnul clopotniță este construit ca și cel al bisericii din Borlovenii Vechi, cu singura deosebire că aici el se sprijină pe 3 arce frunte spre sud, est și nord, spre vest continuîndu-se cu zidul edificiului care, pe măsură ce se înalță, pierde din grosime.

Corul, care acopere întreg pronaosul, este construit din scinduri.

2. Pictura murală.

Biserica a fost pictată de Dimitrie Turcu la anul 1863.

Pe cupolă de deasupra soleei, care corespunde cupolei principale de la bisericile în plan central, este înfățișat, nu Pantocratorul cerut de Erminie, ci *Dumnezeu Tatăl, Creatorul*. El a început a se picta ca persoană din sec. XI și se pictează și astăzi „conform cuvintelor din psalmul 102 v. 28: „Tu același vei fi și anii tăi nu se vor sfîrși“, ale lui Daniil: „Și a șezut cel vechi de zile“ (7, 9) și ale lui Ioan: „Capul cit și părul lui erau albe ca lîna cea albă și ca neaua“, 38) ca un moșneag bătrîn, șezînd pe scaun și în mina dreaptă ținînd sceptorul ca semn al

37) P. Drăgălina, o. c.

38) *Apost.* I, 14.

puterii și domnirii eterne; sau el se pictează odihnind pe globul pământului". 39) Locul cel mai potrivit al acestei icoane este în vestibul. 40)

În cazul nostru el este așezat, cu cotul sting rezimat de globul pământului, ținând în mină sceptrul și odihnindu-și picioarele pe un inger în zbor. 41) Cu dreapta binecuvintează într-un gest larg. Este îmbrăcat într-un „veșmint lung pînă la picioare". 42) Haina cea de deasupra de culoare roșie e bătută de vînt. Globul pământului e susținut de ingeri îmbrăcați în veșminte colorate cu minecă scurtă. Prin norii cari, împreună cu soarele și luna plină formează un peisaj ceresc, apar cete de heruvimi. 43) În dreapta, în poziție umilită, doi ingeri îi prezintă, unul coroana împărătească, iar celălalt o cădelniță. Această scenă, la Mînăstirea Săraca, se găsește în altar. Cetele îrgerești, după cerințele Erminiei, înconjură Pantocratorul din cupola principală. Tema e catolică. În cele 4 unghiuri ale cupolei sînt înfățișați *cei 4 evangheliști* fiecare cu simbolul său. 44) Născătoarea de Dumnezeu, Ioan Evanghelistul și proorocii au fost omiși din cauza spațiului restrîns. Ei scriu Evangheliile. Luca are pe genunchiul drept Evanghelia iar pe cel sting palaria cu cîlci. El pictează chipul sf. Fecioare.

În altar, pe cupola din mijloc, este înfățișată Sf. Fecioară, așezată pe un scaun, cu pruncul în brațe. Ea poartă veșmint bogat și coroană pe cap, așa cum apare mai ales în grupul Deisis în bisericile din Moldova. 45) La picioarele ei apar chipuri de heruvimi. Un heruvim, pe care Fecioara își odihnește picioarele, ține cu ambele mini un rulou pe care scrie: „Ceea ce ții pe minile tale pe cel ce ține toate".

În restul bisericii, nu atît din cauza lipsei de spațiu, cit mai ales, poate, din cauză de ordin financiar, pictorul a lucrat un număr restrîns de teme.

Chemarea lui Moise. 46) Prin îmbrăcăminte, Moise se aseamănă cu păstorii bănățeni. El are la grumaz o tolbă de piele. Așezat pe genunchiul sting, își dezleagă sandala piciorului drept. Toiagul e jos alături. Privirea îi e îndreptată spre rugul care arde și în care apare un chip omenesc, (după Erminie chipul sf. Fecioare în cer într-un cerc simbolizînd cerul). Oile sînt îndărătul lui. În depărtare apare un peisaj muntos cu vegetație

39) Mitrofanovici, *Liturgia Bis. Ort.*, p. 283.

40) Cf. Cristea, *o. c.*, p. 63.

41) *F. Ap.* VII, 49.

42) *Apoc.* I, 13.

43) *Dan.* VII, 10.

44) *Ezec.* I, 5—10.

45) cf. Ștefănescu, *o. c.*, p. 204.

46) *Es.* III, 5.

săracă. Această scenă simbolizează pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu.

Pe cupola dinspre nord este înfățișată *Jertfa lui Avraam*. Această temă a fost de timpuriu interpretată în iconografia bizantină ca o figură a sacrificiului divin.

Avraam bătrîn, cu mina stîngă ține pe Isaac deasupra altarului de lemn, iar în dreapta ține cuțitul. Jos sînt hainele lui Isaac, iar în stînga un foc de vreascuri. Isaac nu-i legat și e în vîrstă mijlocie, nu mititel copilăș cum cere Erminia. El își reazemă capul pe pieptul tatălui. Avraam are privirea ațintită la îngerul care apare și-i arată berbecule într-o tufă. 47) În stînga lui Avraam apare un peisaj deluros.

Față de cerințele Erminiei scena a fost simplificată, omîtin-du-se cei doi tineri cari țin asinul lui Avraam. Aceasta nu constituie o abatere deoarece aceștia lipsesc și în alte reprezentări (Catoliconul lui Lavra). 48)

Deasupra scaunului celui de sus este pictată *Cina cea de taină*. 49) Mintuitorul binecuvîntează plinea. Pe masă se află un pahar. Apostolii sînt grupați cite 6 de-a dreapta și de-a stînga Mintuitorului. Ioan nu-și reazimă capul pe pieptul Domnului și Iuda nu întinde mina în blid.

La început masa avea forma lui sigma, iar Iuda era culcat la extremitatea mesei. Mai tirziu artiștii creștini „substituind lui sigma elenistic o masă rotundă, ca perspectivă vor face să apară ovală, ei nu vor mai arăta pe Iuda culcat la extremitate (ca în sec. VI) și vor înceta de a-l distinge de ceilalți. Ei vor pune în mina dreaptă a Mintuitorului o piine rotundă și chiar un potir și vor dispune apotsolii în cerc sau îi vor masa în grup compact. În fața lui Iisus, Iuda întinde mina în blid sau face gestul de a vorbi“. 50) Iuda întinzînd mina în blid aparține Bizanțului, celalalt Orientului. În sec. XIV—XV, grecii și slavii reprezentau pe Iuda după formula bizantină. 51)

Cina cea de taină este temeiul Împărtășirii apostolilor, temă iconografică destul de rară în Transilvania și mai rară în Banat. 52)

La proscomidier este reprezentat *Iisus pe cruce*. În dreapta crucii, sutașul (ecatontarhul) Longin, cu mina stîngă pe inimă, mărturisește divinitatea Mintuitorului. În stînga e Maica Domnului și sf. Ap. și Ev. Ioan.

47) *Fac.* 22, 6—13.

48) Șt. Ștefănescu, *o. c.*, p. 139.

49) *Mt.* XVII, 21.

50) G. Millet, *o. c.*, p. 288.

51) *Ibid.*, p. 302.

52) cf. A. Popa, *o. c.*, p. 23.

În unele biserici, aici, se găsește Maica Domnului, în altele Pogorirea de pe cruce, în altele Iisus ieșind din potir, ori culcat pe disc.

Pe cupolele naosului sînt lucrate 4 minuni ale Mintuitorului și anume: pe cupola a doua la sud *Vindecarea slăbănogului din Capernaum*, la nord *Invierea lui Lazăr*, iar pe cupola a 3-a la sud *Vindecarea orbului din Erihon*, iar la nord *Iisus și Petru pe mare*.

Vindecarea slăbănogului are loc în casă. Bolnavul, palid și slab, se ridică puțin din pat. Mintuitorul îl binecuvintează. Alături de pat, în primul plan, un bărbat șade pe un scaun. El reprezintă pe cărturarii cari șed. 53) La minune asistă 7 bărbați care reprezintă poporul, precum și doi din cei ce l-au slobozit cari privesc de pe zid. Peste zid se zărește un peisaj bogat.

Ca multe altele, scena a fost simplificată, lipsind momentul cînd cel vindecat își ia patul și pornește prin mulțime la casa sa.

Invierea lui Lazăr este asemănătoare cu cea de la Borloveni Vechi, lucrată tot de acest pictor cu 16 ani în urmă.

Vindecarea orbului. Orbul îmbrăcat sărăcăcios, întocmai ca cerșetorii din zilele noastre, avînd și traistă la umăr și un băț în mină, stă supus în fața Mintuitorului care-i atinge ochii cu degetul. Orbul este însoțit de un băiețaș care-l duce de mină.

Scena se petrece conform Erminiei, afară de cetate.

Iisus umblă pe mare. Mintuitorul merge pe valurile mării spre corabia care se leagănă pe apă și în care se văd mai mulți apostoli. Petru, care se cufundă, întinde minile cu disperare spre Iisus, de care nu-l desparte decît un pas: „Doamne scapă-mă”. 54) Mintuitorul îl apucă de mină privindu-l cu blîndețe, dar dojenitor: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai indoit?”. 55)

Soarele iese din nori, răsfrîngînd reflexe vii în apa mării, ca și în valurile stîrnite de corabie și de apostolul care se cufundă.

În fund un peisaj muntos.

Cerințele Erminiei au fost observate întru toate.

Pe arcul cel de deasupra iconostasului și cel deasupra corului sînt înfățișate cîte 6 busturi de profeți în medalion, iar pe cele două arce ale naosului 12 apostoli.

Pe arcul cel de deasupra iconostasului sînt reprezentați, la sud: *David*, *Solomon* și *Isaia*, iar la nord: *Ioil*, *Iona* și *Sofronie*.

David ține în mină un pergament, Solomon un pat, Isaia cleștele cu un cărbune aprins, 56) Ioil un pergament și un po-

53) *Mc.* II, 8.

54) *Mt.* XIV, 30.

55) *Mt.* XIV, 31.

56) *Is.* VI, 6—7.

rumbel alb, Iona un pergmaent pe care scrie: „Cetatea aceasta“, iar Solronie un felinar aprins. 57)

Pe arcu cel de deasupra corului sint, la sud, profetii *Malahia*, *Miheea* și *Osie*, iar la nord: *Agheu*, *Amos* și *Avraam*. Ei țin în mini pergamente.

Pe arcu al doilea începind de la altar sint: spre sud, sf. *Ap. Ioan*, sf. *Ap. Pavel* și *Iacob* fratele Domnului, iar spre nord: sf. *Ap. Andrei*, sf. *Ev. Luca* și sf. *Ap. Petru*.

Andrei ține crucea în formă de X, pe care a fost răstignit, Luca icoana Maicii Domnului pe care, după tradiție, a pictat-o, Petru, cheile, Iacob e îmbrăcat în odăjdii de arhieru, Ioan, potirul 58) iar Pavel sabia.

Pe arcu al 3-lea sint, spre sud Iuda (?) Filip și Simon ținind un ferestruu. Spre nord Matei, Iacob și Marcu. Între apostoli sint luați și Luca cu Marcu, ca și la M-rea Săraca. 59)

În altar, pe peretele semicircular de la est sint reprezentați ss. *Trei Ierarhi: Vasile, Grigore și Ioan*, iar la locul diacoului sf. *Arhidiacon Ștefan*.

Se pare că sf. ierarhi au fost așezați în ordine cronologică fără considerații de ordin liturgic, ca în multe alte biserici.

Ei sint înveșmînțați în sacose, avînd în mina stingă paterița, iar în dreapta, sf. Vasile și Grigore cite o carte, iar sf. Ioan o cruce.

În naos la tronul Născătoarei de Dumnezeu, este sf. *Fecioară cu pruncul*, iar la tronul arhieresc sf. *Atanasie*.

Pe pereții naosului sint reprezentați *părinții sf. Ioan Botezătorul, părinții sf. Fecioare* și sf. *M. Mucenici Dimitrie și Gheorghe* și anume: lingă tronul arhieresc, Zaharia, iar pe peretele nordic la locul corespunzător Elisaveta; între fereastra a 2-a și arcu al 3-lea la sud, Dimitrie, iar la nord Gheorghe; lingă intrarea bărbaților, Ioachim, iar la nord Ana.

Zaharia este îmbrăcat în veșminte de arhieru al Vechiului Testament purtînd și pectoral. El, după părerea multor cercetători, n-a fost arhieru căci Luca nu l-ar fi numit „un preot oarecare, ci arhieru cum se exprima în alte locuri 60) cînd e vorba de Marele Preot. „Și apoi despre un arhieru nu s-ar fi putut spune că i-a venit rîndul să slujească. 61) Dacă Zaharia ar fi făcut parte din aristocrația preotească, ar fi locuit în Ierusalim și n-ar fi fost nevoie să plece din cetate la sfîrșitul săptămîinii de slujbă“ 62) cum relatează Sf. Evanghelist Luca. 63)

57) *Sof.* I, 12.

58) cf. E. Popovici, *Ist. bis. univ.*, vol. I.

59) cf. A. Popa, *o. c.*, p. 40.

60) *Lc.* III, 2; XXI, 54; *Fapt. Ap.* IV, 6.

61) *Lc.* I, 8—9.

62) Pr. Dr. I. Ghia, *Sf. Ioan Botezătorul*, după evangheliile canonice, p. 41.

La picioarele sf. Dimitrie zace un om, probabil Lie, mort, o icoană asemănătoare se află la muzeul din Vălenii de Munte) 64) iar la picioarele lui Gheorghe, un balaur ucis. Această reprezentare are la bază o legendă. 65)

La pronaos, pe zidul de sud, se găsește sf. *Mucenică Ecaterina*. Erminia dă mai multe moduri de a o reprezenta.

Dacă în restul bisericii scenele biblice, tradiționale și chipurile de stinți n-au un loc precis, ci ele pot fi așezate după spațiile disponibile, după gusturile pictorului sau ale credincioșilor precum și după alte considerente, ținând totuși seama și de cerințele Erminiei, temele icoanelor de pe iconostas precum și locul lor sint precizate în Biserica Răsăritului și nu ne îngăduie decât puține variații. Dacă spațiul este redus, se pot face omisiuni, fără ca prin aceasta meșterul să săvârșească o greșală din punct de vedere iconografic.

„Iconostasul ne pune în culori vii, înaintea ochilor, întreita chemare a lui Christos Mintuitorul și misiunea apostolicilor și profeților, ne înfățișează mai toată istoria bisericii, a Vechiului și Noului Testament, fiind o carte deschisă, în care fiecare om poate citi cele mai însemnate întâmplări sfinte și învățăturile principale ale credinței creștine“. 66)

Între ușile împărătești și ușa diaconească de sud este zugrăvit *Mintuitorul ca profet*. 67) El are așternut picioarelor globul pământului, simbolul stăpînirii, 68) în care este înfipt un sceptru. 69) În mina stîngă ține un steguleț cu o cruce greacă. Cu dreapta binecuvîntează. Caracteristica sa e blîndețea. 70) Părul și barba nu sînt despărțite.

Între ușile împărătești și ușa diaconească de nord este reprezentată sf. *Fecioară fără prunc*. Ea este înveșmîntată bogat și poartă pe cap o coroană după chipul vreunei împărătese bizantine. 71) Iată cum o descrie Erminia: „Mijlocie a fost cu vîrsta, iar alții o zic a fi de 3 coți, de culoarea grîului. Cu părul galben, cu vederi gălbui, frumoasă la ochi, cu sprîncenele lungi, cu nările mijlocii, cu miinile lungărețe, cu degetele lungărețe, cu îmbrăcămîntea cucernicoasă, smerită, neprefăcută, fără prihană“. 72)

63) *Lc.* I, 23.

64) Iorga, *o. c.*

65) cf. Mitrofanovici, *o. c.*, p. 171.

66) Mitrofanovici, *o. c.*, p. 228.

67) *Ioan* VIII, 22.

68) *Ps.* II, 7.

69) *Evr.* I, 8.

70) *Lc.* IX, 56.

71) cf. Ștefănescu, *o. c.*

72) V. Grecu, *o. c.*, p. 45.

La strana dreaptă e înfățișat *Ioan Botezătorul*. El e îmbrăcat în haină de păr de cămilă și are mijlocul încins cu o curea. În stînga ține o cruce latină cu o panglică pe care scrie: „Acesta e mielul”. La picioarele lui e un miel culcat (influență catolică). El predică într-un ținut muntos. 73) La strana stîngă e un ierarh, poate *Nicolae* care e pictat în acest loc în multe biserici din Banat, îmbrăcat în odăjdiile rangului său.

Deasupra ușilor împărătești și diaconești au fost lucrate 3 praznice ale Născătoarei de Dumnezeu, iar deasupra lor 6 praznice împărătești încadrează icoana sf. Treimi de dimensiuni mai mari.

Deasupra ușii diaconești de nord e *Nașterea Născătoarei de Dumnezeu* (sf. *Marie Mică*). Sf. Ana se ridică pe jumătate din pat și întinde minile spre copila, pe care o femeie o dă în brațe unei fetei ca de 12 ani. În primul plan Ioachim, înveșmîntat în roșu, șade într-un jilț și privește spre copilă.

Deasupra șuii diaconești de sud este *întrearea în Biserică* (*Vovedenia*). Fecioara ca de 3 ani, înveșmîntată într-o haină albă și purtînd deasupra hlamida roșie, cu miinile împreunate, înaintează spre Arhiereul Zaharia, care s-a ridicat din jilț și, cu brațele deschise, o primește. Ea este urmată de 6 fete ca de 4—5 ani, care țin în mini luminări aprinse. 74) În urmă vin părinții. Un bărbat stînd la spatele arhiereului, privește scena. Deasupra ușilor împărătești e *Adormirea Născătoarei de Dumnezeu* (sf. *Marie Mare*). 75) Fecioara adormită este așezată pe pat în mijlocul unei încăperi. În primul plan un bărbat îngenuchiat plînge, la picioare, ceilalți apostoli plîng și ei. În centru, un ierarh, însoțit de un preot, prohodește. Aceștia sînt, după precizarea sf. Ioan Damaschinul, Dionisie Areopagitul și Timotei. 76) La căpătîi o femeie bocește.

Adormirea Maicii Domnului are în iconografia răsăriteană 3 tipuri: 1) tipul bizantin, în care Mintuitorul depune sufletul Fecioarei în brațele Arhanghelului Gavril sau ale altui inger. Petru tălmăiază; 2) Tipul macedonian și sirbesc cuprinde îngeri mulți venind pe nori cu proorocii și apostolii; și 3) tipul creștin, în care îngerii cădesc. 77) În cazul nostru avem a face cu tipul bizantin mult simplificat; Mintuitorul lipsește și totașa Iehonias și ingerul, iar Petru nu tălmăiază.

Sf. *Treime*. Fiul șade de-a dreapta Tatălui, avînd între ei crucea. Duhul Sfînt e în zbor deasupra lor. Ei își odihnesc picioarele pe gîlobul pămîntului susținut de 3 îngeri frumosi îmbră-

73) *Lc.* III, 4.

74) *Ps.* 44, 15.

75) *Ps.* 131, 8.

76) cf. A. Popa, *o. c.*, p. 77.

77) cf. Ștefănescu, *o. c.*, p. 235.

cați. În norii pe care sînt așezați Tatăl și Fiul, apar chipuri de heruvimi.

Această reprezentare s-a legat de influențele occidentale. Realizarea temei este dată de iconografia occidentală a sec. XVI. 78).

În unele biserici locul acesta îl ocupă Cina cea de taină (Mirăuți, Suceava), în altele sf. Treime e deasupra Pantocratorului (Catedrala din Iași), în altele e sf. Treime ca în cazul nostru. (D. Bălașa, bis. Bușteni). 79)

Nașterea Domnului înfățișează interiorul peșterii. Sf. Fecioară ingenunchiată, așează pruncul pe scutece, în iesle. În fața ei un bărbat și un copil au ingenunchiat, iar la spatele lor stînd, țin minile încrucișate pe piept. El poate fi Ioan. La spatele sf. Fecioare apare un cap de bou, iar jos în primul plan, e un miel culcat. Un bărbat ingenunchiat la capul pruncului, chiar la intrare, a apucat cu mina stîngă de marginea scutecelor, iar dreapta și-a dus-o la gură, uitîndu-se cu nesăț la el. De afară se văd venînd și alți păstori. Sus, în stînga Fecioarei, apar chipuri de heruvimi. Pe cer strălucește steaua. Magii lipsesc.

Botezul Domnului. Mîntuitorul e în apă. Ioan de pe mal îl botează, iar pe celalalt mal un inger ține un ștergar spre a-l oferi Domnului. Sus, Duhul Sfînt în chip de porumb. Și aici este tipul sirian simplificat, lipsindu-i bătrînul cu pielea goală, care e personificarea Iordanului. 80)

Învierea Domnului (Paștile), ingerul a ridicat piatra, de formă dreptunghiulară, de pe ușa mormintului săpat orizontal în stîncă. Mîntuitorul s-a înălțat din mormîni, 2 ostași au căzut la pămînt, iar al 3-lea caută să fugă, cuprîns de frică.

În *Înălțarea la cer (Ispasul)*, lipsesc atît ingerii care încadrează pe Maica Domnului, cît și cei care susțin pe Mîntuitorul.

La *Pogorîrea Duhului Sfînt (Rusaliile)*, sf. Fecioară este așezată în fața unui pupitru și e înconjurată de apostoli. Limbi ca de foc se pogoară peste fiecare din ei. Sus Duhul Sfînt în chip de porumb.

Schimbarea la față este asemănătoare cu cea lucrată de Mihai Popovici pentru biserica din Borloveni Vechi.

Deasupra praznicelor, în medalion, sînt pictate 3 teme al căror loc nu este pe iconostas: *Ingerul întărește pe Mîntuitorul în grădina Ghetsimani. Epitaful și Mîntuitorul recunoscut de Luca și Cleopa la Emaus, la binecuvîntarea piînii.* Deasupra o Iisus pe cruce adică Iisus ca preot și victimă, prin care a realizat opera de mîntuire a neamului omenesc, străjuit de sf. Fecioară și Ioan, Apostolul iubit.

78) cf. *Ibid.*, p. 202

79) Cristea, *o. c.*

80) Vezi A. Popa, *o. c.*, p. 50.

Ca încheiere, voi face cîteva considerațiuni asupra lucrului pictorilor înțilniți. Pictura lui Ștefan și Mihai Popovici are caracter bizantin în înfățișarea și atitudinea figurilor, în aranjarea lor pe un singur plan, în hieratismul sărbătoresc, în activitatea compozițiilor. Cu toate acestea influența apuseană se observă în tendința de umanizare a fizionomiilor. Scenele au fost simplificate față de cerințele Erminiei. Dimitrie Turcu și al doilea Mihai Popovici, lucrează într-un stil pur realist. Ei caută să dea trăsăturile, figura, ființa psihică a personajilor. Cu deosebire chipurile lui Mihai Popovici par încremenite în atitudinea unui moment. Efectele de umbră și lumină sînt bine studiate. Peisajele înfățișează ținuturi aride, cu vegetația săracă și copaci închirciți. Autorul are deosebită predilecție pentru peisajele impresioniste. Castele și biserici conturate în cîteva linii se zăresc în depărtare.

Abaterile de la regulele Erminiei, relativ puține, le-am semnalat în decursul expunerii.

Privitor la modul de executare a temelor iconografice precum și la locul lor în locașurile de cult, Episcopia Virșetului a adresat la 11/23 decembrie 1841 o circulară tuturor parohiilor. Deși, judecată după conținut, această circulară vizează pe zugravii „de toată știința și iscusința precum și de simțirea frumosului cu totul lipsiți așa și necunoscători de vechiul obicei al bisericii noastre” ea va fi determinat și pe pictorii, cari și-au înșușit odată cu arta apuseană și modul catolic de reprezentare, să evite pe cit le stă în putință, elementele străine de spiritul bizantin și să lucreze călăuziți de tradiția Bisericii noastre Ortodoxe. Totuși unele elemente și teme catolice au pătruns în iconografia Bisericii noastre. Acestea s-au înmulțit în decursul sec. XIX și începutul sec. XX. Astăzi pictorii noștri, pregătiți în țară, lucrează după Erminiile lăsate moștenire de sf. Munte, avînd totuși libertate de creație în limitele fixate de Biserica Ortodoxă.

Păr. Dănilă Puie

Duminica Tomii

Imitația lui Iisus

Cartea Sfintă ne învață despre o repetată creațiune a omului și lumii : prima, despre care citim în T. V., din țărină; și a doua, despre care ne spune T. N., prin Iisus Hristos.

Mai întâi Dumnezeu a făcut pe om zicind : „Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră“ (Fac. 1, 26). De bunăseama că chipul și asemănarea omului cu Dumnezeu nu e în trup, ci în suflet. Sf. Părinți ai Bisericii spun că în cele trei fețe ale sufletului: inteligența, sentimentul și voința, stă chipul lui Dumnezeu; iar asemănarea cu Dumnezeu nu-i altceva decît străduința noastră spre mai bine, spre desăvîrșire (Sf. Grigorie de Nazianz). Precum s-ar strica de pe un ban chipul împăratului printr-o lovitură de ciocan, tot astfel s-a stricat și chipul și asemănarea lui Dumnezeu din inima omului, deodată, prin păcatul lui Adam, iar întreaga armonie a lumii s-a risipit. Așa încît la plinirea vremii a trebuit să urmeze a doua facere a lumii și a omului, prin jertfa lui Iisus pe cruce. Biserica creștină lucrează astfel pînă acum, și prin puterea harului reface iarăși chipul lui Dumnezeu în oameni. Fiecare om cîștigă astfel asemănarea lui Hristos; dar nu în trup, ci în suflet.

Aceasta nu e altceva decît urmarea sau imitația lui Hristos. O mare problemă a mintuirii noastre.

Evangelhia de azi ne amintește despre Apostolul care a pășit cu mîna sa rănile Mintuitorului. Convingerea despre Învierea Domnului, astfel dobîndită, se pare însă că a fost pentru sf. Toma un prilej de neconținută mustrare, pînă la moartea lui de martir în India, unde ajunsese cu propovăduirea lui Iisus. Viețile Sfinților istorisesc că păgînii l-au omorît împungîndu-l cu o suliță în coastă, așa precum fusese impus de un ostaș și Învățătorul său. Intr-o cîntare bisericească a zilei de azi, așa stă scris despre Toma : „Și în ranele lui Hristos dorind să te îmbraci, următor patimei Lui te-ai arătat“.

„Îmbrăcat în ranele lui Hristos“ a fost și sf. Ap. Pavel, după cum scria către Galateni : „Incolo, nimenia să nu-mi facă supărare, căci eu ranele Domnului nostru Iisus Hristos le port pe trupul meu“ (Gal. 6, 17). Unii tilcuiitori ai Bibliei lămuresc aceste cuvinte, zicînd că sf. Pavel s-a înălțat cu sufletul într-o asemănare atît de apropiată de Hristos Domnul, încît el ar fi primit, în chip minunat, cele cinci răni ale Domnului, pe trupul

său. Acest fenomen de stigmatizare se spune că l-ăr fi prezentat mai apoi și doi sfinți ai Bisericii apusene: Francisc din Asisi și Ecaterina de Siena. Iar în vremea noastră o fată din Bavaria (Therezia Neumann) a trăit 13 ani de-a rîndul, în Vinerea Mare, Patimile Mîntuitorului, avînd la mîni, la picioare și în coastă rănilor singerinde ale Domnului.

Pe semne toți aceștia s-au apropiat cu viața lor sufletească atît de mult de viața lui Iisus, încît l-au urmat, în inima lor, pînă la Golgota: s-au arătat următori chiar și ai Patimilor lui. Această identificare spirituală cu viața și suferințele lui Hristos a fost atît de puternică, încît li s-a arătat și pe carne. „Răstignitu-m-am împreună cu Hristos — scrie sf. Pavel — și de-acuma nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine“ (Gal. 2, 20).

Un fior ne străbate toată ființa la pronunțarea acestor cuvinte. Ce cale minunată și neajunsă au umblat unii oameni pe urmele lui Hristos! Pînă la Răstignire, pînă la sfintele lui Răni!! Cine poate să-i urmeze?! Și totuși sf. Pavel îi cheamă pe toți creștinii să-i fie următori, precum și el urmează pe Mîntuitorul Hristos. Oare nu cere imposibilul de la niște oameni obișnuiți, cum sintem noi? Dar bine, fiecare dintre noi creștinii sufletești ne-am și răstignit și chiar ne-am îngropat cu Hristos. Ați văzut cum se face botezul prin scufundare: Coborîrea în apa cristelniței închipuiește punerea noastră în mormînt împreună cu Iisus, iar ieșirea din apă închipuiește învierea noastră la o viață nouă împreună cu el. „Căci dacă ne-am făcut una cu el prin asemănarea morții lui, atunci trebuie să fim una cu el și printr-o înviere asemenea cu a lui“ (Rom. 6, 5). Așa din oricare creștin s-a făcut una cu Iisus prin asemănarea morții lui. Deci nu-i mai rămîne decît să și trăiască una cu el, precum citim că „Hristos a murit pentru toți, pentru ca acei ce trăiesc să nu mai trăiască pentru sineși, ci pentru cel ce a murit pentru ei și a înviat“ (II, Cor. 5, 15). El a murit pentru noi; noi să trăim pentru El.

Trăirea aceasta cu Hristos nu e ceva extraordinar sau neobișnuit. S-a împlinit de atîția oameni de la dînsul încoace. E trăirea după Legea și voia lui Hristos. Este evitarea răului și săvîrșirea binelui, după Evanghelie. Sf. Vasile cel Mare zice că Iisus „se apropie cu bunătatea lui de noi toți, numai că noi ne îndepărtăm de El prin păcat, pe cînd prin virtute și fapte bune ne apropiem de El“. Așadar, apropierea de ceea ce este sfînt se face numai prin sfințenie“. Prezența lui Hristos în viața noastră ne curățește sufletele ca un foc lămuritor și ne schimbă viața asemănîndu-ne tot mai mult cu a lui. Pentru aceasta, să credem în mîntuitoarea lor putere și să îndeplinim chipul și asemănarea noastră cu el, aci în suflete.

Aceasta se poate numi imitația lui Hristos, trăirea cu el.

Cineva, într-o carte numită „Adevăratul Preot“ (Sheldon), povestește despre înnoirea duhovnicească a unei parohii, atunci

cînd credincioșii împreună cu păstorul lor s-au hotărît într-o bună zi (de duminică), ca în orice gînd, vorbă sau faptă a lor să se întrebă: „Ce ar face Iisus, dacă ar fi acum în locul meu?” Rînd pe rînd Iisus a început să lucreze în locul lor. Prezența lui vie în viața lor a schimbat cu totul stările de-acolo, spre fericirea tuturor.

Ce s-ar întîmpla dacă și noi ne-am pune această întrebare? Este cineva dintre noi care n-ar simți nevoia unei primeniri sufletești! Cîți nu ne-am asemănat morții lui Iisus, dar am rămas numai aci: nu ne-am ridicat decît cu trupul din cristelnița botezului, iar sufletul ne-a rămas în amănire. Nu trăim împreună cu Hristos. El nu e *Maestrul* vieții noastre și n-are nici un *amestec* cu gîndurile, cuvintele și faptele noastre. De aceea creștinismul nu dă pentru noi roadele așteptate, pentru că nu-l trăim. Și de aceea un poate să ferească pe creștini numai cu numele. Gîndiți-vă foarte serios la această problemă, căci e problema mîntuirii DV. Și puneți-vă și DV. întrebarea: „Ce ar face Iisus dacă ar fi în locul meu?”. Astfel vom începe să trăim cu Domnul; să ne asemănăm viața cu Hristos, despre care stă scris că „a murit pentru noi, ca noi, ori de priveghiem, ori de dormim, să viețuim împreună cu el” (I Tes. 5, 10).

DUMINICA SLABANOGULUI

Cel mai vestit pictor din vechime (Appeles) zugrăvise odinioară un spic de griu, și pe spic un porumbel, cu atîta măiestrie, încît privitorii mici nu mai băgau de seamă că paiul este prea slab, ca să poată susține o atare greutate; iar porumbelul prea greu, ca să nu frîngă spicul...

După socotința omenească, o astfel de îngemănare a contradicțiilor e cu neputință. Și totuși o aflăm pretutindenea în lumea noastră, citu-i de mare, cu înfățișarea ei materială și spirituală, în acelaș timp; și în inima omului, citu-i de mică, în care — ca la orizont — se-ntîlnește cerul cu pămîntul, spiritul cu materia.

De aceea nu-i de mirare că un mare orator ortodox (Ilie Mîniat) a văzut în porumbelul ce odihnește pe spicul subțiratec simbolul Duhului Sfînt, care coboară lin asupra ființei noastre dar n-o frînge, ci o transfigurează, o însuflețește, lumina cerească a soarelui, lutul meschin al pămîntului nostru apare printre celelalte planete ca un astru cu lumină potolită...

Evangelhia de azi ne spune, că ingerul Domnului, la vreme, cobora în scîldătoarea oilor, numită pe evreește Vitezda, și-i tulbură apa, dindu-i astfel putere tămăduitoare (Io. 5, 2—1).

Atîția dintre noi sintem ispitiți să credem, că aceasta e un fel de a vorbi pe înțelesul oamenilor din vremea cînd nu se știa de proprietățile naturale vindecătoare ale izvoarelor termale prin care apa se tulbură de la sine, și nu de sus, de la Dumnezeu.

Interesant este însă, că această evanghelie se mai citește, în rânduiala Bisericii noastre, și la sfințirea apei. Or noi știm că, apa sfințită nu se strică: e materie transfigurată de puterea lui Dumnezeu. E proba cea mai concludentă, că Îngerul Domnului coboară aievea și azi și însuflește, lumea materială și întreaga noastră existență. Această putere este harul lui Dumnezeu ce lucrează în Biserică și împreună cu credința și faptele noastre bune ne mîntuie, după îndemnul cîntării bisericești: „Bucură-te, făptură, și desă-te ca un crin...”.

Prin slujbele noastre ortodoxe: apa, mirul, untdelemnul, plinea și vinul, ca materii ale sf. Taine, precum și fenomenele naturii, societatea omenească și munca, se spiritualizează, primesc un sens mai înalt, se sfințesc.

„Mîncarea cu evlavie” — scrie sf. Ciril din Ierusalim — ne deosebește de vita aplecată peste jghiab. De asemenea rugăciunea bisericii transfigurează contractul civil dintre soți, prin cununie; și nașterea fizică, într-o naștere de sus, prin botez.

Regii Babilonului obișnuiau să-și imprime numele pe orice cărămidă din care-și zideau casele și templele. Biserica noastră, prin slujbele ei, face același lucru: coboară numele lui Iisus în noi. Așa coboară Îngerul Domnului în existența noastră, ca în apa lacului Vitezda, îi dă puteri noi de înălțare, prin harul dumnezeesc, și ne înseninează viața.

Să aibi — cum scrie sf. Maxim Mărturisitorul „înțelegere pentru cele mai presus de simțiri” și să trăiești în conformitate cu această viziune spirituală a lumii. Adecă: obișnuieți-vă, să vă sfințiți prin rugăciune. Așa cum zice sf. Pavel: „Ori de mîncăți, ori de beți, ori de dormiți sau altceva faceți — toate în numele Domnului Iisus să le faceți”. Nu este imposibil. Acest porumbel, ușor ca Duhul Sfînt, nu va frînge spicul firii tale pămîntești; căci despre Hristos Domnul așa stă scris că „trestia zdrobită n-o va frînge și feștila ce fumegă n-o va stinge pînă va scoate izbinda dreptății” (Mat. 12, 20).

DUMINICA SAMARINENCII

Elogiul sincerității

Adeseori s-a spus că pruncii ar putea trăi în case de sticlă; ei n-au nimic de ascuns.

O atare idee însă îi înspăimîntă de-a binelea pe cei vîrstnici: ei au multe de ascuns.

Vorba meșteșugită, ca și adevărul spus pe jumătate sau tăcerea, camuflează săbiile ucigașe din gînd; seninătatea olimpică se sprijinește de multe ori în putreziciune, ca și mormintele vîruite — cum spunea Mintuitorul despre farisei — care pe din afară par frumoase, iar înlăuntrul sînt pline de mortăciune și de

toată necurăția (Mat. 23, 27). Cu un cuvînt, ipocrizia trage prudent peste viața noastră intimă un vâl somptuos inzorzonat cu minciuni convenționale și ne dă astfel iluzia că ceea ce nu știu semenii noștri, nici Dumnezeu nu vede.

Și totuși, Evanghelia de azi ne dovedește că pentru Dumnezeu nu există secrete, ci și cele mai ascunse taine ale vieții noastre intime sînt descoperite înaintea lui. Hristos Domnul, bunăoară, a smuls atît de ușor vîlul minciunei ce acoperea morala familiară a Samarinenilor: — Mergi de cheamă pe bărbatul tău și vino aicea. — Nu am bărbat. Iar Iisus i-a răspuns: — Bine ai zis că n-ai bărbat; căci cinci bărbați ai avut, și acela pe care îl ai acum, nu-ți este bărbat; — aceasta adevărat ai spus! — Doamne, vād că tu ești prooroc! — recunosc femeia dovedită cu fățarnicia (Io. 4, 16—19). Și din ceasul acela dînsa a-nceput să slujască numai adevărului pînă la moartea de muceniță pe care Biserica creștină o cheamă cu numele de Fotini (26 febr.).

Ca să vezi ce urmări poate avea atotștiința lui Dumnezeu pentru viața noastră morală! Este un indemn pentru orice om cu judecată să trăiască în deplină sinceritate, fără ascunzișuri, fără minciuni zadarnice sub ochiul pururea deschis al Celui ce pătrunde inimile și rărunchii — precum stă scris: „Nu e nimic acoperit care să nu se descopere, și ascuns care să nu se vădească; de aceea cîte ați spus la întunec se va auzi la lumină, și ce ați șoptit la ureche în casă se va propovădui depe acoperișuri (Lc. 12, 2—3). „Căci cuvîntul lui Dumnezeu e viu și lucrător și mai ascuțit decît orice sabie cu două tăișuri: pătrunzînd pînă unde se unește sufletul cu duhul, pînă la încheieturi și la măduvă și judecă cugetele și simțirile inimii; înaintea lui toate-s goale și descoperite și lui avem să-i dăm socoteală“ (Evr. 4, 12—13).

Care vrasăzică Dumnezeu știe ce ai în suflet. Și tot ce știe va descoperi, mai degrabă sau mai tirziu înaintea oamenilor. Atunci spune-mi dacă nu-i o farsă sinistră să fi om cu două fețe, să-ți disimulezi gîndurile, să-ți ascunzi sentimentele, să porți cu vorba pe frații tăi și să te minți pe tine însuși? ! E nefolositor și primejdios. Așa mărturisește și ier. Marcu Ascetul: „Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătîndu-te cu cuvîntul și într-altfel aflîndu-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osîndă“. Pe birfitor și pe cel cu două limbi blestemați-l, că pe mulți care aveau pace i-a pierdut (Sirah 28, 14).

E primejdios, pentru că nici un gînd ascuns nu ne ține prin suflet fără urmă ci îl împovărează tot mai mult, pînă cînd în cele din urmă toate aceste simțăminte nesocotite, înăbușite, pervertite, izbucesc ca niște buboale în atitea boli sufletești care cer medic. Fățarnicia a făcut victime mai întii din cei ce au cultivat-o.

Așa ajungem la duhovnic. Aci e momentul să ne despoavăm inima din toate ascunzișurile ei printr-o opintire supremă a sincerității. Dar și aci ni-i groază să smulgem cel din urmă vâl care ne ascunde sufletul; nu sintem procurori, ci avocați ai propriilor noastre păcate. Și ne mai mirăm că spovedania nu ușurează! Dar spovedania e piatra de încercare a sincerității. Cu ea trebuie să începem viața fără ascunzișuri, viața fără mască. Viața care în toate raporturile noastre cu Dumnezeu, cu oamenii și mai virtos cu noi înșine să fie un elogiu al sincerității. Viața de care să nu ne rușinăm, chiar dacă am trăi în case de sticlă.

Așa a-nceput consulul Barnick dintr-o vestită piesă teatrală (Stilpii Societății de Ibsen): prin mărturisirea publică a vieții sale fățarnice și de afaceri nu tocmai cinstite din ultimii 15 ani, — și aceasta tocmai în momentul cînd lumea venise la dînsul ca să-l sărbătorească. Și-a jertfit considerația de stilp al societății, dar și-a salvat sufletul.

Ei bine, dacă Hristos așa ne vrea: creștini cu inima pe buze, și Tradiția Bisericii ne pune înainte venerabile chipuri de oameni sinceri pînă la moartea martirică; dacă societatea și familia rivnește după aerul proaspăt al sincerității și literatura ne dă exemple recente de eroi care și-au sfîșiat vâlul ipocriziei de pe inimă; și, mai virtos, dacă însuși sufletul nostru își cere pacea prin sinceritate — atunci nu ne rămîne decît să smulgem masca. Nu de pe obrazul altora. De pe al nostru.

De bunăseamă că nu sintem la primul pas. Dar n-am făcut toți pașii! Să fim sinceri, să vorbim sincer, să lucrăm sincer — cum spunea cineva: „ca sub privirea ingerilor“ (Francisc de Sales). Să ne pregătim „casa de sticlă“ prin care orice privire: dumnezeiască sau omenească, să vadă că n-avem nimic de ascuns. Așa cum ne îndrumă Apostolul: „De aceea, lăpădînd minciuna, spuneți fiecare aproapelui vostru adevărul“ (Efes. 4, 25).

SF. CONSTANTIN ȘI ELENA

Sfinții Constantin și Elena sint numiți de Biserica noastră „... împărați întocmai cu Apostolii ...“, deși Constantin, căruia istoria îi dă supranumele de „cel Mare“, a săvîrșit păcate mari înainte de a se boteza creștin, spre sfîrșitul vieții sale. Dar precum și sf. Cruce, fostă unealtă de osîndă s-a sfințit prin singele Domnului, tot astfel și Constantin cel Mare, ca și Împăratul David odinioară, a devenit într-adevăr sfînt, pentru că prin el a lucrat Dumnezeu în lume, într-o vreme grea pentru Biserica creștină.

Zece prigoane singeroase s-au stîrnit pînă atunci împotriva religiei lui Hristos, dar niciuna nu a fost mai crîncenă ca ultima, a împăratului Dioclețian, care bîntui cu furie opt ani și era

hotărîtă să nimicească pe creștini. Mulți își pierduse încrederea cînd în istoria creștinismului apără Constantin. El s-a convertit în anul 312 și a oprit prigoanele contra Bisericii.

Se pare că asta ar fi o minune care a mîntuit Biserica de prigoane și a făcut din Constantin un Sfînt. Și totuși nu-i decît obișnuita purtare de grijă a lui Dumnezeu.

După învățătura Mîntuitorului Pronia lui Dumnezeu merge pînă la grija pentru un simplu fir de păr din capul nostru. Atîția creștini numesc pe Dumnezeu: „Tatăl Atotîitorul“, cugetînd însă numai la lucrurile mari din viața lumii nu și la propria lor viață: „Ce treabă are Dumnezeu cu dorințele mele, atît de neînsemnate, vremelnice, cînd grija lui cuprinde universul întreg pentru mii de ani?! Față de acestea eu nu însemnez nimic!“ Și astfel încrederea în Pronia lui Dumnezeu nu numai pentru cele veșnice, nu-i adevărată încredere.

Așa scrie un Dascăl al Bisericii de demult: „Sobolul, care se tirie sub pămînt, fiind orb nu poate vedea stelele; la fel acela ce nu crede lui Dumnezeu în privința celor vremelnice, nu poate crede nici în privința celor veșnice“ (Marcu Ascetul: Filocalia pg. 259). Intr-adevăr, omul care crede că Dumnezeu a creat lumea și o poartă, trebuie să creadă că el îngrijește și de soarta celei mai neînsemnate vietăți. „Au nu se vind două păsărele pe un ban? — zice Domnul — Dar niciuna din ele nu cade jos fără știrea Tatălui vostru. Ai voștri însă și perii capului sînt toți numărați. De aceea nu vă temeți, căci voi sînteți cu mult mai de seamă decît niște păsărele“ (Mt. 10, 29—31).

Cînd zboară prin ceață aviatorii, deși nu văd pămîntul, se lasă jos cu bine. Ei au pe avion un indicator cu care se pun în legătură de radio cu niște aparate de pe aeroport, și n-au altă grijă decît să se țină cu avionul în unda de radio pe care i-o trimite cei de jos.

Tot astfel un bun creștin trebuie să se încreadă în Dumnezeu și în cele mai neînsemnate fapte din viață. El să nu aibe altă grijă decît să se mențină în nădejdea și să se lase în voia Tatălui ceresc, care-l conduce spre ținta vieții sale. Așa citim: „Lasă soarta ta în seama Domnului și el te va sprijini; în veac nu va îngădui zdruncinarea dreptului“ (Ps. 54, 23).

Protopresbiterul P. Bogdan

PENTRU ORBIREA DUHULUI NOSTRU

Predică în duminica VI-a după Paști, a Orbului
(Ioan IX, 1—38)

Frați creștini,

Era odată un om care nu văzuse nicicînd lumina soarelui nici podoaba și dumnezeiasca frumusețe a firii, deoarece ochii lui

nu s-au deschis niciodată asupra acestei lumi, ci au rămas pentru totdeauna în același întunec, în care erau în pîntecele mamei lui, înainte de a se naște.

Medicii pot preciza uneori cauzele care fac să se nască asemenea copii orbi și anume cele mai adesea din pricina bolilor produse de viața destrăbălată a părinților, sau în limbaj evanghelic de păcatele părinților.

Orbul din sfînta evanghelie de astăzi însă, despre care amintim la început, nu a avut stinsă lumina ochilor de la nașterea sa din cauza păcatelor părinților, nici din aceea a propriilor sale fărădelegi, ci el s-a născut orb pentru a întîlni pe drumul lui de întunec perpetuu pe Lumina cea de totdeauna, care este Domnul nostru, sau cum e scris în evanghelie: s-a născut pentru a se arăta lucrurile lui Dumnezeu printr-insul.

Un om orb! Nimic pe lume mai îngrozitor ca orbirea, ca întunecul nepătruns de licăr de lumină al celui ce nu a văzut niciodată armonia formelor și frumusețea culorilor făpturii lui Dumnezeu, nimic mai dureros decît beznă această trupească, într-o lume în care firea noastră ne face rivnitori spre căutarea luminii. Și nici o binecuvîntare mai mare pentru asemenea orb, căruia i s-ar dăruia dintr-odată vederea pe care nu a avut-o nicînd și prin care s-ar prezenta uimirii lui într-o formă atît de nouă și de neașteptată cele despre care pînă atunci putuse doar să audă, fără a fi nădăjduit cîndva să le vadă.

Așa trebuie tilcuit înțelesul fericirii ce l-a cuprins pe acela căruia astăzi Mintuitorul lumii i-a deschis ochii acoperiți de solzii întunecului, pentru a se bucura de vederea luminii și pentru a fi mărturie în veac despre puterea lui Dumnezeu, care a lucrat spre încredințarea lumii în Iisus Hristos.

Iubiți credincioși,

Din întîmplarea cu vindecarea orbului din evanghelia de astăzi, ar fi prea puțin dacă am învăța numai despre atotputernicia lui Dumnezeu, care se vedește printr-însa. Ci pentru a cîștiga mai de folos învățătură întru acest ceas, ni se cade nu să cîntărim cu mintea noastră omenească puterea cea nemărginită a lui Dumnezeu, ci mai virtos să ne asemuim cu acela căruia ne potrivim întru neputințe, anume cu orbul cel din naștere.

Căci și noi, dragii mei, sîntem într-un anumit fel orbi. Nu orbi lipsiți de vederea trupească, e adevărat, deoarece ochii noștri fiziologici ne sînt sănătoși. Totuși, atît de orbi în viața sufletului nostru! Orbi cari nu vedem lumina și ne place a scormoni întru întunecul păcatului. Orbi cari nu vedem dincolo de clipa de față și peste satisfacerea măruntelor noastre slăbiciuni. Orbi și miopi cari nu dispunem de puterea de a scruta

zarea celor ce vor fi dincolo de groapă, dincolo de mormintul fiecăruia din noi, pe care îl prezentăm ca în mirajurile din deșert undeva la infinitul fantomatic al celor pururea neajunse, nebăgînd în seamă imediata lui apropiere. Orbi cari nu vedem că în pacea sufletului și a cugetului nostru este fericirea spre care răvnim și pe care o zdrobim în picioare alergînd după himere, amăgiri și deșertăciuni.

Nu sîntem totuși întru toate asemenea orbului celui din evanghelie. Căci acesta din nașterea lui a fost orb, iar noi nu am fost orbi dintru început, deoarece miopia originară a duhului nostru s-a vindecat prin baia sfîntului botez și viața cea întru Hristos am început-o îndreptați, luminați, sfînțiți și spălați de orice întinăciune a întunerecului. Ci, incetul cu incetul, vederea noastră duhovnicească ni s-a atrofiat, prin lipsa de lumină a păcatului. Trăind noi întru întunerecul păcatului cel de toate zilele, incetul cu incetul am ajuns a nu mai vedea lumina, adică pe Dumnezeu care este lumină și adevărurile fără umbră de întunerec ale voii Lui celei sfinte.

Nu că nu ar fi fost cu noi lumina și nu pentru că nu ar mai lucii razele evangheliei înaintea ochilor duhului nostru. Ci dacă nu am fi avut lumină și nu am fi cunoscut adevărul ei, păcat nu am avea și nici răspundere în ziua cea înfricoșată a judecății. Dar că lumina a fost cu noi și noi întunerecul l-am ales, păcatul nostru rămîne. De am fi fost orbi, păcat nu ar fi întru noi. Iar fiindcă am văzut ce este bine și rău ce este și ce este rău am ales și de bine am fugit, păcatul rămîne asupra noastră, cu toate urmările lui. De nu ar fi venit Hristos lumină în lume, spre descoperirea tuturor limbilor și spre deschiderea tuturor ochilor, păcat nu am avea. Iar fiindcă lumina lui Hristos a strălucit la toată făptura cea înțelegătoare și noi ochi avînd nu am voit să o vedem, prin aceasta ne-am lăsat a fi cutoțiți de întunerec și întunerecul ne-a oprit de a iubi pe Domnul și de a-i urma Lui.

Ci astăzi Domnul vine El printre noi pentru a vindeca orbirea celor ce nu au mai voit să-L vadă și au iubit mai mult a vedea în locul frumuseții Lui celei negrăite uriciunea frumuseții celor ce pier. În calea Lui să stăm, pentru ca să ungă cu harul Său solzii de pe ochiul minții noastre și apoi să ne trîntă la scaldătoarea Siloamului celui dinlăuntru, care este baia lacrimilor noastre de căință și de părere de rău după neprihana zilelor dintru început. Iar apoi, după ce ochii ni se vor deschide pentru a vedea iarăși care este viața, bucuria și fericirea cea adevărată, crezînd să ne închinăm Sfîntului Domn Iisus, Mintuitorului și Făcătorului de bine al lumii, căruia slavă, cinste și mărire să-i aducem cei miluiți, acum și pururea și în vecii vecilor Amin.

Pr. I. Firca

INALȚAREA DOMNULUI

„Nicidecum despărțindu-se...”

În ziua a patruzecă după înviere, Iisus „i-a scos (pe ucenicii săi) până în Vitania și ridicându-și minile i-a binecuvîntat. Și cînd îi binecuvînta, s-a depărtat de la ei și s-a înălțat la cer. Iară ei închinîndu-se s-au întors la Ierusalim cu bucurie mare” (Lc. 24, 50—52). Dacă s-au întors cu bucurie mare, atunci nu mai incăpe îndoială că înălțarea la cer a lui Hristos nu e o despărțire, ci mai virtos o înălțare a firii noastre la Tatăl ceresc. Căci Mintuitorul, numai cu firea omenească primită de la Fecioara Maria și premărită prin înviere, s-a înălțat, de vreme ce după firea sa dumnezeiască „a fost totdeauna în cer și în tot locul” (Mărt. Ortodoxă). Așa spune cîntarea, că prin înălțare, Hristos l-a ridicat pe Adam la cer și l-a făcut „împreună șezător pe scaunul Părintelui” ceresc (Sedea'na Praznicului).

Deci nu poate fi vorba de o despărțire, despre o plecare definitivă a lui Iisus dintre Apostoli și din lume. E mai mult o împreunare a celor cerești cu cele pămîntești, cum spune conducătorul Praznicului: „Plinînd rînduiala cea pentru noi și cele de pe pămînt împreunîndu-le cu cele cerești, te-ai înălțat întru mărirea, Hristoase Dumnezeuul nostru, nicidecum despărțindu-te, ci rămînînd nedeșertat și strigînd celor ce te iubesc: Eu sînt cu voi, și nimeni împotriva voastră”.

Însuși numele lui Iisus prevestit de Isaia: „Emanuil” (Isaia 7, 14) este tilcuit de evanghelistul Matei: „cu noi este Dumnezeu” (Mt. 1, 22). Mintuitorul n-a desmintit niciodată acest nume profetic. De la naștere pînă la răstignire și după înviere și chiar după înălțarea la cer el a rămas pentru veșnicie cu noi oamenii, precum însuși zicea: „Iată eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului” (Mt. 28, 20). „Căci unde sînt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sînt și eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 20). Ci nu e numai simbolică această rămînere a lui Hristos în lume, ci e reală, adevărată, precum adevărată e viața noastră. După zisa Sf. Pavel, ca Dumnezeu Iisus ne cuprinde și pe noi ca și lumea toată „căci în El viem, ne mișcăm și sîntem” (Fapte 17, 28). El „a murit pentru noi, pentru ca ori Je vom priveghea, ori de vom dormi, să viețuim împreună cu El” (I. Tess. 5, 10).

De această viețuire a noastră în strînsă legătură cu din-sul, Domnul Hristos condiționează mintuirea și existența noastră, precum e legată ființa mlădiței de buciulul viței din care crește: „Eu sînt vița, voi mlădițele: cel ce rămîne în mine și eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără de mine nu puteți face nimic. De nu rămîne cineva în mine se scoate afară ca

mlădița și se usucă și o adună și în foc o aruncă și arde" (Io. 15, 5—6).

Cine n-a citit poemul lui Ivan Karamazov dintr-un roman de Dostoiewski, în care se descrie venirea neașteptată a lui Iisus în Sevilla pe vremea inchiziției? Oamenii îl recunosc prin semnele pe care le face: vindecă bolnavi, învie morți. Poporul varsă lacrimi de bucurie... până ce deodată apare marele inchiizitor și poruncește zbirilor să-l prindă și să-l închidă. Vine apoi în temniță și-l muștră pe Hristos că a venit să-i incurce rosturile. Și numai când Mintuitorul se apropie de el și-l sărută, marele inchiizitor îi deschide ușa temniței și-i zice: — Du-te și nu te mai înapoia!.

Cît de genial este redată aici ideea mlădiței tăiată de la buciulm viței: „Iată eu cu voi sint în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului“.

Iisus rămîne cu noi. Ne vom trezi, că stă la ușa inimii noastre și bate (Apoc. 3, 20): „Eu sint cu voi?“.

Protopresbiterul P. Bogdan

Minunat este Dumnezeu întru Sfinții săi

— *Predică pentru duminica I-a după Rusalii, a tuturor Sfinților* —

„Oricine mă va mărturisi pe mine înaintea oamenilor și eu îl voi mărturisi pe el înaintea Tatălui meu, carele este în ceruri“. (Mat. X, 32).

Frați creștini,

La toate neamurile și în toate religiile de seamă ale pămîntului, sărbătorile cele mari au loc primăvara. Căci niciodată nu e mai mîndră și mai împodobită firea decît atunci și niciodată credința în dăinuirea vieții nu primește o mai palpabilă demonstrare decît în acest anotimp.

Primăvara sînt și marile noastre sărbători creștinești, cari nu culminează însă în vreun romantic mit de reînviere a naturii zeificate, ci în învierea reală a Marilor și Preasfințitelor Paști, adică a lui Hristos dulcea noastră primăvară și pururea nespusa frumusețe, care pogorîndu-se pe pămînt, a ridicat omul cel robit de rău și amăgitoarele lui năluciri spre cerul izbăvirii.

Sărbătoarea Rusaliilor încheie șirul acestor mari praznice, căci după ce am văzut mărirea Domnului, ca a unuiu născut din Tatăl, plin de har și adevăr, prin minunile, învierea și înălțarea Sa la cer, în ziua Cincizecimii pogorîndu-se Duhul Sfinț

asupra Apostolilor, s-a dat acestor aleși din lume peceie de în-tărire, pentru a aduce în staulul lui Hristos oile cele cuvântătoare, pentru a căror viață veșnică și-a dat viața Sa de pe pământ mielul cel fără de pată al lui Dumnezeu.

Ci odată cu începerea acestui ciclu de activitate a Bisericii, cînd Apostolii vor porni în chemarea sufletelor pentru sfînta împărăție a cerurilor, de Dumnezeu înțelepții Părinți au rînduit ca, în această cea dintîi duminică după Rusalii, să ne aducem aminte de toți făclierii purtători de lumină ai acestei împărății, cari sînt sfinții Domnului.

Și să pomenim cu laude și plini de rivna de a le urma pilda pe toți aceia cari au luptat lupta cea bună în această viață și intru păzirea credinței au săvîrșit călătoria ei. Pe aceia cari dîndu-și seama de relativa valoare a trecătoarei vieți de aci au știut să aleagă pietrile nestimate ale virtuții pe cari le-au șlefuit prin nevoința urmării lui Hristos. Pe aceia cari lăsîndu-și frați, surori, tată, mamă, femeie, copii sau țarine, sau case, pentru numele lui Iisus, au primit insuțită răsplătire și s-au făcut neștiutori ai vieții celei veșnice. Pe aceia cari înțelepți de învățătura Scripturilor, au aflat mai multă mîngăiere în durerea renunțărilor decît în plăcerea satisfacerii pornirilor, mai mult confort în peșteri și crăpăturile pămîntului decît în moleșala palatelor, mai multă fericire în pieile dobitoacelor și în zdrențele umilinței decît în îngimfata împotîmbire a luxului și juvaerelor.

Aceștia au fost sfinții Bisericii lui Dumnezeu, piscuri și înălțimi morale ale credinței celei drepte, cu creștetul strălucind de nimbul biruinței asupra păcatului, cu fruntea încununată de cununa cea pururea nevestejită a răsplătirii, pe care au primit-o pentru chinurile, cuvioșia, pustnicia, mărturisirea și martiriul lor.

Iubiți creștini,

Astăzi Biserica noastră pomeneste nu atit pe „sfinții cei numiți și mari” cari își au zile aparte închinat amintirii lor, ci mai virtos pe aceia dintre sfinți al căror nume nu-l cunoaștem, ale căror nevoințe ascunse nu le știm și ale căror drumuri înmiresmate de harul lui Dumnezeu nu le bănuim, adică toată mulțimea fără număr și fără nume a dreptilor, pe cari lumea nu i-a priceput intru arderea inimilor lor față de Domnul, pe aceia cari au trecut nebăgați în seamă prin vadul vieții de aci spre țărnul de dinco’o al veșniciei și pe cari singur Domnul-Dumnezeu i-a cunoscut a-i fi vase alese, dar care formează marea cor al rugătorilor pentru lume și păcatele ei în preajma tronului Celui Prea Înalt.

Ne lipsește celor de acum un singur lucru pentru a putea fi asemenea mulțimii sfinților de rînd pe cari îi prăznuim azi. Acesta este însă esențialul ! Ne lipsește anume voința de a ur-

ma sincer și fără intortochiat fariseism pe Domnul ! Ne lipsește puterea de a ne rupe din paianjenișul nevăzutelor fire pe cari cel odinioară purtător de lumină le-a întins în lume spre a vîna și ei suflete pentru întunecata lui împărăție. Sintem așa de mici în virtuți și în săvîrșirea binelui și atît de mari în patimi și fărădelegi, sintem atît de mindri în situații cari cer umilință și atît de slabi în lupta pentru suflet, care cere bărbăție. Și așa, ne pregătim noi înșine rugurile pe cari ne vor arde părerile de rău că am fost iubitori de păcat !

Ci să nu uităm că viața este prilej de neconținută luptă, pe cari datori sintem a o purta, pentru a ne înălța la treapta asemănării cu Cel ce ne-a zidit. Iar pentru aceasta va fi nevoie poate de trudă sisifică, pentru a reincepe mereu ridicarea noastră de jos, unde cădem incontinuu depe treptele mai înalte pe cari am izbutit a le urca.

O omule ! Nimeni n-a sondat adincul tainelor ființei tale mai deplin decît Cel ce s-a făcut om asemenea ție, pogorindu-se din neajunsă înălțime; nimeni nu a pus mai bine diagnoza durerilor inimii tale decît acela care e singurul ei doftor; nimeni nu a prescris leacuri mai eficace pentru însănătoșirea ta decît Acela care e Mintuitourl tău !

Și care azi înconjurat de cetele sfinților stă înaintea ta și te întreabă : Nu ai ostenit încă creștine în săvîrșirea atitor păcate ? Nu te simți împovărat sub greutatea fărădelegilor ? Nu te doare mustrea glasului lui Dumnezeu din tine care-ți strigă mereu : Oprește, căci cale de pierzare este aceea pe care mergi ! Vrei pace în sufletul tău ? Vrei întremare în inima ta ? Vino atunci la mine, Răscumpărătorul tău, carele am zis odinioară și de atunci repet neconținut, prin graiul Scripturii și al slugilor mele : „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni pe voi“. Intoarceți-vă către Tatăl cel din ceruri ! Alegeți calea sfinților lui Dumnezeu ! Indrăzniți și nu vă temeți a porni pe această cale ! Căci și unii dintre sfinți în prima parte a vieții lor au fost păcătoși, chiar mai mari păcătoși decît voi. Iar acum bucuria lor, ruptă din bucuria cerului pentru întoarcerea cu pocăință spre Dumnezeu, este deplină, numărîndu-vă alături de aceia cari se vor bucura de fericita vedere a feții Lui în vecii vecilor, Amin.

Pr. I. Firca

VERSURI RELIGIOASE

Sf. Grigorie Teologul

Plîngere de seară

Mințit-am înaintea Ta — Ție care ești adevărul —
o Cuvinte,

Atunci cînd îți inchinam ziua aceasta.

Noaptea nu m-a prins în deplină curăție, așa cum
am făgăduit și am socotit a fi eu,

Ci, în alte cele, poticnitu-s-au picioarele mele,

Căci s-a ivit bezna, dușmanul mintuirii.

Luminează-mă, Hristoase, Tu care ești lumina,
Arață-Te, iarăși, mie!

E l e g i e

Fericit acel ce duce o viață îngerească,

Cel ce n-a-mproșcat cu tină chipul mare.

Multe nu-s care urmează rînduieilor cerești și acelea doar
în silă;

Mult mai multe se opun; minții-ntunecate-s slugă.

Eu sint izvorul deșertăciunilor, de ce mă faci cu Tine
de-o potrivă, — nemuritor?

Dacă am, în mine, suflarea divină, de ce mă înlănțu-
iești de humă Hristoase?

Sosit-a bătrînețea; slăbit-au măduarele mele

Și dacă trupul răzvrătit — fățiș sau tainic, duce
la ispitire

Și, ceea ce este încă și mai trist, pe tănuitorul jertfelor
Cerești îl face necurat, atunci

Te blestem, trupu'le, cu puterea cea mare a lui Dumnezeu
sau

Cu ziua cea întuneacă, ce-i așteaptă pe cei nelegiuți.

Oprește-te din desfrînare.

Traducere după original de:

*Pr. Petru Iacobescu și
Diac. Ioan Decan*

Spre culmi

Cînd în geana mlădierii
Viața-și tremură clipirea,
Cînd pe margine de ape
Firea cîntă nemurirea,

Cînd din piscurile vremii
Timpu-și varsă-n forme valul,
Cînd din tainice ectenii
Curge către cer calvarul,

Cînd și gîndu-i prins în grota
Multelor dureri nespuse,
Ce le port urcînd Golgota,
Mă îndemni, spre culmi, Iisuse...

Pr. Gh. I. Crețu

ANIVERSĂRI ȘI COMEMORĂRI

500 de ani dela urcarea pe tron a lui ȘTEFAN CEL MARE

La 12 aprilie 1957 s-au împlinit 500 de ani de cînd pe cîmpia ce se cheamă „Dreptate“, în fața boierilor țării, mari și mici și altă curte mărunță, dimpreună cu mitropolitul Teoctist, s-a ales Domnul Moldovei Ștefan cel Mare. Cei de față au strigat cu toții într-un glas : „Intru mulți ani de la Dumnezeu să domnești“.

Adunarea de față dorește noului domn, mulți ani de domnie, fiindcă de la Alexandru cel Bun, s-au schimbat mulți domni, din care cauză Moldova a decăzut și străinii au început a se amesteca în treburile țării. Numai o domnie lungă putea reface prestigiul și economia Moldovei.

Anii de domnie să fie de la Dumnezeu, să dispară crimă, omorurile și silniciile cu ajutorul căroră ajunseseră la tron mulți dintre domnii înaintași. Cei 47 de ani de domnie așa au fost precum au dorit cei ce au aclamat pe noul domn. Plini de fapte mari care fac Moldova cunoscută peste hotare iar figura domnului ei amintită în cele mai de seamă cronici ale vremii. Iar prin mulțimea locașurilor de închinare ridicate din temelie, rețăcute sau înfrumusețate s-a coborît asupra Moldovei și binecuvîntarea Celui de Sus. Căci în anii de domnie a lui Ștefan se înscrisu în istoria Moldovei, cele mai frumoase și mai glorioase fapte.

Prin multiplele calități pe care le-a avut, Ștefan cel Mare poate cuprinde și rezolva toate problemele de bază în conducerea unui stat. A fost bun gospodar, punînd rînduială în treburile țării și bogățiile ei bine chivernisite îi dau posibilitatea să-i mărească capacitatea de apărare. Bun conducător de oști, căci din primele zile de domnie „se gătea de război, că au împărțit oștii sale steaguri și au pus hotnogi și căpitani“, scrie Grigorie Ureche în al său Letopîseț.

Sabia creștinătății căzută din mîna rominului Iancu de Hunedoara la Zemun în anul 1456, trebuia ridicată și opusă înaintării turcești, care atunci se afla sub conducerea unui mare căpitan, Mōhamed al II-lea cuceritorul Constantinopolului. Ea este ridicată tot de un român și ținută sus, 47 de ani. Cronicarii vre-

mii și cei de mat tirziu recunosc lui Ștefan cel Mare, meritu^l de a fi „apărător al creștinătății” și „atlet al lui Hristos”.

Cu un simț diplomatic foarte dezvoltat, a știut să țină în echilibru puterile dușmane care înconjurau Moldova. Principiul de a nu avea niciodată doi dușmani, a fost respectat în tot timpul domniei.

Toate le-a făcut cu ajutorul lui Dumnezeu și pentru toată a mulțumit lui Dumnezeu. Evlavia, credința în Dumnezeu și dragostea pentru moșie, constituie o altă latură a personalității lui Ștefan. O țară mică cu posibilități reduse în luptă cu mulți dușmani, între care se numără puternica împărăție turcească, atunci în plină expansiune, nu puteau fi biruite fără ajutorul Cei^lui de Sus.

Epoca ce a urmat după moartea lui Alexandru cel Bun până la urcarea pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare, între anii 1432—1457, este o epocă de decadență politică, economică și socială. Luptele pentru tron între diferiții pretendenți, fii legitimi și nelegitimi, duc la intervenția vecinilor mai puternici, poloni și unguri. Dornici de a ajunge domni, pretendenții fac acte de supunere către cei ce îi ajută, cîteodată chiar la doi în același timp. Așa se întâmplă în timpul luptelor pentru tron dintre Iliș și Ștefan, în perioadă 1432—1443, cînd se ajunge la condominiu între 1435—1442. După moartea năprasnică a lui Ștefan, o altă perioadă tulbură, cu obișnuitele crime, între 1447 — până la venirea lui Ștefan cel Mare în care se perindă șase domnitori, niciunul dintre ei nereușind să domnească mai mult de doi ani neîntrerupți.

Sărăcia și umilința predomină în viața statului moldovean. Economia suferă prin încetarea comerțului exterior, prin nesiguranța drumurilor și schimbările de domnie, cînd domnii nu se mai interesează de privilegiile acordate negustorilor care își desfășeau mărfurile în tirgurile moldovene sau erau în trecere spre porturile de la Dunăre sau Marea Neagră.

De umilință, deoarece străinii care-și repezeau armatele în ajutorul unuia sau altuia dintre pretendenți, o făceau în detrimentul țării, pe care o jefuiau și din trupul căreia rupeau bucăți. Așa se pierd cătră poloni, Pocuția cumpărată prin împrumutul lui Petru Mușat, dat regelui Vladislav Iaghellon în anul 1388, apoi cedarea țării Sepenițului cu Hotinul și mai la urmă cetatea Chilieii de la Dunăre pe care o iau ungurii și pentru care Ștefan cel Mare va trebui să singereze pînă la sfîrșitul vieții în urma luptei pentru recucerirea ei.

Umlința va merge și mai departe pe timpul lui Petru Aron, care, „au izvodit intli și au început a da dajdie turcilor” după cum spune Grigorie Ureche și care va fi suprema umilință adusă Țării Moldovei.

De această perioadă va profita marea boierime care își mărește prestigiul prin dese schimbări de domn și de care grupările de boieri, dornice de a-și vedea protejatul la tron, nu erau străine. Răsplătiți cu slujbe, scutiri de dări și cu moșii, vor profita de a totputernicia lor pentru a distruge pe țărani liberi și obștiile libere, care vor fi transformați în șerbi. Toate greutățile ce se abat asupra Moldovei, se vor răsfringe asupra țărănilor care prin munca lor vor trebui să plătească toate cheltuielile necesitate de vremurile grele prin care trece Moldova.

În aceste grele împrejurări, cu ajutorul lui Vlad Tepeș, domnul Țării Românești, Ștefan cel Mare, prin înfringerea lui Petru Aron la Doljești și Orbic, ajunge domn în anul 1457.

Prima parte din domnie este un răstimp de consolidare atât pe plan intern, cât și extern. În interior era necesară o politică de concesiuni față de boierime, care era gata în orice moment să trădeze. O parte din marii boieri în frunte cu Mihai Logofătul, fugiseră în Polonia, odată cu Petru Aron. Cei rămași priveau cu neîncredere noua domnie. Ștefan deși „minios și de grab vărsătoriu de sînge“ a trebuit să-i rabde, să le permită chiar, să-și ridice venitele de pe întinsele moșii și sate ce le aveau în Moldova, deși trăiau în Polonia unde nu încetau a uneți contra lui Ștefan. Pe cei dinlăuntru îi menajează prin menținerea lor în dregătoriile avute. Le iartă chiar actele de hiclenie ca acela al lui Isăia Vornicul la lupta de la Baia cu Matia Corvinul.

Cît privește țările vecine ca Polonia, cu care domnii moldoveni întrețineau tradiționale legături de prietenie și Ungaria lui Matia Corvinul, care avea ca și înaltașii săi veleități asupra Moldovei, Ștefan duce o politică dictată de împrejurări.

Cîtă vreme Petru Aron împreună cu boierii fugari este menținut la granița Moldovei ca o amenințare permanentă, Ștefan este nevoit să confirme suzeranitatea Poloniei asupra Moldovei prin actul din 4 aprilie 1459 lăsînd Poloniei și Hotinul. Legătura este reînnoită cu mai multă solemnitate ca o asigurare pentru ceea ce urma cu privire la Ungaria.

Petru Aron trecuse în Ardeal și se așezase tot în preajma hotarelor Moldovei. Cu ungurii Ștefan trebuia să rezolve încă o problemă în afară de Petru Aron — cetatea Chilieii ocupat de unguri încă în timpul lui Iancu de Hunedoara — cetate necesară pentru comerțul care trebuia reinviat și pentru viitoarele lupte cu turcii.

Totul se va rezolva în favorul lui Ștefan, deoarece în 1465 Chilia va fi cucerită — nu fără jertfe — trufia regelui ungar înfrîntă la Baia în decembrie 1467, iar Petru Aron își va primi pedeapsa cuvenită.

Cu năvălitorii și dornicii de pradă din Răsărit, tătarii, termină așa cum li se cuvenea la Lipiș.

Acum mai rămâne marea problemă, turcii, pentru care trebuie pregătiri speciale economice și sociale. În primul rînd trebuia consolidată economia țării distrusă în timpul luptelor pentru tron. Tratatul de comerț din timpul lui Alexandru cel bun și legăturile vechi cu orașele comerciale trebuiau reinnoite. La 1460, cu reprezentanții din Liov, se refac legăturile comerciale vechi pentru comerțul de import-export și tranzit făcut de lioveni la Marea Neagră. Se stabilește vama în condiții avantajoase pentru ei. Privilegiul este reinnoit în 1463 după reluarea Hotinului, după care relațiile cu Polonia devin cele tradiționale.

La 1457, îndată după ocuparea tronului, negustorii din Brașov sînt invitați să vină cu mărfuri în Moldova, actul solemn de garanție fiind dat în 1458, și care cuprinde toate condițiile în care urma să se facă comerțul. După evenimentele din 1467 relațiile cu Ungaria se normalizează cu încetul și în 1472 se reinnoiește actul de garanție pentru negustorii brașoveni. De aici Ștefan va cumpăra arme, săbii, cuțite și altele, în vederea războiului cu turcii. Se mențin legăturile cu Bistrița fără a exista acte speciale, dar se cunosc mărfuri cumpărate de moldoveni, sau exportate de ei în Bistrița.

Moldova exportă cereale, vite, miere, ceară, sare, vinuri și pește, care aduceau venituri importante. Se cumpărau diferite unelte de fier, cuțite, coase, securi, obiecte prețioase de argint sau aur, pielărie, postavuri și arme. Din Răsărit se aduceau mătăsuri, blănuri și diferite mirodenii. În politica sa economică Ștefan nu a uitat nici de negustorii și meseriașii moldoveni, a căror produse sînt protejate în contra concurenței străine: negoțul cu amănuntul fiind rezervat pămîntenilor.

Pe genovezii care în epoca de anarhie își luaseră anumite drepturi care nesocoteau interesele și legile țării, Ștefan îi alungă din țară, arătînd prin aceasta că Moldova are un stăpîn care nu poate fi nesocotit.

Tot ca o consolidare a puterii trebuie considerate legăturile lui Ștefan cu țările din Răsărit. Cu cneazul din Kiev, Simion Olekovicu cu a cărei soră Evdochia se căsătorește în 1463, sau cu țarul Moscovei, ceva mai tirziu, prin căsătoria fiicei sale Elena, cu Ivan fiul țarului Ivan al III-lea. În urma acestei legături va avea o oarecare liniște din partea tătarilor din Crimeea, și tot prin intermediul Moscovei Lituania nu va fi de partea Poloniei în conflictul dintre Ștefan și Ioan Albert regele Poloniei, din 1497.

După ce prin măsuri înțelepte Moldova este respectată în exterior de statele vecine și economia ei este pusă pe baze sănătoase, cronicarul Grigorie Ureche ne spune că în anul 1471 „tăie Ștefan Vodă pe Isaiia Vornicul și pe Negrilă Paharnicul și pe Alexe Stolnicul în tirg la Vaslui“. Știre scurtă și fără nici-un comentariu dar foarte importantă în viața internă a Moldovei.

Această știre ne arată că de aci înainte puterea marilor boieri este în declin în domnia lui Ștefan. Trădătorii sînt pedepsiți și epoca de menajare s-a sfîrșit. Era necesară o mină forte pentru evenimentele ce vor urma. În luptele cu ungurii și tătarii, un loc de frunte l-au avut micii boieri și țărani liberi cu cetele lor. Dintre aceștia s-au ridicat „vitejii” pe care Ștefan îi dăruiește cu pămînt și le acordă anumite demnități. Mulți dintre ei vor face parte din divanul domnesc. Armata de țărani liberi va forma un corp aparte, infanteria cu mare rol în luptele cu turcii. Orașenii încurajați în producție prin acte domnești își vor da obolul lor la apărarea Moldovei, nu numai prin produsele lor meșteșugărești ci și prin participarea directă la luptă ca specialiști în minuirea armelor de foc. În felul acesta se creează o nouă bază socială și un pas mare spre statul centralizat feudal.

Asigurat din partea vecinilor din nord și din vest, cu economia prosperă și cu legături trainice cu centrele comerciale, cu o boierime potolită și în parte înlocuită de la treburile obștești, Ștefan se poate gândi și la problema principală a domniei lui: înlăturarea jugului turcesc.

Această încercare era cu riscuri deoarece se putea aștepta la atacuri nu numai din partea turcilor, ci și a muntenilor, unde domnea Radu cel Frumos, omul turcilor, și din partea tătarilor deasemeni supuși turcilor. Pentru înlăturarea acestui întreit pericol Ștefan încearcă înlăturarea lui Radu cel Frumos de la tron și înlocuirea lui cu un domn, care dacă nu va lupta alături de el, cel puțin să nu fie alături de turci. Încercarea aceasta va dura patru ani, între 1470—1474, dar fără reușită. Ștefan nu va reuși să înlătore pe turci din cetățile Giurgiu și Turnu. cheile Țării Rominești, de unde în câteva ceasuri aveau posibilitatea să ajungă în Tirgoviște, capitala Țării. Nici Basarab cel bătrîn zis Laiotă și nici Basarab cel tînăr zis Tepeľuş, nu reușesc să se mențină fără act de supunere față de turci.

Neplata tributului și amestecul în Țara Rominească determină intervenția directă a turcilor. La Vaslui, în 10 ianuarie 1475, are loc lupta lui Ștefan cel Mare cu turcii, în care se verifică capacitatea militară a domnului și legătura dintre domn și țară. Alege locul potrivit unde armata turcilor de trei ori mai numeroasă să nu se poată desfășura — 120.000 la 40.000 a lui Ștefan —. Străvechiul obicei respectat de locuitorii pustii în calea cîmpitorului, dispoziția armatei, precum și ordinul de atac dat la timp, arată îndeajuns că Ștefan a fost un bun conducător de oști și că poporul Moldovei era alături de domnul său.

Victoria a fost deplină, recunoscută și de cronicarii turci Seadedin și Nesri, ca și de cronicarii polonezi cu Dulgosz în frunte, care vede în Ștefan un „bărbat minunat și singurul vred-

nic să i se încredințeze conducerea războiului contra turcilor, căci ceilalți principii creștini trindăvesc în lene și desfătări și lupte civile“.

Ștefan este mai realist. După ce anunță pe toți „prealumi-nații și puternicii principii ai creștinătății“, de victoria contra necredincioșilor, le arată că victoria contra turcilor este posibilă, dar pentru aceasta este necesară unirea tuturor și acum ar fi timpul să se realizeze această unire, pentru ca turcul să fie atacat pe mare și pe uscat, căci „mina dreaptă i-am tăiat-o noi“. De la toți primește felicitări și laude, de la Papa și de la venețieni, dar nici un ajutor efectiv.

După prevederile lui Ștefan, turcii se întorc în anul următor, 1476, împreună cu 40.000 de tătari și 16.000 armata lui Laiotă Basarab, iar Ștefan este singur. La Valea Albă, într-o regiune naturală complectată cu fortificații făcute de Ștefan, întărite cu „tunuri mari și mici“ înconjurată cu șanțuri adinci și cu mărăcini, are loc lupta. Moldovenii au fost „stropșiți“ de mulțimea dușmanilor care silesc pe Ștefan să se retragă. Dar „unde biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-se căzut jos se ridica deasupra biruitorilor“ zice cronicarul. Turcii nu reușesc să ocupe cetățile Neamțul și Suceava și nici să schimbe pe Ștefan de la domnie, iar foamea și bolile îl silesc pe Mohamed al II-lea să se retragă. Tătarii fiind biruiți de țărani lăsați liberi de Ștefan să-și apere gospodăriile, oastea se reface și armata turcilor este hărțuită până la Dunăre luindu-i-se o mare parte din prada făcută. Astfel victoria turcilor de la Valea Albă, până la urmă se va transforma într-o victorie a lui Ștefan.

Fără ajutor din afară, pierzind în 1484 Chilia și Cetatea Albă — cheile și porțile Moldovei — Ștefan este nevoit să încheie pacea cu turcii. Polonii erau în relații bune cu turcii chiar în timpul bătăliei de la Valea Albă, venețienii încheiaseră pace în 1479, iar Ungaria îi urmează în 1483. Cu garnizoane turcești chiar în Moldova, cu o armată mică și cu puține rezerve, Moldova nu putea rezista în fața puhoiului turcesc. De aceea Ștefan este silit să se supună și să plătească tributul de 4.000 de ducati. Astfel se rezolvă, nu pe deplin, independența Moldovei și salvează ființa statului moldovean.

Ștefan cel Mare nu a fost numai luptător și apărător al creștinătății ci și un mare constructor și susținător al culturii. Instituții prin care se realizează pe deplin aceste două calități, este Biserica pe care el o ocrotește și care îl ajută la realizarea lor.

Alexandru cel Bun are marele merit de a fi organizatorul Bisericii din Moldova. În capitala țării, Suceava, se stabilește reședința mitropolitului Iosif, în biserica Mirăuților. Șirul mitropoliților urmează neîntrerupt până la Ștefan cel Mare, cînd aflăm ca mitropolit pe Teoctist cel care „pomăzuiește“ pe Ștefan ca

domn al Moldovei. Acest mitropolit va juca un mare rol în partea întâia din domnia lui Ștefan, ceea ce a făcut pe unii să susțină că ar fi fost înrudit cu familia domnitoare. De altfel la moartea lui, a fost așezat în tinda minăstirii Putna, locul de veșnică odihnă și a lui Ștefan cel Mare. Urmașul lui Teoctist a fost Gheorghe din minăstirea Neamțului, între anii 1477—1511. Este ținut în care cinste de Ștefan, întocmai cum a fost și Teoctist. Numele îl aflăm în tratatul de pace încheiat de Ștefan cu polonii, în 1499. El va fi acela care în fruntea clerului și a poporului moldovean, va conduce convoiul cu osemintele lui Ștefan cel Mare, de la Suceava la Putna în anul 1504.

La Roman — „Tirgul de Jos” — exista o episcopie tot din timpul lui Alexandru cel Bun. Orașul acesta transformat de Ștefan într-o cetate puternică de piatră, după lupta cu Matia Corvinul, va deveni a doua capitală a Moldovei. În timpul lui Ștefan păstorește aici episcopul Tarazie amintit într-un document din 1463. La sfîntirea minăstirii Putna este alături de mitropolitul Teoctist la serviciul religios. Urmașul său Vasile, cărturar de seamă, semnează actul de încheiere a păcii cu polonii.

Pe timpul lui Ștefan apare a treia episcopie, cea de la Rădăuți, unde exista o biserică zidită de Bogdan Voevod. Egumenul acestei minăstiri, gropniță domnească, are jurisdicție peste 50 de sate. În timpul lui Ștefan era aici episcop Ioanichie, pomenit în 1472. Prin ridicarea acestei noi episcopii, Ștefan urmărea și un scop politic cu privire la granița de nord a Moldovei, unde exista problema Pocuției. După normalizarea relațiilor cu Matia Corvinul, în fața pericolului turcesc, Ștefan primește de la Matia Corvinul, două cetăți: Ciceul și Cetatea de Baltă, care vor fi stăpinite cu întreruperi de domnii Moldovei pînă în 1559. Într-unul din satele Ciceului, la Vad, zidește Ștefan o biserică, unde așează și un vlădică al cărui nume nu-l cunoaștem și care va păstori pe românii din satele din jurul respectivelor cetăți.

Ca un pas însemnat în organizarea Bisericii, trebuie considerat și faptul că egumenii celor mai de seamă minăstiri, pentru prima dată în Moldova, poartă titlul de arhimandrit, care va fi acordat egumenilor de la Putna, Bistrița și Neamț, cele mai de seamă centre religioase și culturale ale Moldovei.

Mitropolia, cele două episcopii, ca și minăstirile aveau organizare feudală. Erău înzestrate de domn cu moșii, scutire de orice dare, dreptul de a încasa venitul anumitor vămi, un număr de drobi de sare de la ocnele domnești etc. Afară de aceste daruri permanente, domnii și unii boieri, trimiteau anual pietre de ceară, cantități însemnate de untdelemn, stofă de îmbrăcăminte pentru călugări. Biserica avea pe moșiile ei țărani șerbi, care munceau pămîntul în aceleași condiții ca și pe moșiile dom-

mului sau ai altor boieri. Sălașele de țigani îndeplineau alte munci, chiar în interiorul minăstirilor.

Ucenicii călugărului Nicodim de la Tismana care au întemeiat primele minăstiri în Moldova, au adus cu ei organizarea minăstirească a lui Nicodim, după cea existentă la Athos. Călugării cărturari, caligrafi, miniaturiști și zugravi, găsesc și în Moldova teren pentru a-și exercita arta lor. Minăstirea Putna, ctitoria cea mai de seamă a lui Ștefan cel Mare, va deveni centrul principal cultural și artistic al Moldovei. Aici este mutat ca egumen Ioasaf de la Neamțu și împreună cu el au venit și alți călugări, care înființează aici o școală minăstirească cu renume. Mulți dintre învățăceii acestei școli ajung conducători ai mitropoliei, episcopilor și minăstirilor. Dezvoltarea meșteșugurilor în sec. XV-lea, ca urmare al procesului de diferențiere a meșteșugurilor de agricultură și dezvoltarea orașelor ca centre meșteșugărești, influențează și minăstirile, care vor fi din ce în ce mai frumoase, ca arhitectură, și înfrumusețate cu obiecte de cult artistic lucrate. Unele din aceste obiecte sunt confecționate de artiști laici, dar foarte multe de călugări. În fiecare minăstire erau ateliere de sculptură, pictură și arte minore. Aici trăiau călugării caligrafi și miniaturiști, care plecați asupra textelor sfinte, zi și noapte, căutau ca opera lor să fie cât mai perfectă. De la meșterii caligrafi a rămas Evangheliarul de la Neamț, cunoscut și de Mitropolitul Petru Movilă al Kievului și care se află azi în Biblioteca orașului München. Evangheliarul de la Voroneț, în care aflăm și chipul lui Ștefan cel Mare „în genunchi întinzând cartea către Maica Domnului. Ștefan arată ca om tânăr, cu fața rotundă, plete blonde, lungi, mustața groasă și ochi blinzi albaștri, sub masiva coroană de aur“. Un alt Evangheliar, dăruit chiar de Ștefan minăstirii Putna, este cel scris prin mina „păcătosului tahigraf, Paladie“ în anul 1481.

Tot în timpul domniei lui Ștefan cel Mare începe o epocă de înflorire a arhitecturii. Acuma ia naștere „stilul moldovenesc curat“ prin prelucrarea și dezvoltarea planurilor, formelor și sistemelor de construcție împămîntenite la noi prin clădirile anterioare, creînd în domeniul arhitecturii religioase tipuri noi, pline de originalitate. Astfel ia naștere bolta moldovenească, cu sistemul de sprijinire a turelor. Folosirea cu pricepere și gust a materialului de construcție, piatra cioplită, cărămida și ceramica, dă acestor clădiri un caracter propriu moldovenesc.

În timpul lungii sale domnii, Ștefan a clădit minăstiri din temelie, pe altele le-a refăcut, iar altele au fost înzestrate de el. Ele marchează momente importante în domnia lui, victorii, cinstirea strămoșilor sau grija pentru înfrumusețarea țării cu monumente de artă. Dintre cele clădite, cea mai de seamă este minăstirea Putna, în jurul căreia poporul a și creat o legendă, consemnată de Ion Neculce în „O seamă de cuvinte“. Sfințită în

anul 1469 la 3 septembrie, după citeva evenimente de seamă ca : luarea Chilieii, biruința asupra lui Matia Corvinul la Baia și asupra tătarilor la Lipnic. Ștefan o înzestrează cu douăzeci de sate, puse sub jurisdicția egumenului, cu sălașe de țigani robi și vama de la Siret și Suceava. Ea pirmște totodată și dreptul de azil petnru cei ce se refugiau între zidurile ei.

Între miănstirile refăcute de Ștefan se numără biserica de la minăstirea Neamțu și minăstirea Humorului. Voroneșul, care exista și înainte ca biserică de lemn, este refăcută în anul 1488. Aici a fost egumen David care luind schima cea mare, va deveni Daniil Sihastrul, sfătuitorul după legendă a lui Ștefan cel Mare, după Valea Albă. Simple danii făcute cu ocazia trecerii prin satele moldovenești, danii care constau în obiecte de cult, sau sume de bani, sînt multe în Moldova. Așa se explică de ce în toate bisericile de sat, oraș sau minăstiri, numele lui Ștefan este pomenit pînă astăzi la sf. Liturghie, la ieșirea cu sfintele daruri. „Pe adormiții robii lui Dumnezeu voevozii Moldovei Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, să-i pomenească Domnul Dumnezeu într-o împărăția Sa“. Este recunoștința de peste veacuri a poporului, pentru domnitorul Ștefan cel Mare și Sfînt.

O ultimă încercare veni asupra Moldovei din partea Poloniei. La Colomeea în 1485 Ștefan este umilit de regele Cazimir, iar urmașul său Ioan Albert, încearcă să-l scoată pe Ștefan din scaun, pentru a-l înlocui cu fratele său Sigismund. Încercarea polonilor, ca prin viclenie să-l înlăture pe Ștefan, se termină prin lupta de la Codrul Cosminului în 1497, unde „au fost luate toate schiptrele crăiești și mulți boieri și voievozi mari ai leșilor au căzut acolo“. După expedițiile de pradă și reluarea Pocuției, pacea se încheie cu Polonia, în condiții de egalitate deplină.

Încărcat de ani și de glorie, bolnav de podagră, cu rana veche primită la Chilia, nevindecată „slab de ani ca un om ce era într-atîtea războaie și osteneală și neodihnă, în 47 de ani, în toate părțile se bătea cu toți și după multe războaie cu noroc ce au făcut, cu mare laudă au murit marți iulie 2 zile 1504“.

„Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plingere... atîta jale era de plîngea toți ca după un părinte al său, că cunoștea toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apăratură. Că după moartea lui pînă astăzi îi zic Sfîntul Ștefan Vodă“.

Așa este descrisă moartea lui Ștefan de Grigorie Ureche, și pierderea simțită de moldoveni la moartea lui. În Ardeal cronicarul Bonfini îl numește „bărbat cu suflet mare“, iar cronicarul polon Dlugosz „bărbat minunat cu nimic mai prejos decît comandantii eorici de care ne mirăm atît de mult“. Iar alt cronicar, Martin Kromer, „bărbat în veci vrednic să fie pomenit“.

Poporul a creat un număr mare de legende în jurul numelui lui Ștefan, iar scriitorii clasici ca și cei contemporani și-au închinat opere întregi. Astăzi, la 500 de ani de la urcarea lui pe tronul Moldovei, cele mai înalte foruri culturale ale Patriei noastre, împreună cu întreg poporul muncitor, cinstesc amintirea marelui Voevod, căci învățătura strămoșească nu a fost uitată: „cultul strămoșilor este cheazășia viitorului“.

Prof. Teodor Nădăban

BIBLIOGRAFIE

- Prof. Univ. I. Ionașcu, *Ștefan cel Mare*, colecția S. R. S. C. 1955.
- Grigorie Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panătescu, E. S. P. L. A.
- Barbu T. Cimpina, *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ștefan cel Mare*.
- Focșăneanu și Gh. Diaconu, *Bazele puterii militare a lui Ștefan cel Mare*, ambele în Studii cu privire la Ștefan cel Mare, editura Academiei R. P. R., 1956.
- Dr. S. Reli, *Curs de Istoria Bisericii Române*, vol. I, curs litografiat.
- Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.*, vol. I. *Arta românească în epoca feudală*, editura Academiei R. P. R. sub îngrijirea Acad. Prof. Gh. Oprescu.

Răscoala țăranilor din 1907

S-au implinit în primăvara aceasta 50 de ani de la marea răscoală a țăranimii române din 1907. Dacă generațiile mai tinere nu cunosc cauzele, desfășurarea și viața grea a țăranimii muncitoare în perioada acestei răscoale, mai sînt astăzi țărani ajunși la bătrînețe care au trăit zilele grele ale anului 1907 și care au văzut suferințele părinților lor, iar unii și-au văzut părinții împușcați s-au trimiși în temniță pentru mulți ani.

Despre răscoala din 1907 nu s-a scris decît foarte puțin înainte de 1944. Manualele școlare aminteau vag, iar unele de loc, despre problema țărănească și mișcările țărănești.

În tratatele de sinteză ale lui Nicolae Iorga, se amintește de această răscoală, iar drept cauză arendașii, ca: trustul lui Mochi Fischer și alții. C. C. Giurescu o atribuie, mai just, lipsei de pămînt și marii disproporții între marea proprietate și țăranimea fără pămînt.

După 23 August 1944, cind problemele economice și rolul poporului ca făuritor al istoriei trec pe primul plan, s-au început studii mai amănunțite asupra evenimentelor din 1907. Se publică sub conducerea Academicianului Mihail Roller un volum de documente, iar cu ocazia aniversării a 50 de ani de la răscoală, în editura Institutului de Istorie de pe lângă C. C. al P. M. R., au apărut broșuri în legătură cu această răscoală.

Nu avem încă o monografie încheiată a evenimentelor din 1907, pentru a avea o icoană clară a acestei uriașe mișcări țărănești. Comunicările făcute la Academia R. P. R., cu ocazia comemorării, vor umple un mare gol în istoria patriei noastre.

La începutul secolului XX capitalismul pătrunde în România prin dezvoltarea industriei, mai ales a petrolului, care atrage capitalul străin. În agricultură însă, se mențin relațiile feudale cu dijma și cu concentrarea pământului în mâinile citorva familii de moșieri. Astfel după statisticile vremii proprietatea asupra pământului era împărțită astfel: 2071 mari proprietari stăpîneau 3.774.466 Ha, dintre ei 66 cu peste 5000 Ha, aveau 611.566 Ha.

Țăranii în număr de 1.015.302 stăpîneau numai 3.319.695 Ha, ceea ce făcea în medie 3 Ha de cap.

Cifrele arată izbitoarea disproporție; peste un milion de țărani stăpîneau mai puțin decît cîteva mii de proprietari. De înălțurarea acestei anomalii nu s-a ocupat nimeni.

O parte din membrii partidului liberal, mai mult ca adversari politici ai partidului conservator, vorbeau de „Chestia unei noi și generale improprietăriri”. Spiru Haret amintea, ca pe vremea lui Solon în Atena, de ridicarea pietrelor, Vasile Kogălniceanu fiul marelui istoric și sfetnic a lui Alexandru Ioan Cuza, care credea că îndeplinește însuși testamentul marelui său părinte, vorbea de o problemă agrară.

Ziarele și revistele muncitorești însă, au arătat cu mult înainte această nedreptate socială și cereau remedierea ei, pe cînd moșierii se bazau încă pe „Sacra și inviolabila proprietate”.

O altă racilă a timpului o formau arendașii. Marii moșieri trăind mai mult la orașe, iar unii chiar în străinătate, arendașii deveneau adevărații stăpîni ai moșiilor și cei mai mari exploatați ai țăranilor. Dijma medievală „aleasă după placul lor și al vechililor și aminată pînă după căderea zăpezii”, ziua de muncă la preț redus și măsurătorile nedrepte formează o altă cauză a răscoalei. Fără pămînt și cu multe guri de hrănit, țăranul trebuie să accepte cele mai umilitoare condiții de muncă pentru a putea exista.

Este cunoscut sistemul de exploatare „la tarla” folosit în fostele județe Vlașca, Teleorman și Ilfov, care întreceau orice închipuire în ce privește exploatarea.

Pentru a putea impune mai bine condițiile lor, în Moldova: iau ființă trusturile de arendași, dintre care cel condus de Mochi Fișer exploata, în 1904, moșii și păduri în suprafață de 236.863 Ha, sau 2368 km., aproape suprafața unui județ. Și mai erau și alții.

Toți voiau să se îmbogățească cit mai repede și prin dorința lor, duceau la sapă de lemn pe țărani și sărăceau chiar pământul pe care îl exploatau sălbatec.

Invoielile se făceau în fiecare an primăvara cînd, din lipsă de hrană, țăranul era nevoit să accepte orice condiții. Datoriile care nu se mai terminau niciodată, ba chiar creșteau an de an prin dobinzile neomenoase care se luau, formau alte cauze de nemulțumiri.

Față de această situație nenorocită, administrația de stat nu a luat nici o măsură de îndreptare. Și era normal să fie așa deoarece partidul conservator care era la conducere — în urma rotației — în 1907, era format din moșieri, iar conducerea partidului liberal era în strînsă legătură cu ei.

De la notar, primar și jandarm și pînă la prefectul de județ, toți funcționarii statului erau în slujba moșierilor sau a arendașilor de pe urma cărora se alegeau cu anumite privilegii, bani și un anumit tain anual, sau chiar pământ.

Călătorii care au trecut prin țara noastră și unii scriitori contemporani, descriu mizeria vieții țărănești, dar în același timp arată „rafinamentul boierilor orientali în contact cu occidentul“. Țăranii erau descriși ca proști, incapabili și slabi, îmbrăcați în zdrențe și trăind în bordeie. Puțini scriitori se încumetau să arate pe față mizeria țăranilor.

Autoritățile în mare parte cunoșteau aceste lucruri, dar credeau că țăranul român blind, sobru și incapabil, se va mulțumi și pe mai departe să trăiască cu legume, mămăligă și fără să dorească carnea, decît la zile mari, după cum spunea un străin, în trecere prin țara noastră.

Vara anului 1906 a fost secetoasă, cu recoltă destul de slabă față de ceilalți ani. Pe fețele țăranilor aduși la expoziția jubiliară, bine îmbrăcați pe seama statului, se putea citi îngrijorarea și nemulțumirea. Iarna ce a urmat a fost geroasă și prelungită pînă la începutul lui aprilie.

Au fost picăturile care au umplut paharul suferințelor; dar nici moșierii și nici arendașii nu au văzut nimic. Primele mișcări le-au considerat ca venite din bun senin, uitînd că în țara vecină, în Rusia, cu 2 ani înainte avusese loc o astfel de mișcare despre care țăranii din satele noastre aveau cunoștință.

Răscoala izbucnește mai întîi în nordul Moldovei, în satele Flăminzi, Rădeni și Storești din județul Botoșani. Pe moșia din Flăminzi, stăpînită de urmașii fostului domnitor al Moldovei Mihailache Sturza, țăranii au cerut moșierului și arendașului invo-

ieli mai ieftine, pentru locul de arătură și imaș, socoteli mai drepte și încetarea abuzurilor și jafurilor de tot felul. Deși armata a fost chemată imediat, focul nu a putut fi stins. Țăranii înarmați cu coase, cu furci, topoare și alte unelte de muncă, au început a lua la goană pe arendași și pe vătăfi, a distruge cancelariile moșierilor și a rupe și arde registrele cu invoieile agricole și cu datoriile care nu se terminau în timpul unei vieți întregi. Oricâtă armată s-a adus, mobilizare, aproape ca în timp de război, răscoala continua să se întindă.

La 21 februarie 1907, aproape 100 de țărani se adună în fața prefecturii județului Botoșani și cer pământ. În județul Iași, răsculații gonesc pe moșierii din Bădeni și cer să li se dea locuri de arătură. La 1 martie, la Podul Iloaiei au loc cele dintîi ciocniri între țărani și armată. Celor 300 de țărani li-se alătură o parte din locuitorii tirgului și chiar o parte din ostași, rezerviștii chemați la concentrare. Cad primii răniți din amindouă părțile. La Delcești, țăranii încep să măsoare moșia și să o împartă între ei. La Lespezi, unde se ordonă țăranilor să se retragă, iar la refuzul acestora se ordonă armatei să deschidă focul ostașii refuză să execute comanda. Faptul acesta determină stăpinirea să schimbe regimentele din Moldova cu regimente din Muntenia. La Pașcani, important centru muncitoresc cu mari ateliere C. F. R., muncitorii se arată pe față, alături de țăranii răsculați. Cu ciocane și cu dălți, ajută pe țărani, să deschidă vagoanele plombate în care erau închiși un mare număr de țărani arestați, să le zdrobească cătușele și să-i lase liberi. Pretextul bolilor contagioase, folosit mai tirziu în alegeri, este pus în aplicare pentru a opri plecarea țăranilor din sate. La 5 martie 1907, are loc un atac concomitent asupra orașului Botoșani și împotriva Iașilor, unde 40 mii de țărani încearcă în citeva rînduri să intre în oraș. Pînă seara tirziu, în mahalaua păcurarilor, se dau lupte între armată și răsculați, țăranii fiind nevoiți să se retragă luind ca ei și răniții, pentru a nu fi uciși și batjocoriți de autoirtăți.

Pînă la 8 martie răscoala se întinsese în toată Moldova, devenind tot mai violentă înspre miazăzi. La Panciu 2500 de răsculați intră în oraș în strigătul „vrem pământ”. La Galați, moșierii și interesele lor, sînt apărate de ofiterul de cavalerie Ioan Antonescu, viitorul dictator din anul 1940, care va tirî țara în război.

În urma acestor fapte din Moldova, focul răscoalei se întinde și în sudul țării, în Muntenia și Oltenia. Aici detașamentele de țărani atingeau pînă la 3—4000 de oameni. Dacă la primele știri apărute în ziare, orășenii burghezi nu au prea dat importanță evenimentelor, cînd răsculații au început a se apropia de barierele orașelor, panica a început să se răspîndească în nîrduurile acestora. Mulți au trecut granița în Transilvania, la Bra-

șov sau Sibiu, și au început a unelti și a cere intervenția armatei streine, în special austro-ungare. Nema putînd face față situației, guvernul conservator al marilor moșieri, este silit să demisioneze. Partidul liberal, partidul burgheziei începe să atace guvernul conservator, la începutul răscoalei, acuzîndu-l de incapacitate și de neînțelegere, față de durerea țăranilor. Dar cînd lucrurile iau o întorsătură contrară intereselor, atît a moșierilor cit și a burghezilor, ei își dau mina pentru a zdrobi răscoala țărănească. Guvernul liberal care preia conducerea are în fruntea lui reprezentanți, atît ai burgheziei, cit și ai moșierimii: pe Dimitrie Sturza ca prim ministru, Ion I. C. Brătianu la interne, iar pe generalul Averescu ministru de război. Avînd acelaș interes, periclitați de răscoala țărănească, între moșieri și burghezi, se stabilește o unitate de luptă împotriva răsculaților și revendicărilor țărănești. Sint uitate vechile neînțelegeri, conservatorii și liberalii își dau mina, se îmbrățișează în fața primejdiei care îi amenință deopotrivă, revolta poporului, hotărîrea țăranimii de a scutura jugul de secole al moșierimii.

Se votează legea pentru mobilizarea rezerviștilor și declararea stării de asediu. Se redactează o proclamație în numele regelui și un manifest al guvernului, cari sint trimise în toate satele și în care țăranii sint îndemnați să depună armele, pentru că, — și aici urmează făgăduielile care nu au fost ținute niciodată, — li se vor satisface toate dorințele, fără a preciza care anume din aceste dorințe.

Răscoala țăranilor pune capăt certurilor dintre exploatatori; „în împrejurările de față toți rominii trebuie să ne dăm miinile pentru salvarea țării și să uităm deosebiri ce ne despart“, declară conservatorul Tache Ionescu. „Ne-am înțeles să facem această înțelegere (între conservatori și liberali) menită a apăra interesele superioare ale țării, periclitate prin propaganda socialistă, care a zdruncinat temeliile ordinii sociale“. Cu toată teama de răsculați, moșierii nu uită de interesele lor, „Sper că domnul președinte nu va adopta nici o măsură care va duce la desființarea marii proprietăți“, se adresează ei președintelui de guvern. Marele scriitor I. L. Caragiale îi numește pe acești exploatatori „bande mai nesocotite decît semînțele barbare, fără respect de lege și fără frică de Dumnezeu, care calcă astăzi legile făcute ieri, prefăce miine legile făcute azi, ca poimîne să le calce și pe acelea“.

Astfel coalițați dușmanii țăranimii încep represiunea răscoalei. Ofițerii în cea mai mare parte moșieri sau fii de moșieri, căpătără drept de viață și de moarte asupra sute și mii de oameni; armata a primit ordin să tragă fără somație, asupra oricărui grup de țărani. „Nu trebuie arestați ci împușcați, nu comunați numărul prizonierilor făcuți, ci numai pe cel al morților“, ordonă generalul Gigirtu. Conform acestor ordine, încep a sosi telegramele laconice: „la Sălcia împușcați 5 capi de răscoale,

„distrus casele la trei răsculați, în Gîrla Mare impușcați trei, distrus 12 case, regimentul 18 bombardat, satul Cvardești, cuib de răsculați, trei morți, 4 răniți, satul arde”. Și, în felul acesta, represiunea singeroasă a fost dezlănțuită în întreaga țară. Legați cot la cot, țărani sunt purtați de-a lungul șoselelor și impușcați la margine de șanț. Trei sate din Vlașca sunt rase de pe pământ cu tunurile. În același județ, comuna Petra e distrusă, incit nici o casă nu mai rămîne în picioare.

Unii soldați se codesc să tragă în frații lor țărani; pe aceeaștia, Curțile Marțiale îi aruncă fără milă în ocnă.

De represiuni nu au scăpat nici muncitorii, care de la început au fost cu trup și suflet alături de răsculați. Prin manifestații de stradă și prin ziarele muncitorești, cererile drepte ale țăranilor sunt susținute și se scot în evidență purtarea nedreaptă și exploatarea la care sînt supuși țăranii. Printr-un manifest adresat soldaților rezerviști, muncitorii arată că acum cînd vîntul răscoalei amenință temelia proprietății boierești, stăpînitorii se sprijină pe armată, ei pun în mîna muncitorului soldat arma cu care să reprime pe muncitorul în luptă; soldații știu că cererile țăranilor sînt drepte, de aceea datoria lor este să nu tragă niciodată în cei ce suferă, în tovarășii de muncă, în frați, surori, rude sau părinți. Niciodată, zice manifestul, gloanțele voastre în pieptul țăranilor asupriți, — „trageți în vînt”. În adunările de protest, muncitorii cer desființarea clasei arendașilor, a legii tocmelilor agricole și interzicerea invoirilor de muncă și plata în natură. Ei nu cer confiscarea tuturor moșiilor, stăpînite de proprietari fără acte de proprietate. Iată dar că focul acestei lupte începe să cristalizeze alianța între clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, fără de care nu poate fi înlăturată exploatarea omului de către om.

Numărul victimelor crește de la o zi la alta, pînă cînd la sfîrșitul reprimării, 11 mii de țărani și-au pierdut viața, în urma răzbunării puse la cale de moșieri și uneltele lor. Cu ocazia execuțiilor în județul Mehedinți, ofițerii au făcut o criminală experiență. Folosind țărani vii, ofițerii au verificat puterea de pătrundere a gloanțelor „manlicher” cu care era dotată armata noastră. Cu acel prilej s-a văzut că glonțul poate trece prin 12 oameni și nu prin 6 cum se spunea înainte. Țăranul Ion Ghițu din Blăgești, raionul Buhuși, își aduce aminte, „cînd a fugit lumea, cum se rărise o leacă omătul din cauza căldurii, că era 7 martie, în loc să curgă pe șanțuri apă, curgea singe. Erau oameni căzuți peste tot”. A rămas celebră ancheta din satul Rădeni-Iași, făcută de către un maior, plugarului Ștefan Furtună, veteran din războiul independenței, cu 5 decorații pe piept. „Noi țăranii îndurăm jaful moșierilor ciocoi, ne rămîn copiii goi și flămînzi în puterea iernii. Muncim vara întreagă pe lanțurile boierești ca niște robi și pe an ce trece ne găsim tot mai înglobați în datorii. Ne-am tot plîns, jalbă peste jalbă am trimis, dar

auzitu-ne-a cineva? Or fi ele legi și pravile, dar pentru noi țărani cind avem dreptate nu stă scris în pravilă și cind stă scris în pravilă, nu avem dreptate. Am îndurat toate, căci noi țărani răbdăm răbdare cinească". Dacă numărul țăranilor asasi-nați acum 50 de ani, în primăvara singeroasă a anului 1907, se ridică la 11 mii, alte sute și sute de ani grei de ocnă au căzut ca o năpastă pe capul celor care scăpaseră de gloanțele călăilor. Chiar și în satele în care nu au existat răscoale, s-au pronunțat sentințe de muncă silnică pe viață. Pînă aproape de timpurile noastre 1940, la tribunalele din unele orașe ale țării s-au găsit dosare cu acțiuni judiciare neîncheiate împotriva celor ce s-au răsculat în 1907. Soldații care au refuzat să tragă în răsculați, au avut aceeași soartă. Gazeta „România Muncitoare” arată că numai Consiliul de Război al Corpului II de armată, a condamnat 57 de soldați la muncă silnică pe viață. La orașe, represiunea s-a îndreptat împotriva clasei muncitoare, împotriva sindicatelor, care susținură lupta țăranilor pentru pămînt. Arrestările și bătăile suferite de către muncitori pentru aceeași cauză ca a țăranilor, a înfrățit aceste două clase mai mult. Localurile sindicatelor au fost devastate, intrările interzise și în toată țara se introduce starea de război. Marii noștri scriitori progresiști și artiști plastici, au lăsat pagini nepieritoare arătînd fără frică cauzele răscoalei și desfășurarea ei.

Poetul Gh. Coșbuc, în poezia „Noi vrem pămînt”, în versuri măestre descrie toată suferința țăranului român. „Flămînd și gol fără-de-adăpost, scuipat și bătut ca un cîine de ciocoiul pribeag, adus de vînt în țara noastră. Coaja de mălai răpîtă din mina țăranului, injurăturile a tot ce le era mai drag și sfînt țăranilor, cimitirul transformat în lan, iar țăranii în boi de jug, căci țăranii nu au nici pămînt pentru mormînt. Ați pus cu toții jurămînt că n-avem drepturi și cuvînt, bătăi și chinuri, obezi și lanțuri și plumb”, — acestea erau date țăranilor, cînd își exprimau dorința să aibe pămînt. Și doar pămîntul pe care-l muncesc cu sudoarea frunții este pămîntul strămoșilor lor, pămînt scump și sfînt, care le-a fost de-a lungul veacurilor leagăn și mormînt, pe care l-au apărat cînd a fost nevoie, cu piepturile lor, și l-au udat cu lacrimile suferințelor. N-au avut țăranii din 1907 puterea să înlăture pe schingiuitori, dar a venit o vreme cînd răbdarea a ajuns la margini și cînd moșierii au trebuit să plece.

Pictorii, între cari cel mai de seamă Octav Băncilă, ne-au lăsat scene nepieritoare asupra faptelor întimplute în anul 1907. Chipuri de țărani slăbiți de suferință, sau cu dirzenie înscrisă pe față, cu pumnii strînși și gata de orice sacrificiu, așa ni-i prezintă Octav Băncilă pe țăranii răsculați.

Răscoala țăranilor din 1907 nu a reușit. Ea a fost înfrîntă cu ajutorul armatei și altor forțe de constrîngere. Cu toată dorința de luptă și cu toată dirzenia țăranilor și încrederea în

dreptatea cauzei lor, ei au fost înfrinți pentru că le lipsea un conducător care să știe urmări pas cu pas împlinirea celor dorite. Clasa muncitoare, conducătorul firesc al unor astfel de evenimente, nu era în situația de a lua conducerea. Cu toate acestea, răscoala a arătat că metodele folosite până aci nu mai sînt valabile și a mai arătat uriașa putere de luptă a țărănimii. Această putere de luptă a distrus în parte puterea moșierimii, determinînd legiferarea care a urmat și care duce la dezvoltare mai mare a capitalismului în țara noastră. În mod treptat sînt anulate odioasele legi ale învoielilor agricole. Se înlătură drepturile arendașilor de a se constitui în trusturi, se stabilește un preț mai omenos al zilei de lucru, pentru țărani. Contractele de muncă dintre moșieri și țărani trebuie făcute în fața instanțelor judecătorești, care deși susțineau regimul de exploatare moșieresc, totuși nu puteau abuza de lege, chiar cum doreau ei. Se înființează casa rurală care împrumută bani țăranilor pe termen lung și care nu face altceva decît ridică o nouă clasă de exploatatori, chiaburimea satelor susținută de partidele politice din acele vremuri. Dorința țăranilor de a avea pămînt, pămîntul lor, nu a fost satisfăcută. Moșierii erau încă puternici și nu doreau să se despartă de moșiile care le asigurau o viață fără griji. A trebuit să treacă peste capul aceleiași țărănime oropsite, marele război mondial din 1914—1918, în care aceiași țărănime și-a jertfit singele și puținul avut pentru apărarea țării și abia atunci s-a făcut o reformă agrară, așa cum o cunosc cei mai mulți țărani vîrstnici de astăzi. Sub puternica influență a Marii Revoluții din Octombire, și sub influența marilor cuceriri ale poporului din răsărit, moșierii s-au văzut siliți să renunțe la o parte din moșiile lor fără a rezolva problema pe deplin „pămîntul acelor ce-l muncesc”.

Comemorăm astăzi jertfa celor 11.000 de țărani martiri ai dorinței de a avea pămîntul lor, de a scăpa de urgia celor ce îi nesocoteau pe ei și dreptul lor la o viață mai bună. Ei se înșiruie alături de alți martiri ai neamului, căzuți la Bobilna, sub conducerea lui Gheorghe Doja, sau alături de Horia, Cloșca și Crișan.

Lupta lor a arătat că, mai de vreme sau mai tirziu, dreptatea trebuie să învingă. Astăzi moșierimea a dispărut împreună cu arendașii și toată pleiada de exploatatori, iar țărănimea pășește pe un drum nou în care ea însăși își spune cuvîntul și alături de muncitori își va croi o viață mai bună.

Profesor Teodor Nădăban

1 Mai, sărbătoarea muncii și a primăverii

Prin așezarea ei calendaristică, ziua de 1 Mai, este sărbătoare primăverii, este sărbătoarea solidarității tuturor oamenilor care muncesc, de pe întreg globul pământesc. Este primăvara omenirii, care luptă pentru libertate, pentru victoria socialismului, pentru o viață mai bună, pentru pace.

În această zi se înfrățesc oamenii muncii de pretutindeni, sub acelaș steag, cu acelaș gând, verificându-și forțele și marile lor realizări. An de an, ziua de 1 Mai, este sărbătorită de tot mai mulți oameni, care sfărîmînd lanțurile robiei, pășesc strîns uniți în marelă front al socialismului, în fruntea căruia se găsește Uniunea Sovietică.

Clasa muncitoare, țărănimea muncitoare, intelectualitatea progresistă și alături de ei toți cărturarii, sărbătoresc ziua de 1 Mai, uniți în luptă pentru binele patriei, pentru binele poporului, pentru o viață mai bună, mai fericită, pentru apărarea păcii. Toți cetățenii țării noastre, sărbătoresc această zi prin victoriile și succesele realizate în munca lor zilnică, în domeniul lor de activitate. Toate aceste realizări, care schimbă fața țării noastre, constituie o ilustrare a forței regimului democrat-popular.

Ziua de 1 Mai a fost și este expresia nădejdlor împlinite sau a celor ce se vor împlini. Peste întreg pămîntul, se string frățește minile omenirii muncitoare, care în această zi simte cu tărie legămîntul sacru al libertății. În acest legămînt e o putere de neînfrînt a tuturor acelora care luptă pentru o lume nouă, pentru libertatea popoarelor subjugate.

Alianța dintre forțele socialiste și popoarele care luptă pentru dobîndirea pentru pace continuă să se dezvolte și să cuprindă tot mai multe păături sociale, ideea coexistenței pașnice cîștigă teren în toate țările lumii. Viața internațională oferă tabloul impresionant al unor uriașe forțe umane, spirituale și morale, angajate în această luptă. Toți cei ce luptă pentru descătușarea omenirii de sub jugul asupritorilor, pentru apărarea păcii, văd în ziua de 1 Mai, sărbătoarea solidarității, sărbătoarea celor ce muncesc, sărbătoarea libertății.

Ziua de 1 Mai, este simbo'ul izbînzii luminii asupra întunecului, a dragostei asupra urii, a libertății asupra sclaviei, a fericirii asupra suferinței.

Poporul român își manifestă în această zi hotărîrea fermă de a apăra cauza păcii, își manifestă solidaritatea cu toate popoarele lumii care luptă pentru pace și pentru independența națională. În această zi trece în revistă toate realizările sale, angajîndu-se în noi acțiuni pentru a muncii și lupta pentru o viață mai bună, mai fericită, pentru socialism, pentru pace.

Aceste năzuinți și nădejdi, în multe țări au devenit realități. Idealul păcii și socialismului este tradus în viață pe mari întinderi ale globului, din centrul Europei până în Oceanul Pacific. Între toate aceste țări continuă legăturile economice și tot mai mult se extinde colaborarea în toate domeniile, creșterea marii posibilități pentru o cit mai bună și rațională folosire a capacităților de producție, în interesul omenirii.

Acestea toate sînt motive care determină popoarele acestor țări să-și întărească și mai mult forța de apărare împotriva celor ce vor să dezlănțuie un nou măcel. În acest sens, luptă toți oamenii cinstiți și călăuziți de gânduri bune.

Lupta acestor oameni, în fruntea cărora se găsește clasa cea mai înaintată a societății, clasa muncitoare, constituie un răspuns prompt dat acelor care vreau să pregătească noi vărsări de sînge, foamete și mizerie. Dușmanii păcii și ai solidarității dintre popoarele lagărului socialist, doresc cu orice chip să zdruncine această forță, pentru a putea dezlănțui un nou război. Dar, alianța de neclintit care există între țările socialiste în fruntea cărora se află Marea Uniune Sovietică, nu poate fi învinsă și toate încercările sînt zadarnice.

Este deci datoria fiecărui om cinstit să lupte cu tot elanul pentru apărarea vieții, pentru apărarea păcii, pentru o viață mai bună și fericită, spre binele omenirii întregi.

Rap.

ANIVERSAREA PROCLAMĂRII INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI

Poporul român a sărbătorit în anul acesta, la 9 mai, împlinirea a optzeci de ani de la proclamarea României ca stat independent, și doispezece ani de la victoria totală asupra fascismului, dată cînd s-a terminat și al doilea război mondial. Acest măreț act istoric, care stă la baza independenței și dezvoltării statului național român, face parte din tradițiile glorioase de luptă ale poporului nostru. Pentru libertate, independență națională și progres.

Actul istoric de acum optzeci de ani, săvîrșit prin jertfele dorobanților romîni și cu ajutorul ostașilor ruși a contribuit la înlăturarea stăpînirii otomane de pe pămîntul românesc și la declararea României ca stat independent și stăpîn pe soarta sa. Independența de stat a României a însemnat o măreață victorie asupra imperiului otoman, susținut de către puterile apusene, a însemnat o stărlucită victorie a poporului român împotriva capitaliștilor, fapt care a contribuit la eliberarea patriei noastre de sub jugul turcesc, la independența națională și începutul unei vieți noi.

Războiul din 1877—1878 a fost un măerț și însemnat eveniment istoric din viața zbuciumată și asuprită a poporului român, care ajutat fiind de către ostașii armatei ruse, a alungat pentru totdeauna jugul stăpînirii otomane de pe pămîntul patriei noastre, și astfel s-a împletit prietenia romino-rusă, care durează pînă în zilele noastre.

Lupta hotărîtoare și participarea activă a maselor largi la acțiunea pentru dezrobirea și independența Romîniei, a fost pornită cu tot elanul de către poporul român, care, în nădejdea de a se elibera din punct de vedere național și social, a luptat împotriva stăpînirii otomane, pînă la jertfa supremă. Visul pentru care luptaseră revoluționarii de la 1848, în fruntea cărora se găsea Avram Iancu, s-a săvîrșit. Romînia, dintr-o țară săracă, înapoiată și asuprită, a ajuns un stat național, independent, suveran pe destinele sale.

Așa că la 1877, cînd ostașii armatei ruse ne-au dat sprijin în lupta pentru independența noastră ca stat național, s-a înîmplat și la 23 August 1944, cînd viteaza armată sovietică, victorioasă în lupta împotriva hitlerismului, ne-a ajutat să dobîndim libertatea și să scăpăm de stăpînirea regimului fascist.

În ziua de 9 mai, sărbătorind cele două aniversări, a independenței, de la 1877, și a victoriei asupra hitlerismului, din anul 1945, poporul român trăiește evenimente de cea mai mare însemnătate istorică, care i-au adus libertatea și întărirea ca stat suveran și independent.

La cea de a optzecia aniversare a independenței patriei noastre, poporul nostru muncitor, increzător în viitorul său, pășește cu nădejde pe drumul progresului și al cînostruirii socialismului, luptînd pentru pace și pentru o viață mai bună și mai fericită.

(I. I. O.)

TIBERIU BREDICEANU

— octogenar —

Muzica noastră contemporană numără puțini compozitori care timp de mai bine de jumătate veac, prin talentul și puterea lor de creație să fi servit necontenit cauza artistică națională. În fruntea acestora se numără maestrul Tiberiu Brediceanu, compozitor și folclorist emerit în toată accepțiunea cuvîntului, care împlinește zilele acestea optzeci de ani de viață închinată binele obștesc, frumosului și culturii poporului românesc.

Născut pe plaiurile bănățene, în Lugojul frumoaselor tradiții artistice românești, crescut și educat în același spirit patrio-

tic, n-a uitat niciodată leagănul obirșiei sale, ci, dimpotrivă, oriunde l-au purtat valurile vieții și profesiunii sale, el a împrăștiat balsamul fermecător al cîntecului nostru bănățean, cînd dușos, cînd zvăpăiat, impunîndu-se ca un artist distinct, hărăzit să înveselească și să impresioneze orice inimă de român ce-l asculta.

Variatele sale prelucrări de cincizeci de „Doine, cîntece și balade românești”, reeditate acum trei ani de către Editura de Stat, ca un omagiu adus din partea tuturor iubitorilor de cîntece populare, alături de strălucitoarele și specificele „Jocuri populare românești”, aranjate pentru pian, unele orchestrate simfonice, scenele lirice ca „La șezătoare”, „Sara mare”, scenă lirică plină de farmecul tradițiilor noastre creștinești și obiceiuri de Crăciun, „La seceriș”, care au cîstit odinioară prin reprezentarea lor scenele tuturor teatrelor din Ardeal, Banat și Capitală; „Poemul muzical etnogarfic”, reprezentînd locul și cîntecul tuturor provinciilor noastre, culegerile de aproape trei mii de melodii din Banat, Ardeal și Maramureș, — acțiune începută de Brediceanu acum jumătate de veac și din care o parte (Maramureș) abia acum, în curînd, s-a tipărit — iată în linii mari activitatea unui muzician, care — după cum a accentuat-o și compozitorul sovietic Zaharov, acum cîțiva ani, la ultimul Congres al compozitorilor romîni — poartă pecetea adevărată a cîntecului popular românesc.

Tiberiu Brediceanu în toată evoluția sa muzicală și-a păstrat aceeași linie de sinceritate, căldură și cordialitate, pe care le arată și în raporturile sale sociale cu cei ce-l înconjoară. Deși a scris mult, nu numai note muzicale, ci și literar, a prezentat fapte istorice („Istoria muzicii românești din Transilvania”) și figuri muzicale românești ale clasicilor noștri („Iacob Mureșianul”, „Gavril Muzicescu”, „Ion Vidu”), idei științifice (Motivul muzical în creația populară) din domeniul folclorului, ținînd conferințe publice în străinătate („Istoricul și starea actuală a cercetărilor de muzică populară românească”, la Congresul artelor populare din Praga, 1928), și militînd pentru realizări de instituții artistice românești (înființarea Conservatorului și Operei de stat din Cluj, vechea Societate a compozitorilor romîni) al cărei ctitor pe bună dreptate poate fi socotit, — deși a condus ca director general, un timp, destinele Operei din București, modestia și demnitatea — caracteristică oamenilor mari și rari — nu l-au părăsit niciodată.

Publicul românesc însă totdeauna l-a răsplătit cu aceeași căldură și sinceritate ori de cîte ori i-a ascultat cu mare drag operele sale muzicale.

Conducerea de stat și Uniunea Compozitorilor din R. P. R., pentru întreaga sa activitate de compozitor unanim prețuit și de cercetător neobosit al muzicii populare românești, l-au onorat cu titlul de maestru emerit al artei și de artist al poporului, confirmându-se astfel și de la cele mai înalte foruri ale țării prețuirea de care s-a bucurat și se bucură îndeosebi acum, când a împlinit frumoasa și respectabila vîrstă de optzeci de ani.

Prof. dr. Nicolae Ursu
dirijorul Corului Catedralei

PENTRU APĂRAREA PĂCII

Biserica ortodoxă și strădaniile pentru înfăptuirea destinderii internaționale și pentru asigurarea păcii popoarelor

(O. N. U. structura și menirea ei, Consiliul de Securitate, Mișcarea mondială pentru pace, Tratatul diplomatic dintre Guverne și Schimbările culturale și economice).

Omenirea trăiește astăzi incontestabil, momente de răscruce istorică. O luptă încordată se desfășoară între forțele care apără cauza păcii, securității generale și progresului social și forțele reacțiunii și agresiunii imperialiste. Se ascut contradicțiile interimperialiste legate de creșterea simțitoare a rolului Germaniei occidentale și Japoniei.

Conștiente de consecințele catastrofale ce le-ar avea declanșarea unei noi conflagrații mondiale, popoarele, care apără cauza păcii, acționează intens pentru salvagardarea bunului cel mai prețios al omenirii: pacea. De pe buzele a milioane de oameni răsună astăzi răspicat cuvântul „pace”, care în aceste vremuri cruciale, nu mai este un imn sau poezie, ci o aspirație legitimă și însuflețită a tuturor oamenilor de bine din lumea întreagă. În epoca atomică ce o străbatem, groaznicele mijloace de exterminare în masă fac din război cel mai monstruos atetnat la adresa umanității. De aceea, peste deosebiri politice, filozofice, religioase sau sociale, ce despart popoarele, acestea s-au unit într-o acțiune comună, de proporții mondiale, fără precedent în istorie, sub stindardul maiestros al păcii.

Pacea face parte integrantă din misiunea Bisericii pe pământ.

Tendințe sporadice pentru pace găsim și în lumea antică, precreștină. Poetul comic Aristofan, care trăiește pe timpul războiului peloponeziac dă expresie puternică dorinței fierbinți a spartanilor și atenienilor pentru pace în unele lucrări ale sale, mai ales în piesa intitulată „Pacea”.

Doctrina creștină își fundamentează întreaga concepție pe ideea iubirii și a păcii. Finalitatea doctrinei creștine în ordinea pământească și cea cerească este împărăția lui Dumnezeu, împărăția dreptății, a iubirii și a păcii. Pe linia acestei finalități optimiste, pe linia infinitei desăvârșiri a lumii și a vieții, repre-

zentanții autentici ai creștinismului au militat în permanență pentru cristalizarea împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Pacea și bunăvoința este sublimul mesaj divin, cîntat în acorduri serafice în feeria nopții sfinte, constituind poarta de lumină a mintuirii veșnice.

Pacea și bunăvoința este poruncă sfîntă, dată de Iisus Bisericii sale: „*Pace vă las vouă, pacea mea dau vouă*” (Ioan 14, 27).

Mintuitorul a făcut din pace unul din temeiurile de nezdruccinat ale vieții și ale fericirii, garantînd fericirea pentru toți cei ce lucrează pacea: „*Feriți-vă făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema*”. (Matei V, 9).

Mintuitorul vine ca domn al păcii (Isaia IX, 6) să aducă „*pe pământ pace și între oameni bunăvoință*” (Luca II, 14), să vestească și să întemeieze împărăția păcii (Romani XIV, 17), care înseamnă pace între Dumnezeu și credincios, pace în ființa credinciosului, pace între om și semenii săi.

Sfinții Apostoli, credincioși poruncii primite, îndeamnă mereu pe creștini, să trăiască în pace cu toți oamenii (Romani XII, 8), în pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea (Filipeni IV, 7), în pacea lui Hristos care să stăpînească toate inimile (Col. III, 15). „*Să căutăm cele ce sînt ale păcii și cele ce sînt spre ridicarea cea dintre noi*” (Romani XIV, 19): „*căutați cu toții pacea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*” (Eferi XII, 14). Sfîntul Apostol Pavel conștient că numai pacea poate asigura bogatele roade ale propovăduirii sale, trimite îndemnul său fierbinte, către Bisericile întemeiate: „*Trăiți în pace între voi!*” (II Cor. XIII, 11). Acest îndemn al Apostolului, răsună peste veacuri pînă în zilele noastre, fiind permanent actual, căci de realizarea lui în suflete, depinde salvarea omenirii.

Temeiuri doctrinare pentru pace găsim și în literatura patristică. Sf. Ioan Gură de Aur susține, că toate bunurile nu servesc la nimic fără pace. Pacea e fruntea bunurilor, ea e siguranța oamenilor (omilia la Ps. 127).

Sf. Grigorie de Nissa comentînd fericirea a șaptea, observă, că pentru a gusta din cele ce sînt rîvnite în viață, nimic nu e mai plăcut ca o existență pașnică. Orice plăcere are nevoie de pace spre a fi plăcere. Tot ceea ce se cinstește în viață: sănătate, soție, copii, casă, părinți, prieteni, pămîntul și marea, fiecare cu bogățiile sale: grădini, băi, palestre, gimnazii, spectacole plăcute, audiții muzicale, toate acestea nu valorează nimic fără bunul păcii!! (Cuv. 7 la Fericiri cf. Stud. Teol. 1—2/1952 pp. 62—64). Războiul, spune Sf. Grigorie de Nissa, e tatăl dezastrului și al morții. Războiul e o nenorocire obștească, depășind în dureri nenoorcirile personale. Războiul observă același părinte capadocian, vine cu arme și cai, gemete și strigăte, pă-

mint udat cu singe, morți călcați în picicure, părinți, părăsiți, și toate celelalte. (ibidem)

Iar fericitul *Augustin* spune, că bunul păcii este cuvântul cel mai fermecător ce se poate auzi. (ibidem, pg. 62)

Urmind testamentul sacru al divinului întemeietor, îndemnul Sfinților Apostoli, ca și temeiurilor patristice, Biserica ortodoxă — depozitara autentică a învățaturii creștine, Biserica păcii, prin excelență —, a propovăduit neîncetat pacea. Căci prin propovăduirea păcii se resimte nostalgia după starea inițială a lumii. Prin pace se descifrează ideea despre unitatea neamului omenesc, idee schițată timid și de gândirea anticității clasice, care este însă limpezită și consolidată în creștinism.

Biserica ortodoxă propovăduiește pacea, căci ca o melodie cerească răsună refrenul păcii. Poetii o cîntă în versuri nemuritoare, oratorii o înalță pe aripile cuvântului inaripat, literații și artiștii îi consacră atâtea vauroase opere de artă, muncitorii din uzine, fabrici și ogoare îi închină întreaga lor putere de muncă și de luptă.

Războiul n-a fost niciodată o soluție în creștinismul ortodox: „*Bagă sabia în teacă, Petre, căci cei ce scot sabia, de sabie vor muri*” (Matei 25, 52) — spune Mintuitorul Apostolului său, infierînd prin veacuri pe toți agresorii.

În spiritul învățăturilor creștine ortodoxe, pentru înfăptuirea destinderii internaționale și pentru asigurarea păcii popoarelor acționează intens O. N. U., Consiliul de Securitate și Mișcarea mondială pentru Pace.

În vederea întăririi și consolidării păcii mondiale, O. N. U., prin structura și menirea ei acționează cu hotărîre pentru salvagardarea păcii în lume, pentru întărirea și menținerea unei păci trainice în lumea întreagă. S-a confirmat eclatant invincibilitatea forțelor iubitoare de pace. De la tribuna înaltului areopag internațional au răsunat puternic glasuri autorizate, expresie strălucită a tuturor popoarelor iubitoare de pace, care au infierat agresiunea împotriva Egiptului și au cerut retragerea trupelor invadatoare pentru restabilirea păcii în Orientul apropiat. Tot la Organizația Națiunilor Unite s-a deliberat asupra problemei algeriene și cipriote. O. N. U. va trebui să rezolve în interesul cauzei păcii și sarcinile principale, care stau în fața omenirii: dezarmarea și asigurarea securității colective în Europa și Asia. În ședința din 14 februarie a Adunării generale a O. N. U. s-a discutat raportul Comitetului politic, care cuprinde o rezoluție cu privire la reglementarea, îngrădirea și reducerea echilibrată a tuturor forțelor armate și armamentelor: încheierea unei convenții internaționale cu privire la reducerea armamentelor și interzicerea armelor atomice, cu hidrogen și a celorlalte arme de exterminare în masă. Majoritatea delegațiilor au cerut ca Adunarea generală a O. N. U. să nu-și slăbească eforturile în

lupta pentru dezarmare și pentru interzicerea armei termonucleare.

În interesul cauzei păcii și colaborării internaționale, Comitetul politic special al Adunării Generale a O. N. U. a dezbătut la 25 februarie activitatea diversionistă și subversivă a S. U. A. împotriva altor state, activitate ce agravează situația internațională și implică consecințe periculoase pentru pacea generală și securitatea popoarelor, problemă pusă la ordinea de zi în urma intervenției delegației Uniunii Sovietice.

Întărirea păcii și liniștei în lume fiind obiectivul esențial al Consiliului de Securitate, în scopul restabilirii păcii în lume, acest for internațional acționează la rezolvarea litigiilor ivite. Astfel în ședința din 15 februarie a. c. Consiliul de Securitate a încercat de a rezolva litigiul dintre India și Pakistan în problema Kașmirului.

Mișcarea mondială pentru pace exprimind voința fermă a popoarelor de a se pune capăt înarmărilor prin imediată realizare a unui acord între Marile Puteri în problema dezarmării și a interzicerii armelor atomice, de asemenea acționează în vederea destinderii încordării internaționale.

Ținând seama de năzuințele sfinte ale popoarelor de pretutindeni, Consiliul Mondial al Păcii a formulat în sesiunea sa extraordinară de la Stockholm o declarație în problemele energiei termonucleare, în care se subliniază primejdia ce o reprezintă pentru omenire continuarea experimentării și fabricării armelor atomice. Documentele adoptate la Sesiunea extraordinară a Consiliului Mondial al Păcii au fost primite și salutate cu deosebit entuziasm de către popoarele iubitoare de pace, aceste documente constituind o nouă chemare înflăcărată la sporirea strădaniilor pentru zidirea păcii.

La consolidarea păcii în lume, contribuții prețioase aduc și tratativele diplomatice dintre guverne, percum și schimburile culturale și economice dintre popoare. Aci se menționează tratativele diplomatice dintre guvernul Republicii Populare Chineze pe de o parte și Uniunii Sovietice, R. P. Polone și R. P. Ungare pe de altă parte. Apoi tratativele romino-sovietice, sovieto-bulgare și sovieto-indiene, sovieto-polone, sovieto-cesoslovace și sovieto-R. D. Germane, care au demonstrat prietenia și coeziunea indestructibilă a comunității socialiste, tratative care sînt tot atîtea cărămizi pentru edificare bastionului spiritual al păcii, pentru consolidarea raporturilor de încredere și prietenie reciprocă între popoare.

Drept strădanie pentru destinderea încordării internaționale se menționează și declarația guvernului sovietic în problema dezarmării și micșorării încordării internaționale, adresată Puterilor Occidentale, în care sînt expuse propunerile sovietice ca un aport important la cauza rezolvării problemei dezarmării.

Mesajul premierului sovietic Bulganin, adresat cancelarului Republicii Federale Germane, în care se spune, că interesele popoarelor sovietic și german cer o cotitură hotărâtă în relațiile dintre Uniunea Sovietică și Republica Federală Germană, contribuie la îmbunătățirea legăturilor internaționale ale celor două țări în interesul general al întăririi păcii.

Impotriva doctrinei Eisenhower, care tinde să reaprindă flăcările războiului, abia stins în Orientul Apropiat și Mijlociu, prin folosirea forțelor armate ale S. U. A. în Orientul Apropiat și Mijlociu, precum și prin amestecul în treburile interne ale acestei regiuni, Uniunea Sovietică prin nota adresată la 11 februarie guvernelor S. U. A., Angliei și Franței cheamă Puterile occidentale la o politică de pace și securitate în Orientul Mijlociu.

Schimburile culturale și economice între popoare contribuie de asemenea la consolidarea colaborării, încrederii și prieteniei între oameni și popoare, permise pentru asigurarea cauzei păcii și destinderii încordării internaționale. Menționăm turneul ansamblului Armatei române de cîntece și jocuri în China și în Coreea, concertele celebrului cîntăreț francez Yves Montand în Uniunea Sovietică, Polonia, Cehoslovacia și România, acesta descinzînd în capitalele țărilor menționate ca ambasador al cîntecului și concomitent ca sol al prieteniei între popoare.

Dacă pentru apărarea și consolidarea păcii acționează intens organizațiile susmenționate, cu atît mai virtos îi incumbă Bisericii datoria, de a promova spiritul de pace între State, de a contribui la destinderea încordării internaționale, pînă la instaurarea unei păci trainice. Acționînd pentru salvagardarea păcii, bunul cel mai prețios al omenirii, Biserica își îndeplinește una dintre îndatoririle fundamentale ale misiunii ei pe pămînt.

În fața primejdiei comune, un nou uragan de masacre amenințînd furios omenirea, prin pregătirile intense ce le fac puterile imperialiste, pentru declanșarea unei noi conflagrații mondiale, alături de sutele de milioane de oameni de pe întinsul pămîntului, cari s-au ridicat și s-au unit pentru a da glas conștiinței umanității ultragiutate și amenințate cu noi măceluri, cu noi suferințe, cu noi distrugerii și Biserica ortodoxă s-a înrolat cu tot entuziasmul în frontul pentru apărarea păcii. Căci apărarea păcii înseamnă apărarea vieții bărbaților, femeilor și copiilor țării noastre, care desfășură în toată amploarea opera de construcție pașnică, dînd viață grandioaselor planuri ale cincinalului, cu scopul de a făuri un viitor îmbelșugat și fericit pentru toți.

Animatorul și îndrumătorul acestei fapte pentru apărarea păcii, la care participă cu însuflețire și Biserica noastră, *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, în pastoralele adresate clerului și credincioșilor îi îndeamnă să activeze cu tot mai mult avînt în slujba păcii și propășirii obștești, considerînd temeiul păcii și al

împăcării: îndepărtarea războaielor. În indemnurile date clerului, Prea Fericitul Patriarh spune: „prin lupta pentru sădirea păcii între noi, în mijlocul poporului nostru și pretutindeni în lume, noi nu facem decît să îndeplinim misiunea noastră sfîntă de propovăduitori ai păcii, ca ucenici ai Domnului păcii” În lume, spune atît de nimerit Prea Fericitul Patriarh, — o singură forță e de neînvins: forța morală. De acest lucru nu au ținut seamă uneltitorii unui nou război. Părtizanii păcii din lumea întreagă sînt numeroși, iar forța lor morală e așa de puternică, încît am asistat în ultimul timp la o retragere a forțelor agresivității.

În ședințele Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din R. P. R. Înaintestătătorul Bisericii ortodoxe romine, dă expresie voinții de pace a clerului și credincioșilor, cerînd cu hotărîre rezolvarea litigiilor internaționale pe calea tratativilor. În scrisoarea irenică trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian tuturor Patriarhilor Bisericilor ortodoxe autocefale, cu prilejul sf. sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1956, Prea Fericitul Patriarh Justinian spune: „socotim dar, că datorja noastră a conducătorilor sufletești este să desfășurăm o activitate mai stăruitoare și mai chibzuită pentru a face să dispară dintre oameni pricinile neînțelegerilor, dezbinărilor și urii și să semănăm în locu lor bunăînțelegerea unirea și dragostea frățească. ... Prin stringerea legăturilor dintre Bisericile noastre surori și prin dezvoltarea acestor legături și cu celelalte Biserici eterodoxe, putem determina și promova apropierea și conlucrarea între toate popoarele lumii, în scopul dezarmării tuturor pornirilor dușmănoase, acțiunilor războinice, realizînd pacea pe pămînt și bunavoire între oameni. Iar în scrisoarea trimisă Prea Fericitilor Patriarh Atenagoras al Constantinopolului, Timoteus al Ierusalimului, Alexandru al III-lea al Antiohiei și Crîstoforos al Alexandriei, cu prilejul începerii marelui Post din 1955, Prea Fericitul Patriarh Justinian spune: „Credința noastră în biruința cauzei păcii se întărește și mai mult, știînd că din marele sobor al luptătorilor pentru pace fac parte și binecredincioșii fii ai Bisericii, pe care o conduceți Prea Fericirea Voastră. Strîns uniți în numele Dumnezeuului păcii, căruia îi slujim, se cuvine în zilele acestea de răscruce pentru destinul omenirii, să îndemnăm pe toți credincioșii dreptmăritori, pe care îi păstoriim din țările noastre și mai ales pe frații și pe fiii noștri de neam și de credință, care se găsesc în țările din apusul Europei, din Africa și cu deosebire din America, să semneze Apelul Consiliului Mondial al Păcii și să lupte fără șovăire împotriva războiului atomic. Să convingem prin cuvîntul și prin pilda noastră pe toți credincioșii Bisericii noastre, că „războiul este o nenorocire obștească și să nu se lase nimenea amăgit de uneltitorii războiului atomic“.

De asemeni și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile cu prilejul tuturor pastoralilor și prin circulare îndeamnă clerul și credincioșii Bisericii noastre să se alăture luptei pentru pace.

Pe plan intern, drept sprijin al luptei pentru pace, ce reflectă năzuințele vitale ale tuturor slujitorilor Bisericii ortodoxe, se menționează și consfăturile interconfesionale de luptă pentru pace. Aci reprezentanții Bisericii ortodoxe romine, care se situează în fruntea luptei pentru pace, dezbate cele mai importante probleme ale luptei pentru apărarea păcii și iau hotărâri privitoare la intensificarea activității pe acest teren.

Pe plan extern, în sesiunile Consiliului Mondial al Păcii, de la tribuna înaltului areopag al păcii, răsună puternic glasurile reprezentanților Bisericii ortodoxe. În încheierea cuvântării sale, la sesiunea de la Viena, Mitropolitul Nicolae al Krutișelor spune: „avalanșa prăvălește toate stavilele de pe munte; furtuna scufundă corăbiile pe mare; apele revărsate ineacă locurile joase, focul nu cunoaște marginile pădurii. De aceea trebuie să închidem și să zidim peștera din care monstrul înspăimântător al războiului privește lumea și se pregătește să izbucnească“. La fel și reprezentanții Bisericii ortodoxe romine la sesiunea Consiliului Mondial al Păcii s-au pronunțat hotărât întotdeauna pentru promovarea unității spirituale dintre oameni și popoare, cu vintele lor constituind totațtea chemări înflăcărâte pentru sporierea strădaniilor în lupta pentru pace.

În epocala strădanie și luptă pentru pace și slujitorii altarelor Bisericii ortodoxe romine, ca sinceri fii ai Patriei trebuie să aducă neîncetat tot mai multe cărămizi la zidirea grandiosului edificiu al păcii.

Sarcinile preoțimii ca apărători ai păcii sînt :

în general :

1. Să depună eforturi sporite cu mijloacele care stau la îndemina fiecăruia pentru îndeplinirea sarcinilor Planului de Stat.
2. Să lărgească continuu mișcarea pentru pace.

în special :

1. Să muncim cu toții în vederea apărării păcii.
2. Prin predici, conferințe și convorbiri cu credincioșii să arătăm, că lupta pentru pace este o acțiune nobilă a tuturor oamenilor de bine din lumea întreagă.
3. Să popularizăm Comitetele de luptă pentru pace, activînd intens în cadrul lor.
4. Să colaboreze la redactarea Gazetelor de perete și la întocmirea fotomontajelor.
5. Să sprijine orice acțiune menită să întărească puterea Patriei și să consolideze forța lagărului păcii.

Drept metode de lucru în lupta pentru pace se recomandă:

- a) Rugăciuni în favoarea păcii.
- b) înlăturarea duhului vrajbei între oameni.

- c) indemnuri către credincioși de a fi activi susținători ai păcii.
- d) prezentarea situației internaționale și a raportului de forțe între lagărul păcii și cel al războiului.
- e) păstrarea unor strânse legături cu Comitetele de luptă pentru pace.
- f) împlinirea îndatoririlor cetățenești, ca mijloc de întărire a Patriei și prin aceasta a frontului păcii.
- g) participarea la consfăturile interconfesionale, care s-au dovedit atât de folositoare, mobilizând și dinamizând pe deservenții cultelor în acțiunea de luptă pentru pace.

Pacea poate fi salvată! Pacea trebuie cucerită! Iată expresia aspirațiilor tuturor popoarelor, deviza ce trebuie să însuflețească pe fiecare slujitor al altăurlui, ecou puternic al glasului conștiinței popoarelor, — cea mai formidabilă forță morală a veacului.

Pr. T. Mureșanu—Iliceș

CONFERINȚE PENTRU INTENSIFICAREA LUPTEI PENTRU PACE

Conferințele de orientare ale preoțimii, ținute la începutul lunii martie, la care au participat *I. P. S. Mitropolitul Vasile* sau delegați ai *I. P. S. Sale*, au constituit pentru preoțime tot atâtea momente pentru intensificarea activității lor în lupta pentru pace.

Preoțimea din raionul Orșova și-a ținut conferința de orientare în 28 februarie sub prezidiul *I. P. S. Mitropolit Vasile*.

Tema conferinței: „Biserica ortodoxă și strădaniile pentru înfăptuirea destinderii internaționale și pentru asigurarea păcii popoarelor” este dezvoltată de preotul Grigorie Ștefan-Crușovăț. La discuții asupra conferinței au luat parte preoții: N. Văleanu-Bogiltin, I. Săbăilă-Luncavița, Oct. Trailovici-Iablașița, Ilie Adamescu-Domașnea.

La sfârșit *I. P. S. Mitropolit* se declară mulțumit cu lucrarea dezvoltată, precum și cu discuțiile purtate în jurul ei și dă părintești îndrumări pentru intensificarea activității preoților pe teren pastoral și social, insistând asupra colaborării cu organele locale, în campania agricolă de primăvară și, în toate acțiunile de folos obșteșc.

Protopopul raionului D. V. Anuțoiu asigură pe *I. P. S. Mitropolit*, că preoțimea raionului Orșova își va îndeplini cu toată conștiinciozitatea îndatoririle pe teren pastoral-bisericesc și pe teren social, dindu-și toată contribuția pentru propășirea comunelor, în care păstoresc.

Conferința de orientare a preoților din *protopopiatul Ciacoava*, ținută la 1 martie s-a desfășurat tot sub prezidiul *I. P. S. Mitropolit Vasile*.

În cuvîntul de deschidere a conferinței, *I. P. S. Mitropolit* arată, că Biserica este o realitate în mijlocul poporului și pentru aceasta preoțimea trebuie să activeze pe toate terenurile și mai ales pe cel social, pentru binele și fericirea credincioșilor.

Tema conferinței: „Biserica ortodoxă și strădaniile pentru înfăptuirea destinderii internaționale și pentru asigurarea păcii popoarelor“ (*O. N. U.* structura și menirea ei, Consiliul de Securitate, Mișcarea Mondială pentru Pace, tratativele diplomatice dintre guverne și schimbările culturale și economice) este citită de pr. Ioan Craia din Liebling.

La discuții iau cuvîntul pr. Gh. Milovan, pr. I. Olariu, pr. T. Buru, pr. I. Stoicu, pr. R. Pop, care aduc unele completări la conferința ținută.

La sfîrșit, *I. P. S. Mitropolit* dă prețioase îndrumări preoțimii în acțiunea de luptă pentru pace.

Au mai luat cuvîntul delegatul raional al Consiliului A. R. L. U. S., N. Tăbăcilă, și Gheorghe Jurca din partea Comitetului executiv raional.

A urmat apoi prezentarea rapoartelor de activitate din partea preoților *I. Pocioianu-Tolvadia*, care pe lingă îndeplinirea îndatoririlor preoțești a instruit în cadrul Căminului Cultural corul pompierilor și femeilor. Din raportul preotului *I. Rita-Pădureni* reiese, că sprijină activitatea Căminului Cultural. Pr. *Silviu Mioc-Opațița* menționează în raportul său, că a colaborat la înființarea Asociației cultivatorilor de sfeclă de zahăr cu un număr de 87 de cultivatori, iar pentru activitatea sa pe teren social a fost ales în comisia electorală comună la alegerile din 3 februarie.

În încheiere, *I. P. S. Mitropolit Vasile*, îndeamnă preoțimea să-și facă datoria cu sirguință pe teren pastoral, cit și pe teren social.

La Făget conferința de orientare s-a ținut în ziua de 28 februarie sub prezidiul părintelui consilier adm. *Dr. I. Rațiu*, delegat chiriarhal.

Tema a fost tratată de ierom. *Ieraclie Tăutu* din Cladova. La discuții participă preoții: *I. Bugariu*, *L. Atanasie*, *N. Sirbu* și *Gh. Garoi*. Delegatul chiriarhal, păr. *Dr. I. Rațiu* și protopopul *I. Oprișoni* fac prețioase completări pe marginea conferinței tratate.

La sfîrșit ing. agronom *I. Popescu*, din partea Sfatului Popular Raional ține conferința: „Despre cultura porumbului hibrid“, care a fost ascultată de preoțime cu mult interes.

Conferința de orientare a preoțimii din *protopopiatul raionului Lugoș*, s-a ținut la 5 martie. Delegatul chiriarhal prot. *Dr. J. Rațiu*, consilier administrativ, în cuvîntul său zugrăvește

plastic îndatoririle preoțimii noastre pe teren bisericesc și social, pentru binele Bisericii și a credincioșilor. Conferința: „Biserica ortodoxă și strădaniile pentru înfăptuirea destinderii internaționale și pentru asigurarea păcii popoarelor“ este citită de pr. Andrei Costea din Vizma și de pr. Petru Ardelean din Tapia. Critica este susținută cu multă obiectivitate de preoții: I. Bublea-Gruni, pr. Const. Tirziu-Valealungă, pr. N. Sintescu-Lugoș și pr. Vasilescu-Secaș.

La sfârșit reflexii luminoase pe marginea conferinței fac: prot. Toma Bujor și delegatul chiriarhal Dr. I. Rațiu, ambii îndrumind preoțimea să sprijine cu toată însuflețirea campania agricolă de primăvară.

Rapoarte de activitate prezintă preoții: Gh. Laichici-Balinț, Gh. Groza-Ohaba Forgaci și I. Bublea-Gruni.

La Timișoara conferința de orientare a preoților s-a ținut la 5 martie. Părțile *protopop C. Vuia* în cuvântarea de deschidere arată că Sf. Sinod văzind rezultatele conferințelor de orientare ținute în trecut a hotărât continuarea lor. Trecând la problema păcii, P. C. Sa accentuează că omenirea întreagă e solidarizată în jurul acestei probleme, iar preoții sînt îndatorați să colaboreze cu organele locale în toate domeniile de viață socială și culturală și să dinamizeze activitatea credincioșilor în Comitetele locale de luptă pentru pace.

Tema conferinței a fost dezvoltată de p. prot. Dr. V. Vlăduceanu. La discuții au luat cuvîntul preoții: Brancu-Utvin, Vișoi-Giroc, Antonescu-Timișoara II/3, Gutu-Satchinez, Tona-Cereteaz, Gruian-Jadani, Oancea-Sinandrei și Farca-Parța.

Apoi au luat cuvîntul, arătînd aportul lor la cooperativizarea agricolă a comunei pe care o păstoresc, următorii preoți: I. Triponescu-Carani, T. Gutu-Satchinez, prot. Al. Bocșianu-Vinga, C. Crăciunescu-Satchinez, P. Oancea-Sinandrei, D. Anla-Săcălaz, D. Lovinescu-Pișchia, N. Dad-Beșenova nouă și N. Cimpoieș-Giarmata.

La Oravița conferința de orientare a preoțimii s-a ținut la 5 martie sub prezidiul p. N. Mief, inspector eparhial. În cuvîntul ținut, delegatul chiriarhal arată rostul conferințelor de orientare, menționînd și problema păcii, ce trebuie să solidarizeze întreaga preoție pentru salvagardarea păcii.

Preotul Iancu Berlogia-Răcăjdia tratează subiectul conferinței, iar la discuții iau cuvîntul preoții: I. Stoian-Anina, Dr. Aurel Neda-Broșteni, Gh. Mițau-Agadici și Tiberiu Șuta-Surducul mare. Protopopul Gh. Bihoi trage concluziile pe marginea conferinței, iar preoții Horia Jdic și Traian Mihailovici citesc rapoartele de activitate.

Delegatul Sfatului raional, ing. I. Modriuc, subliniază activitatea preoțimii din raionul Oravița în slujba păcii. Indeamnă apoi pe preoți să dea tot sprijinul campaniei agricole de primăvară.

La Jimbolia conferința a fost ținută în ziua de 7 martie. Protopopul raionului, Andrei Chirilă deschide ședința trecind în revistă evenimentele mai de seamă care au avut loc pe arena internațională și internă.

Tema a fost citită de pr. Ștefan Vasiescu-Gottlob. La discuții au luat parte preoții: prot. Ic. stavr. Dr. Ștefan Cioroianu-Comloșul mare, M. Banciu-Lunga și Lazar Cincu-Beregsăul mare.

După citirea rapoartelor de activitate, protopopul raional trasează sarcinile ce revin preoțimii din raion în campania agricolă de primăvară, precum și în transformarea socialită a agriculturii.

Preoțimea protopopiatului *Caransebeș* a ținut conferința la 4 martie sub conducerea pâr. prot. Dr. I. Crețiu, consilier administrativ. În cuvîntul de deschidere a conferinței, P. C. Sa relevă activitatea asiduă a preoțimii în biserică și afară de biserică și aduce binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit asupra lucrărilor acestei conferințe.

Conferențiarul pr. Rusalin Simeria din Poiana tratează amănunțit tema, arătînd poziția Bisericii ortodoxe în acțiunea de destindere a încordării internaționale.

După discuțiile susținute cu mult temei de preoții: Luca, Suru, Șandru și prot. I. Racoveanu, vicepreședinte'e Sfatului Popular Raional, ing. Al. Stan, într-o expunere amănunțită și documentată arată preoților îndatoririle ce le revin în perioada muncilor agricole, de primăvară.

La Sinnicolaul mare conferința de orientare a fost ținută la 1 martie. A participat ca delegat chiriarhal prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc.

Preoții: Aurel Șepețian-Munar și Gh. Șepețian-Secusigi, tratează tema, iar la discuții completări aduc preoții: Crăciun David, Pigli Sever, Vancu Grigorie și Tăslăuanu Victor. Delegatul chiriarhal, prot. Dr. Gh. Cotoșman face o succintă analiză asupra conferințelor tratate și concludă: „pentru a ajunge la pace trebuie să pregătim terenul, pentru ca prin dragoste să înlăturăm vrajbele și războiul, pe care Biserica l-a condamnat întotdeauna“.

Protopopul raional, Tiberiu Farca mulțumește delegatului chiriarhal și reprezentanților organelor locale.

Conferința de orientare a preoțimii din protopopiatul *Lipova* s-a ținut la 5 martie sub președinția pâr. I. Decan, delegatul I. P. S. Mitropolit Vasile. În cuvîntul său, delegatul chiriarhal, re-liefează scopul conferințelor preoțești, precum și îndatoririle preoțimii în acțiunea de luptă pentru pace.

După conferința tratată temeinic, preoții Ungureanu, Boiu, Iorghi, Cazacu, Pleșu, Bejan, Damșa și prot. Pereteatcu iau parte la discuții, fiecare pledînd cu însuflețire pentru îndatorirea preoțimii de a lupta pentru salvagardarea păcii.

Secretarul Sfatului Popular Raional I. Drăgoi, își exprimă bucuria de a fi participat la o astfel de consfătuire, conferințele fiind tratate academic de protoții Gheța și Bodea. Indeamnă apoi preoțimea să sprijine toate acțiunile de folos obștesc și în special campaniile agricole.

PLENARA COMITETULUI REGIONAL DE LUPTA PENTRU PACE

În 28 aprilie a avut loc plenara lărgită a Comitetului Regional de luptă pentru pace din Timișoara. La această plenară a luat parte prorectorul Facultății de Agronomie, inginer Iuliu Drăcea, prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, reprezentantul I. P. S. Mitropolit Vasile și reprezentanți ai altor instituții și ai studențimii.

Cu acest prilej directorul Institutului Pedagogic din București, prof. univ. *Stanciu Stoian*, a făcut o amplă expunere asupra problemelor actuale ale luptei pentru apărarea păcii.

Apoi a luat cuvîntul președintele Comitetului Regional de Luptă pentru Pace, prof. univ. Dr. Henri Aubert.

Vorbitorul a făcut o informare asupra activității Comitetului regional de luptă pentru pace din Timișoara și a planului de muncă pe anul 1957. Din informare a reieșit că comitetul de luptă pentru pace din regiune a popularizat lucrările și documentele sesiunii Consiliului mondial al păcii. S-au ținut conferințe publice în orașul Timișoara și în centre mai importante din regiune ca Arad, Reșița, Lugoj, Caransebeș etc. De asemenea pentru popularizarea acestor documente s-au folosit consfătuiri pe diferite profesii, prin sfaturi ale păcii și agitația vizuală.

S-a mai organizat aniversarea reprezentanților culturii mondiale, popularizarea evenimentelor legate de lupta popoarelor pentru pace prin conferințe, afișe, tipărituri, broșuri. După ce vorbitorul a mai usbliniat o serie de realizări din activitatea comitetului de luptă pentru pace, a arătat și unele deficiențe. În această privință bunăoară n-a existat o colaborare destul de strînsă între diferitele organizații de masă, ceea ce a dus la paralelism în muncă. De asemenea comitetele raionale de luptă pentru pace n-au primit suficientă îndrumare în activitatea lor.

La discuții au luat cuvîntul reprezentanți ai oamenilor de știință, ai scriitorilor, tineretului, organizațiilor de masă și ai diferitelor culte care au vorbit despre încrederea și hotărîrea popoului nostru de a lupta pentru menținerea păcii.

Din partea Arhiepiscopiei noastre, ca reprezentant al I. P. S. *Mitropolit Vasile*, a vorbit p. vicar prot. Dr. Gh. Cotoșman.

asigurind Comitetul Regional de luptă pentru pace, că preoțimea ortodoxă romină din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului s-a înrolat cu multă însuflețire sub stindardul păcii și acționează intens în cadrul Comitetelor locale de luptă pentru pace. Aceasta cu convingerea fermă, că numai într-un climat de pace se pot valorifica valorile eterne ale umanității. „

FORȚELE PACII SINT MAI PUTERNICE DECIT FORȚELE IMPERIALISMULUI

— *Interviul premierului Consiliului de Stat al
R. P. Chineze* —

Cu prilejul vizitei sale în R. P. Polonă, Ciu En-lai, premierul Consiliului de Stat și ministrul Afacerilor Externe al R. P. Chineze, a acordat un interviu corespondenților permanenți la Varșovia ai agenției romine de presă „Agerpres“, agenției cehoslovace de presă „Ceteka“ și ziarului bulgar „Otecestven Front“.

Intrebare: Care sint impresiile dv. după vizita întreprinsă în țările Asiei de sud-est?

Răspuns: Impresiile mele sint foarte bune. Popoarele acestor țări luptă pentru o pace trainică între toate țările.

Intrebare: Cum se desfășoară în momentul de față procesul construirii socialismului în China?

Răspuns: La această întrebare răspund concis și simplu. În acest an se va încheia primul plan cincinal al Chinei. Majoritatea obiectivelor acestui plan vor fi îndeplinite și depășite. China mai este încă înapoiată în ceea ce privește unele aspecte economice și culturale. Pentru a industrializa în întregime țara, noi avem nevoie de trei cincinale, ba chiar de mai multe.

Intrebare: Ce părere aveți despre „doctrina Eisenhower“ cu privire la Orientul Mijlociu și Apropiat?

Răspuns: „Doctrina Eisenhower“ expusă anul acesta dovedește justetea celor spuse de mine încă anul trecut la o conferință de presă care a avut loc în India. Am arătat atunci că în politica lor Statele Unite ale Americii tind spre ocuparea pozițiilor deținute de Anglia și Franța în Orientul Mijlociu și Apropiat. Aceasta înseamnă că Statele Unite ale Americii duc în Orientul Mijlociu și Apropiat o politică a colonialismului.

LA O CONFERINȚA DE PRESA

Tot cu acest prilej a avut loc la Palatul Belvedere din Varșovia o conferință de presă la care au participat reprezentanți

ai agenției poloneze de preas P. A. P. și ai ziarelor poloneze, precum și corespondenții străini acreditați la Varșovia.

Răspunzind întrebărilor puse de reprezentanți ai presei polone și străine premierul Ciu En-Lai a subliniat că, contactele între conducătorii R. P. Polone și R. P. Chineze vor constitui fără îndoială un aport serios la întărirea prieteniei dintre cele două țări prietenie care și-a găsit o expresie grăitoare în declarația comună chino-poloneză.

Ciu En-lai a relevat primirea călduroasă pe care guvernul și poporul polonez au făcut-o delegației guveranmentale chineze în cursul vizitei în Polonia. El a arătat că colaborarea între China și Polonia va avea drept rezultat întărirea lagărului socialist și că R. P. Chineză salută acțiunile R. P. Polone pentru întărirea orânduirii socialiste în această țară.

Ciu En-lai a arătat că forțele păcii sînt mai puternice decît forțele imperialismului și că de aceea este posibilă destinderea mai departe a încordării internaționale. Referindu-se la elementele care contribuie la dezvoltarea continuă a forțelor păcii, Ciu En-lai a menționat solidaritatea țărilor socialiste, lupta pentru pace ce se desfășoară în lumea întreagă, năzuința popoarelor spre solidaritate, precum și acțiunile întreprinse de guvernele țărilor care tind spre pace. Toate acestea, a continuat Ciu En-lai, explică totalul eșec al agresiunii anglo-franco-israeliene împotriva Egiptului.

În încheiere, fiind întebat despre o nouă întilnire cu primul ministru al Indiei, Nehru, Ciu En-lai a arătat că este firesc că India și China, inițiatoare a celor cinci principii ale coexistenței pașnice, procedează la schimburi de păreri și și-a exprimat convingerea că aceste luări de contact vor constitui un aport la consolidarea păcii în lume.

COMUNICATUL PREZIDIULUI CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

La 6 mai Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii a dat publicității următorul comunicat :

La 2 aprilie 1957, în cadrul sesiunii de la Belrin a Biorului Consiliului Mondial al Păcii, a fost adoptat un apel cu privire la încetarea experiențelor cu arma nucleară. Cei mai mari savanți au făcut declarații care cuprind noi date concrete cu privire la primejdia efectuării acestor experiențe. Au fost lansate apeluri în care se cere încetarea experiențelor.

Consiliul Mondial al Păcii constată cu satisfacție că oameni cu prestigiu atît de mare ca cei 18 savanți — atomiști germani, Bertrand Russel, Albert Schweitzer și Frederic Joliot-Curie, ca și cei mai marcanti reprezentanți ai bisericii, subliniază primejdia atomică și avertizează popoarele și guvernele.

Apelul Biroului Consiliului Mondial al Păcii a avut un larg răsunet în cele mai diferite țări. Datoria opiniei publice este de a sprijini acțiunile guvernelor care propun încetarea experiențelor cu arma nucleară, sau năzuiesc spre aceasta, și să exercite presiuni asupra guvernelor care ezită sau refuză să pășească pe această cale.

Pentru sistarea imediată a experiențelor cu arma termoneucleară!

OAMENII DE ȘTIINȚA ATOMIȘTI DE LA INSTITUTUL UNIFICAT DE CERCETĂRI NUCLEARE CER ÎNCHEIEREA UNUI ACORD CU PRIVIRE LA ÎNCETAREA EXPERIENȚELOR CU BOMBA ATOMICA ȘI CU HIDROGEN

Ziarul „Pravda” publică următoarea scrisoare a oamenilor de știință de la Institutul internațional de cercetări nucleare:

Noi, oameni de știință de la Institutul unificat de cercetări nucleare, a cărui activitate este consacrată exclusiv dezvoltării folosirii pașnice a energiei atomice, ne exprimăm solidaritatea cu oamenii de știință vest germani, care și-au ridicat glasul împotriva cursei înarmărilor nucleare.

Colegii noștri vest germani au demască la timp legenda că așa numita armă atomică tactică nu ar face parte din mijloacele de exterminare în masă a oamenilor și ar fi o armă clasică.

La rindul nostru, considerăm că afirmațiile în legătură cu particularitățile armei atomice tactice sînt lansate acum cu un scop absolut precis de acele cercuri care vor să pergătească și să dezlănțuie un război atomic. Aceste cercuri încearcă, pentru a adormi astfel vigilența popoarelor care cer interzicerea armei nucleare, să acrediteze în rindul maselor largi ale populației ideea că arma atomică ar avea o forță foarte mică și nu ar fi în stare să provoace distrugerii mari. În realitate însă consecințele folosirii armei atomice tactice, așa cum au constatat just oamenii de știință germani, nu pot fi mai mici decît cele pe care le-a simțit pe pielea ei populația din Hiroșima și Nagasaki.

Aceasta înseamnă că chiar în cazul cînd în cursul operațiilor militare s-ar folosi numai arma atomică tactică, dezastrul pentru populația civilă a țărilor atrase în război ar fi uriaș. Nu mai vorbim de faptul că folosirea așa numitei arme atomice strategice, ar atrage asupra omenirii nenorociri și mai mari.

Dîndu-ne pe deplin seama de aceasta, sprijinim cu căldură guvernele U. R. S. S., Chinei, Poloniei, Romîniei și altor țări în toate măsurile pe care le-au întreprins în diferitele organizații, inclusiv în cadrul O. N. U. în lupta pentru interzicerea experimentării ei. Este cu atît mai ușor să se înfăptuiască interzi-

cerea experiențelor, cu cit metodele moderne dau posibilitatea deplină să se înregistreze exploziile atomice în orice parte a lumii.

Din păcate, propunerile cu privire la încetarea experiențelor cu arma nucleară n-au găsit până în prezent sprijin în acele țări care subapreciază vădit primejdia armei atomice chiar pentru ele și cred că există, poate, posibilitatea de a dezlănțui un război atomic în Europa, fără ca aceasta să afecteze părțile mai îndepărtate ale globului pământesc.

Ne pronunțăm categoric pentru interzicerea armei atomice și pentru realizarea cit mai grabnică a unui acord între țări cu privire la încetarea imediată a experiențelor cu bomba atomică și cu hidrogen, ținind seama de faptul că orice război atomic, ori unde ar izbucni, se va transforma în mod obligatoriu într-un război atomic general cu consecințe grave pentru omenirea contemporană.

D. I. Blohințev-U. R. S. S., V. I. Veksler-U. R. S. S., V. A. Potuhov-U. R. S. S., V. P. Djelepov-U. R. S. S., M. G. Mesce-riacov-U. R. S. S., J. Jewwsski-Polonia, Van Gancian R. P. Chineză, M. A. Markov-U. R. S. S., I. Ulegla-Cehoslovacia, Hu-Nin-R. P. Chineză, T. Tănăsescu-România, N. Sodpom-Mongolia.

DOCUMENTAR

Contribuții la Istoria Școalelor românești din Banat

— Protocolul țercularelor școlare —

IV.

8

Logoj, 19 iulie 1821.

1. Se recomandă „ARITMETICA ȘI TOATA GEOGRAFIA”, scrisă de profesorul Vasile Bulici de la Preparandia Ortodoxă sîrbă din Zombor. 2. Printr-o rezoluție, M. Sa își exprimă nemulțumirea față de progresul nesatisfăcător al școalelor ortodoxe. În interesul creșterii tinereții și pentru cultivarea Nației, se iau măsuri pentru ridicarea de școli noi, pentru întărirea frecvenței școlare și pentru intensificarea activității didactice. 3. Altă rezoluție împărătească dispune ca învățămîntul să fie global și să pregătească tinerețea pentru binele și folosul societății. Pentru atingerea acestui fel, învățătorii înșiși vor trebui să premeargă cu știința și exemplul bun și să dea dovadă de purtare morală și viață creștinească ireproșabilă — condiții de care să se țină seama la numirea lor în post. 4. Învățătorul Moise Boto și-a părăsit postul fără a anunța autoritatea școlară. Oricine va face ca dînsul nu va mai putea fi numit în învățămînt. 5. Destituirea unui învățător român din jud. Barania dă prilej Inspectorului să reamintească învățătorilor că au chemarea de a lumina și moraliza tinerețea școlară. 6. Se insistă din nou asupra activității și moralității învățătorilor.

Înțelepților învățători,
Mie iubiților,

No. 109. Pentru cărțile Luminatul Profesor la școala Preparandiei a lui Vasile. sîrbești în Zombor, 1) Domnul Vasile Bulici, cartea sa — care propune în școală, adică: *Arecmetica* 2) și toată *Gheog(r)afia*, în limba ilirică, 3) alcătuită pen-

1) Preparandia sau Institutul pedagogic ortodox sîrb.

2) Aritmetica.

3) sîrbă

tru iubirea și mai bunul folos învățătorilor, ba și altora de cărți iubitori naționaliți, — 4) cu îngăduința celor mai mari, 5) și-au pus înaintea prin tipariu la lumină a scoate, puind prețul aceștii cărți 4 fl. Deci, Magnificul Domn Consiliar și mai marele a(l) Școalelor Inspector, din 5-lea aceștii luni, Nr. 211, întiemește, 6) că fiind ac(e)astă carte și de la înaltul loc milostiv 7) întărită, toți învățătorii și localnicii directori spre cumpărarea laudatei cărți să se indeamne.

No. 110. Pentru școalele cele slabe și plata învățătorilor). Pre(a) laudatul D. Conziliar și Inspector, din 8-lea aceștii luni. No. 225, întiemește pre(a) Înalta 8) Rezoluție Crăiască pre calea Intiematului Conziliu, din 5-lea iunie a. c., No. 1465, în Buda eșită. Acăria înțalesul și anumitul punctul 5-lea aceștii lunii ac(e)asta iastă: Cum că a sa *Pre(a) Sfânta Măestate cu neplăcere au înțales precum învățăturile și starea Șco(a)lelor de legea noastră numai de mijloc iastă a se socoti.* 9) *Drept ac(e)aia, pentru împlinirea pre(a) înaltelor cugete, cătră buna creștere a tinerimilor aceștia și spre mai marea cultivare a toatei Nației noastre, milostiv îndreptate-lor precum și ca pre(a) naltelor și folositoare orinduieli mai adevărat merjere înaintea să se poată mijloci,* 10) iarăși să se rânduiască ca: *șco(a)le unde nu sânt de iznovo să se facă, ca învățătorilor plata lor să se dea, ca părinții spre aș da pruncii la școală să se silească și ca localnicilor directori mai bunul spori și rânduială șco(a)lelor mai adincă de inimă să se lipească.*

No. 111. Pășirea cu pruncii în năravuri bune. Acelaș, mai sus laudatul D. Co(n)-ziliar și Inspector, din acelaș datum, No. 227, altă milostivă Rezoluție, iară pe calea Înaltului Conziliu, din 18-lea Iunie a. c., No. 15600, eșită întiemește, cuprinsul acesta iastă: *ca tinerimea în școală nu numai în câteva ramuri de învățătură să se deprindă, ci ca un om de întreg așa să se învețe, cit or în ce stare va fi dănșii și benelui de comun să poată esi de folos; și fiindcă spre acest scop vorbele și faptele învățătorilor mult aduc cu sine,*

- 4) cărți „naționale“, scrise în limba poporului.
- 5) cu permisiunea autorităților școlare, bisericești și de Stat.
- 6) comunică.
- 7) avind și aprobarea Majestății Sale.
- 8) în orig. *Innaltul*.
- 9) Se comunică Rezoluția regească, prin care M. Sa își exprimă nemulțumirea față de progersul nesatisfăcător și situația școalelor ortodoxe.
- 10) pentru aducerea la îndeplinire a înaltelor 'dispozițiuni privitoare la creșterea tinerimii.

drept ac(e)aia a Sa Prea Sfânta Măestate milostiv poruncește ca într-o anumire 11) sau punerea și așăzarea învățătorilor, nu numai știința sa, ci, încă și mai cu sama, aplecarea inimii, *moralitatea* sau bunul nărav și *răvna de creștin bun să se ia în socotință*. Și așa, la slujba învățătoarească acela să aibă întietate, care în anumitele (virtuți) harnici mai tare să va deschilini.

No. 108. Cum au lăsat un (in)vățător școala. Fiindcă învățătorul *Moisă Boto* au părăsit școala fără dă să înștiința după datele orindueli timpurii sau la vremea sa, și înștiințându-să ac(e)asta a dînsului faptă, mai sus Domnul Conziliar și Inspector ac(e)astă orinduială au întietat, precum anumitelui *Moisă Boto* mai mult să nu (i)se deie stație, 12) ba încă nîmăru care va face ca dînsul.

No. 117. Cum au perdut un învățător slujba sa. Învățătorul *Măncefurului* 13) din *varmeghia* 14) *Baranii*, pentru multe necuvinc(i)oasă ale sale fapte, de slujba învățătoarească, prin Innaltul Conziliu, s-au lipsit. 15) Care milostive Rezoluții și orindueli spre cerința și *îndreptarea voatsră*, precum și spre întreaga deplinire și de aicea vi să întiemește, șș anumit la No. 109, ca spre *cumpărarea anumitelor cărți* și pe enșivă și pe alți(i) să indemnati. Iară care or cumpăra, prețul de jumătate, adecă 2 fl., acuma; apoi când or primi cartea, iarăși jumătate, sau 2 fl., să pună pentru trimiterea mai sus, la No. 110. Din care înțelegindu-Vă voi, milostiva și părăntesca sârguință a prea Sf. Monarhului nostru neincetat *cătră sporiul și cultivarea nației noastre îndreptat a fi, în tot modul să vă purtați, ca învățătura tinerimei și moralitatea păzind, de innalta milă a Monarhului vrednici să vă faceți*.

La No. 111. Bine să vă fie în știre precum or ce supt acest număr să poruncește și să poștește de la învățători, toate acelea în relație de preste an 16) cu deamănantul să se însămnează, și așa a fieștecărui învățător sporiu și purtarea la Prea Innaltul Loc să arată. 17) La No. 108, 18) Carii 19) vreau

11) numirea în postul de învățător.

12) post de învățător.

13) încă o dovadă despre existența, vechimea, și *autohtonía* romînilor în județul *Barania*, din *Cimpia panonică*.

14) județ, ung. *vármegye*.

15) destituit din post.

16) raportul din cursul și de la finea anului.

17) Directoratul școlar raportează forurilor mai înalte despre activitatea și moralitatea fiecărui învățător.

18) Potrivit dispozițiile acestui ordin.

19) învățători.

a mulțami 20) de slujbă după datele de multe ori orîndueli, 21) timpuriu să se înștiințază, 22) almintrelea 23) făcînd aceia, vor pătimi ca și-anumitul Făgețan. 24) La No. 117, vedeți lapta cea netrăbuită 25) și purtarea și năravul și nev(r)ednic(ia) ce (urmări) aduce cu sine, — așadară în tot modul de așa intimplare să vă feriți.

În Logoj, 19-lea Iulie 821.

Ioan Mihuți
Crăesc director

Logoj, 29 august 1821.

1. Protopopii se scutesc de sarcina de a mai încasa banii pentru fondul general școlar. În locul lor se numesc deputații Dimitrie Markovici, din partea Sirbilor, și Constantin Emanoil Ghica de Dejani, din partea Romînilor. Învățătorii sînt îndrumați să primească cu toată cuviința, în satele lor, pe acești deputați. 2. Învățătorii să facă rapoarte semestriale și să înainteze tabloul cărților școlare. 3. Condiția medicamentelor.

Înțelepților învățători,

Mie iubiților,

No. 123. Pentru ușurarea D. D. Protopreviteri).

Mărita Deputație, din 6-lea de Iulie a. c., No. 2211 eșită, prin carea Prea Sfînta Măestate pe D. D. Protoprezbiteri de culesul sau incasația banilor de fundație 26) a-i ușura și a-i dezlega, și în locul lor doi Domni Con-deputați a numit, pe Domnul Dimitrie Lesi Markovici, al cinstitei lor comitate Temeș și Bihar Asesorul, 27) și pe Domnul Constantin Emanoil Ghica 28) de Dejanfalva, 29) a-i anumi și a-i așaza milostivește bine au voit.

No. 128. Cărțile de școală.

Ac(e)iași mărită Deputație din 30-lea de Iulie a. c., No. 406, pentru cărțile de școală orînduiește, ca toți învățătorii (odată) cu trimiterea relației pe al 2-lea semestru, și conzignația cărților care vor fi de lipsă, să trimită încoace, pentru trimiterea mai departe.

20) a renunța la postul său.

21) Conform deselor dispoziții.

22) să înștiințeze din timp autoritatea școlară.

23) procedînd altfel.

24) vor suferi ca învățătorul din Făget.

25) a învățătorului din comitatul Barănii.

26) fondul general școlar de pensii al învățătorilor.

27) asesor, consilier al jud. Timiș și Bihor.

28) romîn macedonean sau aromîn.

29) Dejan, reg. Timișoara.

30) minton, îndată.

Incitu-i la No. 123, și de aicea vi să poruncește și vi să întiemește ca pe anumiți(i) domni condeputați oricind și de cite ori vor veni la fața locurilor, cu toată umilința și cinstea să-i întimpinați și or(i)ce vor orindui, mintuni 30) să impliniți.

La No. 128 vi să poruncește ca relația semestrialnică 31) și consignația cărților 32) celor de lipsă, pînă la 20-lea de săptemvrie a. c. nesmintit 33) să le trimiteți incoacea, pentru trimiterea mai sus. 34)

Tablițele 35) cele de doftorie, 36) care in anul trecut, prin țirculariul din 12 Octomvrie, vi s-au făcut cunoscut, acuma să află aicea, la Direcția Școalelor, așa care ar da banii le pot căpăta.

Dat, in Logoj, in 24-lea Avgust 821.

Ioan Mihuți

Crăesc a(l) Școalelor Director
ROMAN COTOȘMAN

31) raportul semestrial.

32) conspectul cărților școlare.

33) fără, aminare.

34) la autoritățile școlare superioare competente.

35) conspect, index, condică.

36) medicamente.

Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului

Viața bisericească din cuprinsul Mitropoliei Banatului

Lucrările Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului, sesiunea IV-a din perioada 1954—1958.

Sub prezidiul *Inalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Vasile Lazarecsu*, s-a ținut la sediul Mitropoliei din Timișoara, duminică, 10 februarie 1957, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului.

După terminarea serviciilor religioase, membrii Adunării Eparhiale se întrunesc în sala de ședințe a Mitropoliei. O comisie specială, conform tradiției, invită pe *Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit* la ședință.

Intrind în sala de ședință, *I. P. S. Mitropolit*, rostește o substanțială cuvîntare ocazională, în care reliefează scopul Adunării Eparhiale, momentele mai importante din viața Eparhiei și condițiile în care s-a desfășurat viața bisericească din Eparhie, în cursul anului 1956.

I. P. S. Mitropolit designează, iar Adunarea Eparhială aprobă ca secretar general, pe toată durata sesiunii, pe membrul Adunării Eparhiale, prot. Dr. Marcu Bănescu, cons. adm., iar ca secretari de ședință pe membrii: Dr. Iosif Petric și Dr. Petru Fărcuțiu.

Constatîndu-se prezența a 21 de membri, *I. P. S. Mitropolit*, președintele Adunării, declară Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă a aduce hotărîri valide.

La propunerea președintelui, Adunarea Eparhială hotărăște, cu unanimitate, trimiterea de telegrame omagiale Președintelui Marii Adunări Naționale a R. P. R. Dr. Petru Groza, Președintelui Consiliului de Miniștri Chivu Stoica, Ministrului Cultelor, acad. prof. Petre Constantinescu-Iași, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Prim Vice-președintelui Consiliului de Miniștri, general de armată Emil Bodnăraș.

Secretarul general prezintă actele intrate, care se repartizează comisiunilor bisericești, culturale, economice și de organizare.

Comisiunile retrăgîndu-se pentru a studia rapoartele și a elobra proiectele de hotărîri, se suspendă ședința Adunării.

Redeschizindu-se şedinţa Adunării, *raportorul comisiei bisericeşti, prof. Valer Nicola*, prezintă Raportul Consiliului Arhiepiscopesc, secţia administrativ bisericească. Raportorul propune, iar Adunarea Eparhială hotărăşte: ia act cu deplină satisfacţie de modul cum au fost organizate solemnităţile de canonizare a Sf. Iosif cel Nou şi exprimă I. P. S. Mitropolit sentimentele sale de fiiască recunoştinţă pentru vizitele canonice şi sfînşirile de biserici, ca şi pentru îndrumările date clerului şi credincioşilor din Arhiepiscopie. Totdeodată Adunarea Eparhială mulţumeşte Ministerului Cultelor pentru posturile bugetare atribuite Arhiepiscopiei Timişorii şi Caransebeşului.

Raportorul comisiei culturale, pr. Remus Olăriu, prezintă raportul secţiei culturale, propunind, iar Adunarea Eparhială hotărăşte: ia act de activitatea secţiei culturale, ratificind rezoluţiunile ei administrative; apreciază strădaniile Consiliului Arhiepiscopesc pe plan editorial şi ia act de zelul preoşimii în lupta pentru apărarea păcii şi colaborarea preoşilor în toate problemele cu organele locale, împletind principiile gîndirii creştine cu principiile umanitare.

Adunarea Eparhială mulţumeşte Sfintei Patriarhii şi Ministerului Cultelor pentru sprijinul acordat Seminarului Teologic din Caransebeş.

Raportorul comisiei economice, Dr. Petru Fărcaşiu prezintă raportul secţiei economice, pe anul 1956, Contul bilanş pe 1956, Contul de gestiune pe 1956, Balanşa de verificare pe 1956, Contul profit şi pierdere pe 1956, Proiectul de plan financiar pe 1957 şi Raportul special al Întreprinderilor eparhiale din Caransebeş pe 1956. Raportorul propune, iar Adunarea Eparhială ia la cunoştinţă executarea buşetului Consiliului Arhiepiscopesc pe anul 1956, ia act de activitatea rîdnică a întreprinderilor economice eparhiale, ia notă cu mulţumire de ajutorul financiar acordat de Consiliul Arhiepiscopesc văduvelor de preoş şi celor nevoiaşi, aprobă sprijinul material dat studenşilor în Teologie şi elevilor Seminarului Teologic din Caransebeş; înregistrează cu bucurie şi sub aspect economic desfăşurarea festivităşilor ca legătură cu proclamarea solemnă a canonizării Sf. Ierarh Iosif cel Nou şi aprobă cheltuielile împreunate cu acest eveniment. Se aprobă apoi Proiectul de Buşet pe anul 1957.

Raportorul comisiei de organizare, Dr. Iosif Petric, prezintă Raportul special al Consiliului Arhiepiscopesc privitor la alegerea unui membru în Consiliul Arhiepiscopesc şi a unui reprezentant în Adunarea Naşională Bisericească. Procedindu-se la alegere toşii membrii Adunării Eparhiale au votat pe P. C. *Vuia Corneliu*, *protopopul Timişorii* ca membru în Consiliul Arhiepiscopesc pe restul periodului 1954—1958, iar ca reprezentant în Adunarea Naşională Bisericească pe restul periodului, pe P. C. *prot. Dr. Gh. Cotoşman*, *vicar arhiepiscopesc*.

În cadrul discuțiilor au luat cuvîntul membrul Grigorie Achimescu, care mulțumește I. P. S. Mitropolit pentru modul cum a condus Adunarea Eparhială și pentru grija pe care o poartă Eparhiei.

Într-o atmosferă de entuziastă însuflețire, prot. Nicola Valer propune, iar Adunarea Eparhială aprobă trimiterea unor moțiuni: Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din R. P. R., Ministerului Cultelor și Sfatului Popular Regional Timișoara.

Epuizîndu-se ordinea de zi, I. P. S. *Arhiepiscop și Mitropolit Vasile*, președintele Adunării, mulțumește membrilor participanți la ședință și declară închisă Adunarea Eparhială din această sesiune.

PRAZNICUL INVIERII DOMNULUI a fost sărbătorit cu deosebită solemnitate în Catedrala mitropolitană din Timișoara. Solemnitatea învierii s-a desfășurat într-un cadru impresionant, pontificînd *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile*, asistat de un impunător sobor de preoți și diaconi, compus din: prot. Ic. Stavr. Dr. P. Țiucra, prot. Ic. Stavr. I. Geția, prot. Dr. I. Petreună, prot. I. Firca, pr. D. Botău, pr. N. Mieț și diaconii: I. Botău, I. Gașpar și I. Drăgoi. La solemnă procesiune a învierii a participat un mare număr de credincioși, în ritmul duos al dangătelor de clopote și în acordurile sublimului imn al învierii.

Sf. Liturghie a fost pontificată de I. P. S. *Mitropolit Vasile* într-o atmosferă de profundă cucernicie, asistat de același impunător sobor de preoți și diaconi, la care se adaugă prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicarul Archiepiscopiei. Fastul ceremonial îl completează în armonie desăvîrșită răspunsurile liturgice, executate cu deosebită măiestrie de Corul Catedral sub conducerea dlui prof. dr. Nicolae Ursu. În atmosfera de înălțare sufletească a praznicului învierii, a rostit un cald cuvînt I. P. S. Mitropolit Vasile, în care a reliefat semnificația praznicului.

În ziua a doua, I. P. S. Mitropolit Vasile a pontificat sf. Liturghie în Catedrala din Caransebeș, unde de asemenea a rostit o cuvîntare.

HIROTONIRI

I. P. S. *Mitropolit Vasile* a hirotonit în duminică din 10 martie întru ieromonah pe seama schitului „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Bogiltin, raionul Orșova, pe ierodiaconul *Eftimie Melchisedec*. Tot în aceeași duminică I. P. S. Mitropolit a hirotonit întru duhovnic pe ieromonahul *Gherasim Moisescu* de la sf. minăstire de maici Timișeni.

În ziua de 30 martie a fost hirotonit întru presbiter, diaconul *Cornel Mezinca*, pentru parohia Toager, raionul Ciacova, iar în duminică din 31 martie a fost hirotonit întru presbiter dia-

conul *Sabin Bololoi* pentru parohia Valea Bolvașnița, raionul Orșova.

În 14 aprilie a fost hirotonit întru diacon tinărul *Arcadie Schipor*, iar la duminica Tomii, 28 aprilie, I. P. S. Mitropolit Vasile a hirotonit întru presbiter pe candidatul de preoție sirb *Dragomir Petcov* pentru parohia Satu mare.

Rap.

LUCRARI DE ÎNTREȚINERE LA MINĂSTIREA „SARACA“, VECHI ȘI VALOROS MONUMENT ISTORIC DIN BANAT.

Deși condițiile istorice au fost neprielnice, poporul român a manifestat întotdeauna un simț al frumosului, o permanentă și nesecată forță de creație. În dezvoltarea sa istorică, arhitectura poporului român a cunoscut epoci de mare înflorire, dând naștere prin creațiile sale, la opere mărețe și de o deosebită originalitate.

Ca pe întreg cuprinsul patriei noastre și în Banat se află o seamă de creații, unele rămase de pe urma stăpînirilor vremelnice ale acestui pămînt, iar altele sînt opere create de meșteri iscusiți ridicați din mijlocul poporului nostru.

Aceste monumente istorice și de artă sînt astăzi bunuri care se bucură de tot sprijinul statului, dîndu-li-se o grijă deosebită, pentru a fi întreținute, reparate, restaurate și consolidate.

Astfel s-a ajuns ca în anul trecut, la minăstirea „Săraca“ cu sprijinul și fondurile primite de la Direcția Generală a Monumentelor Istorice de pe lângă Comitetul de Stat pentru Arhitectură și Construcții al Consiliului de Miniștri, să fie executate reparațiile ce s-au găsit necesare la acest monument istoric din eparhia noastră.

Minăstirea „Săraca“, un vechi și valoros monument bisericesc, datînd de prin sec. XIII-lea, cuprinde în ansamblul său o deosebită artă arhitectonică și o valoroasă creație picturală.

Prin strădaniile și grija I. P. S. *Sca. Dr. Vasile Lazarescu*, Mitropolitul Banatului, această minăstire ajunge în proprietatea Episcopiei Caransebeșului, dîndu-i-se acestui sfînt locaș și măreț monument istoric, misiunea lui adevărată. Și astfel, în anul 1936 se închină în fața sfîntului altar al acestei minăstiri pelerinii ce se îndreaptă spre acest locaș de rugăciune, sub pîn-tească grijă a protopopului Ioan Geția.

I. P. S. *Dr. Vasile Lazarescu*, Mitropolitul Banatului, face ca această minăstire să fie înzestrată cu toate cele trebuincioase, așezînd aici un ieromonah care să săvîrșească slujbele religioase. Apoi, s-a făcut un zid de împrejmuire a întregului teren ce aparține minăstirii, un pavilion, pentru săvîrșirea slujbelor religioase în ziua hramului care are loc în ziua de 6 august ale fiecărui an, o clopotniță și o fîntînă arteziană.

La propunerea și prin grija dlui Longhin I. Oprea, șeful Secției Monumentelor Istorice, Direcția Generală a Monumentelor Istorice de pe lângă C. S. A. C., a aprobat și a dat fondurile necesare, executându-se următoarele lucrări: reinvelirea acoperișului cu șindrilă, îndreptarea și completarea jghiaburilor și a burlanelor, ridicarea și repararea pavajului din jurul minăstirii, cu rigole de scurgere, pentru îndepărtarea apei, nivelarea terenului în jurul construcției, cu panta necesară scurgerii apelor.

Deși minăstirea „Săraca” necesita și alte reparații, atât în interior cit și în exterior, deocamdată, nu s-au executat decît numai lucrările exterioare amintite mai sus.

În interior, pe lângă fisurile ce sînt la proscomidier între boltă și între arcele purtătoare la turn, la zidul dintre pronaos și naos, mai e nevoie și de restaurarea picturii. Dar și aceste lucrări au fost prevăzute.

Proiectul lucrărilor a fost executat de către Secțiunea de Arhitectură și Sistemalizare a reg. Timișoara, lucrările fiind executate în regie proprie. Valoarea lucrărilor, după deviz a fost 25.000 lei.

L. I. Țărățeanu

INSPECȚII

În scopul verificării activității preoției noastre și pentru îndrumarea ei pe teren pastoral, cultural și social, P. C. protopopi descind mereu în diferite parohii din cuprinsul Arhiepiscopiei. Astfel p. prot. *Tiberiu Farca* de la *Sinnicolaul Mare*, a inspectat în cursul lunii februarie parahiile Tomnatic, Igrîș, Șandra, Periam, Variaș și Gelu, iar în luna martie parahiile Sinpetru Mare, Bărăteaz, Cenad și Valcani.

P. prot. *Toma Bujor*, *protopopul Lugojului*, a inspectat în 9 februarie parohia Ictar, păstorită de p. Const. Popovici. S-a constatat necesitatea reparării exterioare a bisericii. Tot în aceeași zi s-a inspectat parohia Budinț, găsind biserica în perfectă ordine, atât în interior cit și în exterior. În 14 februarie s-a inspectat parohia Tapiu, găsind aceeași situație. În 7 martie p. prot. *Toma Bujor* a inspectat parohia Belinț, păstorită de preoții I. Dulcu și I. Belei, dînd acestora îndrumări privitoare la consolidarea vieții religioase-morale din parohie. În 21 martie s-a inspectat parohia Valealungă, unde păstorește p. Const. Tirziu; aci biserica necesită reparații în interior. În aceeași zi s-a inspectat parohia Hezeriș, păstorită de preotul I. Nimu. Biserica — monument istoric — necesită reparații radicale. S-a mai inspectat parohia Silha, unde se reclamă repararea radicală a acoperișului bisericii.

Părintele *Corneliu Vuia*, *protopopul Timișorii* a inspectat parohia Hodoni, Timișoara II, Timișoara Colonia nouă, Timișoara IV, Timișoara Ville-Fabric, Timișoara II/III, Fratelia A, Fratelia B, Freidorf, Beșenova nouă și Becicherecul mic.

Părintele Gh. Tunea, protopopul raionului Bozovici, a inspectat parohiile Prilipeț, Prigor, Rudăria și Șopotul Vechi, Dalboșeț și Moceris.

Protopopul Lipovei, Vitalie Pereteatcu s-a deplasat în parohiile Căprioara, Valea mare, Căpălăș și Birchiș. Cu acest prilej P. C. Protopop subliniază activitatea strădalnică ce o desfășoară în parohiile lor preoții Emil Damșa-Birhiș, și Eugen Popovici-Valeamare.

CONFERINȚELE DE ORIENTARE ALE PREOȚIMII

s-au dovedit a fi cele mai nimerite mijloace pentru dinamizarea activității pastorale și de orientare justă în problemele de actualitate. Ele urmăresc promovarea spiritului de colaborare dintre Biserică și Stat, întărirea conștiinței datoriei clerului de a-și iubi și apăra patria și intensificarea luptei pentru apărarea păcii. Se dezbate aici probleme pastorale, de doctrină teologică menite să mențină preoțimea, la un înalt nivel cultural teologic.

Conferința de orientare a preoțimii pe luna aprilie a dezbătut o problemă de o excepțională importanță pentru viața bisericească: „Unitatea de credință, de ritual și disciplină bisericească, îndatorirea permanentă a preotului ortodox“, (consolidarea reintegririi Bisericii ort. rom., combaterea stilismului, inovațiile liturgice, superstițiilor, falsul misticism, apărarea credincioșilor de prozelitism și păstrarea disciplinei clerului). Această conferință a fost trasată temeinic de către preoțimea noastră, iar la discuții au luat parte o seamă de preoți, expunând ei unele note personale pe marginea conferinței.

CONCERT RELIGIOS

Seminarul Teologic din Caransebeș, a dat un concert religios, în Duminică „Ortodoxiei“ (10 martie 1957) în cadrul vecheriei, în biserica catedrală din Caransebeș. Concertul a fost condus de d. prof. C. Vladu, cîntîndu-se bucăți de următorii compozitori: Ursu, Lungu, Porumbescu, Muzicescu, Bortneanschi. În cadrul acestui concert, pînă. prof. Adrian Cilievici a rostit o conferință despre: „Ortodoxia românească“.

REVENIRI LA ORTODOXIE

În parohia Bata, Ienășel Eftimie, Glăjer Ecaterina și Munteanu Iosif cu soția lui Aurelia s-au întors la Ortodoxie, religia noastră străbună, părăsind rătăcirea neoprotestantă baptistă.

DIN CONTRIBUȚIA CREDINCIOȘILOR

Prin jertfelnicia credincioșilor și prin rîvna preoților noștri, în ultimul timp s-au efectuat lucrări de renovare la o mulțime

de biserici din cuprinsul Arhiepiscopiei. Astfel la *Sînnicolaul mare* s-au făcut reparații exterioare la ambele biserici, prin contribuțiile benevole ale credincioșilor. Pe lângă aportul preoților merită să se sublinieze rivna credincioșilor Simion Radu și Ioan Biaș. Reparările au costat 50.000 de lei.

În protopopiatul Lugoj, *biserica din Armadia* este în construcție și ridicată pînă la acoperiș. Reparații diferite s-au făcut și la bisericile din *Satumic*, *Lugoj* și *Budinț*. Tot în acest protopopiat s-au reparat gardurile de la cimitirul parohiilor Lugoj, Sălbăgel, Racovița, Crivobara.

În protopopiatul Caransebeș s-au efectuat lucrări la renovare și electrificare. Astfel la *Zervești* s-a pavat cu mozaic biserica, iar în *Obreja* se introduce curentul electric.

FAPTE PILDUITOARE

În parohia *Căpăt* s-a țesut din contribuția și munca credincioșilor un covor de lină, lung de 14 m. și lat de 0,40 m.

În parohia *Bata*, credincioasa Blagoe Cătălina a donat sf. biserici un rind de odăjdii preoțești de mătăasă, în valoarea de 800 lei. S-au mai confecționat 2 prapori negri din stofă, cu icoane, în valoare de 600 lei.

Credincioasa Ursu Elena a donat un acoperemint pentru te-traped, din lină, țesut cu motive naționale.

În parohia *Timișoara-Fabric* au făcut daruri pentru biserică următorii: Nicolae Dolinski, un policarțdu în sumă de lei 1200, familia credinciosului D. Greavu, acesta a donat o perdea de catifea pentru ușile împărătești, o pereche de cununi pentru sf. Taină a cununiei, a reparat și împrejmuit crucea din str. Mătă-sariilor și a donat două tablouri mari pentru această cruce.

Secția misionară a Comitetului parohial a înfrumusețat Mormîntul Domnului cu frumoase lucrări de dantelărie. Credincioasa N. Vasilescu a donat un acoperemint brodat pentru sf. Prestol, iar credincioasa Solomie Cristina a donat o masă pentru parastase.

La indemnul pâr. Garștea Epifanie, un grup de credincioși, în frunte cu Toma Vrajitor, din parohia *Pojejena de jos*, raionul Moldova Nouă, au donat sf. biserici trei icoane mari pentru pereții exteriori ai bisericii, în valoare de 1500 lei și un prapor mare, care se va purta de trei persoane, în valoare de 1000 lei.

În parohia *Ohaba-Mitnic*, păstorită de pr. Gh. Cornean, femeile credincioase din Comitetul parohial, pentru înfrumusețarea sf. biserici au donat: un Epitaf, una icoană Maica Domnului cu pruncul Iisus în brațe pentru tronul Născătoarei de Dumnezeu și 3 prapori negri din lină, cu icoane sfinte pictate de ambele laturi, precum și 3 prapori brodați „Iisus Hristos” și „Fecioara Maria”.

Cîntărețul bisericesc Ioan Ștefănița și soția sa Paraschiva au donat de asemenea sf. biserici, una icoană prăznicar „Invie-

rea Domnului" și 2 ștergare brodate cu mătase, pentru sf. taină a împărtășaniei. De asemenea acest cîntăreț bisericesc a mai executat gratuit, pe seama sf. biserici, mormîntul Domnului și tronul Născătoarei de Dumnezeu.

Iar cîntărețul bisericesc Vasile Minescu și soția sa Iconia au donat sf. biserici, una masă pentru botezul copiilor și 2 postamente pentru flori înaintea sf. altar.

Credincioasa Elena Toma cu fiicele ei au donat sf. biserici pentru a doua oră un covor țesut frumos din lînă, pentru sf. altar și un sfeșnic cu trei brațe la tetrapod.

Dumnezeu să răsplătească pe mărinimoșii donatori.

OPERA SAMARITEANA

Încă de la începutul existenței sale, Biserica a ajutat pe cei săraci. În atîtea parohii și astăzi Comitetele parohiale în frunte cu preoții, la diferite sărbători, fac acte de caritate creștină. Menționez de data aceasta agapele pentru cei săraci, făcute de sărbătoarea Bunevestiri în parohiile Caransebeș, Glimboca și Obreja.

CORURILE BISERICESTI

care au darul să înalțe fastul serviciului divin, au fost reorganizate în parohiile Balinț, Coștei, Lugoj, Racovița, Timișoara IV și Timișoara II.

JUBILEUL CORULUI DIN CHIZATAU

Unul din cele mai vechi coruri de țărani din Banat, care a raportat succese răsunătoare la diferite concursuri din țară, corul din Chizătău își serbează în toamna acestui an la 8 sept. jubileul de 100 de ani, în cadrul unor grandioase serbări ce se vor aranja pe linie de Stat, evenimentul constituind un monument istoric și de răscruce în istoria muzicii și culturii românești. Cu acest prilej se va edita de către așezămintele culturale, Monografia Corului, alcătuită de către pînitele pensionar Sever Șepețean descendentul dirijorului întemeietor, pînitele Trifu Șepețan.

DIN CIMPUL ACTIVITAȚII SOCIALE A PREOȚIMII

Preoțimea noastră, conștie de îndatoririle sale sociale, sprijină intens organele locale în lupta pentru pace, la ARLUS, căminele culturale și în acțiunea pentru socializarea agriculturii. În această activitate s-au evidențiat preoții Muntean, Socăciu, Stanca, Suru, Nistor, Popovici, Turcan, Teodorescu, Jurj, Frățilă, și Fiștea din protopopiatul raionului Lugoj.

Prin predici, lămuriri individuale și exemple personale în acțiunea de socializare a agriculturii, s-au evidențiat preoții

Șchiopu T., Drăgan N., Bogdan N., Blidariu D., Berezovschi I și Andraș V., care s-au înscris în întovărașirile agricole formate în comunele, unde păstoresc respectivii preoți.

DECESE

† *Pr. Gh. Adam.* În ziua de 17 martie a încetat din viață în vîrstă de 74 de ani preotul Gh. Adam, care a păstorit 50 de ani în parohiile Voislova și Valeabistra din raionul Caransebeș. Defunctul a muncit cu multă rivnă în aceste două parohii, renovînd biserica și casa parohială din Voislova și zidind biserica din Valeabistra.

Prohodul a fost oficiat de un sobor de 12 preoți, în frunte cu protopopul I. Racoveanu, care în cuvîntul de despărțire ținut, a reliefat activitatea acestui venerabil slujitor al Bisericii.

† *Pr. Alexandru Munteanu.* În ziua de 23 aprilie a. c. a decedat în com. Becicherecul mic preotul Alexandru V. Munteanu în etate de 58 ani, după un serviciu preotesc de 30 ani din care 24 în comuna Pil-Arad, 4 în Zăbalț și 2 în Dubești-Făget.

Înmormintarea a avut loc în ziua de 25 aprilie, prohodul fiind oficiat de I. P. C. Sa Dr. Petru Dehelean consilier-Arad, P. C. Sa C. Vuia protopopul Timișorii, P. C. Sa Iulian Opreșoni protopopul Făgetului, P. C. Sa Alex. Bocșianu protopop, CC. preoți Vichentie Cuzma, Lazăr Cincu, Ioan Perian, Traian Barzu, Ioan Șișu, Cornel Crăciunescu și Nicolae Dad.

A fost parentat de I. P. C. Sa Dr. Petru Dehelean și protopop C. Vuia.

Regretatul a fost un preot model plin de rivnă și devotament față de sf. biserică. Este deplins de soția sa și doi copii.

† *Monahul Vasile Glava.* La sf. minăstire „Izvorul Miron“, raionul Făget, a trecut la cele veșnice, după o grea suferință, în ziua de 28 aprilie, în etate de 79 de ani, monahul Vasile Glava.

Înmormintarea defunctului, după rînduiala prohodirii călugărilor, s-a făcut de către soborul minăstirii, în ziua de 30 aprilie în cîmîtirul sf. minăstiri, în prezența unui impunător număr de credincioși din împrejurimi, care au cunoscut evlavia și rivna defunctului pentru casa Domnului.

† *Petra Miclea.* În 15 mai s-a stîns din viață credincioasa Petra Miclea, mama dlui dr. Romulus Miclea, jurisconsultul Arhiepiscopiei noastre. Defuncta a fost o credincioasă devotată Bisericii noastre, participînd cu regularitate la serviciile religioase și o mamă la înălțimea chemării sale.

Înmormintarea a fost oficiată de pr. Liviu Surlașiu. A participat I. P. S. Mitropolit Vasile și prot. Dr. M. Bănescu, cîns. administrativ.

Dumnezeu să-i așeze cu dreptii !

Episcopia Aradului

La dorința C. Părinte Nicolae Stan ca și a credincioșilor din parohia Caporal-Alexa, în zilele de 22, 23 și 24 martie a. c. am ținut misiune religioasă în parohia de sus, desfășurând următorul program :

I. *Vineri (22 martie 1957)*, la orele 8,20 sosind în parohie, la marginea comunei, oprindu-mă, am făcut o plăcută inspecție la cimitirul parohiei, pe care l-am găsit îngădit bine, crucile într-o perfectă ordine, văruite și îngrijite cu multă pietate creștinească.

La orele 10 — după terminarea ceasurilor, a urmat sf. Liturghie a darurilor înainte sfințite. La priceasnă am predicat „Cultul morților și îngrijirea cimitirelor”.

La orele 7—9 Denie. (Acaftist). La sfârșit am predicat despre „Necesitatea spovedaniei”.

II. *Simbătă (23 martie 1957)*. La orele 9 Utrenia urmată de sf. Liturghie. La priceasnă am predicat despre „sf. Cuminecătură și răscumpărarea neamului omenesc”.

III. *Duminică (24 martie 1957)* la orele 8,20 a sosit în parohie I. P. C. Sa Păr. Dr. Gheorghe Lițiu, vicarul eparhial. La priceasnă Păr. vicar a predicat despre : „Taina sf. Botez”. După sf. Liturghie, imediat, în curtea sf. Biserici s-a făcut taina sf. Maslu, la care a participat pe lângă credincioșii noștri și alți creștini de la diferite culte existente în parohie. La sfârșit, I. P. C. Sa Păr. Vicar a predicat despre „Unitatea Bisericii lui Hristos”. A urmat cuvântul de mulțumită a C. Părinte Nicolae Stan, care în numele credincioșilor mulțumește I. P. C. Păr. Vicar, pentru învățăturile alese semănate în sufletele credincioșilor săi, cit și pentru cinstea deosebită de a veni în mijlocul lor.

Îl roagă în același timp pe I. P. C. Păr. Vicar să fie tălmăciul gândurilor și a sentimentelor de dragoste și supunere de cari sint stăpinite sufletele credincioșilor din acea parohie față de P. Sf. Sa Părintele Episcop Andrei, căruia într-un gând înalt și credință curată roagă pe Bunul Dumnezeu să ni-l ție cu bine și sănătate spre lauda lui Dumnezeu, slava sf. noastre Biserici și fericirea fiilor săi duhovnicești.

După masă la orele 3—4 Vecernia. La sfârșitul Vecerniei, Păr. Vicar elogiind corul bisericesc, vorbește despre „Cântarea e un dar divin”.

Biserica a fost zidită în anul 1791, renovată ultima dată

în 1929, avînd 1498 credincioși. În parohie mai sînt 95 penticostaliști și 62 bapțiști. Credincioșii se cuminică regulat cu Sf. Taine. Cîntăreții sînt de asemenea foarte buni, în special Petru Sofica, Ioan Buda, Gheorghe Brad și Traian Sofica, care, pe lingă ciniărtle de strană, mai conduce corul mixt bisericesc pe 3 voci, compus din 54 persoane. Credincioșii cercetează regulat sf. biserică, cuminecîndu-se într-un număr mare, ceea ce dovedește și evidența celor cuminecați, care în parohia Caporal Alexă este la curent.

Toate serviciile se țin regulat și cu promptitudine.

În fața acestei misiuni religioase foarte bine reușite, propun mulțumită și recunoștință arhierescă vrednicului părinte Nicolae Stan, care în toate timpurile s-a dovedit adevărat preot și care cu mult zel apostolesc s-a făcut „tuturor toate“ ca pe toți să-i mintuiască.

Faur Ioan
Misionar protopopesc

În înțelegere cu P. C. Părinte I. Fintinaru protopopul ort. rom. al raionului Criș și la invitația C. Părinte Teodor Leucuța și a credincioșilor din colonia *Horia-Țipar*, în zilele de 29, 30 și 31 martie 1957 am făcut misiune religioasă în parohia de sus, cu următorul program.

I. Vineri, 29 martie a. c., orele 10 sf. Liturghie a darurilor înaintesfințite. Am predicat despre „Post și rugăciune“.

Vineri ora 4 d. m. spovedania credincioșilor.

Ora 6 d. m. Acatistul Domnului Iisus Hristos, cu predica: „Judecata din urmă“.

II. Simbătă 30 martie a. c., orele 9 Utrenia, urmată de sfînta Liturghie. La priceasnă am predicat despre „Sf. Cuminecătură“.

Ora 4 d. m. Vecernia cu predica „Jertfa Mîntuitorului“.

Ora 6 d. m. Spovedania credincioșilor.

III. Duminică, 31 martie a. c., orele 9 Utrenia urmată de sf. Liturghie cu predica „Despre mîntuire“.

La orele 3 d. m. sosind în parohie, I. P. C. Sa Păr. Vicar Dr. Gheorghe Lițiu a fost primit de preotul misionar, preotul coloniei T. Leucuța și de credincioșii adunați în curtea sf. biserici.

La orele 4,20 s-a făcut Vecernia urmată de sfîntirea clopotniței noi, în care s-a așezat încă un clopoțel din partea bunilor credincioși ai coloniei. La sfîrșitul sfîntirii I. P. C. Sa Păr. Vicar le-a cuvîntat credincioșilor din colonia Horia-Țipar despre „Credința curată și jertfelnicia bunilor creștini“.

În numele credincioșilor, Părintele administrator T. Leucuța mulțumește I. P. C. Păr. Vicar, pentru frumosele învățături semănate în suflete și în același timp îl roagă să transmită Prea Sfînțitului nostru Episcop Andrei cele mai curate urări de bine și sănătate.

Pr. I. Faur
misionar protopopesc

INSPECȚII ȘI VIZITE CANONICE

Duminică, 5 mai a. c., P. C. Vicar eparhial Dr. Gheorghe Lițiu, însoțit de diaconul catedral Băbuția Teodor, a cercetat parohiile *Roșia de Criș* și *Revetiș*, raionul Gurahonț, cu care prilej a inspectat oficiile parohiale, a liturghisit și a predicat.

SFÎNȚIRE DE PARACLIS

În parohia *Sintana*, raionul Criș, paraclisul renovat și împodobit prin obolul enoriașilor, a fost sfințit la praznicul Floriilor din acest an, prin delegație dată preotului nou transferat acolo, Andrei Triteanu.

CONFERINȚA CU PROTOPOPII RAIONALI

Protopopii din întreaga Eparhie, au fost întruniți la Centrul Eparhial, în conferință administrativă, la data de 3 mai a. c. Cu acest prilej s-a dezbătut problema acordării de subvenții din Fondul Central Misionar, s-au discutat chestiuni de ordin administrativ bisericesc-economic, menționându-se protopopiatele Hunedoara, Brad, Deva și Hațeg, pentru realizarea planului de încasarea contribuțiilor oficiale și s-a prelucrat Hotărîrea Consiliului de Miniștri privind regimul de contractare a cerealelor.

DISTINCȚII

Preoții Bențea Emil de la parohia Ara'd-Șega I; Faur Ioan de la parohia Șimand; Goia Aurel de la parohia Nădlac și Oprea Virgil de la parohia Brad, au fost hirotesiți întru protopresbiteri onorifici, de către Prea Sfinția Sa Episcopul Andrei, la data de 11 martie a. c.

DECESE

† *Icon. Stavr. Andru Gherasim* de la parohia Sarcia (R. P. F. Jugoslavia) a decedat la data de 26 martie a. c.

† *Pr. Bodea Cornel* de la parohia Dezna, raionul Gurahonț, a decedat la 1 mai a. c.

Alegerea și înscăunarea I. P. S. Sale Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei

Colegiul Electoral Bisericesc în ședința din 10 ianuarie a acestui an, a ales pe noul Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, în scaunul rămas vacant prin trecerea întru cele veșnice a Mitropolitului Sebastian Rusan. Solemnitatea s-a desfășurat în Palatul Patriarhal, fiind prezenți membrii Colegiului Electoral Bisericesc, în frunte cu *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., dl. Gh. Hossu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, delegatul dlui Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. R., dl. Mihail Mujic, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., dl. academician prof. P. Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor și înalt Prea Sfinții Mitropoliți Iustin al Ardealului, Vasile al Banatului și Firmilian al Olteniei.

După ce s-a citit apelul nominal al membrilor Colegiului Electoral Bisericesc — alcătuit din membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii de drept și membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor — s-a constatat că din 81 membri îndreptățiți a-și exprima votul sînt prezenți 80 și că înaltul for electoral este legal constituit și poate proceda la alegerea noului Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Dl. academician prof. P. Constantinescu-Iași citește Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., pentru deschiderea Colegiului Electoral. A luat cuvîntul apoi *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, care a salutat prezența în mijlocul membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, a dlui dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, însoțit de dnii Gh. Hossu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri și M. Mujic, vicepreședintele Prezidiului Marii Adunări Naționale.

În continuare, *Prea Fericitul Patriarh* a spus :

„În aceste înalte prezențe, noi sîntem îndreptățiți să vedem încă o dovadă a bunelor raporturi ce există între Biserica Ortodoxă Romînă și Statul nostru democrat-popular și a colaborării sincere dintre conducerea Bisericii și conducătorii țării noastre“.

După despuierea scrutinului și după numărarea buletinelor, *Prea Fericitul Patriarh Justinian* a anunțat rezultatul votării: au

votat 80 de membri ai Colegiului Electoral Bisericesc și toate voturile au fost întrunite de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Ardealului. Proclamînd ales cu unanimitate de voturi pe *I. P. S. Mitropolit Iustin*, ca Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Prea Fericitul Patriarh Justinian* a felicitat pe noul ales, și i-a urat păstorire rodnică în străvechea Mitropolie a Moldovei și Sucevei, spre binele credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romine și Patriei noastre.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, răspunzînd, a spus printre altele:

„Încă nu s-a împlinit un an din ziua, în care, dînd urmare chemării Colegiului Electoral Bisericesc, am început lucrarea mea de cîrmuitor al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și de Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului. Rupîndu-mă de catedra mea de la Institutul Teologic universitar din București, unde, după a mea socotîță, năzuîam să-mi închin întreaga mea viață slujirii bisericești pe tărîmul teologiei, am plecat anul trecut în Ardeal, după vrerea lui Dumnezeu, pentru a fi propovăduitor al dreptei credințe, iconom al harului divin și păstor al unei părți a turmei dreptcredincioase de peste munți.

Biserica Ardeleană, această ramură viguroasă a Ortodoxiei rominești și-a dăltuit și și-a călit ființa în împrejurări grele de viață pentru clerul și credincioșii ei. Stăpinirea prinților feudali și apăsarea nemiloasă a Habsburgilor pe de o parte, apoi nedreptele orînduiri sociale, pe de altă parte, au pricinuit poporului român din Ardeal suferințe amare și îndelungate, care s-au răsfrînt și asupra Bisericii lui. Acestea însă, cu toate frămîntările în care a fost tirită vremelnice Biserica, n-au izbutit să-i desfigureze ființa. Păstrîndu-se în adevăratul duh al Ortodoxiei, Biserica ardeleană a rămas strîns legată de popor, identificîndu-se cu vrerile lui drepte și cu năzuințele lui înalte. Conștiința unității de neam, a făcut cu puțință și săvîrșirea actului istoric al unificării bisericești, de îndată ce s-au ivit zorile unei vieți noi pentru poporul nostru. Credincioși luminați, păstoriți de un cler învățat, ardelenii nutresc o evlavie înaltă, pozitivă, neaplecăată spre manifestări indoeulnice. La orașe ca și la sate, ei participă în mare număr la sfîntele slujbe, arătîndu-se adînc pătrunși de adevărurile dreptei credințe.

Dacă la toate acestea adăugăm dragostea fierbinte pe care clerul și credincioșii ardeleni o nutresc față de ierarhul lor, se va înțelege deplin greutatea ce simt astăzi cînd mă rup de eparhia pe care am păstorit-o pînă acum.

Prin votul Dvs. de astăzi, mă văd purtat de mîna cerească spre scaunul de păstor al Bisericii Moldovei.

Imi dau seama că odată cu înălțarea pe acest scaun, grijiile mele cresc, îndatoririle sporesc. Despărțîndu-mă de scaunul Bisericii Ardelene, în a cărei vistierie duhovnicească rămîne ferecată o parte din inima mea, mă îndrept spre altă podoabă a

«Ortodoxiei românești spre Mitropolia Moldovei și Sucevei. Increderea Dvs. mă trimite astăzi în falnica Moldovă a marilor voievozi și domni, a lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare și Sfint, a lui Rareș și Lăpușneanu, a lui Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir și Alexandru Cuza.

Pentru trimiterea mea în această binecuvântată lucrare în ogrorul Bisericii și al Patriei noastre iubite, exprim mulțumiri *Prea Fericitului Patriarh Justinian*, înalt Prea Sfințiților Mitropoliți, Prea Sfințiților Episcopi, Prea Cucernicilor Preoți și Domnilor membri ai Colegiului Bisericesc, rugându-i să-mi fie îndrumători și sfătuitori spre dreapta împlinire a misiunii ce mi-a fost hărăzită astăzi.

Mulțumitor vădindu-mă față de Părintele ceresc, întru fringere de inimă îl rog în acest ceas și-l voi ruga pururea : „Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta, Biserica Moldovei, pe care a zădit-o dreapta Ta și o desăvârșește pe ea“.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe *d. Ministru al Cultelor* să dea citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., pentru închiderea ședinței Colegiului Electoral Bisericesc. După citirea înaltului Decret de către dl. academician prof. Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor, în Palatul Patriarhiei Române, a avut loc o agapă. Cu acest prilej, *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, a toastat pentru continua întărire a conlucrării dintre Biserică și Statul nostru democrat-popular și pentru sănătatea conducătorilor Patriei noastre.

INVESTITURA I. P. S. SALE MITROPOLIT IUSTIN

În ziua de 12 ianuarie a. c., în sala sinodală din Palatul Patriarhiei Române, s-a desfășurat solemnitatea investiturii *Înalt Prea Sfințitului Iustin* cu cirja de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Pe lângă membri ai Sfintului Sinod, au mai fost de față dnii : I. Bărbulescu, director general în Ministerul Cultelor, D. Dogaru, I. Onțanu și Rodeanu, directori în Ministerul Cultelor, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, PP. CC. consilieri administrativi patriarhali, profesori ai Institutului Teologic universitar din București, PP. CC. consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, preoți din Capitală, studenți teologi și numeroși invitați.

După ce *dl. academician prof. P. Constantinescu-Iași*, Ministrul Cultelor, a citit Decretul de confirmare a noului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, fiind primit cu aplauze de cei prezenți, P. S. Antim Tirgovișteanul, secretarul Sfintului Sinod, a prezentat *Prea Fericitului Patriarh Justinian*, cirja mitropolitană, spunând după datină : „Prezint Prea Fericirii Voastre cirja de păstorie a Arhiepiscopiei Iașilor și a Mitropoliei Moldovei și Sucevei“.

Prea Fericitul Patriarh primind cirja mitropolitană, o înmânează Înalt Prea Sf. Mitropolit Iustin, rostind următoarele cuvinte „Primește cirja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată ție. Celor ascultători să le fie prin tine, toiag de reazim și întărire, iar pentru cei nestatornici să o folosești ca toiag de certare, toiag de îndreptare“.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, ține apoi o cuvintare, spunând, printre altele :

„Prin votul Colegiului Electoral Bisericesc și al Sfintului Sinod din 10 ianuarie, ai fost ales în scaunul de Arhiereu al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, alegere confirmată de Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, cu Decretul ce s-a citit astăzi. Ai fost chemat, astfel, în Scaunul de veche și glorioasă tradiție ortodoxă a Mitropoliei Moldovei și Sucevei, scaun care în decursul veacurilor, a fost ilustrat de mărețe figuri ale multor luminați ierarhi, arhiepiscopi ai Moldovei lui Ștefan cel Mare.

Prin această cinstire, ai primit pe umerii tineri ai Înalt Prea Sfinției Tale, o sarcină, pe cit de grea, pe atât de importantă, pe care urmează să o duci cu ochii ațintiți spre glorioasele realizări ale înaintașilor, spre înțelepciunea, hărnicia și blindețea lor, cu sprijinul clerului și credincioșilor din această binecuvântată parte a țării.

Primește, dar, cu încredere toiagul acesta, ca semn al puterii jurisdicționale, pe care ți-o conferă astăzi Biserica lui Hristos.

În numele Sfântului Sinod și al Nostru, îți dorim păstorie îndelungată, pașnică și binecuvântată de Dumnezeu, cu îmbelșugate roade, de folos Bisericii și Patriei noastre“.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, luând cuvântul, a spus :

„Două simțăminte puternice îmi stăpinesc sufletul acum cînd îmi înmînați cirja arhipăstorească a Sfinței și de Dumnezeu păzitei Arhiepiscopii a Iașilor și a Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Prin încrederea Colegiului Electoral Bisericesc, sint chemat să păstoresc din vlădicescul scaun, pe care l-a cîstit un lung șir de ierarhi harnici și pricepuți.

Neîncetat voi priveghea la buna îndrumare a preoțimii eparhiei mele întru îndeplinirea cu prisosință a îndatoririlor ei către Biserică și Patrie. Voi urmări cu toată luarea aminte ca roadele lucrărilor preoților să se vadă din buna chivernisire a locașurilor dumnezeiești, din propovăduirea dragostei către toți fiii Patriei și din jertfelnică dăruire pentru binele obștesc.

Aduc cu acest prilej mulțumiri Domnului Ministru al Cultelor academician prof. *Petre Constantinescu-Iași*, pentru că, pe temeiul votului Colegiului Electoral Bisericesc, m-a recomandat Înaltului Guvern al Republicii noastre Populare, care m-a propus Prezidiului Marii Adunări Naționale spre confirmare în vrednicia de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Primind această confirmare, mulțumesc cu recunoștință Domnului dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, făgăduind deplină loialitate față de scumpa noastră Patrie, Republica Populară Română.

Așa să-mi ajute Dumnezeu“.

La trapeza Palatului Patriarhiei Române, a avut loc apoi o agapă, la care au participat toți cei prezenți la solemnitatea investiturii.

SOLEMNITATEA INSCAUNĂRII I. P. S. S. MITROPOLIT I U S T I N

Duminică, 13 ianuarie a. c., s-a desfășurat în capitala Moldovei, la Iași, solemnitatea înscăunării *Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin*, P. C. I. Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, împreună cu P. C. Vicar C. Nonea, fiind responsabili cu executarea programului de pregătire a acestor festivități.

După slujba religioasă și săvârșirea Sfintei Liturghii, în Catedrala din orașul Iași, d. acad. prof. P. Constantinescu-Iași a citit Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., pentru confirmarea I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit dr. Iustin Moisescu în funcțiunea de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Luind cuvântul Prea Fericitul Părinte Justinian, spune printre altele:

„Clerul și credincioșii din cuprinsul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei trăiesc astăzi momente sărbătorești de însemnătate deosebită. Pe istoricul scaun de întistătător al acestei Mitropolii, ilustrat de-a lungul veacurilor de ierarhi străluciți, se așează astăzi nou alesul Mitropolit I. P. Sf. Iustin Moisescu. Ales de Colegiul Electoral Bisericesc, întărit de Sfântul Sinod și de Conducerea superioară a Statului, Inalt Prea Sfinția Sa vine să conducă ca Arhipăstor clerul și poporul dreptcredincios din această de Dumnezeu păzită Mitropolie“.

Adresându-se I. P. Sf. Mitropolit Iustin, Prea Fericitul Patriarh Justinian spune:

„Începînd de astăzi ești conducătorul sufletesc al poporului dreptcredincios din Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfint. Turma ce ți s-a încredințat spre păstorire este din cele mai alese. Atotputernicul Dumnezeu să-ți ajute să ridici la cele mai înalte culmi viața bisericească și cetățenească din această Mitropolie, pentru binele Bisericii Ortodoxe Române și folosul Patriei noastre!“

Vorbește apoi dl. acad. prof. P. Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor, care, în numele Guvernului Republicii Populare Române, felicită Biserica Ortodoxă Română și Centrul epărbial Iași pentru alegerea și instalarea I. P. Sf. Mitropolit Iustin. D-Sa amintește de vrednicii mitropoliți ai Moldovei care sînt pilde grăitoare, apoi face un portret al noului păstor al Bisericii din Moldova.

În numele preoților și credincioșilor din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, vorbește Prea Sfințitul Episcop Teofil al Romanului și Hușilor.

Răspunzind, I. P. S. Mitropolit Iustin, vorbește despre legăturile dintre Bisericele Ortodoxe din Ardeal și Moldova, despre Iașul marilor voievozi și a marilor mitropoliți. Mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian și membrilor Sf. Sinod, precum și Dlui Ministru al Cultelor, prof. P. Constantinescu-Iași, pentru că au luat parte la înscăunarea I. P. Sf. Sale și binecuvintează pe credincioșii și preoții din biserică.

După încheierea festivităților religioase din Catedrală, distincții oaspeți și reprezentanții autorităților locale se îndreaptă spre reședința mitropolitană. Aci, Consiliul eparhial a oferit o masă cu prilejul instalării I. P. Sf. Mitropolit Iustin. Cu acest prilej au luat cuvântul mai multe personalități dintre cei prezenți la această masă.

Tuturor le-a răspuns I. P. Sf. Mitropolit Iustin. Apoi clericii și credincioșii prezenți, au cântat imnul mitropolitan: „Preșăpînul și Mitropolitul nostru, Doamne îl păzește întru mulți ani“.

P. I. O.

DECADA CULTURII R. S. F. S. R.

În ziua de 19 mai s-a deschis în capitală precum și în alte orașe din țară, decada culturii R. S. F. S. R., eveniment de o excepțională importanță pentru consolidarea legăturilor de prietenie și colaborare frățească dintre poporul român și popoarele Uniunii sovietice. Multiplele manifestări ce vor avea loc în cadrul acestei decade: conferințe, spectacole, concerte, ciclul de filme, vor contribui la cunoașterea marilor realizări ale R. S. F. S. R.

Între republicile Uniunii Sovietice, Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă, este cea mai mare, atât ca întindere, cât și ca populație. Ea a înregistrat realizări de seamă în toate domeniile.

Cultura rusă a adus un suflu innoitor în dezvoltarea culturii noastre românești.

Decada culturii R. S. F. S. R. va adînci și mai mult legăturile culturale, de prietenie și colaborare frățească dintre poporul nostru și popoarele Uniunii Sovietice, popoare unite în marele lagăr al păcii și socialismului.

VIZITA UNUI PASTOR DANEZ LA SFINTA PATRIARHIE

Pastorul danez Uffa Hansen, membru al Consiliului Mondial al Păcii, care vizitează țara noastră la invitația Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. Română, a făcut o vizită la Patriarhie.

Oaspetele danez a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

A INCEPUT CONSTRUCȚIA CELEI MAI MARI CONDUCTE MAGISTRALE DE GAZE

Și Banatul va avea o conductă de gaze naturale

Din inima podișului Transilvănean se desfășoară în aceste zile o mare și importantă bătălie: sute de constructori aparținând întreprinderii pentru montaje de conducte magistrale din Orașul Stalin, au început lucrările pentru instalarea celei mai mari conducte magistrale de gaze ce s-a construit vreodată în țara noastră. Conducta va aproviziona cu gaze naturale Hunedoara, Oțelul Roșu, Reșița precum și orașele Timișoara și Arad.

La noua conductă lucrările vor fi în cea mai mare parte mecanizate. Din U. R. S. S. au sosit încă de acum citeva luni escavatoare speciale și buldozere pentru săpatul și astupatul șanțurilor. Prin construirea conductei, marile noastre centre siderurgice vor fi aprovizionate cu un combustibil superior și ieftin, economisindu-se astfel mii de vagoane de păcură și cărbune.

UN NOU ANTIBIOTIC ROMINESC

La fabrica de antibiotice din Iași încă din prima zi a acestui an — al doilea de existență a fabricii, — s-a început fabricarea pe scară industrială a unui nou derivat al penicilinei cristalizate și anume dicilina sub formă de substanță: primele cantități de dicilină au și fost livrate fabricii de medicamente nr. 1 din Capitală pentru a fi tabletate și distribuite prin farmacii. Acest succes se adaugă la realizările dobândite în 1956, cind producția globală a fabricii a fost îndeplinită în proporție de 105 la sută, iar beneficiile vărsate peste plan statului au întrecut suma de 7 milioane lei.

În sprijinul hotărârilor plenarei C. C. al P. M. R. din 27—29 decembrie 1956, colectivul întreprinderii va trece să producă pe scară industrială începînd din cel de-al doilea trimestru al acestui an, un antibiotic de tipul aureomicinei, fără a utiliza fonduri speciale de investiții ci numai credite date de Banca de Stat pe termen scurt.

Tot în cursul acestui an, fabrica de antibiotice din Iași va începe să producă pe scară industrială penicilină injectabilă, precum și vitamina B 12.

UN INSTITUT DE CERCETARI PENTRU CULTURA PORUMBULUI

Partidul și guvernul acordă o mare însemnătate sporirii producției de porumb.

La începutul anului 1957, a luat ființă la Fundulea, raionul Băneasa, Institutul de cercetări pentru cultura porumbului în Republica Populară Română, institut departamental al Ministerului Agriculturii.

Institutul se va ocupa de îndrumarea și controlul producerii

seminței hibride de porumb în gospodăriile agricole de stat și gospodăriile colective, de experimentarea hibrizilor de porumb în vederea raionării, elaborarea agrotehnicii porumbului pentru obținerea de recolte bogate, crearea de hibrizi pentru cultura irigată și elaborarea agrotehnicii pentru cultura de porumb irigată, îmbunătățirea continuă a sistemelor de mașini pentru cultura porumbului, studierea aspectului economic al culturii porumbului pentru a introduce în practică numai metodele eficace din punct de vedere economic.

EXPLOATAREA STUFULUI DIN DELTA DUNĂRII

Lucrările în vederea exploatării pe scară largă a stufului din Delta Dunării continuă. Se amenajează platforme pentru depozitarea stufului, dormitoare fixe de vase plutitoare pentru cazarea muncitorilor.

În ultimul timp au fost trimise în Delta, pentru experimentare, noi tipuri de mașini de recoltat stuf.

La Brăila, unde se va construi viitorul combinat de celuloză din stuf, lucrările de organizare a șantierului sunt terminate. În luna martie a început construcția fabricii de cartoane și a unor clădiri anexe.

DESCHIDEREA EXPOZIȚIEI „FOLOSIREA ENERGIEI ATOMICE ÎN SCOPURI PAȘNICE“

La București a avut loc în luna trecută deschiderea expoziției „Folosirea energiei atomice în scopuri pașnice“.

În 25 aprilie s-a deschis și la Timișoara această expoziție.

Vestea organizării și deschiderii Expoziției U. R. S. S. „Folosirea energiei atomice în scopuri pașnice“ a stîrnit un viu interes în rândurile timișorenilor și a multor cetățeni din cuprinsul regiunii noastre. Drept rezultat numai de la 9 aprilie — ziua deschiderii — și pînă în ziua de 25 aprilie, expoziția a fost vizitată de peste 40.000 vizitatori.

În timpul zilei și pînă seara tirziu, zeci și sute de cetățeni pășesc pragul expoziției ascultînd cu un deosebit interes noțiunile explicate de către oamenii de știință însărcinați cu această muncă, probleme interesante despre folosirea energiei atomice în scopuri pașnice și rezultatele obținute în U. R. S. S. în acest domeniu.

DE PESTE HOTARE

„MULȚUMIM POPORULUI ROMIN PENTRU SPRIJINUL ACORDAT LUPTEI NOASTRE“

— *Interviul acordat de I. P. S. arhiepiscop Makarios unui corespondent al Agerpres* —

Intr-o convorbire avută cu un corespondent al agenției romine de presă Agerpres, aflat în capitala Greciei, I. P. S. arhiepiscop Makarios a declarat:

„Poporului cipriot trebuie să i se dea dreptul de a hotărî singur asupra viitorului său. Rezoluția O. N. U. în problema Ciprului este o soluție pașnică, democratică și justă, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite. O astfel de rezoluție democratică și justă constituie un pas pe calea autodeterminării popoarelor.

Apreciem cu satisfacție sprijinul și contribuția eficace pe care poporul român ni l-a acordat în cadrul O. N. U. Am fost totdeauna conștienți că poporul român, de care ne leagă vechi și tradiționale legături de prietenie și cu care avem afinități sufletești, va sprijini cauza dreaptă a poporului cipriot. Am luat cunoștință cu satisfacție de interesul și căldura cu care presa română s-a ocupat de problema autodeterminării și eliberării Ciprului și vreau să mulțumesc pe această cale poporului și presei române pentru sprijinul ce ni l-au acordat.

În încheiere, I. P. S. arhiepiscop Makarios a spus: „Reluarea relațiilor diplomatice dintre Grecia și România constituie pentru noi o sursă de satisfacție profundă și sperăm că relațiile amicale dintre cele două țări vor fi și ele un sprijin pentru rezolvarea justă a cauzei ciprului“.

TELEFON CU TELEVIZIUNE

În Uniunea Sovietică se studiază problema realizării practice a unui vis minunat: televideofonul, sau telefonul cu televiziune! Posibilitatea teoretică are mulți adepți. Unii dintre ei au și prevăzut cum vor arăta noile televideofoane. Este clar însă un lucru: atunci când această idee, care azi se află încă în stadiul de cercetare de laborator, va fi pusă în practică, se va face un pas mare pe drumul progresului tehnic. Și acest moment pare a fi destul de aproape.

UN NOU IZVOR DE ENERGIE — CARBUNEL ALBASTRU

Cerul, bolta cerească, nu așa de demult, era socotit ca o sferă mărginită de un strat compact și dur. În realitate — așa cum o știi asta și școlarii — cerul reprezintă un strat de aer, în care se dispersează razele solare.

S-a pus întrebarea, care-i cauza luminiscenței constante în sfera înaltă a aerului și care sînt fenomenele care o provoacă?

În mijlocul nopții, în atmosferă s-a trimis o rachetă încărcată cu bioxid de azot — catalizator, — care unește în perechi atomii de oxigen în molecule. Prin radiosignal, catalizatorul a fost aruncat din rachetă la o înălțime de 95 km. și în același moment pe cer a apărut o stea de prima mărime, care curînd s-a transformat într-o nebuloasă. O flacără vie a luminat pămîntul. Treptat catalizatorul s-a consumat și lumina s-a stins.

La ce ne poate servi acest cărbune albastru? Pe plan teoretic, utilizarea cărbunelui albastru este rezolvată în felul urmă-

tor : într-o călătorie interplanetară nu va mai fi nevoie să ne aprovizionăm cu cantități enorme de benzină albastră pentru rachetă, avion, etc., ci de o cantitate mică, necesară pentru a ne ridica la o înălțime de 30—40 km. De la această înălțime vom folosi mai departe bioxidul de azot, căruia, în locul benzinei, îi dăm drumul în camera de explozie a motorului. Atomii oxigenului se vor uni în molecule, iar energia care se va degaja în acel moment propulsează aparatul. Dacă vom împiedica împrăștierea catalizatorului — și aceasta-i realizabil — vom putea călători în oceanul fără margini interplanetare, cu o energie ideală și gratuită.

ORIGINEA RAZELOR COSMICE

Tinărul fizician Vitali Ghinzburg, membru corespondent al Academiei de Științe a U. R. S. S., a prezentat la Academie, un referat în care a fundamentat teoria originii razelor cosmice.

Cu ajutorul baloanelor-sondă și rachetelor, s-a constatat că dincolo de limitele atmosferei terestre, razele cosmice se compun mai ales din protoni — nuclee de atomi de hidrogen, precum și din nuclee de alte elemente, printre care și fier. S-a constatat că razele cosmice se formează datorită exploziilor care se produc în unele stele (denumite în mod convențional supernove). Acestea sunt explozii de proporții gigantice, care sunt determinate de degajarea energiei nucleare.

Razele cosmice pătrund în spațiul interstelar, unde rătăcesc timp îndelungat. Printre altele, ele ajung și la pământ.

PORTELAN DIN STICLĂ

În curând industria materialelor de construcție din țara noastră va începe să fabrice un nou produs: porțelanul din sticlă, realizat pentru prima oară în lume de inginerii D. Popescu-Haș și Stelian Lungu, de la Institutul de cercetări pentru industria materialelor de construcții. Noul produs înlocuiește cu succes porțelanul sau gresia, folosite la placarea pereților sau a pardoselilor. Totodată, prețul de cost al noului produs este aproape egal cu cel al produselor din sticlă, deoarece pentru realizarea lui se folosesc materiile prime și utilajele fabricilor de sticlă. Pentru fabricarea pe scară industrială a acestui produs, s-a început amenajarea uneia dintre fabricile de sticlă.

Noua invenție românească a fost brevetată în toate țările Europei.

PE GLOB SE VORBESC 2796 LIMBI

Institutul de etnologie și sociologie din Londra a făcut cunoscut că, fără a se socoti dialectele și graiurile, în momentul de față, în toată lumea se vorbesc 2796 limbi. Numai 13 dintre ele sunt folosite de mai mult de 50 milioane oameni. În ordinea im-

portanței acestea sînt următoarele: chineza (500 milioane), engleza (250 milioane) hindustana (160 milioane), rusa (150 milioane), spaniola (120 milioane), germana (100 milioane), japoneza (100 milioane), franceze (80 milioane), indoneziana, portugheza, bengaleza, italiana, araba (între 50 și 60 milioane).

Alegerea noului mitropolit al Ardealului

LUCRARILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI ȘI ALE COLEGIULUI ELECTORAL BISERICESC

În dimineața zilei de joi, 23 mai, s-au desfășurat la Palatul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române din București lucrările Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea noului arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului.

În unanimitate, Colegiul electoral bisericesc a ales prin vot secret pe *P. S. Nicolae Colan*, episcop al Clujului, Vadului și Feleacului, ca arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului.

În aceeași zi membrii Adunării Naționale bisericești a Bisericii Ortodoxe Române au hotărît în unanimitate să trimită telegrame președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. Române, dr. Petru Groza, și președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. Române, Chivu Stoica, prin care clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române își reînnoiesc mărturia sentimentelor lor de loialitate față de conducerea statului nostru democrat-popular, angajându-se că și în viitor vor munci cu aceeași însuflețire pentru făurirea unei vieți noi de pace și prosperitate pentru întregul nostru popor.

De asemenea, Adunarea Națională bisericească a transmis un mesaj către Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din R. P. Română prin care clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române salută cu bucurie rezoluția adoptată de plenara lărgită din aprilie a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și își exprimă adevărată bucurie față de hotărârile recente a Consiliului Mondial al Păcii cu privire la începerea unei campanii pentru interzicerea experiențelor cu bombe atomice și cu hidrogen. Clericii și credincioșii — se arată în mesaj — se alătură cu însuflețire mișcării partizanilor păcii și își vor spori și mai mult strădaniile lor în slujba păcii, alături de întregul nostru popor.

Lucrările Adunării Naționale bisericești s-au încheiat la orele 19 după ce au fost rezolvate problemele curente înscrise pe ordinea de zi a sesiunii:

Vom reveni în numărul viitor al organului nostru oficial cu amănunte asupra alegerii, investiturii și instalării *I. P. S. S. Mitropolit Nicolae Colan*.

Note Bibliografice

BUCUREȘTI — orașul și monumentele sale

este titlul lucrării, al cărei autor este d. arhitect *Grigore Ionescu*, profesor la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, din București. În cele peste treisute de pagini, în care pe lângă text, sînt cuprinse aproape 130 de planșe, care reprezintă monumentele celor trei epoci, în care s-a născut, s-a dezvoltat și există Bucureștii de azi, autorul face un scurt istoric al capitalei țării noastre.

Orașul București, întemeiat, probabil în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, într-o regiune bogată în urme de așezări din timpul orînduirii comunei primitive, e pomenit în cele mai vechi documente, cu numele de Cetatea Dimboviței. Denumirea de cetatea Bucureștilor apare pentru intia oară, într-un hrisov al lui Vlad Țepeș, din anul 1459, cînd orașul împlinea desigur și funcția de capitală sau „scaun domnesc”, cum i se spunea pe vremea aceea. Dacă cetatea Bucureștilor nu se poate făli, ca atîtea alte capitale de țări, cu o vechime milenară, așezarea ei pe de o parte, împrejurările istorice pe de alta, erau făcute totuși să-i prilejuiască o propășire în care să se oglindească întreaga istorie viforoasă a țării.

Leagănul cetății a fost, după toate probabilitățile, colina întărită pe care se ridică azi rămășițele fostei minăstiri a Sfintei Troițe, numită în veacul XVIII, Radu Vodă. Acolo trebuie să-și fi avut reședința temporară primii voievozi, în legătură cu care este pomenit orașul, numit încă în timpul lui Vlad Țepeș (1456—1462), ca și al lui Radu cel Frumos (1462—1474), „Cetatea Rîului Dimbovița” — *Castrum fluvii Dombovicha* — sau „Cetatea Dimboviței”, dar menționat de asemenea, începînd din 1459, și cu numele de „Cetatea Bucureștilor”. Înăsprirea dominației otomane, care începuse să se facă simțită încă din jumătatea a doua a veacului XVI, stînjenește dezvoltarea normală a capitalei, împiedecînd de altfel întreaga dezvoltare social-economică a țării. Totuși, în ciuda circumstanțelor defavorabile, orașul, care cuprîndea, în prima jumătate a veacului XVII, circa 1500 case — douăzeci de mii locuitori — și aproape 100 biserici și minăstiri, reușește să-și întindă vatra în toate direcțiile, dar mai ales pe malul drept al Dimboviței, în jurul celor două minăstiri întărite, Radu Vodă și Mihai Vodă.

Bucureștii epocii moderne, ieșit din simburele modest al cîtorva uliți cu case mărunte și prăvălii sărace, grupate în jurul cetății, care era Curtea Domnească, dezvoltat treptat, ajunge să

se întindă pe o suprafață disproporționat de mare, egală aproape cu cea a multor capitale europene. Dar evenimentele politice, situația economică și noile stări sociale care caracterizează începutul veacului XIX, schimbă cu totul aceste orientări devenite seculare. Urmind ritmul accelerat al vieții economice a întregii țări și fiind favorizat în dezvoltarea lui, în timpul protectoratului rusesc, de guvernarea luminată a generalului conte Pavel Kisseleff, iar după aceea impins pe drumul refacerii de noile condiții ale vieții materiale, caracteristice dezvoltării capitalismului și burgheziei, Bucureștii își schimbă treptat, în acest veac, întreaga lui față. Sub raportul activității constructive, ca și sub acela al rânduiei urbanistice, refacerile își au începutul în perioada de aplicare a Regulamentului Organic.

În primii ani ai celei de a doua jumătăți a veacului XIX, toți străinii puteau fi uimiți de „măreția palatelor, a bisericilor, a locurilor de plimbare și a parcurilor” — este vorba de Șoseaua Kisseleff, operă a edililor din vremea guvernării generalului rus. Dar părțile frumoase ale orașului, apanaj al claselor dominante, sînt în contrast izbitor cu mizeria și sărăcia întinselor cartiere locuite de populația nevoiașă. Condițiile diferite de viață și principiile de organizare orășănască afirmate către sfîrșitul veacului XIX, ca o consecință a legăturilor comerciale, politice și culturale cu țările capitaliste din Apus, au contribuit în mod simțitor la schimbarea aspectului general al vechii capitale. După rectificarea și canalizarea, în 1883, a cursului Dimboviței, se efectuează în mod curajos tăierea principalelor bulevarde care străbat azi orașul de la un capăt la altul. După primul război mondial, ajutată de condiții economice favorabile, capitala a ajuns la aproape 1.000.000 locuitori, o înfățișare cit mai apropiată de cea a unei metropole „moderne”.

Orașul contemporan, Bucureștii de azi, îmbogățit prin numeroase clădiri publice, importante prin mărimea și prin diversitatea stilurilor arhitectonice pe care le îmbracă, prin mărețele și numeroasele parcuri și grădini publice, prin bulevardele și străzile atît de frumoase și împodobite cu tot felul de flori și verdeață, blocuri cu locuințe muncitorești, stadioane, etc., este un oraș modern, frumos și care, așa cum se prezintă în zilele noastre, este admirat și iubit de către toți străinii de peste hotare, care ne vizitează țara.

Mormintele orașului medieval, printre care predomină cele religioase, sînt prezentate într-un mod elegant și artistic, în peste 45 de planșe. Dintre acestea, amintim: Biserica Curtea Veche, fosta capelă a vechiului palat domnesc, construită către jumătatea veacului XVI, în vremea lui Mircea Ciobanul; Minăstirea Mărcuța, întemeiată în anii 1588—1592; Minăstirea Mihai Vodă, unde se află azi Arhivele Statului; Clopotnița de pe dealul Patriarhiei, construită de C. Brincoveanu, în anul 1698; Biserica Patriarhiei, construită între anii 1654—1658; Biserica Sfîii A-

postoli, clădită de Matei Basarab; Biserica Minăstirii Cotroceni, ctitorie a voevodului Șerban Cantacuzino; Biserica Minăstirii Văcărești, ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat; Biserica Crețulescu, ctitorită în anul 1722; Vechiul Palat al Mitropoliților, construit în a doua jumătate a veacului XVII; Palatul brincovenesc dela Mogoșoaia, zidit între 1700—1702; Hanul lui Manuc, construit pe o parte din locul care a aparținut vechii Curți Domnești, în anul 1808; Biserica Bucur, construită pe baza legendei populare, că orașul București ar fi întemeiat de către un cioban cu numele de Bucur.

Arhitectura perioadei dintre 1821 și 1866, s-a dezvoltat în Bucuerști, ca și în restul țării, sub impulsul a două curente artistice mai importante; unul neoclasic — pătruns la început prin intermediul Rusiei și al Moldovei, apoi favorizat de legăturile politice, comerciale și culturale ale României cu țările capitaliste ale Europei — altul romantic, importat, către jumătatea veacului, din țările de sub dominația Habsburgilor. În această perioadă s-au ridicat o seamă de construcții, care reprezintă monumentele orașului modern, după cum se poate vedea din cele aproape 50 de planșe. Cele mai importante sînt: Palatul Universității, construit între anii 1856 și 1869; Palatul Prințului Ghica, zidit în anul 1822; Clădirea Academiei R. P. R., construită la începutul veacului XIX; Palatul Știrbey, azi muzeu de artă națională; Palatul Băncii R. P. R., fost Banca Națională; Palatul Ateneului; Palatul de Justiție, azi Palatul Culturii; Palatul Poștelor; Palatul C. E.C.; Palatul Marii Adunări Naționale; Palatul Casei Centrale a Armatei; Casa Scriitorilor (fosta casă Monteoru); Palatul Ministerului de Construcții; Palatul Muzeului Lenin (fostul Palat al Muzeului de Artă Națională); Palatul Institutului de Arhitectură „Ion Mincu”; Muzeul Minovici (fosta vilă dr. Minovici), în care se mai află, în interior, o „cameră românească”.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, printre construcțiile realizate, se pot ilustra: Bulevardul Magheru; Splaiul Independenței; Palatul Institutului de Științe Juridice (fosta Facultate de Drept); Palatul Consiliului de Miniștri (fostul Palat al Ministerului de Externe); Palatul Republicii (fostul palat regal); Muzeul Statului — pe malul lacului Herestrau; Grădina Cismigiu; Parcul Libertății etc.

Față de moștenirea *grea* primită în 1944, problema principală pusă în cadrul noii orinduirii socialiste a României, în legătură cu dezvoltarea în viitor a Bucureștilor, a fost lichidarea cit mai grabnică a contrastului atît de izbitor și nefiresc dintre centru și periferie și dotarea orașului cu spații libere plantate. Printre realizările cele mai de seamă obținute în acets domeniu, cum ne arată cele 20 de planșe, pînă acum, menționăm crearea, pe malurile lacului Herestrau, a unui parc „de cultură și odihnă”;

locuințe muncitorești — cartierul Vatra Luminoasă; locuințe muncitorești-cartierul Ferentari; clădirea fabricii de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej”; palatul combinatului poligrafic „Casa Scintei”; Complexul sportiv Floreasca; spitalul de copii „Emilia Irza”; Teatrul de Operă și Balet; Stadionul „23 August”; Teatrul de vară din parcul „Nicolae Bălcescu”, precum și atâtea alte construcții și parcuri, care înfrumusețează orașul București.

Importanța lucrării dlui *Grigore Ionescu* constă în faptul, că ne actualizează un trecut — al capitalei țării noastre — care reflectă și rezumă etapele evolutive ale culturii noastre, în procesul ei istoric și arhitectonic. D-Sa a imbinat știința și arta cu manifestările estetice ale geniului creator al poporului român. Valoarea științifică a lucrării este scoasă în evidență prin numeroasele planșe, care fixează paginile trăite ale vieții bucureștene în imagini atractive. Astfel, de pildă, Biserica „Curtea veche”, care reflectă concepția arhitectonică din veacul al XVI-lea, fiind și cel mai vechi edificiu ce îl are Capitala noastră, sau Biserica Patriarhiei, construită în mijlocul veacului al XVII-lea, care a fost păstrată cu grije de ctitorii ei și de autoritățile edilitare ale capitalei. Importanța ei constă și în faptul, că în incinta ei s-au consfințit mari încoronări domnești, evenimente importante din istoria țării noastre. Sint de admirat, în biserica Sfinților Apostoli, inscripțiile. Biserica Colțea și Minăstirea Antim, pentru arcadele lor. Biserica Crețulescu, pentru valoarea ei arhitectonică veche, pentru panourile decorative și sculptura. Palatul brincovenesc, de la Mogoșoaia, o vastă și măreață construcție arhitectonică, cu ornamentație florală, stema brincovenească și coloanele fațadei, etc.

Numărul mare al bisericilor, ale căror imagini ni le prezintă autorul, arată că meșterii noștri arhitecți, din timpurile trecute, au căutat cu multă pietate să exprime în forme frumose și religioase sentimentul de credință al bucureștenilor — care lega viața tuturor într-o comunitate sufletească, nezdruclată.

Autorul nu a neglijat epoca modernă, nici cea contemporană. Evenimentele, trăite de poporul român, și-au găsit expresia imediată și variată în monumentele importante, realizate în timpul acela. Numeroasele planșe, arată că în epoca modernă predomină construcțiile laice, ceea ce exprimă just o preponderență a spiritului laic, asupra celui bisericesc din trecut. Cum viața politică și socială din această perioadă era o viață a afirmării politice, economice și financiare a clasei burgheze, instituțiile din această epocă încep să aibă un caracter din ce în ce mai puțin românesc și popular, adoptând forme din viața cosmopolită a burgheziei. Această pasiune a burgheziei românești-conservatoare și liberale, a imitat Apusul, nu numai în ideologiile lui din veacul al XIX-lea, ci și în construcțiile arhitectonice care au înfățișarea de artă „liberală”, „conservatoare”, într-un cuvânt, arta clasei burgheze.

Această tendință a burgheziei capitalei noastre de a se afirma, ca o clasă dominantă, s-a accentuat și mai bine până în ajunul lui 23 August 1944. De aici începe epoca socialistă. Ideea socialistă devine acum viață și realitate socialistă.

Încă în primii ani, s-a construit în această epocă, după cum reiese din planșele prezentate, locuințe muncitorești, care formează cartiere întregi; o seamă de fabrici, cum este fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej”, monumentul palat poligrafic „Casa Scintei”, situat în vecinătatea pitorescului lac Floreasca, fiind o adevărată operă a arhitecturii românești; parcuri de cultură și odihnă; spitale; teatre de vară; stadioane, etc.

D. Grigorie Ionescu, își încheie lucrarea cu un ghid, în care fixează topografic, monumentele mai de seamă, reprezentate în planșele din cuprinsul lucrării d-sale. Hirtia pentru tipăritură artistică, dă o prestață calitativă, aproape unică, acestui volum. Coperta în pinză, cu inscripția în aur — fără a fi extrem de luxoasă — este îndestul de potrivită, pentru a exprima soliditatea de idei și de gust a cuprinsului.

Autorul, merită — ca titlu de laudă — recunoștința noastră, a tuturor acelor, care din curiozitate, din interes istoric sau din patriotism, dorim să cunoaștem viața atât de variată, zbuciumată și neconținut biruitoare, a capitalei țării noastre. Iar calitățile artistice ale acestui volum, ne justifică elogiul de a o socoti, ca o lucrare de artă.

Longhin I. Oprea

SCURTA ISTORIE A ARTELOR PLASTICE IN R. P. R.

I. *Arta românească în epoca feudală*. Editura Academiei R. P. R. 1957.

Volum întocmit sub îngrijirea Acad. profesor George Oprescu, 305 pp. lei 25,80.

În prefață, autorul afirmă că, lucrarea de față este prima încercare de a îmbrățișa într-un tot unitar fenomenul artistic din țara noastră.

Volumul are următorul cuprins:

Cuvânt înainte

Capitolul I.

Inceputurile artei feudale românești și dezvoltarea ei până în prima jumătate a Secolului al XV-lea, din care aflăm că la Garvă (Dinogetia) s-a descoperit și o biserică de cimitir, de mici proporții, de plan pătrat, construită din piatră și mortar, datind din secolele XI-XII.

„În orașul Turnu-Severin s-au dezvelit de asemenea temelile a două biserici... atribuite de unii cercetători primei faze a artei feudale, anterioară veacului al XIII-lea.

Urmează „construcțiile de lemn”, în care se descriu mai multe biserici de lemn precum și pictura bisericilor de lemn pp. 20—22;

Arta românească în Transilvania în secolele XIII—XV (construcțiile de arhitectură religioasă, cu temele iconografice, stilul și tehnica, pag. 29);

Arta în Țara Românească în secolele XIII—XIV (biserica sf. Nicolae Domnesc, pp. 40—42; Sin Nicoară. Minăstirile. Schiturile rupestre — Monumentele. Activitatea lui Nicodim; minăstirea Vodița, Tismana, Cozia... pictura de icoane, decorul pictural al bisericii sf. Nicolae Domnesc, pictură de la Snagov și Cozia pp. 61—62);

Arta în Moldova în secolele XIII—XIV. (Biserica sf. Gheorghe Mirăuți... biserica episcopală din Rădăuți; biserica sf. Treime din Siret; începuturile vieții minăstirești în Moldova... Sculptura... Pictura, etc.) formează materialul cu care se încheie cap. I.

Capitolul II.

tratează despre: *Înflorirea artei feudale în secolele XV—XVI.*

Arta în Țara Românească în secolele XV și XVI. Arhitectura religioasă și laică; biserica minăstirii sf. Nicolae din Deal și biserica episcopală de la Argeș. Pictura fragmente de la biserica din Tirgșor, și de la biserica episcopală de la Argeș pp. 99—101, etc.).

Arta în Moldova în a doua jumătate a secolului al XV-lea și în secolul al XVI-lea. Arhitectura religioasă. (Arhitectura religioasă în timpul lui Ștefan cel Mare. Minăstirea Putna, alte ctitorii ale lui Ștefan cel Mare; biserica din Văd; sf. Gheorghe din Hirău; sf. Ioan din Piatra; biserica minăstirii Neamț; grupurile de meșteri și operele lor. Arhitectura religioasă în Moldova în sec. al XVI-lea... Sculptura în piatră și lemn în Moldova în sec. XV—XVI; pictura bisericească în sec. XVI, pictura de icoane).

Capitolul III

are următoarele studii: *Arta în țările române în secolele XVII—XVIII.* (Arhitectura religioasă. Biserica Radu Vodă și biserica din Bălteni; ... elemente noi în arhitectura epocii lui Matei Basarab; ctitoriile lui Constantin Brincoveanu; minăstirea Horez; biserici de sat, de caracter popular — etc., pp. 200—260.

Arta în Moldova în secolele XVII—XVIII. (minăstirea Secul, Dragomirna, Trei-Ierarhi, Golia, Cetățuia, etc.; pătrunderea tehnicii icoanelor în pictura murală și caracterul narativ al acesteia; pictura de la Dragomirna; icoanele, pp. 261—283).

Incheiere.

Glosal de termeni.

Repertoriu cronologic.

Bibliografie.

Textul acestui valoros volum, este impodobit cu multe și frumoase ilustrații în alb și negru, precum și planșe în culori.

i. p.

STUDII DE ARTA

Acad. Prof. G. Oprescu și R. Niculescu:

N. Grigorescu.

Anii de ucenicie, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956. 132 pp. lei 12,50.

Cartea are următorul cuprins: Prefața. Satul natal și familia lui Nicolae Grigorescu. Grigorescu iconar. Grigorescu și pictura religioasă murală. Plecarea la studii.

Bibliografie.

Lista reproducerilor (64 la număr: din care 52 sunt icoane).

Pe copertă este reprodusă icoana sf. Gheorghe în culori; icoanele din text sînt în negru pe hirtie Kunstäruch. Execuția tehnică-artistică.

MITROPOLIA BANATULUI

CUPRINSUL

Pag.

Studii

<i>Prof. Dr. Vasile Gheorghiu</i> : Prologul Evangheliei lui Ioan .	4—3
<i>V. Lolchița</i> : Numirile biblice ale lui Dumnezeu (cont. din nr. 10—12, 1956).	34—44
<i>Prof. Dr. M. Sesan</i> : Despre Ortodoxie și Români .	55—66
<i>Prof. Dr. Ioan Petreună</i> : Coborîrea Domnului la Iad .	65—84
<i>Pr. Dănilă Pula</i> : Biserici vechi din Almăj .	84—101

Indrumări omiletice

<i>Prof. P. Bogdan</i> : Duminica Tomii .	102—104
„ „ Duminica Slăbănogului .	104—105
„ „ Duminica Samarinenții .	105—107
„ „ Sf. Constantin și Elena .	108—110
<i>Pr. I. Firca</i> : Pentru orbirea Duhului nostru .	111—112
<i>Pr. P. Bogdan</i> : Înălțarea Domnului .	112—114
<i>Pr. I. Firca</i> : Duminica I-a după Rusalii .	

Versuri religioase

<i>Sf. Grigorie Teologul</i> : Plîngere de seara .	15
„ „ Elegie .	15
<i>Pr. Gh. I. Crețu</i> : Spre culmi .	16

Aniversări și comemorări

<i>Prof. Teodor Nădăban</i> : 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare .	117—126
„ „ Răscoala țaranilor din 1907 .	126—134
<i>Rap.</i> : 1 Mai .	134—135
<i>L. I. O.</i> : Aniversarea proclamării indep. de stat a Romîniei	135—136
<i>Prof. Dr. Nicolae Ursu</i> : Tiberiu Brediceanu .	136—137

Pentru Apărarea Păcii

<i>Preot T. Mureșanu-Iliceș</i> : Biserica ortodoxă și strădaniile pentru înfăptuirea destinderii internaționale	139—146
" " " Conferințe pentru intensificarea luptei pentru pace. Plenara Comit. Reg. de Luptă pentru Pace, Interv. premierului Consiliului de Stat al R. P. Chineze, Comunicatul Președintelui Consiliului Mondial al Păcii. Pentru încetarea experiențelor cu armele atomice	146—153

D o c u m e n t a r

<i>Roman Cotoșman</i> , Contribuții la Istoria școalelor românești din Banat	155—159
--	---------

Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei Banatului

Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului	160—168
Episcopia Aradului	169—171

Informații din țară și de peste hotare

Din țară	172—179
De peste hotare	
Alegerea noului Mitropolit al Ardealului	179—182

Note bibliografice

<i>Longin I. Opreș</i> a: Grigorie Ionescu. BUCUREȘTI: Orașul și monumentele sale	183—187
<i>I. P.</i> : Acad. George Oprescu, <i>Scurtă Istorie a artelor plastice în R. P. R.</i>	187—189
<i>Studii de artă</i>	189

Către
OFICIUL PAROHIAL ORTODOX ROMIN

78. Omer.
Oficiu parohial ort. rom.
BERLISTE raional Oravița

Regiunea